

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Науково-навчальний центр прикладної інформатики

ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

МІЖНАРОДНІ НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ: ІНТЕГРАЦІЯ НАУКИ ТА ПРАКТИКИ ЯК МЕХАНІЗМ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

26–27 квітня 2019 р.
м. Київ

Київ
Інститут інноваційної освіти
2019

УДК 001(063):378.4 (Укр)
ББК 72я43
М43

*До збірника увійшли матеріали наукових робіт (тези доповідей, статті),
надані згідно з вимогами, що були заявлені на конференцію.*

*Роботи друкуються в авторській редакції, мовою оригіналу.
Автори беруть на себе всю відповідальність за зміст поданих матеріалів.
Претензії до організаторів заходу не приймаються.
При передруку матеріалів посилання обов'язкове.*

*Відповідає п. 12 Порядку присудження наукових ступенів Затвердженого
Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567.*

М43 **Міжнародні наукові дослідження: інтеграція науки та практики як
механізм ефективного розвитку:** Матеріали Міжнародної науково-практичної
конференції (м. Київ, 26–27 квітня 2019 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»;
Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. — Київ : ГО
«Інститут інноваційної освіти», 2019. — 216 с.

Матеріали конференції рекомендуються освітянам, науковцям, викладачам, здобувачам
вищої освіти, аспірантам, докторантам, студентам вищих навчальних закладів тощо.

Відповідальний редактор: *С.К. Бурма*
Коректор: *П.А. Нємкова*

Матеріали видано в авторській редакції.

УДК 001(063):378.4 (Укр)

© Усі права авторів застережені, 2019
© Інститут інноваційної освіти, 2019
© Друк ФОП Москвін А.А., 2019

Підписано до друку 30.04.2019. Формат 60x84/16.

Віддруковано з готового оригінал-макету.

Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Literaturna. Ум. друк. арк. 14,41.

Зам. № 3004-1. Тираж 100 прим. Ціна договірна. Виходить змішаними мовами: укр., анг., рос.

Виготівник. ФОП Москвін А.А. Поліграфічний центр «Сору Art».

69095, Запоріжжя, пр. Леніна, 109. Тел.: +38-094-133-87-81.

Інститут інноваційної освіти: e-mail: novaosvita@gmail.com; сайт: www.novaosvita.com

Видання здійснене за експертної підтримки

Науково-навчального центру прикладної інформатики НАН України
03680, Київ-187, просп. Академіка Глушкова, 40.

ОСВІТА. ПЕДАГОГІКА

УДК 378.1:004.4

О.І. Галушко,

старший викладач кафедри фінансів і маркетингу,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури, м. Дніпро

С.І. Веселова,

кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри фізики,
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури, м. Дніпро

АВТОМАТИЧНІ ВОРОНКИ В ОСВІТНЬОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

Анотація. Розглянуто тенденції змін в системі освіти та виклики, які вони створюють для українських вузів. Підкреслена необхідність переходу до інноваційного маркетинго-орієнтованого освітнього менеджменту. Запропоновано використання автоматичних воронки для просування та продажів освітніх послуг. Обговорено можливості використання Unix- та Linux-сумісного програмного комплексу Бітрікс24 для реалізації автоматичної воронки продажів в українських вузах.

Ключові слова: освітні інновації, маркетинг освітніх послуг, маркетингоорієнтований менеджмент, автоматичні воронки продажів, програмне забезпечення.

Постановка проблеми. Перехід до інформаційного суспільства та швидкий розвиток інформаційних технологій призвів до кардинальних змін в системі освіти. Сучасні дослідники виділяють наступні тенденції змін в системі освіти [1, 2]:

1) Розвиток цифрових технологій та телекомунікаційних систем змінює способи, якими фіксується, передається і створюється знання, а також формуються навички;

2) Значна частина нових рішень для освіти реалізується у вигляді технологічних стартапів. Поза цією системою освіти виникає новий транснаціональний ринок, який може досить швидко замінити собою традиційні освітні системи і внести нові стандарти.

Зазначені зміни, з одного боку, створюють нові можливості для учнів та студентів, а з іншого боку, — нові виклики для класичних вузів. Перш за все, це розвиток альтернативних систем освіти, які вже почали конкурувати з класичними вузами. Також для України дуже актуальною проблемою є відтік талановитої молоді за кордон для навчання і праці. Все це посилює конкуренцію між українськими вузами та вимагає як впровадження інноваційних технологій навчання, так і сучасних ринкових методів просування освітніх послуг та залучення абітурієнтів, отже переходу до маркетингоорієнтованого інноваційного

освітнього менеджменту.

Стан дослідження. Основи маркетингової діяльності вищих учбових закладів розглядаються в роботах Філіпа Котлера. Перехід до ринкової економіки в пострадянських країнах призвів до створення конкурентного середовища на ринку освіти та активізував дослідження ринкових та маркетингових аспектів діяльності вищих учбових закладів. Актуальні питання маркетингової діяльності вузів досліджено в роботах Прокопенко О. В. [3], Панкрухіна О. П. [4], Оболенської Т.Є. [5], Неделько С. І., Захаровой І. В., Баталова А. С., Сударкіной Х. В., Петровой Г. А. та ін. Деякі інноваційні технології освіти запропоновані нами в роботах [6–8], але питання інноваційної та маркетингової орієнтації освіти, а також використання сучасних інструментів Інтернет-маркетингу, вимагають подальших досліджень.

Виклад основного матеріалу. Українські вузи скаржаться на дефіцит коштів на маркетинг та рекламу, але, на наш погляд, ця проблема носить системний характер: у більшості державних технічних вузів відсутня маркетингова стратегія та відділи маркетингу і реклами. Отже маркетингова діяльність ведеться несистемно, немає оцінки ефективності маркетингових заходів та рекламних кампаній, не використовується або обмежено використовується малобюджетний партизанський маркетинг та Інтернет-маркетинг.

Сучасним трендом Інтернет-маркетингу є автоматичні воронки продажів. Концепція «воронки придбання» була сформульована Еліасом Льюїсом більше 110 років тому, але її базові положення і зараз вдало поєднуються з торгівельною концепцією AIDA (attention/увага, interest/зацікавленість, desire/бажання, action/дія), та отримали подальший розвиток завдяки американському маркетингові Райану Дайсу, який виділив 8 етапів готовності клієнта до здійснення купівлі: зацікавленість продуктом — залучення в інтерактив — отримання контактів — купівля — усвідомлення користі та переваг продукту/послуги — повторна купівля — перетворення в лояльного клієнта — рекомендація продукту/послуги іншим клієнтам. Тобто воронка є маркетинговим методом, який дозволяє автоматизувати шлях клієнта від знайомства з продуктом або послугою до її придбання [9], а розвиток інформаційних технологій дозволив втілити цей метод в програмних продуктах, в т.ч. у вільному програмному забезпеченні.

На наш погляд, автоматична воронка просування та продажів освітніх послуг українськими вузами може мати наступний вигляд:

1. Формування поінформованості про вуз та зацікавленості абітурієнтів (гарна лендінгова сторінка вузу з унікальною пропозицією освітніх програм, реклама на інших сайтах, SEO- та CRO-оптимізація, SMM-маркетинг, блоги студентів та викладачів та ін.);
2. Залучення абітурієнтів (безкоштовні тренінги, вебінари та профорієнтаційні тестування, пільгові можливості отримання другої вищої освіти або паралельного навчання на двох спеціальностях, можливості працевлаштування та стажування за кордоном та ін.);
3. Вступ (зручна для абітурієнтів організація вступної кампанії, швидке повідомлення результатів та ін.);

4. Формування лояльності (моніторинг — чи виправдались сподівання студентів після вступу, опитування студентів для виявлення та усунення недоліків, залучення студентів для просування вузу через їх мережі персональних та Інтернет-контактів).

Перевагами автоматичної воронки є: генерація потоку лояльних клієнтів, певний відсоток яких здійснює купівлю продукту або послуги; в автоматичній воронці не задіяні фахівці з продажу, отже воронка не вимагає великого штату працівників; воронку можливо розробити один раз і потім іноді підтримувати рекламою та лід-магнітами; автоматична воронка особливо ефективна для бізнесу в Інтернеті, а учнівська молодь, що є цільовою аудиторією вишів, проводить в Інтернеті все більше часу; автоматична воронка дуже ефективна для продажів навчальних програм, семінарів, тренінгів; можливість реалізації автоматичної воронки засобами вільного програмного забезпечення. Отже за умов правильного підбору та налаштування компонентів воронки вона працюватиме на підвищення поінформованості цільової аудиторії та лояльності до вузу, а головне — на збільшення кількості абітурієнтів та студентів.

В роботі [8] ми вже відзначали переваги вільного програмного забезпечення в освітньому менеджменті, зокрема: більш дешева вартість впровадження, гнучка модифікація програмних продуктів та можливість доробки, невибагливість до існуючих ресурсів, більш висока швидкість реакції на вимоги зовнішнього середовища. Розглянемо програмний продукт Bitrix24, який може працювати як на базі операційної системи Unix, так і на базі вільного програмного забезпечення Linux, та реалізувати функції автоматичної воронки продажів.

Бітрікс24 включає 5 базових компонентів: CRM (система управління взаємовідносинами з клієнтами), Завдання і проекти, Контакт-центр, Сайти та магазини, Компанія. CRM - система управляє продажами і комунікаціями з клієнтами та веде клієнта по воронці: від холодного контакту до укладання угоди. CRM-маркетинг допомагає робити індивідуальні пропозиції різним сегментам та залучати до покупок нових покупців. Бітрікс24 дозволяє підключити різні канали зв'язку (телефонію, соціальні мережі, електронну пошту, сайт) та розподіляти весь потік звернень в Контакт-центрі. Також перевагами Бітрікс24 є створення сайтів вже всередині CRM, яка збереже всю інформацію про клієнтів, та можливість підключити Google.Analytics до сайту в один клік і отримувати повну статистику по відвідувачах. Бітрікс24 має як коробкову версію, що працює на сервері та має додатковий функціонал і можливості доопрацювання, так і хмарну версію [10].

Висновки. Для успішної конкурентної боротьби та забезпечення сталого розвитку українські вузи мають перейти до інноваційного маркетинго-орієнтованого менеджменту та використовувати сучасні технології Інтернет-маркетингу. Ефективним інструментом залучення абітурієнтів є автоматична воронка продажів, яка може бути відтворена за допомогою програмного комплексу Бітрікс24. Зазначені у статті можливості програмного комплексу, Unix- та Linux-сумісність, та наявність безкоштовної проектної пропозиції для організації з кількістю користувачів не більше 12, роблять Бітрікс24

привабливим для впровадження в українських вузах. Але для досягнення сталого результату необхідним є системний підхід, що включає формування майбутнього бачення вузу та маркетингової стратегії, визначення конкурентних переваг та унікальної пропозиції освітніх послуг, створення відповідної організаційної структури та оптимізації поточних бізнес-процесів.

Список використаних джерел

1. Будущее образования: Глобальная повестка / Лукиша П., Песков Д. и др.// RF Group, 2013. — 56 с. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: www.refuture.me
2. Форсайт образования 2035: Взгляд в будущее образования в 2035 год. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: changelab.tilda.ws/foresight2035
3. Маркетинг образовательных услуг: монография / под общ. ред. д-ра экон. наук, профессора О. В. Прокопенко. — Ruda Śląska : «Drukarnia i Studio Graficzne Omnidium», 2016. — 168 с.
4. Панкрухин А.П. Маркетинг образовательных услуг: методология, теория, практика. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.marketing.spb.ru/lib-special/branch/mou/2.htm>
5. Оболенська Т.Є. Маркетинг освітніх послуг: вітчизняний і зарубіжний досвід : Монографія / Т. Є. Оболенська // Київський національний економічний ун-т. — К. : КНЕУ, 2001. — 208 с.
6. Галушко Е.И., Галушко И.М., Веселова С.И. Использование контроллинга при подготовке специалистов в сфере информационных технологий // Новітні комп'ютерні технології: зб. наукових праць VIII Міжнародної науково-практичної конференції (Київ-Севастополь, 14-17 вересня 2010 р.). — Київ: Міністерство регіонального розвитку та будівництва України, 2010. — С. 100–101.
7. Галушко И.М., Галушко Е.И., Веселова С.И. Инновационный подход к решению дидактических задач высшего образования // Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: Збірник наукових праць. Вип. VI. — Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2010. — С. 51–56.
8. Галушко О.І., Галушко І.М., Веселова С.І. Концепція вільного програмного забезпечення в освітньому менеджменті // Збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції FOSS Lviv-2011 (1-4 лютого 2011 р.). — Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2011. — С. 31–32.
9. 7 шагов к построению эффективной воронки продаж: Путь клиента от знакомства с брендом до покупки. — Win Win Partners, 2018. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://spark.ru/startup/win-win-partners/blog/43779>
10. Бітрікс24 — сервіс автоматизації та оптимізації бізнес-процесів. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.bitrix24.ua

O. Galushko, S. Veselova,

Automatic funnels in education management.

Summary. The changes trends in the education system and the challenges they creates for Ukrainian universities are considered. The necessity of transaction to innovative marketing-oriented education management is underlined. Using of automatic funnels for sales and promotion of educational services is offered. Using possibilities of Unix- and Linux-compatible program complex Bitrix24 for automatic sales funnel realization in Ukrainian universities is discussed.

Keywords: educational innovations, marketing of educational services, marketing-oriented management, automatic sales funnel, software.

О.П. Гетьман, И.С. Коваль,
преподаватели ГУ «Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко»,
г. Старобельск, Украина

ДЕЛОВАЯ ИГРА КАК СПОСОБ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ УМЕНИЙ БУДУЩИХ СТИЛИСТОВ

Аннотация. В статье исследованы особенности деловой игры как средства развития профессиональных умений будущих стилистов, ее классификации, структуры, методики разработки и использования в обучении учащихся.

Ключевые слова: деловая игра; стилисты, профессиональные умения; этапы игры.

Образование в условиях построения независимого государства Украины не может стоять на месте: оно должно соответствовать новым подходам к обучению и воспитанию будущих стилистов. Нужно воспитывать стилиста, который сначала самостоятельно изучает, а затем творчески работает. Образование в демократическом обществе должно воспитывать свободного гражданина, носителя познавательных достижений, активного и уверенного специалиста [2, с. 2]. Главная задача современного обучения — его направленность на то, чтобы научить будущих стилистов не только приспосабливаться, но и активно действовать в ситуациях, которые подверглись социальным переменам. Деловая игра — процесс и результат учебной и образовательной деятельности, который заинтересовывает введение инновационных изменений в существующую культуру социальной среды [2, с. 5].

Сейчас становится очевидным тот факт, что традиционный процесс обучения, которым ориентирован на передачу существующих знаний, умений от преподавателя к ученику, является устаревшими, и требует существенных перемен. Современные тенденции в развитии образования учитывают индивидуальные особенности студентов: каждый из них является полноправным участником процесса обучения. Необходимость учета индивидуальных особенностей у студентов подчеркнули знаменитые психологи Л. В. Выготский (теория зоны ближайшего развития) П. Я. Гальперин (теория поэтапного формирования умственных действий), А. А. Леонтьева (психология общения) и др. [1, с. 17].

Изучая литературу по данной теме, можно отметить, что последнее время большое внимание уделяется исследованию умений преподавателя наладить конструктивное сотрудничество в образовательном процессе, Йохан Хейзинг утверждает, что понятие «человек играющий» выражает такую же существенную функцию, как «как человек созидающий». Игровая практика, по мнению многих, олицетворяла переходность жизни [5, с. 35]. Об этом пишет М. Эпштейн, он считал игру процессом, в котором чередуются противоположные состояния и в котором постоянна лишь сама перемена.

В условиях личностно ориентированного обучения преподаватель меняет свою роль и функцию в учебном процессе: если при традиционном обучении он вместе с учебником был основным и самым компетентным источником знаний, а

также контролирующим субъектом познания, то при новой парадигме образования педагог выступает главным образом в роли организатора самостоятельной работы студентов, их консультантом и помощником. Его профессиональные умения должны быть направлены не просто на контроль знаний, полученных студентами, а на диагностирование их учебной деятельности.

Проведения урока в виде деловой игры — это более сложный и трудоемкий процесс, чем проведение традиционного урока. Он требует от преподавателя высокого профессионализма и мастерства, для того чтобы квалифицированными действиями можно было развязывать любые проблемы, которые возникают во время проведения деловой игры.

Целью написания статьи послужило изучение деловой игры как средства развития профессиональных умений будущих стилистов, ее классификации, структуры, методики разработки и использования в обучении учащихся.

Двадцать первый век, все активнее и быстрее развивается индустрия красоты, вследствие этого большую роль занимает мода, женская красота, умело выполненная прическа — это то, что сейчас востребовано. В наше время актуальна профессионально выполненная работа, а это, в свою очередь, требует новых подходов в обучении.

Современные условия повышают требования к качествам профессионала, нацеливают на формирование личности, характеризующейся творческим типом мышления, инициативной, самостоятельностью в принятии решений. Это требует новых подходов в обучении. Обучение должно основываться не на передаче готовых знаний, а на создании условий для творческой активности. В качестве средств, реализующих такой подход, все большее признание находят активнее методы обучения, в частности деловые игры. Их строение отражает логику практической деятельности, и поэтому они являются эффективным средством усвоения знаний и формирования умений и играют большую роль при профессиональной подготовке будущих стилистов [2, с. 15].

При конструировании игры предполагается организация совместной деятельности игроков, имеющая характер ролевого взаимодействия в соответствии с правилами и нормами. Достижение цели происходит путем принятия групповых и индивидуальных решений. Необходимо обратить внимание на наиболее типичную ошибку при разработке игры: моделируется «среда», а не деятельность. Деловая игра должна строиться по логике деятельности, точнее взаимодействия. В основу разработки должна быть положена деятельность, отражающая явление, к которому имеется множество подходов (теоретических и практических), обусловленных различными смысловыми позициями участников. Событийная ткань должна представлять постоянное столкновение интересов участников игры. Игра строиться как скрытый диалог смыслов. Ситуация должна предполагать неоднозначность решений, содержать элемент неопределенности, что обеспечивает проблемный характер игры и личностное проявление игроков. Прямая формулировка проблемы или указание на нее недопустимы. В тоже время правила, нормы формулируются однозначно и определенно. В конструкции игры необходимо заложить возможность каждому игроку принимать, решения и

обеспечить осознание этого участника. Это достигается при помощи пакета документов. Для облегчения разработки и проведения игры, а также усвоения участниками правил лучше, чтобы каждый документ был ориентирован на определенного игрока. В игре необходимо отражать не все разнообразие факторов, действующих в реальной ситуации, а только наиболее значимые. Тогда она становится нагляднее, а участникам легче ее анализировать. Субъективная вероятность происходящих событий должна быть доступна играющей аудитории. В первом случае будут воспроизводиться частные схемы поведения, во втором — принятия привычных правильных решений. Но чем больше свобода выбора решений, тем охотней игроки включаться в игру. Важно продумать стимулы, обеспечивающие высокую вовлеченность участников. Они должны концентрироваться не на выигрыше, а на результате. Этому способствует оптимальный баланс игровой деятельности и деятельности по поводу игры. Желательно неоднократное предоставление обратной связи. Она должна отражать развитие системы в результате принятого решения и хорошо дифференцировать игроков. Игра будет нежизнеспособной, если плохо продумана последовательность действий и взаимосвязи участников, недостаточна драматизация происходящих событий, они не развиваются во времени, список решений задан, не ясно, как осуществляться отклик на принятие решения, не автоматизированы рутинные операции, ход игры требует постоянного вмешательства ведущего.

Этапы разработки игры.

1. Проблематизация и тематизация.
2. Определение типа по назначению (для обучения, в исследовательских целях и т. п.)
3. Выделение целей конструирования.
4. Анализ главных закономерностей — связей, отношений в моделируемой деятельности, исходя из проблемы, лежащий в основе игры. В этом пункте определяется необходимая степень детализации представления объекта. Все связи в нем должны быть обозримым и в то время не слишком упрощены.
5. Выделяются игровые единицы и функции. На основе любой работы создается сценарный план и продумываются игровые события.
6. Создается перечень решений, которые могут принимать игроки. На данном этапе определены основные точки, на которых базируется простая игра.
7. Детализация сценического плана, формирование влияния окружающей среды.
8. Формулировка правил, распределение решений по игрокам. Установление причинно-следственных отношений между операциями. Построение блок-схемы игры, внутреннего графика проведения, уточнение основных шагов, этапов, циклов.
9. Формулирование системы штрафов и поощрений, определение критериев выигрыша. Результаты игры могут быть очевидны, выраженные количественно и могут оцениваться экспериментами.

10. Отработка игры, ее проигрывание разработчиками, уточнение связей, параметров, проверка гибкости блок-схем, анализ реальности ситуаций — действенность стимулов, правильности расчетов временных затрат, окончательная коррекция игры.

Для представления игры необходим подготовить методическую инструкцию по проведению игры, ролевые инструкции игрокам и необходимый справочный материал. Методическая инструкция по проведению игры включает описание назначения и целей игры, структуры игрового коллектива и функций участников, системы стимулирования исходных данных, процесса игры (этапы, эпизоды), направлений возможного усовершенствования и усложнения игры.

В ролевой инструкции возможно предусмотреть средства, позволяющий оптимизировать процесс идентификации игрока с ролью.

При подготовке документов необходимо учитывать психологические закономерности работы с текстом. В играх изыскиваются различные возможности наглядного представления информации. Игровая мотивация и активность игроков, а значит эффективность игры, во многом определяется формой подачи информации. Справочный материал должен быть представлен таким образом, чтобы вызвать у участников потребность в поиске информации заложенных в игре проблем. Особое внимание уделяется подготовке материалов, обеспечивающих рефлексивный анализ игры (например, списка контрольных вопросов).

Использование деловой игры — это способ для достижения той атмосферы в группе, которая лучшим образом способствует сотрудничеству, взаимопониманию, доброжелательности, дает возможность реализовать личностно направленное обучение. Наш мозг похож на компьютер, а мы его пользователи; чтобы компьютер работал, его нужно включить. Точно также необходимо «включить» и мозг студентов, когда обучение пассивно — мозг не включается. Компьютер требует правильного программного обеспечения, чтобы интерпретировать данные, введенные в его память. Наш мозг должен связать то, что мы уже знаем и как думаем [2, с. 10].

Деловая игра обеспечивает включение студента в процесс добывания знаний, вооружения способами учебной деятельности, навыками ее самооценки и самореализации. Будущий стилист учится самостоятельно разбираться в проблемах своей профессии, используя при этом различные варианты теории и практики. Таким образом, деловая игра повышает эффективность интенсивного обучения.

Список использованных источников

1. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. Пометун, Л. Пироженко // Науково—методичний посібник. — К. — 2005.
2. Верченко Н. В. Методика організації та проведення професійно спрямованого уроку / Н. В. Верченко // Методична рекомендація // Донецьк, 2006.
3. Мальцева Д. М. Методы эффективного обучения народного учителя СССР В. Ф. Шаталова / Н. В. Верченко — Донецк, 2006.

4. Ожегов С. И. Словарь русского языка. 70 000 слов: Академия наук СССР. Институт русского языка С.И. Ожегов. — 22-е издание. — М.: Русск. я., 1990.
5. Хейзинг Й. Человек играющий // Хейзинг Й. В тени завтрашнего дня. — М.: Прогресс, 1992.

О.П. Гетьман, І.С. Коваль,

Ділова гра як засіб розвитку професійних умінь майбутніх стилістів.

Анотація. У статті досліджені особливості ділової гри як засобу розвитку професійних умінь майбутніх стилістів, її класифікації, структури, методики розробки та використання у навчанні студентів.

Ключові слова: ділова гра; стилісти, професійні вміння; етапи гри.

О.Р. Левковець,

Луцький педагогічний коледж

науковий керівник: **Г.М. Давидюк,**

викладач-методист, Луцький педагогічний коледж

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРИРОДООХОРОННОЇ РОБОТИ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ НА ЕКОЛОГІЧНІЙ СТЕЖЦІ

Анотація. У статті визначаються обґрунтовані форми, засоби, функції і зміст діяльності учнів початкових класів на навчальній екологічній стежці.

Ключові слова: учні, стежка, форми.

Постановка проблеми. В умовах загострення проблеми взаємодії людства й природи перед сучасною педагогічною наукою та практикою постає низка невідкладних завдань, пов'язаних з необхідністю виховувати молоде покоління. Серед якостей, що характеризують екологічну культуру особистості, важливу роль відіграють знання про природні закономірності, взаємодію людства та природи.

Метою нашої статті є розкриття природоохоронної роботи з молодшими школярами на екологічній стежці.

Стан дослідження. Екологічна культура упродовж останнього десятиліття стала предметом наукового аналізу таких дослідників як Т. Гардашук, В. Борейка, В. Деркача, А. Єрмоленка, М. Хилька, Л. Юрченко. Про основи екологічної культури, що закладено у дошкільному віці сказано в дослідженнях М.М. Кондратьєвої, А.М. Федотової ними доведено, що дітям 5-7 років доступні екологічні знання про рослини, тварини та людину, як про живих істот.

Виклад основного матеріалу. Одним із важливих завдань школи на сучасному етапі є екологічне виховання школярів — психолого-педагогічний процес, спрямований на формування в учнів шанобливого ставлення до природи та екологічної культури в цілому. Екологічна культура школяра охоплює: — знання про взаємозв'язки в природі та усвідомлення людини як її частини; — розуміння необхідності берегти навколишнє середовище; — уміння і навички

позитивного впливу на природу; — розуміння естетичної цінності природи; — негативне ставлення до дій, що завдають шкоди нашому довкіллю.

В шкільній практиці поширені різноманітні методи й засоби екологічного навчання і виховання, що сприяють активізації екологічної культури і свідомості учнів.

Загальновизнано, що екологічна діяльність дітей займає одне із вагомих місць серед засобів виховання особистості. Екологічна робота використовується, як засіб розвитку пошуково-пізнавальної активності школярів. Також природоохоронна діяльність направлена на формування тих якостей людини, які необхідні для гармонійних відносин суспільства та природи. Проводячи природоохоронну роботу, учні можуть виявити нові факти, аргументи, відомості; уточнити деталі вже відомих явищ і подій. Така робота допомагає педагогам краще пізнати своїх учнів, вихованців, розкрити їх своєрідність, неповторність.

Охорона природи і бажання її захищати — важливі риси сучасної екологічно компетентної людини. Виховувати таку людину — мета загальноосвітньої школи.

Природоохоронна робота в загальноосвітній школі здійснюється в позакласній і позашкільній діяльності.

Завдання природоохоронної діяльності:

- встановлення гармонійних відносин дитини з природою;
- розвиток науково-дослідної діяльності, що сприяє підтримці інтересу учнів до природи;
- збереження психічного, фізичного і морального здоров'я дітей.

Реалізація завдань природоохоронної діяльності може проводитися у вигляді таких форм роботи:

- акцій;
- конкурси
- фестивалі;
- виставки;
- тижні юних друзів природи.

Проте важливе місце у системі екологічної освіти посідає організація роботи на екологічній стежині.

Екологічна стежина — є одним з найбільш ефективних засобів повноцінного спілкування з природою, оскільки мають оздоровче, рекреаційне, просвітнє та навчально-виховне значення. Вона спрямована на взаємодію дитини з природою у процесі проведення навчальних екскурсій, прогулянок, трудових десантів, масових заходів еколого-натуралістичного спрямування.

За Ж.Ф. Пивоваровою виділяють такі типи екологічних стежок:

- стежка відпочинку: пізнавально-прогулянкове призначення;
- туристична стежка: пізнавально-спортивне призначення;
- навчальна стежка: виконує пізнавальну, розвиваючу, естетичну й оздоровчу функції.

Головне завдання екологічної стежки — навчити учнів впізнавати у природі вивчені живі об'єкти, бачити ознаки їх пристосування до умов існування, пояснювати екологічне значення.

Основні функції екологічної стежки:

- навчальна — формування в учнів навичок перенесення екологічних знань у реальне життя;
- розвивальна-формування екологічної свідомості, культури, екологічного мислення як складової загальної культури;
- виховна — залучення учнів до спілкування з природою.

При організації роботи на екологічній стежці, учитель повинен врахувати усі вимоги. Екологічна стежка повинна знаходитися відносно недалеко від навчального закладу, протяжність маршруту для молодших школярів має становити — 30-45 хвилин. Стежка не має бути монотонною, в процесі вибору території потрібно чергувати закриті і відкриті простори, ландшафти повинні змінюватися: ліс-галявина, озеро-берег. Ще однією вимогою до екологічної стежки є її інформативність, тобто здатність задовольнити пізнавальні потреби школярів. Живописність пейзажів й окремих об'єктів обов'язково повинна бути врахована при прокладанні маршруту стежки. Крім, того для кожної стежки може бути розроблений свій стиль.

Форми організації навчального простору на екологічній стежині колективні:

А) групова;

Б) між групова взаємодія.

В) процесі здійснення екологічної діяльності вчитель має виконувати роль координатора, творчо підходити до вибору викладу екологічних знань учням.

Найпоширенішими формами роботи на екологічній стежині є: екскурсії.

Мета екскурсії — навчити дітей читати книгу природи, бережливому ставленню до неї, спостерігати, встановлювати зв'язки між об'єктами та явищами.

Зміст екскурсійних екологічних маршрутів може бути різноманітним, залежно від місцевості, об'єктів, пори року.

Підготовка вчителя до екскурсії:

Вчитель за 1—2 дні проходить екологічною стежиною з метою уточнення маршруту. Вчитель знаходить потрібні об'єкти, намічає послідовність спостережень, а також місце відпочинку. Вчитель визначає тему і мету та підбирає інформаційні матеріали, готує обладнання.

Підготовка учнів до екскурсії:

Учням пропонується розробити пам'ятку, щодо поведінки на екологічній стежці. За бажання обрати ролі: «фотографи», «дослідники», «художники» тощо.

Проведення екскурсії:

Проведення інструктажу з техніки безпеки. Встановлення зв'язку з попереднім досвідом дітей. Повідомлення мети екскурсії вчителем. Колективне спостереження за об'єктами. Проведення підсумку у відповідях на запитання.

Ще однією ефективною формою роботи на екологічній стежці є *урок милування природою*.

Урок милування природою відрізняється від звичайного та навчальної екскурсії тим, що метою його є звернення педагога не так до інтелектуальної, як до емоційно-чуттєвої сфери дітей.

У процесі виховної роботи на екологічній стежці включаються різноманітні трудові справи. Зміст трудової справи визначають самі діти.

Метою проведення трудової справи є закріплення норм поведінки в природі, залучення учнів до посильної природоохоронної роботи.

Організація трудових справ включає кілька етапів:

1. Підготовка учнів. Заздалегідь скласти конкретну програму дій та підготувати знаряддя праці.

2. Оптимальний вибір місця та способу дій школярів.

3. Трудова діяльність має викликати в учнів бажання поділитися набутим досвідом. Тому варто передбачити випуск фоторепортажів, виставок малюнків.

Використовуючи різноманітні методи роботи з дітьми учитель підвищує мотивацію у дітей до вивчення природознавства та виховує у них повагу та бережливе ставлення до природи, адже прогулянки чи трудові десанти активно цьому сприяють.

Важливе завдання в початковій школі — це дати учням елементарні знання про найпоширеніші предмети та явища природи, сформувані практичні уміння і навички догляду за навколишнім середовищем. Важливо вчителю правильно, творчо та інформативно організувати пізнання світу учнями. Саме екологічна стежка сприяє формуванню природоохоронних вмінь та навичок, підвищенню природоохоронної мотивації школярів у цікавій формі.

Список використаних джерел

1. Борейко В.Є. Екологічна етика / В.Є. Борейко, А.В. Подобайло — К.: Фітосоціоцентр, 2004. — 116 с.
2. Байбара Т.М. Методика навчання природознавства в початкових класах. — К.: Веселка, 1998. — 554 с.
3. Іванова О. Формування екологічної культури // Початкова школа. — 1998. — №8. — С. 40—42.
4. Варакута О. Формування природничих понять в учнів початкових класів // Початкова школа. — 1999. — №5. — С. 20—23.
5. Іващенко Л. Екологічна культура в контексті національного виховання // Освіта і управління. — 1999. — №4. — С. 107—115.

І.В. Новак,
Луцький педагогічний коледж
науковий керівник: **Г.М. Давидюк,**
викладач-методист, Луцький педагогічний коледж

ФОРМИ І МЕТОДИ РОБОТИ З БАТЬКАМИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЩОДО ОБІЗНАНОСТІ ЇХ ПРО ПРИРОДУ РІДНОГО КРАЮ

Анотація. У статті визначаються шляхи оптимізації співпраці родини і школи щодо ознайомлення молодших школярів з природою рідного краю.

Ключові слова: школярі, батьки, форми, методи.

Головним завданням сучасної початкової освіти є забезпечення всебічного розвитку особистості засобами навчальних предметів. Особливо важливим для молодших учнів є якісне засвоєння змісту природничої освіти. Це зумовлено тим, що природничі знання, здобуті під час навчання в початковій школі, є базою вивчення природничих дисциплін (біологія, хімія, фізика, географія) в середніх і старших класах. З іншого боку, надто важливо вже з перших шкільних років сформувати в учнів систему природничих знань і вмінь, особистісно-ціннісних орієнтацій, необхідних їм для адекватного світосприйняття й цивілізованої взаємодії з природним середовищем.

Вивчення природи рідного краю є основою для екологічного виховання. У молодшому шкільному віці потрібно сформувати у дітей елементарні наукові знання про природу, ціннісні орієнтації, виховати бажання спілкуватися з нею, озброїти учнів першими знаннями про природокористування і сформувати перші навички, що сприяли б покращенню навколишнього середовища.

Формування природничих знань-складний процес, успіх якого у більшості залежить від взаємопов'язаної діяльності сім'ї та школи. Адже молодший школяр значну частину проводить вдома, у колі сім'ї. Саме сім'я має всі можливості розкрити дитині у доступній формі пізнавальну цінність навколишнього середовища, викликати й розвивати у неї інтерес до життя довкілля і потребу спілкування з ним.

Необхідність взаємодії школи та родини в ознайомленні учнів з природою рідного краю зумовлена як недостатнім рівнем екологічного виховання педагогів і членів родини, що проводиться відособлено один від одного, так і потребою коректувати негативні впливи на дитину життєвих умов і виховання в родині, використовувати її позитивні потенційні можливості.

У роботі з батьками щодо ознайомлення дітей з природою рідного краю необхідно використовувати як традиційні форми (батьківські збори, консультації, бесіди та ін.), так і нетрадиційні (ділові ігри, бюро педагогічних послуг, круглий стіл та ін.).

Форми і методи роботи з батьками:

- консультації та повідомлення екологічної спрямованості для батьківського куточка, бесіди з батьками про важливість даної проблеми;
- оформлення папки «Люби і охороняй навколишню природу»;

- виготовлення фотоальбому;
- залучення батьків до поповнення куточка при роди;
- участь батьків у різних конкурсах на екологічні теми;
- участь батьків у екосуботниках;
- збір пластикових відходів;
- проведення спільних екологічних екскурсій;
- анкетування батьків з метою виявлення їх екологічної компетентності.

Однією з основних форм роботи з батьками залишається батьківські збори. Практика показує, що традиційні батьківські збори і консультації не дають потрібного ефекту, тому що батьки беруть у них лише формальну участь. А нетрадиційні форми проведення цих зборів більше приваблюють батьків і найбільш цікаві (дискусії, КВК, тренінги).

При виборі форм спілкування з батьками треба пам'ятати: потрібно відмовитися від повчань, треба залучати батьків до вирішення важливих проблем. Наприклад, при організації батьківських зборів на тему «Екологія і діти» спочатку можна провести попереднє анкетування батьків з метою з'ясування їх розуміння питань, пов'язаних з екологічним вихованням дітей.

Батьківські тренінги — це активна форма роботи з тими батьками, які усвідомлюють проблемні ситуації в сім'ї, хочуть змінити свою взаємодію з власними дітьми, зробити його відкритішим і розуміють необхідність придбання нових знань і умінь у вихованні власної дитини.

У батьківських тренінгах повинні брати участь обидва батьки. Від цього ефективність зростає і результати не примушують себе чекати. Тренінг проводиться групою по 12-15 чоловік. Він повинен включати 5-8 занять. В ході тренінгових занять виконують такі завдання як: дитячі гримаси, улюблена іграшка, фільм про мою сім'ю. У процесі тренінгів батьки усвідомлюють екологічні проблеми довкілля, відшуковують можливі конкретні шляхи їх вирішення.

Тренінг складається зі вступної, основної та завершальної частин. Вступна відіграє значну роль у створенні сприятливої атмосфери серед учасників.

Найважливішою частиною занять є основна їхня частина, що спрямована на дослідження екологічної і пошук можливих шляхів її вирішення, формування умінь і навичок вирішення.

Завершальна частина спрямована на узагальнення здобутих знань, досвіду і можливостей застосування їх у контексті повсякденного побутового життя.

Тренінги належать до тих активних форм навчання, що сприяють формуванню інтелектуальної активності особистості, тобто ті, кого навчають, можуть не тільки самостійно оцінити свої можливості, але й раціонально змінювати їх, відповідно до обставин.

Слово «тренінг» означає навчати, тренувати, дресирувати. Тренінг є одночасно:

- процесом спілкування;
- пізнання себе та інших;
- ефективною формою опанування знаннями ;

- інструментом для формування умінь і навичок;
- формою набуття і розширення особистісного досвіду.

Метод естафети (висловлювання учасників будується по колу).

Ігрові методи (ситуаційно-рольові, творчі, імітаційні, ділові).

Психодрама (учасники виконують ролі, що моделюють життєві ситуації, які мають особистісний сенс для учасників).

Проективне малювання:

- тематичне малювання («Екоплакат», «Екореклама»);
- вільне малювання («Моя картина світу»);
- діагностичне (тест «Неіснуюча тварина»);
- психодіагностика (учасники спілкуються без допомоги слів);
- музикотерапія;
- діагностичні процедури (засоби саморозуміння, самоаналізу).

Цікава форма роботи з сім'єю — педагогічні ширми, в яких батькам дають чіткі, конкретні, практичні поради з конкретної теми. При цьому батьки отримують відповіді на свої питання. Наприклад: що розповісти дитині, чому навчити її, на що звернути увагу. Вчитель пропонує батькам серію завдань, які вони будуть вирішувати разом з дитиною вдома, на природі. У ширмі поміщаються і логічні завдання, вирішувати які діти можуть самостійно або за допомогою дорослого. Наприклад. На асфальт після сильного дощу виповзло багато черв'яків. Чому? Що ти будеш робити?

Усі матеріали, що пропонуються для ознайомлення батькам, повинні бути естетично оформлені; зміст необхідно регулярно оновлювати, інакше батьківський інтерес до цієї інформації швидко зникне; оформлення виконується так, щоб привернути увагу батьків (текст на кольоровому папері, фотографії дітей групи, картинки-символи); зміст пропонованого матеріалу має бути дійсно цікавим більшості батьків.

Запропоновані завдання, даються з метою зацікавити батьків. Приймаючи завдання як обов'язкове для дитини, вони поступово самі залучаються до наміченої справи і починають виявляти до неї цікавість. Вони виступають в комплексі взаємодоповнюючих форм роботи з сім'єю, використовуються для більш глибокого засвоєння дитиною знань, одержаних у школі, а також для спільної діяльності, в процесі якої молодші школярі і дорослі вчаться узгоджувати свої зусилля і краще розуміти один одного. Під впливом цього батьки «повертаються обличчям» до проблем, які були підняті у навчальному закладі і до педагогів як до спеціалістів з цієї проблеми. А це дуже важливо для взаємодії обох сторін.

Список використаних джерел

1. Байбара Т.М. Методика навчання природознавства в початкових класах: Навчальний посібник. — К: Веселка, 1998. — С. 334. / Т.М. Байбара // Методика навчання природознавства в початкових класах: Навчальний посібник. — К. Веселка, 1998. — С. 334.

2. Вишневський О. Основні засади концепції українського виховання / О. Вишневський // Матер. наук.-практ. конф. «Національне виховання молоді в навчальних закладах». — Львів, 1994. — С. 9—13.
3. Макаренко А.С. Книга для батьків. Лекції про виховання дітей. — К., 1972. — С. 427.
4. Мартинюк І.В. Національна система виховання: шляхи реалізації / І.В. Мартинюк // Рідна школа. — 1994. — № 3. — С. 13—17.

А.М. Руда,

викладач відділення комп'ютерної і програмної інженерії
Криворізького коледжу Національного авіаційного університету

НЕСТАНДАРТНІ ЗАНЯТТЯ ЯК ФОРМА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

«Мудрий не той, хто багато знає, а той, чий знання корисні».
Есхіл

Ми живемо в такий час, коли без пошуків нестандартних рішень нам не здійснити реформи, не зробити для студентів цікавим навчання. Тому велику увагу приділено формуванню творчої особистості.

Процеси демократизації та гуманізації суспільства створюють можливість вибору шляхів життєдіяльності його членів, забезпечують сприятливі умови для творчості кожного.

Питання сучасного заняття цікавить кожного педагога. Вирішення проблеми сучасного навчального заняття неможливо розглядати у відриві важливих задач суспільства, нового змісту освіти, величезного впливу на процес навчання засобів масової інформації. Практика показує, що традиційні заняття обтяжують своїм формалізмом, суворістю та однотипністю, тому новації досить швидко підхоплюються педагогами. Одними з таких змін стало використання нетрадиційних форм, що пов'язані з творчістю викладача й студентів, із їх винахідливістю.

В ході дослідження я виходила з припущення, що нестандартні форми проведення занять закріплюють і розвивають здібності, якісно впливають на рівень знань студентів, за умови, що викладач використовує різні творчі підходи, створює проблемні ситуації і позитивний емоційний клімат в колективі та будує стосунки на принципах взаємодії, співтворчості та співпраці.

Викладач до проведення заняття готується все життя. Студент сам тягнеться до знань тоді, коли він переживає потребу у навчанні, є зацікавленість до оволодіння новим матеріалом. Головною метою сучасного навчання слід ставити не механічну передачу знань від викладача до студента, а залучення їх до роботи творчого характеру, яка стимулює їх пізнавальну активність, розвиває здібності, збуджує інтерес до навчання. Як показує практика — одним із шляхів приведення заняття у відповідність із сучасними вимогами є відхід від шаблонів, а використання нетрадиційних форм, таких як дидактичні ігри (брейн-ринги, поле чудес (у школі), найрозумніший тощо), семінари, круглі столи, диспути, дискусії,

екскурсії. Пошуки нових форм на сьогодні не тільки виправдані, але і необхідні. Традиційна форма проведення занять стає нецікавою, на таких заняттях слухачі часто виступають у ролі спостерігача.

Метою нетрадиційних занять є виховання пізнавального інтересу до предмета, інтелектуальний розвиток, розширення світогляду, ерудиції, вмінь спілкуватися в нестандартних ситуаціях.

Нетрадиційні види занять співвідносяться з традиційними формами роботи, не змінюючи, а доповнюючи їх у єдиній системі освіти.

Отже, нетрадиційне заняття - це нетрадиційна форма організації навчального процесу, що має неусталену структуру, спрямоване на активізацію навчальної роботи студентів і розвиток творчих здібностей.

Нетрадиційні заняття побудовані на творчості викладача та студента, можуть бути проведені у вигляді: заняття — ділова гра, заняття — змагання, групові форми проведення занять, заняття — заліки, заняття — сумніви, заняття — творчості або творчі звіти, заняття — «парадокси», заняття — «прес-конференції», заняття — пошуки істини, заняття — узагальнення, заняття — формули, заняття — діалоги, інтелектуальні заняття та багато інших.

Творчість — це результат внутрішньої потреби особистості, але потреба пробуджується в результаті відповідного виховання, що сприяє розвитку природних задатків. Незвичність таких занять стимулює цікавість студентів (учнів) до особистості педагога, його життєвого досвіду.

Причини, що називають студенти, які впливають на негативне ставлення до занять, наприклад, математики — «нерозуміння навчального матеріалу», «не цікавість викладання», «використання традиційних форм організації навчання» і так далі. Важливо не тільки сформулювати інтерес, а й утримати, закріпити його на всіх етапах навчального пізнання.

До нестандартних форм проведення занять слід віднести інтегровані, міжпредметні заняття. Інтегровані — це такі заняття, коли матеріал подається кількома блоками. Міжпредметні — які ставлять за мету «спресувати» споріднений матеріал кількох предметів. Як показав аналіз нестандартні заняття не мають чіткої структури — це творчий процес. Такі заняття можуть включати у свій склад: завдання—захист, завдання—самопізнання, завдання—асоціації, завдання — взаємна перевірка, завдання—ребуси, завдання — кросворди тощо, що цілком виправдане під час викладання математики.

Найбільш ефективним на нестандартних заняттях є творче завдання, що містить творчий компонент. Це привчає студента постійно думати, творчо мислити, шукати способи вирішення поставлених навчальних завдань. Ефективність проявляється у створенні проблемної ситуації, але реально яку можна вирішити (розв'язати) — це створює додаткову сильну мотивацію.

Проблемний підхід — одна з умов підвищення активності студентів, що полягає в такій організації навчального процесу, при якій передбачається значний ступінь у вирішенні задач.

Ще важливою умовою є використання опорних міжпредметних зв'язків (виявлення і використання опорних знань з інших знань предметів, цілком

відповідає вимогам теорії і практики). Повинні враховуватись особливості його змісту, а також підготовка студента.

Візьмемо, наприклад відому гру «Морський бій». Навіть в цій простій грі розвивається увага, кмітливість, спостережливість. В процесі гри краще вдається пояснити поняття декартових координат, що положення точки описується двома координатами, рух корабля можна описати зміною координат, що система відліку повинна бути для всіх однаковою і багато іншого.

Умовою організації нестандартних занять є створення ситуації успіху і позитивного клімату в колективі. Заняття повинні викликати позитивні емоції. Доцільно залучати студентів до самого процесу організації нестандартних занять- радитись з ним про те, які саме види (типи) занять їх цікавлять, доручати їм підготовку окремих етапів заняття.

Використання нестандартних форм проведення занять сприятиме підвищенню ефективності навчального процесу, але необхідно враховувати наступні педагогічні умови такої успішної роботи: професіоналізм викладача; вірно обраний тип нестандартного заняття та правильно підібрані завдання; створення сприятливих умов роботи та позитивний емоційний клімат; взаємодія та співпраця викладача та студентів на заняттях; помірний обсяг завдань.

Успіх задуманого можливий лише за умови здійснення між предметних зв'язків. Найбільш активізуючий ефект на заняттях дають ситуації, в яких студенти повинні: відстоювати свою думку, рецензувати відповіді своїх однокурсників, приймати участь у дискусіях обговореннях, ставити питання викладачам, самостійно вибирати посильне завдання.

Великого значення набуває професіоналізм педагога. Професіоналізм включає в себе ідейно-моральні, інтелектуальні, духовні сторони особистості викладача, його вміння впливати на почуття студентів, створювати позитивний емоційний клімат, вміння стимулювати творчі здібності, що є необхідною умовою вдалого навчання. Студентам цікаво з тими викладачами (педагогами), які самі зацікавлені своїм предметом, вільно володіють матеріалом будь-якої теми, які використовують нестандартні форми навчання.

Н.В. Дерстуганова,
аспірант кафедри освіти та управління навчальним закладом
Класичного приватного університету
науковий керівник: **Л.О. Сущенко,**
доктор педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки
Запорізького національного університету

ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ДУХОВНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ: ЗМІСТ В ПРИОРИТЕТИ

У тезах розглянуто основні особливості організації процесу духовної освіти в Україні у закладах вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців, зміст освіти яких є богословським та у духовних навчальних закладах. Обґрунтовано, що процес духовної освіти має ряд істотних відмінностей в організації освітньо-виховного процесу від світських навчальних закладів.

Духовну освіту в нашій країні можна здобути в духовних навчальних закладах та у закладах вищої освіти (богословських університетах, інститутах, академіях, семінаріях, богословських факультетах, кафедрах, коледжах) за бакалаврськими й магістерськими програмами, які здійснюють підготовку фахівців, зміст освіти яких є богословським.

Професійна підготовка бакалаврів із теології здійснюється у державних та приватних закладах вищої освіти по ліцензованих та акредитованих програмах за спеціальністю «Богослов'я (теологія)».

У разі проходження вищим духовним навчальним закладом процедури ліцензування та акредитації освітньої програми за спеціальністю «Богослов'я», документи про вищу освіту, видані таким вищим духовним навчальним закладам, вважаються еквівалентними відповідним документам, які видаються в установленому законодавством порядку (розділ XV Закону України «Про вищу освіту»)[1].

Основи діяльності та напрями розвитку системи вищої духовної освіти означені у Концепції вищої духовної освіти Української Православної Церкви, складеної відповідно до Статуту про управління Українською Православною Церквою.

Пріоритетним для здійснення місії, покладеної Богом на Українську Православну Церкву є розвиток вищої духовної освіти, саме тому діяльність вищих духовних навчальних закладів знаходиться під особливим наглядом Предстоятеля Української Православної Церкви й Священного Синоду.

Основне завдання системи вищої духовної освіти полягає у забезпеченні необхідного рівня підготовки кандидатів для пастирського служіння, богословів та фахівців інших форм церковного служіння, а також створення умов для суспільного визнання значущість вищої духовної освіти й соціальної інтеграції випускників вищих духовних навчальних закладів.

Заклади вищої освіти, що здійснюють підготовку фахівців за напрямом та спеціальністю «Православне богослов'я», статuti яких зареєстровані

державними уповноваженими органами управління у сфері освіти й науки, за рішенням Священного Синоду координують свою діяльність з Учбовим комітетом.

Церковний освітній стандарт базової вищої духовної освіти фахівця в галузі православного богослов'я (семінарія, бакалавріат) включає загальнообов'язкові дисципліни нормативного циклу, які становлять не менше 80% навчального навантаження, і дисципліни варіативного циклу та факультативи, які становлять не більше 20% навчального навантаження [2].

Грунтовний аналіз літератури й відповідних нормативно-правових документів з питань організації навчально-виховного процесу в духовних навчальних закладах та процесу підготовки бакалаврів за освітньою програмою «Богослов'я» у Класичному приватному університеті м. Запоріжжя упевнено доводить, що процес духовної освіти має ряд істотних відмінностей в організації освітньо-виховного процесу від світських навчальних закладів.

Основною складовою духовної освіти, так само як і його головною метою, є саме духовність, тобто не лише бажання, але й уміння жити по євангельських заповідях, у Христі, в церкві.

У Концепції вищої духовної освіти Української Православної Церкви зазначено, що принципи виховного процесу у вищих духовних навчальних закладах ґрунтуються на Євангельському вченні та Святому Переданні Православної Церкви й унормовуються внутрішнім Уставом; виховний процес у вищих духовних навчальних закладах має комплексний характер, охоплює всі сторони життя студентів і передбачає їх духовне зростання; центральне місце у виховному процесі відводиться участі викладачів і студентів вищих духовних навчальних закладів у богослужінні та церковних Таїнствах; вихованню та підготовці кандидатів для пастирського служіння сприяє ретельне вивчення Святого Письма, перейняття досвіду життя Святих Отців, навчання правильній молитві й благочестю; особистісному духовному зростанню студентів сприяє їх постійне спілкування з духівником, вихователями й наставниками курсів, безпосередня участь викладачів у виховному процесі, підтримка високого духовного рівня викладачів; важливе місце у вихованні займає особистий приклад педагога і його взаємини зі студентами. Навчання правилам християнського благочестя повинно здійснюватися вихователями, які мають живу і дієву віру, щирі і самовіддану любов до Бога і людей [2].

На відміну від світських закладів вищої освіти, у вищих духовних навчальних закладах особи, що проходять навчання та виховання є не просто студентами, а студентами-вихованцями.

Отже, процес навчання у духовних навчальних закладах та у закладах вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців, зміст освіти яких є богословським, повинен стати шляхом духовного вдосконалення майбутніх пастирів та теологів, які у своїй професійній діяльності покликані нести Слово Боже, добрим прикладом свого власного життя проповідувати євангельські істини.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту: Закон України від 05.09.2017 р. №2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Концепція вищої духовної освіти Української Православної Церкви URL: <http://orthodox.org.ua/article/концепція-вищої-духовної-освіти-української-православної-церкви>

Nataliia P. Osadchuk,

Post-Graduate Student of the Department of Pedagogy

Zhytomyr Ivan Franko State University

scientific supervisor: ***Oleksandr V. Voznyuk,***

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Professor of the Department of Preschool Education and Pedagogical Innovations

Zhytomyr Ivan Franko State University

SPECIAL EDUCATIVE COURSE FOR CULTURAL EDUCATION AND TRAINING PROSPECTIVE COMMISSIONED OFFICERS OF RADIO ENGINEERING SPECIALTIES

In order to eliminate threats to national sovereignty, to strengthen Ukrainian state institutionally, to overcome deep system deformations under the circumstances of Russian aggression, the main goal of personnel policy in the Armed Forces of Ukraine has become creating conditions for guaranteed and quality staffing the Armed Forces with personnel capable of performing extremely complex tasks: identifying conflicts and solving them by taking unconventional decisions; thinking critically, making a systematic analysis of the problem situations, making decisions quickly in terms of vital threat; generating original ideas and creativity,

Ukrainian Army transition to the active phase of reforming requires significant changes in the educational environment of higher military educational establishments, changing orientation of educational activities, restructuring the system of education and training prospective military professionals, that requires acmeological orientation of educational process. Improving education and training prospective commissioned officers is possible in the context of forming and developing cultural competence on the principles of acmeological approach that provides conscious person's climbing to a high level of professional and personal development.

In the framework of «Cultural Education and Training Prospective Commissioned Officers of Radio Engineering Specialties on the Principles of Acmeological Approach» special training course we developed the technology of acmeological support of cadets' s cultural learning. The technology is considered as a program that includes: a system of tasks for achieving a high level of cultural competence by prospective commissioned officers of radio engineering specialties; a set of methods, special techniques and means for achieving the goals; a clear algorithm of effective problem solution for optimal cadets' self-realization in personal and professional activities.

The main stages of implementing this technology are defined and characterized as: diagnostic, designing, organizational-educational, control-reflexive. The diagnostic stage aims to determine the level of cultural competence of prospective commissioned officers and provides specific methods that diagnose the structural components of cultural competence of the cadets. The designing stage has an objective to predict the results of cultural education and training the cadets and provides the acmeological modelling the individual trajectory of cultural development of the cadets under the supervision of a teacher. The organizational-educational stage aims to provide organizational and pedagogical conditions for cadets' cultural education and training, to involve them into practical cultural activities with the help of expedient selection and combination of traditional and acmeological technologies that stimulate activity for awareness and mastery of structural components of cultural competence. The control-reflexive stage aims to evaluate and correct all structural components of the cultural competence of the prospective commissioned officers, it includes self-diagnosis, self-reflection and self-improvement of the cadets' activity based on the use of valid psychological and pedagogical diagnostic techniques that allow to create an "acmeological portrait" of the personality of a cadet, to develop a system of corrective measures.

The developed technology is based on a set of methods, techniques and teaching aids that provide the design of the individual program of a prospective commissioned officer's cultural training and help to create acmeological educational environment, which involves all psychological mechanisms of the development of cadet's internal reserves. Acmeological educational environment is an environment of aspiration to success, to creativity, to high performance, to achievements of every participant, when it is prestigious to study and work qualitatively, adhering moral and legal norms of interaction.

Characteristics of the levels of formation of prospective commissioned officers' cultural competence are based on the criteria (motivational, cognitive, integrative, corrective) and their indicators, which provide the correction of the structural components, if necessary. The technology focuses on the initiation of cadets' independent cognitive activity, the development of their acmeological orientation, the adoption of professional and cultural values, the disclosure of internal creative potential.

Our special training course engages traditional classes in combination with innovative ones. The main types of classes include lectures, practicals, seminars, tutorials, workshops, small group discoveries, debates, thematic evenings on the history of Ukraine and its Armed Forces (history of the Cossacks); educative meetings with the participants of the Joint Forces Operation, creative intelligentsia; movie viewing, thematic evenings on historical and patriotic subjects; musical concerts, visits to museums, places of military glory, memorials and monuments; military rituals; participation in historical and patriotic events held by local authorities, public organizations, museums, cultural institutions; quizzes and competitions on the history of Ukraine, its armed branches and formations; preparation and holding holidays, dedicated to significant events in the life of the state and the Armed Forces.

Our trainings are based on the combination of different methods and techniques of teaching and learning: practice-behavioral trainings (the sphere of behavioral reactions, styles of action, social roles, ability to purpose-setting, self-reflection and self-control of reality): simulation games, social role trainings, conflict-free interaction and communication culture trainings, goal-setting and positive motivation trainings, self-reflection and self-assessment trainings; trainings on the development of the affective-perceptual sphere (sphere of sensations and emotions): empathy and sensory abilities development trainings, emotions self-regulation trainings; trainings for the development of the intellectual sphere: creative abilities development, communicative trainings (debates, discussions, based on the principle of a carousel or aquarium (free exchange of opinions), practices for development of the moral sphere (development of moral qualities and critical thinking through military role-play situations, the formation of a system of value orientations).

The problem of acmeological and cultural education and training of the cadets being complex and complicated requires further researches of the technology of practical development of the structural components of prospective commissioned officers' cultural competence on the principles of acmeological approach.

УДК 378.811.111

О.В. Петрусь,

кандидат філологічних наук, голова циклової комісії викладачів іноземних мов,
викладач англійської мови Комунального закладу Львівської обласної ради
«Бродівський педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича»

МАЙСТЕР-КЛАСИ І ПЕДАГОГІЧНІ ЛАБОРАТОРІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню особливостей організації майстер-класів і педагогічних лабораторій як ефективних способів вивчення передового педагогічного досвіду, що виступають доповненням до курсу методики навчання іноземних мов у педагогічних навчальних закладах. Розглядається навчальний потенціал даних форм роботи та їх роль у формуванні професійної компетентності майбутніх педагогів. У статті наводяться приклади тем для відповідних форм роботи, апробовані у Бродівському педагогічному коледжі.

Ключові слова: майстер-клас, педагогічна лабораторія, новаторський педагогічний досвід, інноваційні педагогічні технології, форми, методи, прийоми, професійна компетентність.

Постановка проблеми. В контексті освітньої реформи та вимог Нової української школи, яка передбачає перехід від «школи-знань» до «школи-компетентностей», все більшого значення набуває вивчення інноваційного педагогічного досвіду у підготовці майбутніх вчителів. Зміни в науці, техніці та освітніх технологіях відбуваються настільки швидко, що програми підготовки вчителів, які містять ключові питання педагогіки, психології та методик викладання предметів, не в силі в повній мірі відобразити зміни та інновації в освіті, які є

необхідними складовими професійної компетентності майбутніх педагогів. У цьому контексті актуалізуються позааудиторні форми вивчення інноваційного педагогічного досвіду як важливе доповнення до програм фахової підготовки.

Серед інноваційних форм вивчення передового педагогічного досвіду з методики навчання іноземної мови важливе місце належить майстер-класам і педагогічним лабораторіям. Ці форми роботи як доповнення до предметів професійного циклу відкривають широкі можливості для розвитку педагогічної майстерності майбутнього покоління спеціалістів Нової української школи.

Стан дослідження. До питання нових форм впровадження та поширення педагогічного досвіду як важливої умови створення інновацій в освітньому середовищі звертаються багато сучасних дослідників та педагогів-практиків, таких як Зязюн В.І., Сисоєва С.О., Бондар В.І., Новікова Т.В., Скаткіна М.Н., Барабанський Ю.К., Карташов П.І., Журавльова В.І., Маслов М.І., Мельник Н.А. та ін. Усі вони наголошують на необхідності використання інноваційних освітніх технологій, що поєднують навчальну роботу і позааудиторні форми діяльності в єдиний процес для найбільш ефективної підготовки майбутніх спеціалістів до педагогічної діяльності на сучасному етапі і закладають основи їх професійної майстерності.

Педагогічна майстерність розглядається С. Сисоєвою як «досконале, творче виконання вчителем професійних функцій на рівні мистецтва, результатом чого є створення оптимальних соціально-психологічних умов для становлення особистості кожного учня, забезпечення високого рівня інтелектуального розвитку, виховання кращих моральних якостей, духовного збагачення школярів» [2, с. 106].

Дослідженню особливостей проведення майстер-класів присвячені статті таких пошуковців, як Мельник Н.А., Розіної Н.В., Лошицька О.Л., Дулова А.С. та ін.

Педагогічні лабораторії набувають все більшої популярності на сучасному етапі розвитку освіти, проте є недостатньо вивченим форматом організації позааудиторного професійного навчання майбутніх та молодих спеціалістів. Окремі аспекти проведення педагогічних лабораторій знаходимо у статтях та практичній діяльності викладачів ВНЗ (проф. С. Вітницької, проф. І. Богданової), молодих пошуковців та методистів інститутів післядипломної педагогічної освіти (Іванової В.Л., Пташнік Н.М. та ін.).

Аналіз науково-педагогічних праць із даної проблеми свідчить про те, що ще не в повній мірі вивчені питання педагогічного потенціалу і особливостей організації майстер-класів та педагогічних лабораторій з методики навчання іноземних мов як важливого доповнення до аудиторної роботи в питаннях фахової підготовки вчителів Нової української школи.

Метою даної статті є дослідження особливостей таких форм позааудиторної роботи як майстер-класи і педагогічні лабораторії, які виступають ефективними способами вивчення передового педагогічного досвіду майбутніми вчителями англійської мови у початкових класах, їх потенціал та роль у формуванні професійної компетентності майбутніх педагогів і створенні умов для

безперервного професійного розвитку. У статті наводяться приклади тем для відповідних форм роботи, апробовані у Бродівському педагогічному коледжі.

Виклад основного матеріалу. Під визначенням «педагогічний досвід» більшість науковців розуміють сукупність знань, умінь і навичок, здобутих учителем у процесі навчально-виховної роботи. Педагогічний досвід накопичують у «конкретній діяльності педагога під впливом специфіки навчального закладу, стилю діяльності педагогічного колективу, особистісних якостей учителя. Його формують на підставі педагогічних знань, що є критерієм істинності науково-методичних рекомендацій, засобом перенесення теоретичних положень у практику» [3, с. 88].

Н.А. Мельник також звертається до термінів «новаторський досвід» — на рівні наукового відкриття (розвивальне навчання, особистісно-зорієнтоване навчання тощо) та «раціоналізаторський досвід» — найбільш доцільна та раціональна діяльність на підставі наявних форм, методів і прийомів роботи [3, с.89], а у працях С. Сисоевої широко використовується термін «педагогічний досвід вчителів-новаторів» [2, с. 242].

Майстер-клас (з англ. master — найкращий спеціаліст у своїй галузі, і class — заняття) на сьогоднішній день — одна з найефективніших форм вивчення передового педагогічного досвіду для студентів педагогічних ВНЗ.

У методичній літературі майстер клас визначають як «одну з форм ефективного професійного навчання» [1, с. 4]. Це сучасна форма проведення очного навчального тренінгу, яка передбачає передачу певних вмінь, прийомів та методів навчання через прямий досвід. Майстер-клас з методики навчання іноземної мови передбачає практичну демонстрацію педагогічних прийомів, які сприяють вирішенню певних завдань та ефективному досягненню очікуваних навчальних результатів.

Майстер-класи з методики навчання англійської мови, проведені для студентів Бродівського педагогічного коледжу, такі як «Використання лепбуків з метою підвищення лексичної компетентності на початковому етапі вивчення іноземної мови», «Навчальний потенціал інтерактивних програм (i-tools) до автентичних навчально-методичних комплексів», «Інтерактивні прийоми вивчення іноземної мови: карусель, млин, піраміда», «Особливості використання технології змішаного навчання англійської мови (blended learning)» та інші, окрім вивчення інноваційних педагогічних методів і прийомів, мали на меті також стимулювання до творчого педагогічного пошуку і безперервного професійного розвитку в контексті постійних змін у різних сферах життя людини, які зумовлюють і зміни в організації навчання школярів.

Складовою частиною запропонованих вище майстер-класів є також практичне відпрацювання відповідних прийомів і надання допомоги учасникам майстер-класу у визначенні тем, етапів уроку та ділянок роботи над формуванням різноманітних аспектів іншомовної компетентності молодших школярів, де їх використання є найбільш ефективним. Наприклад, інтерактивна вправа «Млин» (з англ. mill-drill), під час якої учасники вільно пересуваються по класі, маючи завдання запитати чи поділитись певною інформацією із якомога більшою кількістю учнів, найкраще

працює на етапі закріплення вивченого матеріалу та формування комунікативних умінь в межах вивченої теми. А вправа «Карусель», під час якої учні утворюють два кола, внутрішнє і зовнішнє, стаючи обличчям один до одного і роблячи один крок вліво чи вправо за вказівкою вчителя через певні проміжки часу, найкраще підходить для формування навиків усної взаємодії в діалогічному мовленні.

Таким, чином, майстер-клас — це особливий спосіб вивчення провідного педагогічного досвіду майбутніми вчителями, що представляє собою набуття навиків із застосування розробленої або апробованої і вдосконаленої педагогом-майстром методики засвоєння знань, формування компетентностей чи диспозицій (цінностей та ставлень), у якій досвідчений вчитель досягнув вагомих результатів. Майстер-клас відрізняється від інших форм передачі досвіду тим, що в процесі його проведення йде безпосереднє обговорення запропонованого методичного прийому і шляхів вирішення педагогічних проблеми між учасниками майстер-класу та педагогом, який його проводить.

За твердженням сучасного українського педагога-дослідника Світлани Сисоевої «одним із джерел розвитку педагогіки творчості є аналіз світового педагогічного досвіду, який увібрав у себе загальнолюдські ідеали добра, краси, істини» [2, с. 72].

Педагогічні лабораторії, присвячені міжнародній педагогічній практиці, часто відбуваються у Бродівському педколеджі, адже цей навчальний формат дає змогу детально, наче під мікроскопом, розглянути різні педагогічні технології, перейняти інноваційний педагогічний досвід та отримати інформацію, якої немає у підручниках чи в Інтернеті.

Серія педагогічних лабораторій з інклюзивної освіти є особливо актуальною в Україні на етапі провадження інклюзивних практик відповідно до змін до Закону України «Про освіту» щодо доступу осіб з інвалідністю до освітніх послуг, затверджених у травні 2017 року, оскільки інклюзивні класи, які включають 1-3 дитини з обмеженими фізичними та інтелектуальними можливостями, можуть бути створені при будь-якій загальноосвітній школі. У США інклюзивна освіта має вже більше, як 40-річну історію і може стати добрим прикладом для розвитку відповідної моделі в Україні, яка робить перші кроки до забезпечення оптимальних умов навчання дітей із різноманітними порушеннями у звичайних умовах з метою забезпечення їх кращої адаптації до життя у суспільстві.

«Кожна дитина хоче і може вчитися» - під таким гаслом у коледжі відбулась серія педагогічних лабораторій «Інклюзивна освіта у США», яку провели волонтер Корпусу Миру Карсон Холстейн разом з українським партнером, автором даної статті, для працівників інклюзивно-ресурсного центру, вчителів та психологів, які працюють в школах з інклюзивним навчанням, студентів та викладачів педколеджу на початку 2019 року. Лабораторії з методики навчання англійської мови та з інклюзивної освіти зазвичай проводяться на англійській мові, що створює додаткові умови для розвитку мовної та мовленнєвої компетентності студентів — майбутніх вчителів англійської мови в початкових класах. При залученні іншої аудиторії, наприклад, працівників інклюзивно-ресурсного центру та інших учасників, які не

володіють англійською мовою на належному рівні, викладачі педколеджу забезпечують спонтанний переклад.

Під час першої педагогічної лабораторії «Інклюзивна освіта у США» учасники мали змогу розглянути як на практиці реалізуються основні принципи інклюзивної освіти та забезпечуються спеціальні освітні послуги. Були розглянуті питання розробки та реалізації ІНП (індивідуалізованого навчального плану), кроки для його отримання, особливості роботи групи спеціалістів щодо внесення змін у навчальний процес, середовище та зміст навчання дітей з особливими потребами, основні аспекти роботи вчителя із спеціальної освіти (з англ. special education teacher, spedteacher), оцінювання учнів, які отримують спеціальні освітні послуги, і отримання ними сертифікату про шкільну освіту. Учасники педлабораторії отримали також інформацію про роботу асистента дитини (shadow teacher, з англ. «вчитель-тінь»), який постійно перебуває з учнем, навіть під час перерви на обід. При цьому, такий асистент призначається частіше учням не з фізичними вадами, а при поведінкових чи психо-емоційних порушеннях.

Друга педагогічна лабораторія з інклюзивної освіти у США за участю волонтера Корпусу Миру в Україні Карсон Холстейн у Бродівському педколеджі була присвячена особливостям організації навчання дітей з розладами аутичного спектру у США. Під час лабораторії детально розглядалися питання АВА терапії (з англ. applied behavioral analysis — прикладний аналіз поведінки) як однієї з ключових методик вироблення навиків бажаної поведінки у дітей з аутизмом у США та основи поведінкового аналізу (з англ. antecedent, behaviour, consequence — передумови, поведінка, наслідок). Аналіз передумов прояву певної поведінки і її наслідків допомагає отримати чітку картину взаємозв'язків та на їх основі розробити стратегії корекції поведінки чи шляхи вироблення певних навиків. Важливим питанням даної педагогічної лабораторії стало вивчення використання різноманітних низько- та високотехнологічних пристроїв для навчання спілкуванню дітей з високим комунікативним бар'єром, досвід роботи з якими має волонтер Корпусу Миру К. Холстейн.

Ще одна педагогічна лабораторія з циклу інклюзивної освіти мала на меті розгляд педагогічних технологій, що забезпечують успішне навчання дітей з особливими потребами, а саме, технології скаффолдингу (з англ. — риштування, опора), токен-економіки (з англ. token — знак, символ), просодичного навчання (заучування інтонаційних зразків, ритму і наголосу за допомогою віршів, римівок, чантів для вдосконалення мовлення дітей-аутистів, мовлення яких часто звучить неприродно).

Навчальний скаффолдинг як надання поетапної підтримки, використання детальних покрокових інструкцій, своєрідного алгоритму виконання певного завдання чи в процесі вироблення певних навиків, які поступово зменшуються, дає можливість учням з особливими потребами розв'язати проблему, виконати завдання або досягнути цілей, які знаходяться за межами їх індивідуальних зусиль або можливостей. А технологія токен-економіки як отримання певних символів-відзнак за кожен етап роботи, визначену кількість яких в перспективі учень має обміняти на більшу нагороду, спрямована на стимулювання послідовності та

результативності у навчанні дітей з особливими потребами, мислення яких має більш предметний характер.

Оскільки формат педагогічної лабораторії передбачає не лише ознайомлення із певними технологіями навчання, а й активне їх обговорення, то при проведенні серії педагогічних лабораторій з інклюзивної освіти, учасники мали змогу визначити спільні і відмінні риси в організації інклюзивного навчання у США та в Україні, спробувати розробити завдання для окремих категорій учнів з особливими потребами за допомогою використання технології скаффолдингу чи токен-економіки.

Формат педагогічної лабораторії відрізняється від майстер-класу тим, що охоплює ширше коло питань та зазвичай має на меті розгляд цілої педагогічної технології чи системи, що створює умови для більш ретельного вивчення та апробації її певних елементів в подальшій педагогічній практиці. Важливою складовою діяльності педагогічних лабораторій у Бродівському педколеджі є використання педагогічної рефлексії та методики контрастивного аналізу з метою пошуку найоптимальніших шляхів запозичення новаторського педагогічного досвіду.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Інноваційні форми вивчення передового педагогічного досвіду з методики навчання іноземної мови стимулюють розвиток інноваційного потенціалу педагога, формування творчого підходу до моделювання навчального процесу, сприяють формуванню готовності до вдосконалення педагогічної діяльності та створюють умови для безперервного професійного розвитку.

Участь у майстер-класах демонструє практичне використання конкретних методик, дає змогу оцінити їх сильні і слабкі сторони. Педагогічні лабораторії сприяють глибшому розумінню цінностей освіти, прагнення до змін в рутинному навчальному процесі, щоб іти в ногу з часом, демонструють різноманіття педагогічних підходів та технік з метою покращення якості освітніх послуг.

Інноваційні форми вивчення новаторського педагогічного досвіду відкривають широкі можливості для самоосвіти та знайомства з найновішими тенденціями, методиками та ресурсами від провідних педагогів світу, сприяють вдосконаленню фахової компетентності майбутніх педагогів з оптимальним використанням часу, сприяють формуванню гнучкості мислення та поєднання різних підходів і технологій навчання, стимулюють внесення елементів експерименту у щоденну педагогічну практику з метою досягнення якісно нових результатів учіння, сприяють відкритості особистості педагога до сприйняття різних ідей, думок, напрямів, течій.

Список використаних джерел

1. Лошицька О.Л. Майстер-клас у системі роботи з педагогічними кадрами: методичний посібник / О.Л. Лошицька. — Ірпінь, 2015. — 40 с.
2. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: Підручник. — К.: Міленіум, 2006. — 344 с.
3. Мельник Н. Нові форми впровадження та поширення педагогічного досвіду як важлива умова створення інноваційного освітнього середовища / Н. Мельник // Управління школою. — 2013. — № 34/36. — Вкладка. — С. 88—93.

Н.С. Полудьонна,
кандидат психологічних наук, доцент,
професор кафедри філософії права та юридичної логіки
Національної академії внутрішніх справ

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ З ПОГЛЯДУ СВІТОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ

Як відомо, рівень освіти суттєво впливає на якість професійної діяльності. Концепції неперервної освіти домінують у всіх педагогічних системах світу. Сучасна концепція навчання впродовж всього життя набула домінуючого значення у світовій освітній практиці. В якості основного інструменту реалізації концепції декларується компетентнісний підхід, який пов'язаний із змістом та організацією освітнього процесу, що спрямований на формування та вдосконалення професійної компетентності педагога. Під професійною компетентністю розуміють сукупність взаємопов'язаних професійно значимих складових, що відображають теоретичну і практичну підготовленість до професійної діяльності (це особистісні і професійні здібності педагога, які визначають успішність виконання ним своєї професійної місії). Так, у Китаї навчання дорослих розглядається як умова успішного економічного розвитку країни, її прогресу в сучасному світі.

Розробляються різні форми неперервної освіти, які успішно пов'язують формальну, неформальну та самоосвіту, що дає найвищі результати. В професійній діяльності самоосвіта тісно пов'язується із самоактуалізацією, самореалізацією, саморегулюванням та самовдосконаленням.

Безперервна освіта — перманентний процес зростання загального та професійного освітнього потенціалу особистості впродовж життя, що організаційно забезпечується системою державних та громадських інститутів і відповідає потребам особистості й суспільства. Її програма LLLP (Lifelong Learning Programme) складається із взаємопов'язаних елементів, що знаходяться у нерозривних структурних та ієрархічних зв'язках.

До того ж, в якості провідного напрямку, нової парадигми розвитку вищої освіти ЮНЕСКО рекомендував обрати компетентнісний підхід, що має наступні компоненти [2]:

- знання як розуміння — поняттєва складова;
- розуміння ситуації, готовність діяти — діяльнісна складова;
- діяльність у системі цінностей, пов'язана з відповідальністю за професійні вчинки — мотиваційно-етична складова.

Сучасні способи реалізації принципу навчання впродовж життя досить різноманітні:

- навчання у закладах освіти, в тому числі післядипломної;
- навчання на робочому місці;
- звернення до наукової літератури, ресурсів Інтернет;
- курси, тренінги, вебінари, безперервна професійна підготовка;

- узагальнення передового досвіду;
- аналіз закордонної практики;
- спілкування із досвідченими колегами у професійних питаннях.

Щодо розвитку вітчизняної вищої освіти, на нашу думку, ключовим є наступна теза: «Сучасний ринок праці вимагає від випускника не лише глибоких теоретичних знань, а і здатності самостійно застосовувати їх у нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях, переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян» [1].

В якості недоліків вказані:

- недостатня орієнтованість структури і змісту професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти на потреби ринку праці та сучасні економічні виклики;
- недосконалість системи національного моніторингу та оцінювання якості освіти;
- повільне здійснення гуманізації, екологізації та інформатизації системи освіти, впровадження у навчально-виховний процес інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій;
- відсутність системи мотивацій і стимулювання інноваційної діяльності в системі освіти, нівелювання ризиків у зазначеній діяльності.

Стратегічними напрями розвитку освіти зазначено:

- реформування системи освіти, в основу якої покладатиметься принцип пріоритетності людини;
- модернізація структури, змісту та організації освіти на засадах компетентнісного підходу;
- забезпечення доступності та безперервності освіти протягом усього життя;
- інформатизація освіти, вдосконалення бібліотечного та інформаційно-ресурсного забезпечення освіти і науки;
- підвищення соціального статусу педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Список використаних джерел

1. Указ Президента України “Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» від 25.06.2013 № 344/2013.
2. Компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика : монографія / [Н. М. Авшенюк, Т. М. Десятов, Л. М. Дяченко, Н. О. Постригач, Л. П. Пуховська, О. В. Сулима]. — Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. — 280 с.

С.В. Стеблюк,
кандидат педагогічних наук, викладач,
Мукачівський кооперативний торговельно-економічний коледж

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ПІДПРИЄМНИЦТВА: ЗАКОРДОННИЙ ВИМІР

Сучасна система освіти України сьогодні перебуває на шляху реформування, побудови нової моделі, наближеної до європейських стандартів. Це вимагає вивчення зарубіжного досвіду підготовки майбутніх спеціалістів у провідних навчальних закладах світу.

Професійній підготовці фахівців економічного профілю присвячені дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед них: Ф. Берман, Д. Бол, Д. Брекер, Р. Брокхауз, Герет Томас М. та Клоноскі Річард, Дж., Л. Каніщенко, Г. Ковальчук, О. Куклін, Д. Макклелланд, Н. Побірченко, Г. Ржевська, О. Романовський та ін. Відтак, Г. Ржевська проводила наукові розвідки щодо сучасної університетської освіти країн Західної Європи. Увагу приділено науковому розв'язанню актуальної проблеми визначення сутності, тенденцій та особливостей розвитку сучасної університетської освіти восьми країн Західної Європи – Андорри, Бельгії, Великобританії, Ірландії, Іспанії, Нідерландів, Португалії та Франції. Науковець вказує на наявність в західноєвропейських університетах «культури якості», «в кожному вищому навчальному закладу рекомендується визначити якість та її стандарти самостійно, виходячи з особливостей власної місії та мети» [3, с. 23].

Т. Поясок з'ясовано специфіку підготовки фахівців у вищих економічних навчальних закладах країн Європейського Союзу (Ірландії, Великобританії, Франції, Італії, Німеччини, Нідерландів), зокрема впровадження інформаційних технологій, спрямованих на формування інформаційної інфраструктури університетів; забезпечення індивідуалізації, доступності та якості навчання; тенденція до збільшення прикладної складової в змісті професійної підготовки та ін. [2, с. 18].

В умовах глобалізації економічних взаємозв'язків проблема розвитку професійної компетентності майбутніх фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності в зарубіжних країнах є важливою.

На успішну підготовку майбутнього фахівця німецькомовних країн впливають такі фактори: мікроклімат у групі, колективі; особливості зовнішнього середовища; індивідуальні особливості, вміння, навички; розвиток технології на підприємстві; стратегії розвитку фірми; опанування новими видами діяльності. У навчальному процесі використовуються наступні методи: аналіз інформації про працівників; здійснення тестування з метою виявлення ступеня розвитку і компетенції тих чи інших професійних знань, умінь і навичок; спостереження за діяльністю персоналу при виконанні службових завдань; підготовка індивідуального плану розвитку майбутнього фахівця; усунення джерел проблем, що гальмують його продуктивність [1, с. 27].

Цікавим, на наш погляд, є досвід підготовки фахівців за різними освітніми програмами у Сполучених Штатах Америки [5]. Вищі навчальні заклади розробляють освітні програми автономно, визначають вимоги (компетентності) до майбутнього фахівця, бізнес-освіта займає провідне місце. Перший ступінь післяшкільного навчання — дворічний громадський коледж (community college) або професійно-технічна школа (technical school). Студент здобуває фах і ступінь Associate. Якщо він продовжить навчання в університеті, курси дворічного коледжу йому зараховують. Бакалавр (Bachelor's degree) 4—5 років. Перші два роки викладають загальні дисципліни. Студент обирає визначені курси, аби набрати необхідну кількість кредитів. Бали нараховують за відвідування занять, реферати чи курсові, написання тестів. У кінці кожного семестру студенти складають іспити і заліки. Щоб отримати ступінь, необхідно набрати 120 кредитів (credit hours). Магістр (Master's degree), 1—3 роки, передбачає більш глибоке вивчення предметів. В магістратурі пишуть наукові роботи, проводять дослідження. Доктор (Doctorate degree/PhD), 5—7 років — найвищий ступінь вищої освіти США [6]. Серед морально-етичних якостей провідними у бізнес-діяльності є твердість характеру, непохитність у доведенні справи до кінця, етична поведінка, моральність, дотримання даного слова, благородство, благочинність і благодійність. Так, навчання підприємницької етики є чи не найголовнішим аспектом підприємницької освіти [4, с. 58].

На сьогодні Україна включається в інтеграційні освітні процеси, про що свідчать домовленості про співпрацю із зарубіжними країнами на рівні Міністерства освіти і науки України, закладів вищої освіти. Закладами вищої освіти активно впроваджується програма «подвійний диплом», є напрацювання відомих програм академічної мобільності студентів ERASMUS, ERASMUS MUNDUS, TEMPUS, які фінансуються Євросоюзом.

Список використаних джерел

1. Бичок А. В. Особливості підготовки фахівця економічного профілю в німецькомовних країнах // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». Випуск 2 — 2016. — (39). — С. 27—29.
2. Поясок Т. Б. Система застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх економістів у вищих навчальних закладах. автореф. дис... д-ра пед. наук. спец.: 13.00.04. Київ, 2010. — 44 с.
3. Ржевська А. В. Розвиток сучасної університетської освіти країн Західної Європи. автореф. дис. ... д-ра пед. наук. спец.: 13.00.01. Луганськ, 2013. — 40 с.
4. Романовський О. О. Феномен підприємництва в університетах світу: [монографія]. Вінниця, 2012. — 503 с.
5. American City University. London City College. General Catalog. Effective August. Cheyenne. Wyoming, USA. London, England, 2001. — 53 p.
6. Як працює система освіти США [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://studway.com.ua/sistema-osviti-ssha/>.

С.В. Толочко,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри управління професійною освітою
Національного авіаційного університету

КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУПЕРВІЗОРІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Лісабонський саміт Ради Європи (2000) прийняв «Меморандум освіти протягом життя», у якому серед принципів неперервної освіти названо розвиток наставництва й консультування. Мета: забезпечити кожному протягом усього життя вільний доступ до інформації про освітні можливості та до необхідних консультацій і рекомендацій. Має бути створена постійна консультаційна служба, яка надаватиме рекомендації в сфері освітнього, професійного та особистісного розвитку і буде орієнтована на інтереси та потреби активного користувача [1].

Особливої актуальності даний принцип набув у ході проведення реформування системи освіти в Україні, зокрема імплементації 2018 р. проекту Концепції «Нова українська школа», що активізувало проблему наявності професійної компетентності вчителів задля забезпечення належного впровадження даних інновацій у навчальний процес закладів освіти (поки що початкової). Це «передбачає перехід до педагогіки партнерства між учнем, вчителем і батьками, що потребує ґрунтовної підготовки вчителів за новими методиками і технологіями навчання, зокрема інформаційно-комунікативними технологіями» [2].

Основні принципи цього підходу:

- повага до особистості;
- доброзичливість і позитивне ставлення;
- довіра у відносинах;
- діалог — взаємодія — взаємоповага;
- розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків);
- принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) [3, с. 14].

У контексті вищезначеного зростають вимоги до системи післядипломної освіти та модернізації методик і технологій підвищення кваліфікації педагогів.

Тож об'єктом нашого аналізу стане супервізія як нова методика наставництва в системі післядипломної педагогічної освіти та компетентність супервізора як агента даних змін.

Зупинимось детальніше на тлумаченні дефініції терміна «супервізія». Так, Постанова КМУ «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» подає таке визначення: «*Супервізія* щодо моніторингу, наставництва та експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації — *професійна підтримка та спостереження супервізорів за роботою тренерів-педагогів, вчителів,*

асистентів вчителів закладів загальної середньої освіти з інклюзивним та інтегрованим навчанням, директорів закладів загальної середньої освіти, заступників директорів з навчально-виховної роботи (навчальної, виховної роботи) у початковій школі (або структурному підрозділі іншого закладу освіти, що забезпечує початкову освіту), фахівців інклюзивно-ресурсних центрів щодо засвоєння ними певних компетенцій, наставництво, виправлення помилок, що виникли у роботі» [4]. Тобто, у даному контексті сферою застосування супервізії є загальна і додаткова освіта (якщо це стосується вчителів, асистентів вчителів закладів загальної середньої освіти з інклюзивним та інтегрованим навчанням) і система підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів (коли йдеться про тренерів-педагогів). Її метою є зробити педагога більш ефективним в освітньому процесі та допомогти іншим. За умови повноцінного вивчення та використання супервізії в освіті підвищиться її якість і результативність, оскільки вчасна й доцільна підтримка педагога в оновлення його знань, підвищенні компетентності в тих галузях знань, де він має прогалини, своєчасне реагування на зміни сприятимуть його відповідності викликам суспільства та вимогам до нього як до учасника освітнього процесу.

Серед *функцій супервізії* означимо освітню, виховну, розвиваючу, консультативну, управлінську, коригуючу задля грамотного й необхідного впливу на суб'єкта супервізії щодо формування його здатності й готовності допомагати здобувачам освіти.

Супервізор, відповідно до вищезначеної Постанови, — тренер, тренер-педагог, працівник закладу післядипломної педагогічної освіти, працівник методичної служби, експерт, залучений до проведення сертифікації педагогічних працівників, директор закладу загальної середньої освіти, заступник директора з навчально-виховної (навчальної, виховної) роботи, який має право надавати професійну допомогу шляхом проведення індивідуальних та групових консультацій з питань організації та змісту навчального процесу, моніторингу якості навчання, проведення майстер-класів, що допомагають набувати професійних компетенцій та засвоювати нові професійні ролі і функції в умовах нової української школи тренерам-педагогам, вчителям, асистентам вчителів закладів загальної середньої освіти з інклюзивним та інтегрованим навчанням, директорам закладів загальної середньої освіти, заступникам директорів з навчально-виховної роботи (навчальної, виховної роботи) у початковій школі (або структурному підрозділі іншого закладу освіти, що забезпечує початкову освіту), фахівцям інклюзивно-ресурсних центрів [4].

Якими ж компетентностями повинні володіти супервізори для виконання покладених на них функцій? Наведемо *особистісно-професійні компетентності супервізора*:

- упевненість у власних силах;
- здатність активізувати особистісний і професійний потенціал фахівця;
- співпереживання та повага до особистості вчителя, його діяльності та розвитку;
- заохочення вчителя до саморефлексії і саморозкриття;

- розумне поєднання підтримки та критики;
- уміння визначати індивідуальні особливості (здібності, здатності, інтереси, захоплення, ставлення до навчання, міжособистісні взаємини, креативність, критичне мислення);
- диференційований підхід до працівників закладів освіти з урахуванням віку, досвіду роботи, педагогічного стажу;
- уміння визначати соціальний статус у суспільстві суб'єкта супервізії (сформованість особистості, незалежний економічний, юридичний, соціальний і психологічний стан, життєвий досвід, наявність серйозних проблем, для вирішення яких треба вчитися, орієнтація на негайне використання отриманих у процесі навчання знань та умінь);
- створення атмосфери довіри, безпеки, відвертості, відповідальності, що викликає бажання запиту до супервізора щодо допомоги;
- знання психологічних основ андрагогіки, ставлення до власної професійно-педагогічної діяльності як до соціально значущої;
- володіти прийомами супервізії, навичками саморегуляції і самоконтролю, властивість проявляти оптимальну професійну поведінку, мати імідж, задавати вектор емоційності і супроводжувати взаємодію суб'єктів освітнього і управлінського процесів позитивними емоціями;
- знання методики впровадження особливих форм роботи: тренінгів, консультування, майстер-класів, бесід, демонстрацій особистого чи суспільного досвіду, ігор, інструктажів тощо;
- систематична діяльність відповідно до розробленої програми супервізії (складання списку проблем (задач);
- верифікація результатів виконання програми супервізії щодо формування необхідних професійних компетентностей.

Із даного переліку особистісно-професійних компетентностей супервізора можемо визначити основні, а саме: самоосвітня, критичного мислення, психолого-фасилітативна, методична, андрагогічна, експертна.

Концепція розвитку педагогічної освіти ставить важливим завданням підготовку педагогічних працівників за новими перспективними професіями, зокрема, «андрагог», «тьютор», «модератор», «фасилітатор», «менеджер електронного навчання», «асистент вчителя» тощо [5]. Як бачимо, серед них відсутній супервізор, однак насамкінець зазначимо, що супервізія в підвищенні кваліфікації та перепідготовці педагогічних працівників не просто необхідність часу, але й неодмінна умова якісного проведення реформування системи освіти в Україні.

Список використаних джерел

1. A Memorandum of Lifelong Learning [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: http://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf.
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Київ, 2016. [Електронний

- ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80>.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
 4. Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа». Постанова КМУ від 4 квітня 2018 р. № 237. [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/237-2018-%D0%BF/print>.
 5. Концепція розвитку педагогічної освіти від 16 липня 2018 р. № 776. [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>.

Г.В. Чередько,

студентка Луцького педагогічного коледжу

науковий керівник: **Г.М. Давидюк,**

викладач-методист Луцького педагогічного коледжу

РОЛЬ КАЗОК ПРИРОДНИЧОГО ЗМІСТУ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню сутності та змісту поняття «екологічне виховання». Проаналізовано вплив казок природничого змісту на екологічне виховання молодших школярів.

Ключові слова: екологічне виховання, педагогічні вимоги, екологічна культура, екологічна вихованість.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство перебуває в умовах загострення екологічної кризи. Адже стан природи і людина — взаємозалежні. Екологічні проблеми, які наявні в країні загрожують не лише навколишньому середовищу, а й здоров'ю людей. Розв'язання екологічних проблем в Україні розглядається як другорядне. Таке ставлення до природи свідчить про певну екологічну невихованість. Допомогти цьому може лише безперервне екологічне виховання громадян нашої країни.

Екологічна освіта та виховання дітей та молоді включає в себе вивчення природи рідного краю, його історії, практичну роботу зі збереженням дикої природи, усвідомлення обмеження споживання природних ресурсів, пріоритет екологічного благополуччя над прибутками. Екологічна освіта та виховання в сучасній школі повинно охоплювати всіх дітей різних вікових категорій, вони повинні стати пріоритетними. Екологічне виховання — складова частина морального виховання. Тому під екологічним вихованням і освітою мається на увазі єдність екологічної свідомості і поведінки, гармонійного з природою.

В період навчання в початкових класах дитина вчиться вчитися і в цей період легше прищепити їй екологічні знання, вміння, навчити любити природу, берегти її. А будь-яке навчання й виховання діти найкраще сприймають через казку. Екологічне виховання тут не виняток. Казки природничого змісту впливають

одночасно на почуття і свідомість дитини, сприяють формуванню початкових екологічних уявлень про живі організми, зв'язки і залежності в природі, цілісність природи, а також виховують позитивне емоційно-цілісне ставлення до природи.

Метою нашої статті є розкриття значення та потреби використання казок у навчально-виховному процесі.

Стан дослідження. На сучасному етапі психологами й педагогами визнана безумовна цінність казок у процесі виховання та розвитку дитини. Значення казки високо оцінили класики педагогіки С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін. й сучасні дослідники. До казок зверталися у своїй роботі Н. Гавриш, Н. Карпинська, Т. Котик, Н. Насруллаєва, Ю. Руденко, Л. Таллер, Л. Фесенко, А. Шибицька. Так, Н. Гавриш зазначає, що художня література та усна народна творчість супроводжують людину з перших років життя і мають неперевершене виховне, пізнавальне, естетичне значення для становлення та розвитку особистості дитини.

Виклад основного матеріалу. Усім відомо, що народні казки — це перші підручники життя людини. Науковець Т. Поштарєва твердить, що казка поєднує в собі виховний і пізнавальний потенціали й тому є ефективним педагогічним засобом. Бо саме дидактизм — одна з найхарактерніших особливостей казки [5, с. 24].

Важливою з погляду екологічного виховання педагога і психолога називають схильність дитини до анімізму (одухотворення всього живого). Для молодших школярів характерне сприйняття природних об'єктів «на рівних» — тварини, рослини можуть думати, відчувати, спілкуватися; неживі предмети наділяються свідомістю й життям. Звідси сприятливі умови для формування сприйняття об'єктів природи як живих організмів, співпереживання, співчуття, емпатії, перевтілення. Казка природничого змісту відповідає цій особливості сприйняття, але в той же час, як доведено дослідженнями психологів, діти розуміють фантастичність подій у ній.

Як показали дослідження Н. Рижової та інших учених, у багатьох дітей і дорослих існує стереотип: хижі тварини погані, злі, їм не місце поруч із людиною. До формування такого ставлення спричиняють і народні казки: хижі звірі наділяються людиною негативними рисами. Отже, аналіз психолого-педагогічної літератури і текстів казок показує, що, попри величезний виховний потенціал народних казок, не всі вони можуть бути успішно використані у процесі екологічного виховання дітей молодшого шкільного віку, наявність у них негативних соціальних психологічних релізерів закладають негативну оцінку деяких об'єктів природи [3, с. 81—84].

Дослідники зазначали, що не всі казки можна використовувати з метою екологічного виховання. На мій погляд, для загального розвитку дітей придатні всі казки, для цілей екологічного виховання слід добирати ті, що найбільш точно передають особливості, звички, способи адаптації до середовища існування тварин, відповідають дійсності, розкривають зв'язки й залежності у природі, допомагають зрозуміти й усвідомити цілісність природи, оскільки тільки з цим усвідомленням можливе формування позитивного емоційно-ціннісного ставлення та поведінки, діяльності у природі за її законами. У процесі екологічного виховання школярів

доцільно використовувати природничі казки, що мають наукову пізнавальну основу.

Під науковою основою казок розуміються реальні факти й відомості, що в образній формі подаються дітям. Науковою основою казок виступають: відомості про природні об'єкти; інформація про середовище існування й задоволення потреб живих організмів; демонстрація зв'язків живих організмів із середовищем існування, живих організмів між собою; інформація про цілісність природи і можливі наслідки її порушення; вплив діяльності людини на природу.

Емоційне забарвлення притаманна усім казкам, але зміст казок різний. Тому, спираючись на класифікацію екологічних уявлень дітей молодшого шкільного віку, розроблену З. Плохій, можна умовно виділити три групи казок відповідно до наукової основи, що пронизує зміст кожної казки:

- про живий організм, його потреби і зв'язок із середовищем;
- про зв'язок живих організмів між собою;
- про цілісність природних систем та наслідки діяльності людей у природі.

Зазначимо, що такий розподіл казок на групи дуже умовний, оскільки в кожній казці природознавчого змісту є інформація про живий організм, його зовнішній вигляд, потреби, пристосування до середовища існування. Навіть якщо розглядається його зв'язок з іншими живими організмами або наголошується на цілісності природи. Виділення наукової основи казок дозволяє зорієнтуватися в різноманітному світі дитячої літератури й акцентувати увагу на тих екологічних уявленнях, які можна сформувати у школярів за допомогою кожної конкретної казки.

Аналіз казок природничого змісту класиків дитячої літератури й сучасних письменників переконує нас у тому, що вони здатні дати дитині величезний обсяг пізнавальної інформації, а також прищепити любов і інтерес до природи, навчити піклуватися про неї. Природничі казки поєднують у собі елементи науковості й образні поетичні описи природи. Доцільність їх використання у процесі екологічного виховання дітей обумовлено можливістю наукового підходу до добору інформації, необхідної дитині молодшого шкільного віку; наявністю яскравих образів, що відповідає характеру дитячого мислення; емоційною насиченістю, що відповідає характеру дитячого сприйняття світу та впливає на поведінку.

У науковій літературі розроблена система традиційних методів роботи з казкою: придумування продовження казки, зміна ситуацій, зміна характерів персонажів, спільне розв'язання проблемного питання, складання казки з персонажами з інших казок. Також є і нетрадиційні методи роботи з казками, вони вперше запропоновані Дж. Родарі та Н. Рижовою. Це різні варіанти створення казок природознавчого змісту (сторітелінгу): «біом фантазії»; казка «навпаки»; «вінегрет» із казок; продовження казки; казка-гра тощо.

На важливість авторської казки про природу як засіб формування екологічної вихованості вказували Г. Беленька, Т. Конюхова [1, с. 17–23]. Своїми дослідженнями вони довели, що до роботи з казкою можна застосовувати як традиційні, так і нетрадиційні методи.

Нами було проведено дослідження, яке складалось з трьох етапів:

1. Констатуючий експеримент;
2. Формуючий експеримент;
3. Контрольний експеримент.

На першому етапі ми визначили рівень екологічної вихованості учнів експериментального класу. Отримані дані свідчать про те, що у більшості учнів вже сформовані основи раціональної взаємодії людини з природою; у класі невисокий рівень готовності практично допомагати природі; діти не обізнані в екологічній ситуації, виділяють загрозу лише для якоїсь частини природи.

На другому етапі ми організували і провели роботу з формування екологічної вихованості молодших школярів за допомогою казок з природничим сюжетом.

На третьому етапі ми визначили ефективність впровадження в навчальний процес казок з природничим змістом.

В результаті ми побачили, що систематичне застосування казок з природничим змістом підвищує вміння дітей правильно оцінювати результати взаємодії людини і природи. Готовність дітей допомагати природі зросла майже вдвічі. Також діти експериментального класу зрозуміли, що загроза існує для усієї природи, а не виключно для живої чи неживої.

Висновки. Таким чином, природнича казка, в основу якої покладено конкретні наукові факти, а форма подання інформації залишається казковою здатна оптимізувати процес екологічного виховання дітей молодшого шкільного віку, надаючи йому почуттєвої спрямованості.

Значущість авторської казки природознавчого змісту у процесі екологічного виховання виявляється у її освітньому характері і здатності формувати реалістичні уявлення про окремі об'єкти та явища природи, потреби живих організмів, зв'язки та залежності в природі, відповідальність характеру мислення та інтересам дитини.

На основі проведеного дослідження можемо зробити висновок про те, що застосування казки з природничим змістом для екологічного виховання дітей є досить успішним. Це підвищує їх інтерес до екологічної ситуації, діти більш цікавляться питаннями екологічної тематики та розуміють роль людини в житті природи.

Список використаних джерел

1. Беленька Г. Екологічна казка у житті сучасної дитини/ Г. Беленька// Вихователь-методист дошкільного закладу. — 2012. — №2. — С. 17–24.
2. Беленька Г.В., Конюхові Т.С. Казки про природу. Чарівний промінь. — К.: Слово, 2009. — 472 с.
3. Екологія: основи теорії і практики. Навчальний посібник / За ред. Потін А.Ф., Медвідь В.Г. та ін. — Львів: «Новий світ — 2000» Магнолія Плюс, 2003. — 296 с.
4. Левченко С.М. Екологічне виховання учнів молодших класів / С.М. Левченко, О.І. Опря // Проблеми трудової і професійної підготовки: наук.-метод. зб. — Слов'янськ: СДПУ, 2009. — Вип. 14). — С. 86–87.
5. Поштарева Т. Використання народних казок в освітньому процесі/ Т. Поштарева// Дошкільне виховання. — 2009. — № 5. — С. 24–28.

Т.Г. Якутіна,

старший викладач кафедри мовної підготовки
Запорізького державного медичного університету

ТЕКСТ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. В даній статті розглядається питання загального потенціалу тексту як одного з основних засобів формування комунікативної компетенції у іноземних студентів при навчанні української мови професійного спрямування. Наводиться короткий екскурс в дефініцію тексту, приклади ефективної роботи з ним на заняттях іноземних студентів-медиків.

Ключові слова: формування комунікативної компетенції, текст, українська мова як іноземна, професійне спілкування, читання.

Постановка проблеми. Статтю присвячено такому питанню, як вивчення української мови як іноземної. Загальновідомо, що сьогодні активно триває процес стовідсоткового переходу до україномовної форми навчання в навчальних закладах вищої освіти, де готують сьогодні майбутніх іноземних фахівців. Запорізький державний медичний університет є одним із таких вищих закладів.

Кафедра мовної підготовки ЗДМУ багато працює над розробкою та впровадженням у навчальний процес власних навчально — методичних матеріалів, які ґрунтуються на рекомендаціях документу «Загальноєвропейські компетенції володіння іноземною мовою: вивчення, викладання, оцінювання» (Common European Framework of Reference, CEFR), затверджених в 2001 р. резолюцією ЄС. За загальноєвропейськими вимогами рівень володіння українською мовою іноземцями має відповідати рівню B2, щоб іноземні студенти в повному обсязі розуміли, сприймали й опановували навчальні дисципліни своїх майбутніх професій [1, с. 46]. А також згідно Проекту державного стандарту з української мови як іноземної: «B2 — середній рівень - визначає достатній рівень володіння українською мовою як іноземною, досягнення якого свідчать про можливість ефективного спілкування в україномовному, (у т. ч. професійному) середовищі з усвідомленим використанням більшості виражальних засобів та мовленнєвих умінь» [2]. Це в свою чергу накладає високу відповідальність на викладача щодо підбору, підготовки та впровадження на заняттях з української мови як іноземної навчального матеріалу.

Стан дослідження. В даній роботі розглядається та з'ясовується такий важливий, на нашу думку, аспект, як робота з текстом, в плані формування комунікативних компетенцій іноземних студентів при вивченні української мови як мови професійного спрямування. Слід зауважити, що при виконанні цього важливого та водночас об'ємного завдання, викладачеві необхідно не лише реагувати на вимоги сьогодення, а й вміти прогнозувати та випереджати їх. Тому питання визначення провідних принципів навчання фахової української мови у

медичному університеті, оптимізації методики навчання видів мовленнєвої діяльності, впровадження інтерактивних методів і новітніх технологій у навчальний процес української мови як іноземної (УМІ) завжди було нагальним. Варто зазначити, що над цими завданнями плідно працюють викладачі кафедри мовної підготовки ЗДМУ.

Виклад основного матеріалу. Навчання української фахової мови іноземних студентів передбачає формування та вдосконалення необхідної комунікативної компетенції в тісному взаємозв'язку рецептивної та репродуктивної сторін. Здійснення комунікативного підходу до навчання розширює діапазон знань, умінь і навичок, необхідних студентам при користуванні українською мовою. Вміння і навички перетворюються в основний об'єкт засвоєння. А компетенція проявляється в здатності спілкуватися українською мовою з метою обміну інформацією, її пошуку, а також здійснення впливу на учасників мовного спілкування. Про які б складові комунікативної компетенції не йшла мова, як то, наприклад, граматична, лінгвістична, соціолінгвістична, соціокультурна, дискурсивна, — все ж головний її зміст реалізується в здатності іншомовних студентів слухати, читати, розуміти, говорити, писати українською мовою.

При розробці та підготовці методичних матеріалів для практикумів, посібників з української мови, враховувалося те, що текст признано дидактиками — лінгвістами основною комунікативною одиницею, і тому є всі підстави формулювати практичні цілі навчання української мови як іноземної таким чином, щоб сформувати у іншомовних студентів вміння розуміти (читання та аудіювання) і створювати (мовлення та письмо) тексти.

Текст, на думку М.М. Бахтіна, — це «первинна реальність» всіх гуманітарних дисциплін і взагалі всього гуманітарного філологічного мислення. «Текст, — писав він, — є тією безпосередньою дійсністю, дійсністю думки і переживання, з яких і можуть виходити ці дисципліни і це мислення. Де немає тексту, там немає і об'єкту для дослідження і мислення» [3, с. 42].

Безсумнівно питання створення, відбору та адаптування текстів, системи вправ для формування комунікативної компетенції майбутніх фахівців з медичних спеціальностей є одним з найактуальніших та не дуже простих. Така важливість зумовлена необхідністю активної участі іноземних студентів в навчально-професійному спілкуванні вже на першому курсі університету. Отримання знань та їхня професійна компетенція як майбутніх фахівців формується та удосконалюється на лекційних, семінарських та лабораторних заняттях через вивчення основ медичних наук. А це фундамент для створення стійкої професійної бази майбутнього лікаря. Тому, в першу чергу постає питання якісного засвоєння мови науково — професійного спрямування, на якій ведеться викладання фахових дисциплін. І.Р. Гальперін стверджував, — «...текст — це твір, що має певну цілеспрямованість і прагматичну направленість» [6, с. 140].

Крім того, існують й інші дефініції тексту відомих лінгвістів-дидактиків. Наприклад, О.Л. Каменська називає текст засобом «...у вербальній комунікації» [8, с. 41], Т.М. Дридзе — комунікативною одиницею, «яка реалізує авторську інтенцію» [7, с. 217], Н.С. Болотнова — «мовленнєвим твором, комунікативно

орієнтованим в рамках певної сфери спілкування» [5, с. 15]. Досить містке визначення дає В.П. Белянін, для якого текст — це «... основна одиниця комунікації, спосіб зберігання і передачі інформації, форма існування культури, продукт певної історичної епохи, відтворення психічного життя індивіда [4, с. 47].

Як видно, всі визначення тексту свідчать про те, що саме текст водночас є не тільки основною комунікативною одиницею, а й передбачає інтеграцію всіх мовленнєвих умінь для вирішення загального завдання — розвитку комунікативної компетенції іноземних студентів — медиків як головної мети навчання української мови.

Щодо пошуків шляхів підвищення ефективності навчання української мови іноземних студентів в центрі уваги кожного заняття завжди залишається текст, чи то аутентичний, чи то адаптований з навчальною метою, наповнений суто спеціальним змістом. Текст, як на нашу думку, може бути важливим прикладом реального використання мовних одиниць, а також зразком лексико-граматичної організації української мови. На прикладі тексту можна продемонструвати вживання різноманітних лексичних одиниць і комунікативних мовленнєвих конструкцій.

Таким чином, текст перетворюється в простір для формування лексико-граматичних і (в тому випадку, коли пред'являється аудіотекст) фонетичних, комунікативних навичок при навчанні української мови як іноземної.

Розглянувши питання теоретичного характеру про важливість використання тексту як основної складової у процесі навчання УМІ перейдемо до певних питань текстової роботи на заняттях з мови. Слід більш конкретно сказати про ті види завдань, що допомагають зрозуміти й освоїти текст. Традиційно головною кінцевою метою є комунікативна — опанувати українську мову як засіб спілкування. Мета складається з послідовних цілей, що формуються на кожному етапі та досягаються в робочому процесі.

Варто зауважити, що при підготовці тієї чи іншої комунікативної теми, центром якої виступає текст, обов'язково вказується вид читання. Як відмічає Г. Онуфрієнко, — «...різні види читання (суцільне, ознайомлювальне, вибіркове, реферативне) скеровують іноземних студентів на якісне (в межах визначеного часового регламенту) аналітико-синтетичне опрацювання текстової інформації...» [9, с. 494]. Тому підбір вправ до кожного виду читання має свої відмінності. Особливо це стосується післятекстових вправ.

На першому етапі дотекстові лексико-граматичні завдання (вправи) покликані з метою кращого розуміння тексту познайомити студентів з новою лексикою, розширити словниковий запас з української мови; допомогти повторити (або вивчити) граматичні явища, характерні для даного тексту. Тому нами використовувалися наступні:

- з'ясувати незнайомі слова, термінологічні поняття за допомогою словника;
- дібрати до них наведені в довідці дефініції;
- підібрати антоніми, синоніми, омоніми до поданих слів;
- утворити складні слова або словосполучення;

— підібрати асоціативний ряд;

Обов'язковими є вправи на керування дієслів з тексту, а також відпрацювання інших частин мови, які є показниками навчального, фахового, або наукового тексту.

На другому етапі, притекстовому, передбачається безпосередньо один із видів читання тексту. Тому і завдання даного етапу пов'язані з метою самого читання: з повним (суцільним) розумінням тексту або вивчаюче читання з розумінням основного змісту, або ознайомлювальне, або з розумінням інформації, яку необхідно отримати з одного або декількох текстів — переглядове читання.

На притекстовому етапі роботи пропонуються вправи, що сприяють розвитку антиципації, тобто прогностичних умінь. Наприклад, визначити за назвою тексту, про що йтиме мова; виходячи з прочитаних першого та останнього абзацу визначити тему тексту. Такі завдання, як пошук слів-маркерів, що структурують текст, поясненні їх функцій, поділ тексту на змістовні частини, підбір заголовків, складання різних видів плану, знаходження інформаційних центрів, тощо формують у студентів уміння аналізувати і структурувати текст.

Останній післятекстовий етап допомагає перевірити розуміння студентами тексту. Важливим є те, що на цьому етапі викладач підбирає такі завдання, що дають можливість обговорити викладену в тексті інформацію та трансформувати її, в залежності від поетапної мети уроку. При цьому передбачається побудова як усних, так і письмових висловлювань з опорою на текст і використанням різних комунікативних конструкцій. Це можуть бути перекази, діалоги з висловлюванням своєї думки, згодою чи незгодою, спростування отриманої інформації. Зазвичай студентам цікаво обговорювати викладену в текстах інформацію, бо вона пов'язана з фаховими дисциплінами або взята звідти (міжпредметні зв'язки), тобто у іноземців з'являється професійний інтерес. Таким чином, на завершальному етапі роботи з текстом ми прагнемо отримати у студентів сформовані мовленнєві навички та вміння, що характеризується логічністю, доказовістю, висловлюванням особистого ставлення до змісту прочитаного, умінням виокремлювати інформативні центри. На змістовність відповідей, живий інтерес студентів до завдань на післятекстовому етапі також безпосередньо впливає творчий підхід до вправ на попередніх етапах текстової роботи, інструкцій і завдань, розроблених на основі текстів, що активізують процес розуміння, спонукають працювати з текстами, тобто співставляючи, аналізуючи, знаходити нову інформацію.

Висновки. Як підсумок, можна стверджувати, що результатом аудиторної роботи із текстом ми маємо створення або «породження» так званого «другорядного, зустрічного тексту», завдяки чому й відбувається поступовий перехід від читання до продукування мовлення іноземними студентами. Так, текст перетворюється на унікальну дидактичну одиницю в навчанні української мови як іноземної, а робота з ним стає результативним засобом для досягнення головної мети навчання — формування комунікативної компетенції у іноземних студентів на заняттях української мови.

Список використаних джерел

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. — К.: Ленвіт, 2003. — 273 с.
2. Проект державного стандарту з української мови як іноземної. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorenniya-derzhavnij-standart-z-ukrayinskoji-movi-yak-inozemnoy>.
3. Бахтин М.М. Вопросы литературы и эстетики. Исследования разных лет. — К. И-во: «Худ. литература»: 1975. — 506 с.
4. Белянин В. П. Психологическое литературоведение. Текст как отражение внутренних миров автора и читателя. — М.: Генезис, 2006. — 320 с.
5. Болотнова Н.С. Филологический анализ текста [Электронное издание]: учеб. пособие / 5-е изд. — М.: Флинта, 2016. — 520 с.
6. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. — М.: Наука, 1981. — 140 с.
7. Дридзе Т.М. Текстовая деятельность в структуре социальной коммуникации. Проблемы семиосоциопсихологии. — М.: Издательство «Наука»; АН, Институт социологических исследований, 1984.
8. Каменська О.Л. Текст и коммуникация, учебное пособие для институтов и факультетов ин. яз. — М.: Высшая школа, 1990. — 152 с.
9. Онуфрієнко Г.С. Риторика. Навч. пос. — К.: Центр навчальної літератури, 2008. — 592 с.
10. Коберник С.Г. Концепція змісту освіти для європейського виміру: [Електронний ресурс] / С. Коберник, Н. Кузьміна, О. Овчарук, Л. Парашенко, Ф. Степанов, І. Тараненко: — Режим доступу: http://www.osvita.pedagog.org.ua/text/news/suchasna_osvita/concept_osvita.html.
11. Іванова І.В. Конструювання змісту підручника з іноземної мови для студентів вищих немовних навчальних закладів на основі культурологічного підходу: дис. канд. пед.наук: 13.00.09 / І. Іванова. — К., 2010. — 228 с.
12. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : колективна монографія / Бібік Н.М., Ващенко Л.С., Локшина О.І. та ін; заг. ред. О. В. Овчарук. — К.: К.І.С., 2004. — 112 с.

Я.О. Ярошук,

студентка Луцького педагогічного коледжу

науковий керівник: **Г.М. Давидюк,**

викладач-методист Луцького педагогічного коледжу

ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Актуальною на сучасному етапі розвитку підростаючого покоління й суспільства в цілому є проблема формування екологічної компетентності.

Екологічна компетентність — це спроможність особистості гармонійно співіснувати з природним середовищем; мінімізувати шкоду, якої життєдіяльність людини може завдати живій та неживій природі.

Одним з головних засобів формування екологічної компетентності має стати система екологічної освіти. Шлях до високої екологічної культури лежить через ефективну екологічну освіту і виховання. У зв'язку з цим важливого значення надається сьогодні вдосконаленню змісту, форм і методів екологічної освіти в школі,

які спрямовані на формування у школярів системи екологічних знань, переконань, навичок, поглядів, моральних почуттів, що ґрунтуються на ставленні до природи як універсальної, унікальної цінності. Тому так нагально постала проблема органічного залучення екологічної компоненти в освітянський процес та суттєве збільшення його навантажень. Слід пам'ятати, що наука може впливати на формування свідомості лише через систему освіти у навчальних закладах.

На думку вітчизняного науковця Г. Пустовіта, екологічна освіта — це безперервний процес засвоєння учнями знань, цінностей і понять, спрямований на осмислення і оцінку взаємозв'язків між людьми, їх культурою та навколишнім середовищем, що забезпечує поступальний розвиток навичок прийняття екологічно доцільних рішень, а також засвоєння відповідних правил поведінки в навколишньому середовищі. Екологічна освіта є основним фундаментом людського розвитку та любові до того що оточує нас. Якщо фундамент міцний, то майбутнє нації має перспективи, бо саме освіта плекає інтелектуальний та духовний потенціал країни, встановлює нову систему цінностей.

У системі навчання екологічної компетентності молодого покоління важливе місце займає початкова школа, у якій створюються надзвичайно сприятливі умови для екологічної освіти і виховання учнів завдяки природній допитливості дітей та щирому інтересу до пізнання навколишнього світу.

У Концепції «Нова українська школа» однією з ключових компетентностей є екологічна грамотність і здорове життя, тобто уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя.

Загальні положення екологічної освіти і виховання, питання формування екологічної культури особистості вивчали: Г. Беленька, І. Борисова, А. Волкова, О. Захлебний, І. Зверев, В. Крисаченко, О. Лабенко, С. Лебідь, Н. Лисенко, І. Матрусов, О. Машченко, Р. Науменко, Л. Печко, О. Пруцакова, Г. Пустовіт, І. Родигіна, М. Соннова, А. Степанюк, Л. Тарасов, М. Хилько, С. Шмалей, В. Ясвін, А. Ясинська та ін.

Власну систему екологічної освіти і виховання створив український педагог В. Сухомлинський, основним змістом якої стало спілкування з дітьми з природою, пізнання ними її законів, цінності й краси. І лише завдяки знанням можна зрозуміти сутність природи, сенс та мету життя. Освіта повинна бути підпорядкована головному: «...вихованню людяності, тобто гуманному ставленню до природи, до суспільств, до інших людей і самого себе». Філософський світогляд ученого допомагав знаходити ефективні методи навчання і виховання. Він звертав особливу увагу на те, що «природа — благодатне джерело виховання людини. З пізнання природи починається становлення розуму, почуттів, поглядів, переконань». Отже у процесі навчання потрібно якомога більше спілкуватись з природою, тому що природа є «джерелом розумового розвитку дитини». Він вважав, що кожен народ відтворює і продовжує себе у своїх дітях через народні традиції і повагу до природи.

Спираючись на матеріали чисельних концепцій і наявних у ній даної проблеми міжнародних стандартів, можна стверджувати, що:

1. екологічна освіта — безперервний процес, що охоплює все життя індивіда;
2. екологічна освіта — міждисциплінарний і в той же час єдиний цілісний процес;
3. екологічна освіта — це скоріше загальний підхід до навчання, виховання та розвиток особистості дитини, ніж якийсь новий навчальний предмет;
4. екологічна освіта акцентує увагу на взаємозв'язок існуючих між людиною, суспільством і природним середовищем;
5. екологічна освіта забезпечує активне залучення учнів в процес їх власного вчення;
6. екологічна освіта підтримує розвиток в учнів почуття чуйності, свідомості, критичного мислення та умінь вирішувати на альтернативній основі різного роду екологічні проблеми і завдання.

В системі безперервної екологічної освіти найбільш важливою є початкова освіта. На цьому етапі закладаються основи світогляду людини, її відношення до довкілля. Ставлення до природи у цьому віці стає більш інтенсивним. На основі проведеного дослідження у 1 і 3 класах ми побачили відмінності: якщо серед малюків семирічних дітей на вільну тему природні пейзажі та зображення тварин представлено у 25% малюків, то у 8-9 років їх кількість збільшується до 41%. Наприклад, діти цього віку у зміст поняття «природа» включають насамперед, живу природу, передусім це рослини (78% опитаних) і, значно меншою мірою, тварин (43%, причому 80% з них — це домашні тварини), а вже потім — неживу природу; землю (35%), хмари (25%), дощ (22%), воду (15%), небо (13%) і т. ін. Це можна пояснити тим, що поняття «природа» у молодших школярів формувалось значною мірою на побутовому рівні.

Разом із тим рівень узагальненості поняття «природа» у здобувачів освіти, безумовно, суттєво переважає цей показник у дошкільників, оскільки саме у школярів відбувається стрімкий розвиток процесу мислення та його перехід від наочно-образного до словесно-логічного, схематичного.

М. Мамедов пише про такі завдання екологічної освіти у початковій школі:

- формування основних уявлень про взаємозв'язки людини і природи;
- освоєння моральних імперативів стосовно природи;
- отримання початкового досвіду захисту природного середовища.

З метою формування екологічних знань молодші школярі повинні систематично включатися в пізнавальну діяльність з вирішенням екологічних проблем:

1. створення мотиваційної основи формування екологічних знань молодших школярів у пізнавальній діяльності;
2. формування екологічних знань молодших школярів в ході теоретичної та практичної пізнавальної діяльності;
3. удосконалення екологічних знань молодших школярів в ході здійснення реальних досліджень екологічної ситуації своєї місцевості;
4. використання на уроках природознавства творчих завдань екологічного змісту;

5. встановлення зв'язків між змістом позакласної роботи та уроків природознавства.

Отже змістом роботи вчителя є формування в учнів системи екологічних знань, ставлень, а також екологічної поведінки, що доцільно здійснювати у різноманітних видах діяльності: навчальній, трудовій, громадсько-корисній, особливо таких її видах, де учні поставлені в ситуації безпосереднього вияву турботи про природу. Також серед якостей, що характеризують екологічну культуру особистості, важливу роль відіграють знання про природні закономірності, взаємодію людства та природи.

У рамках сучасної освіти екологічні знання — важливий аспект у формуванні екологічної свідомості, а отже вся освіта має бути екологічною. Разом з тим екологічні знання є сутнісною засадою екологічної освіти, яка передбачає засвоєння систематизованих екологічних знань і сприяє формуванню екологічної свідомості, тобто усвідомленню єдності людини і природи. А початкова школа є найважливішим етапом інтенсивного накопичення знань про навколишній світ, розвитку багатогранних ставлень молодшого школяра до природного і соціального оточення, сприяння становленню особистості, формування екологічної культури.

Список використаних джерел

1. Андрусенко І. Формування екологічних умінь як складники природознавчої компетентності молодших школярів / І. Андрусенко // Початкова освіта. — 2017. — С. 4—9.
2. Байбара Н.П. Методика викладання природознавства у початкових класах. — К. : Освіта, 2001. — 424 с.
3. Біда О.А. Підготовка вчителів до екологічного виховання молодших школярів на уроках природознавства : [для вчителів поч. класів і студ. пед. ф-тів] / О. А. Біда. — К. : Наук. світ, 2000. — 44 с.
4. Гільберг Т.Г. Природознавство : підруч. для 4-го кл. загальноосвіт. навч. закл. / Т.Г. Гільберг, Т.В. Сак. — 2-ге вид. - Київ : Генеза, 2016. — 176 с. : іл.

КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО

І.С. Коваль, О.П. Гетьман,

викладачі ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
м. Старобільськ, Україна

МОДА ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ

У наш час проблема моди не втрачає своєї актуальності, це — явище невовиме, неоднозначне та загадкове, яке вимагає вивчення. Сучасний світ живе в епоху постіндустріального, інформаційного суспільства. Посилюється вплив процесу глобалізації на світову спільноту. Одним із показників рівня глобалізації є мода. Будучи віддзеркаленням суспільної ситуації, мода, — це той феномен, вивчаючи який ми можемо дати точну оцінку нормативно-ціннісним орієнтирам того або іншого суспільства. Найважливіші культурно-історичні події знаходять своє вираження в появі всіляких модних зразків.

Упродовж всієї історії людської цивілізації мода впливає на переваги суспільства в мистецтві та культурі, починаючи з архітектури та живопису, а також танців, кулінарії та манери одягатися та зачісуватися.

У широкому сенсі слова, мода — це поняття, що визначає панування будь якого стилю в зачісках та одязі, поведінці, літературі, кухні, способу життя в цілому, тобто того, що відносять до зовнішніх форм культури. У вузькому розумінні, під модою зазвичай мається на увазі одяг і зовнішній вигляд людини. Варто взяти до уваги той факт, що зміни в одязі та зачісках людини історично нерозривно пов'язані зі змінами в моді.

Сучасна індустрія моди, побудована на фірмах та іменитих модних будинках, керованих окремими дизайнерами, бере свій початок в ХІХ столітті, коли французький модельєр Чарльз Фредерік Уорт заснував своє підприємство по пошиттю одягу і першим почав маркувати свої вироби ярликами.

Проте, сама мода, у вузькому значенні цього слова, з'явилася набагато раніше; можливо навіть, на самій зорі людської цивілізації, коли люди почали прикрашати себе іклами і кістками здобутих ними тварин, янтарем і іншими каменями та прикривати наготу свого тіла шкірами тих же тварин.

Одяг набув соціальної, а разом з тим і культурної значимості, щойно людина вийшла з печери, і суспільство почало диференціюватися на шари. Одяг і зачіски, як і сьогодні, були способом або віднести себе до певної групи людей (наприклад, племені), або, навпаки, виділити себе в ній, підкреслити свій соціальний статус і показати свої досягнення.

Проте в первісних общинах, ранньокласових суспільствах і навіть в найбільш розвинених державах Стародавнього світу, таких як Давній Єгипет, Древній Рим або Греція, мода могла залишатися незмінною впродовж століть.

Концепція моди в сучасному її розумінні почала складатися в Західній Європі лише в XII–XIII сторіччях з початком активного зростання міст, розвитком цехового виробництва і появою нових технологій [4, с. 6]. Саме міста стали центром промислового виробництва, політичного та культурного життя суспільства, бо саме там зароджувалися нові культурні та модні віяння.

Із того часу фасони одягу та форми зачісок стали грати не меншу роль, ніж престижність і вартість використовуваних для їх створення матеріалів і прикрас, які повинні були відповідати вимогам моди, що швидко змінювалася.

Проте, довгий час мода продовжувала залишатися привілеєм правлячих станів, тоді як одяг простих людей був здебільшого традиційним і часто не змінювався століттями [3, с. 6]. Із появою у XV ст. мануфактури і згасанням цехового виробництва мода почала свій рух у маси — спочатку в активно зростаючий і багатіючий буржуазний стан, а пізніше, після технічної революції XVIII ст., — до масового споживача [4, с. 10].

У XIX столітті потреба одягатися і прикрашати себе стала одним із найбільш впливових феноменів у західній цивілізації. Виникло поняття «високої моди», поява і розвиток якого тісно пов'язане з ім'ям вже згаданого Чарльза Фредеріка Уорта.

У 1858 році англієць Чарльз Фредерік Уорт відкрив в Парижі свою власну майстерню з пошиття одягу. Багато в чому завдяки зусиллям його дружини в числі його клієнток виявилися найвідоміші представниці аристократії Західної Європи того часу [4, с. 12].

У 1868 р. Чарльз Уорт створює Синдикат високої моди, організацію, завдяки якій, по-перше, став можливим захист авторських прав інших кутюр'є на свої моделі. По-друге, зміни в моді стали ще динамічнішими і непередбачуваними. Салони, що увійшли до Синдикату, створювали моделі одягу для представників вищих станів суспільства. Нижчі стани незмінно їм наслідували, прагнучи наблизитися до вищого суспільства хоч би за допомогою створення схожого зовнішнього вигляду. Аби відокремитися і підкреслити свій статус, вищі стани удавалися до використання нових ексклюзивних елементів, які незабаром знову переймалися масовим споживачем.

Саме потреба в забезпеченні ексклюзивності для своїх клієнтів спонукала Уорта ставити своє ім'я на ярликах створюваних ним моделей одягу як своєрідний знак якості. З того часу лаври законодавців моди поступово стали переходити від тих, хто носив костюм, до його творців — кутюр'є.

Чарльзу Уорту також належать ідея використання манекенниць («дублерів», як він їх називав) для демонстрації одягу клієнткам і пошиття одягу тим, хто не міг бути присутнім на примірці особисто, і ідея створення колекцій одягу «по сезону», що дало потужний поштовх розвитку моди як бізнес-індустрії [4, с. 13].

XX століття внесло кардинальні зміни не лише до життя суспільства в цілому, але й в уявлення, що склалися в ньому про моду, — вона, услід за суспільством і

культурою, стала демократичнішою, розмаїтою й індивідуалізованою, хоча все ще залишалася одним з основних маркерів соціального статусу. Представники вищого суспільства одягалися у відомих паризьких модельєрів, середній клас віддавав перевагу пошиттю одягу на замовлення, а нижчі шари купували вже готовий одяг.

Сьогодні ж мода — явище масове й загальнодоступне, що стало можливим багато в чому завдяки процесу глобалізації й появи мережі Інтернет. У сучасному світі мода має великий вплив на всі сфери суспільного життя, включаючи мистецтво, науку й навіть політику, адже всі люди використовують одяг, будь-то діловий костюм, пов'язка на стегнах або, як зізнавалася легендарна Мерилін Монро в рекламі Шанель №5, лише крапелька парфумів.

Безперечно, що костюм відіграє важливу роль у балеті, кіно й на театральних підмостках для відображення характеру та образу персонажів; у музиці, де костюм є певним маркером пропагованого виконавцем музичного стилю, а також засобом звернути на себе додаткову увагу публіки. Не останнє місце в створенні іміджу відіграє й зачіска.

Манера одягатися й зачісуватися не менш важлива й для політиків. Якщо політик не одягнув краватку, а обрав джінси та футболку, то це ніколи не буває випадковим. Такий образ він може використовувати аби спробувати наблизитися до простих людей, до виборців з робочого класу.

Сьогоднішня мода, із одного боку, є своєрідним маркером сучасної споживчої культури, для якої характерним є сліпе слідування модним, навіть самим безглуздим, трендам. З іншого боку, позитивним є те, що мода на сьогодні стала своєрідним видом мистецтва, через який люди висловлюють свої почуття та свою індивідуальність.

Взаємозв'язок і взаємовплив один на одного моди й культури безсумнівні. Протягом століть мода йшла та змінювалася синхронно зі змінами в культурі, відбиваючи і, в той же час, формуючи їх. Ми можемо спостерігати цю взаємодію, наприклад, в образотворчому мистецтві й літературі, де художні образи змінювалися в залежності від того, який спосіб життя і які канони краси були в моді в той чи інший період історії людства.

Для кожної історичної епохи характерна мода на певні, часом діаметрально протилежні, естетичні ідеали. Так, образи пишнотілих красунь в картинах Рубенса та Ботічеллі відображають ідеали епохи Ренесансу, тоді як в середні століття модними були болісно бліді худі жінки зі злегка виступаючим животом. І одяг, який створювався в ті часи, відповідно був таким, щоб якомога більше наблизити силует людського тіла до загальноприйнятого в ту чи іншу епоху ідеалу.

Таким чином, ми визначили, що мода мала вплив на моральні, естетичні, політичні та інші аспекти людського суспільства, здатна була впливати й на культуру в цілому. Оскільки мода протягом століть формувала й продовжує формувати переваги суспільства в мистецтві й культурному житті в цілому. Створюючи модні тенденції, сучасні модельєри часто шукають натхнення в мистецтві.

З іншого боку, поява тих чи інших віянь в мистецтві обумовлена виникненням моди, що очевидно робить моду не тільки потужним фактором впливу на суспільство та своєрідним дзеркалом культури, а й невід'ємною частиною самої цієї культури.

Список використаних джерел

1. Васильев А. А. Европейская мода. 3 Века. Из коллекции Александра Васильева. — М.: Слово, 2006. — 420 с.
2. Васильев А. А. Судьбы моды. — М: Альпина нон-фикшн, 2010. — 464 с.
3. Демшина А. Ю. Мода в контексте визуальной культуры: вторая половина XX — начало XXI вв. — Спб.: Астерион, 2009 г. — 181 с.
4. Ермилова Д. Ю. История домов моды. — М.: Академия, 2004. — 288 с.
5. Кибалова Л., Гербенова О., Ламарова М. Иллюстрированная энциклопедия моды. — Прага: Артия, 1987. — 1007 с.
6. Фогг М. История моды. 100 платьев, изменивших мир. — М.: КоЛибри, Азбука-Аттикус, 2015. — 256 с.
7. Шубин Г. Г. Мода и эстетическая культура. — М.: Знание, 1987 — 64 с.

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО. ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ.
ФІЛОСОФІЯ. КУЛЬТУРОЛОГІЯ. ФІЛОЛОГІЯ

УДК 811.161.2'27

О.В. Дикан,

старший викладач кафедри мовознавства
Івано-Франківського національного медичного університету

**КОНЦЕПЦІЇ ТА МОДЕЛІ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ
В СУЧАСНІЙ СОЦІОЛІНГВІСТИЦІ**

Анотація. Стаття присвячена висвітленню сутності поняття «мовна політика». У статті подано ґрунтовний аналіз наявних у сучасній соціолінгвістиці концепцій та стратегій мовної політики у різних типах держав.

Ключові слова. Державна політика, мовна політика, мовна ситуація, модель мовної політики, моноетнічні та поліетнічні держави.

Постановка проблеми. В наш час в умовах трансформації цінностей світового суспільства мова набуває значення важливої соціально-політичної складової. Зі зростанням етнічної самосвідомості посилилося прагнення народів до відродження власних мов, до збереження самобутніх культур. Сьогодні наукова громадськість стурбована тим, що за останні десятиліття на планеті з небувалою швидкістю відбувається зникнення окремих мов. Світова практика показує, що найбільш істотних результатів у справі збереження і розвитку мов досягають ті держави, в яких реалізується планомірна, продумана, науково обґрунтована мовна політика. Саме тому на сучасному етапі важлива роль відводиться мовному регулюванню, мовній політиці, що сприятиме оптимізації міжетнічних відносин, збереженню культурно-мовного різноманіття. У багатьох державах сьогодні гостро стоїть питання про ефективність і результативність державної мовної політики. Все це вимагає наукового, професійного аналізу стану і динаміки розвитку мовної політики як в конкретному регіоні, так й у світі загалом, визначення її перспектив з урахуванням сучасних соціально-політичних умов і нових методологічних підходів до її формування та реалізації.

Стан дослідження. Значний внесок у розробку зазначеної лінгвістичної проблеми здійснили Л.Т. Масенко, О.О. Тараненко, С.В. Семчинський, Б.М. Ажнюк, В.М. Алпатов, Л.Б. Нікольський, Р. Белл, Дж. Фішман, П. Нельде,

А.Н. Баскаков, К.В. Бахнян, В.Г. Гак, М.В. Дьячков, М.І. Ісаєв, Н.Б. Мечковська, В.Ю. Михальченко. Однак на сьогодні не існує ґрунтового аналізу стратегій та концепцій мовної політики у різних типах держав з огляду на національний склад, отже, це питання потребує подальших наукових досліджень.

Виклад основного матеріалу. Мовна політика — це не просто сукупність заходів, спрямованих на певний мовний розвиток, це ще й частина державної політики. У сучасній політико-соціологічній літературі склалися різні підходи до визначення державної політики. Наприклад, в рамках теорії Public Administration вона тлумачиться як чутлива до суспільних потреб інституційно-управлінська практика державної бюрократії, спрямована на ефективне і продуктивне задоволення суспільних потреб. Разом з тим широко застосовується і поняття «governance», що інтерпретується в зарубіжній політико-соціологічній літературі як політичне керівництво. Причому під керівництвом тут розуміється виключно голе адміністрування, хоча нерідко зарубіжні автори вищеназване поняття ототожнюють із категорією «Public Administration» [3].

Як частина державної політики, мовна політика має свою структуру, в якій можна виділити: 1) суб'єкти політики (державна влада, організоване соціальне утворення, наприклад, партія, громадські організації, видатний громадський, політичний діяч; 2) завдання (наприклад, здобуття чи утримання влади, проведення діяльності (економічної, культурно-освітньої, інколи ідеологічної чи релігійної) в інтересах певного соціального утворення; 3) методи реалізації (наприклад, співпраця, відкритий чи прихований конфлікт, демократичний чи авторитарний шлях); а окрім того, залежно від концепції, — до завдань мовної політики зараховують ще й вирішення різних проблем зовнішнього контексту.

Мовна політика по-різному формулюється в моноетнічних і поліетнічних державах, а також може відрізнятися в регіонах однієї і тієї ж держави через неоднорідність етнічного складу населення та розбіжності їхнього конституційного статусу (автономії різних рангів). Тому слід розглядати мовну політику в контексті певної території і конкретного політико-адміністративного устрою.

Наявні моделі мовної політики розрізняються також за ступенем ідеологізованості, яка лежить в основі принципів мовної політики. Один одному протистоять два основних принципи, що становлять ідейну основу мовної політики: 1) примат людської особистості і цивільних прав перед інтересами держави і національно-мовного колективу; 2) примат колективних і державних інтересів перед інтересами особистості і громадянина.

Моделі мовної політики не збігаються також відповідно до методів, що застосовуються (державне регулювання або суспільне саморегулювання; жорстке або м'яке впровадження мовної політики; врахування чи неврахування думки етномовних меншин та ін.) і пов'язаних з ними результатами: як правило, жорсткий диктат зверху призводить до загострення національних і мовних конфліктів, тоді як більш гнучкі методи дозволяють збалансувати етномовні інтереси різних груп населення.

Безперечно, основним об'єктом зацікавлень соціолінгвістів є мовна політика в багатонаціональній державі, що є явищем складним і багатоаспектним. В

однонаціональній державі мовна політика спрямована насамперед на забезпечення оптимального використання мови відповідно до потреб суспільства, удосконалення її норм.

Можна виділити два можливі шляхи розв'язання мовних питань у поліетнічній державі. У радянській соціолінгвістиці домінувала концепція, згідно з якою народи багатонаціональної держави в майбутньому неминуче прийдуть до ситуації, коли всі національні мови замінить єдина мова, більшість заходів радянського уряду у сфері мови були підпорядковані цій меті. Одночасно декларувалося, що мовна політика в Радянському Союзі спрямована на вирішення таких завдань: практична реалізація рівноправності націй, створення національної державності, яку обслуговуватиме національна мова, розвиток національної культури на основі національної мови і забезпечення необхідних умов для цього. Як бачимо, мета мовної політики у державі суперечила її завданням, метою була інтеграція народів СРСР, а завдання були спрямовані на збереження етнічної самобутності народів.

Протилежною до створення одномовності в багатонаціональній державі є концепція будівництва національних держав за національним принципом. Вектор, який обирає держава у сфері мовної політики, залежить від багатьох факторів. В. М. Алпатов вказує на хибність розповсюджених уявлень про те, що рівень демократичності тієї чи іншої держави зворотно пропорційний рівню жорсткості мовної політики. «Саме країни класичної західної демократії відзначалися дуже високим рівнем жорсткості заходів для витіснення мов національних меншин» [1, 19]. Звичайно, що західноєвропейські країни на певних етапах свого розвитку, як правило, в умовах загрози цілісності і єдності держави, прагнучи до унітаризму, проводили асиміляційну політику відносно нацменшин, однак саме в тоталітарних державах мовна політика спрямована на утвердження домінуючої позиції єдиної мови досягла небувалих масштабів. Вказане положення стосується не тільки СРСР, за часи існування якого зникло чимало національних мов, переважно мов малих народів. Політика германізації відносно серболужицького народу найбільш яскраво виявилася саме в період фашистської диктатури. В ці роки насильницької перерви в розвитку серболужицької мови була введена заборона на її вживання (1937), ліквідовані всі громадські об'єднання серболужичан, їхні видавництва та друкарні, переслідувалися і виселялися представники серболужицької інтелігенції; вглиб Німеччини висилали серболужицьких священників й учителів, здійснювалися спроби примусового запровадження німецької мови в родинне спілкування. Активізація асиміляційної політики відносно фриулів спостерігалася в Італії в період диктатури Б. Мусоліні. На сьогоденному етапі розвитку світової мовної ситуації спостерігається домінування протилежної тенденції, спрямованої на збереження національної і мовної самобутності етносів. Зазначимо, однак, що ціннісні установки та інтенції різних мовних груп настільки різноманітні й багатоаспектні, що єдина мовна політика не в змозі відповідати прагненням усіх мовних груп і меншин однією і тією ж мірою. Тому справедливою є думка бельгійського мовознавця П. Нельде: «Нові концепції повинні відповідати потребам груп, які піддаються дискримінації і тиску. Як позитивний приклад

можна навести європейську політику, яка діє на основі принципу доповнюваності у відповідності з яким рішення приймаються на можливо базовому рівні — переважно на рівні самих етномовних спільнот, до того ж збалансована соціолінгвістична підтримка груп, які знаходяться в несприятливому становищі, сприяє виживанню навіть малочисельних спільнот» [5, 18].

Конкретизуючи основне завдання мовної політики будь-якої поліетнічної держави, можна визначити його як вибір державної чи офіційної мови, а також мови міжетнічного спілкування. Вирішення питання про статус мов етнічних меншин у більшості країн мають велику кількість варіантів і залежать від моделі мовної політики самої держави: 1) статус офіційної чи державної наданий усім мовам етнічних груп (наприклад, в Бельгії, Сінгапурі, Швейцарії); 2) в якості офіційної можуть висуватися одна з мов етнічних меншин й одна із світових мов (наприклад, у Новій Зеландії мова маорі є офіційною поряд з англійською мовою); 3) офіційний статус для мов деяких етнічних меншин допускається тільки на регіональному рівні (наприклад, у Гані, Нігерії, Ірані); 4) офіційний статус мовам етнічних меншин не надається ні на національному, ні на регіональному рівнях, але їхнє застосування гарантовано конституцією, законом чи договором (Алжир, Іран, Марокко); 5) незважаючи на відсутність статусу офіційної мови, деякі етнічні меншини отримали право використовувати рідну мову в суді і в інших сферах суспільного життя (наприклад, Індії, Росії).

Заслужують на увагу запропоновані К. В. Бахняном основні стратегії мовної політики, виділені ним на основі вивчення політики у сфері мови різних держав [2, 77–78]. На думку вченого, це плюралізм, демократизація, інтеграція, асиміляція та сегрегація. Плюралізм виражається в прагненні зберегти самобутність груп меншин, що досягається шляхом надання їм значної свободи у вирішенні їхніх власних питань. Так, цей принцип закладений в ратифікованому варіанті Європейської хартії регіональних мов або мов меншин. Інтеграція — процес, спрямований на об'єднання різних груп даного суспільства і надання їм можливості зберегти свої відмінні риси. Плюралізм та інтеграція — дві політичні лінії, які можуть проводитися одночасно, якщо державна політика спрямована на консолідацію багатомовного суспільства і стабілізацію міжетнічних відносин і на рівноправність всіх етнічних і мовних груп.

За асиміляції окремі етномовні групи змушені відмовитися від своїх традицій, культури і мови на користь домінуючої групи (етносу). Процес асиміляції, який найчастіше в суверенних державах проводиться завуальовано, передбачає ряд заходів прямого чи опосередкованого примусу, спрямованого на денационалізацію мовних меншин, позбавлення їх прав на самостійність. Сегрегація означає ізоляцію етномовної меншини і проживання її в гірших умовах. Сегрегація за своєю суттю є одним із видів расової дискримінації, що означає приниження якоїсь групи через її національність, мову, культуру, віросповідання.

Як бачимо, плюралізм представлений тут як універсальна модель мовної політики. Однак поліетнічні держави надто відрізняються між собою, тому практичне втілення такої моделі в реаліях більшості багатомовних державних утворень становитиме значні труднощі, особливо на тлі мовно-культурних та

етнічних конфліктів, що спостерігаються в окремих країнах. Очевидно, що демократичні принципи у ході реалізації мовної політики будуть більш ефективними, оскільки базуються на активному залученні державних механізмів до розв'язання мовних питань.

Серед параметрів, що характеризують ту чи іншу мовну політику, слід назвати і параметри, виділені Л.Б. Нікольским [4]. Відповідно до яких мовну політику характеризує ретроспективність (орієнтація на збереження існуючої мовної ситуації, на протидію змінам, або відродження, як в Ізраїлі, втрачених мовних традицій) і перспективність (орієнтація на зміну існуючої мовної ситуації, як, наприклад, в балтійських державах після розпаду СРСР); за змістом: демократичність (врахування інтересів широких мас, як, наприклад, в Бельгії, Сінгапурі) і антидемократичність (врахування інтересів правлячої еліти, як, наприклад, у низці держав Африки, які оголосили єдиною «національною» мовою мову колишньої метрополії, якою спілкуються головним чином панівні класи, інтелігенція і деякі верстви міського населення); за етнічною орієнтацією: інтернаціоналістичність (врахування інтересів усіх етнічних груп, як, наприклад, в Швейцарії) і націоналістичність (врахування інтересів лише однієї етнічної групи, як, наприклад, в Пакистані, де в якості офіційної була вибрана мова урду, яка була рідною на той момент тільки для 7% населення країни).

Незважаючи на удавану різноманітність підходів до мовної політики в поліетнічних суспільствах, їх усіх у найзагальнішому вигляді можна звести до двох основних типів: 1) мовна політика, заснована на ідеї монолінгвізму; 2) мовна політика, заснована на ідеї полі- або мультилінгвізму. Зазначені типи, на наш погляд, є двома протилежними полюсами наявних поглядів на мовну політику, а все розмаїття її варіантів і моделей, передбачуваних або реалізуються в дійсності, це ніщо інше, як проміжні між цими двома підходами стратегії, які, в кінцевому рахунку, є їхніми похідними і розрізняються лише за ступенем наближеності до того чи іншого полюсу.

Висновки. Як бачимо, мовна політика — це ще й частина національної політики певної держави, і ключовим все ж таки у цьому понятті є слово «політика», тому для об'єктивного вивчення мовної політики будь-якої держави вихідним повинно бути вивчення «політичної ситуації» в країні, регіоні чи іншому адміністративно-політичному утворенні. Мовна політика значною мірою залежить від базових принципів функціонування держави: політичних, економічних, національних, культурних, інтелектуальних цінностей, ідеології. І проаналізовані типи мовної політики є швидше певним прообразом ідеального шляху вирішення складних мовних питань у багатонаціональній державі, що дає можливість кожній мові, кожному мовному варіанту зайняти відповідне місце у складній мовній ієрархії, однак на практиці здійснення цього шляху не завжди видається можливим.

Список використаних джерел

1. Алпатов В. М. Языковая политика в современном мире / В. М. Алпатов // Научный диалог. — 2013. — №5 (17): Филология. — С. 8–28.
2. Бахнян К.В. Модели языковой политики и социолингвистическая стратегия полиэтнических государств / К.В. Бахнян // Языковая политика и языковые конфликты в современном мире. — М.: Институт языкознания РАН, 2014. — С. 70–80.
3. З.Мшлелегги М. Государственное управление в демократическом обществе. / М. Мшлелегги. — СПб., 1998. — 115 с.
4. Никольский Л. Б. Синхронная социолингвистика/ Л. Б. Никольский. — Москва : Наука, 1976. — 168 с.
5. Nelde P. The Future has already begun: sociolinguistic perspectives for the new millennium / P. Nelde // Язык и общество на пороге нового тысячелетия: итоги и перспективы: тезисы докладов международной конференции (Москва, 23-25 октября 2001 г.). — М., 2001. — С. 17–21.

N.B. Duban,

Lecturer at the Department of Foreign Languages for Natural Sciences
Ivan Franko National University of Lviv

THE USE OF ENGAGEMENT MARKERS IN DONALD TRUMP'S DISCOURSE (BASED ON HIS PUBLIC ADDRESSES DURING THE 2015–2016 PRESIDENTIAL CAMPAIGN IN THE USA)

According to Ken Hyland, argumentation is considered effective when politicians manage to back up their claims in such a way that the audience can change their opinion in politicians' favour [1, p. 63]. For this reason, they need inductive and deductive proofs to defend their own ideas, to convince the audience and to impact on them. Therefore, politicians utilise a variety of rhetorical techniques incorporated into the language so as to persuade the audience.

Donald Trump is regarded as the most extravagant political candidate as well as the current president of the USA on account of the fact that his language manipulation provides a strong base for the exploitations of the ideological assumptions of masses on a large scale. In fact, language is an indispensable component for putting certain political, economic and social ideas into practice since it prepares, accompanies, influences and plays every political action. Therefore, it is crucial to decipher the ways in which he manipulates language choice during the 2015–2016 presidential campaign for specific political effect which resulted in the victory in the US elections.

Engagement markers play a significant role in the overall persuasiveness of a text. The combination of vocabulary, awareness of the audience and their knowledge of the world along with allowing audience's involvement at critical points contribute to the effective functioning of persuasion in the message being forwarded. Hyland maintains, "Readers always have the option of re-interpreting propositional information and rejecting the speakers' viewpoint, which means that speakers have to anticipate and respond to potential objections to their views [1, p. 54]." Trump combines pronoun uses such as *my*, *we*, *you* and *I* with obligation modals such as *must*, conjunctions

such as *and* and *but* to make sure that the rhetorical impact of persuasion is maximised. Some examples are provided below:

“This is the first of what I expect will be many, many conversations. And in a Trump administration we’re going to go about creating a new relationship between our two countries, but it’s going to be a fair relationship. We want fairness [3].”

“Now, just so you understand, the police, who we all respect – say hello to the police. Boy, they don’t get the credit they deserve. I can tell you. They’re great people. But the police and law enforcement, they know who these people are [3].”

“We will be fair, just, and compassionate to all, but our greatest compassion must be for our American citizens [3].”

“Our new approach, which must be shared by both parties in America, by our allies overseas, and by our friends in the Middle East, must be to halt the spread of Radical Islam [3].”

In addition, Trump may use interjections such as *do you notice* or *by the way* in addressing the audience. These can be interpreted as invitations to the audience from the speaker to participate in the argument being presented. The examples to prove it are provided below:

“And do you notice, all the time for weeks and weeks of debating my plan, debating, talking about it, what about this, what about that. They never even mentioned her plan on immigration because she doesn’t want to get into the quagmire [4].”

“These are matters of life and death for our country and its people, and we deserve answers from Hillary Clinton. And do you notice, she doesn’t answer [4].”

“And by the way, and by the way, we’re going to make great trade deals [4].”

“Clinton has also pledged to add a third executive amnesty. And by the way, folks, she will be a disaster for our country, a disaster in so many other ways [4].”

Moreover, Trump uses *engagement markers* such as:

“Let me tell you who it does not serve. It does not serve you, the American people. Doesn’t serve you [5].”

“Now that you’ve heard about Hillary Clinton’s plan, about which she has not answered a single question, let me tell you about my plan [5].”

“Let’s fix this horrible, horrible, problem. It can be fixed quickly. Let’s secure our border [5].”

“Let’s stop the drugs and the crime from pouring into our country. Let’s protect our social security and Medicare. Let’s get unemployed Americans off the welfare and back to work in their own country [5].”

Here Trump uses both the first person pronoun *me* and the inclusive third-person pronoun *us* together with *let* and, furthermore, the second-person pronoun *you* to not only develop a relationship with the audience, but also to emphasise his personal views.

Van Dijk writes, “Even if the listener or reader has understood perfectly well what we meant – semantically or pragmatically – this is half of the intent of communication. We also want him or her to accept what we say, that is believe our assertion, perform the actions requested and execute our commands [2, p. 82].”

Trump goes even further in his quest to quell any doubts the audience may have about his intentions by introducing questions at strategic points throughout his message. Examples are the following:

“To choose immigrants based on merit. Merit, skill, and proficiency. Doesn't that sound nice [6]?”

“We wouldn't put our entire federal budget on auto pilot for decades, so why should we do the same for the very, very complex subject of immigration [6]?”

“Aren't you tired of arrogant leaders who look down on you, instead of serving and protecting you [6]?”

Trump uses rhetorical questions in the abovementioned examples. The use of questions in a text in this way rhetorically positions the audience, which means that the audience is drawn into the discourse because they interpret the signals in the message and formulate eventual answers to these questions. Audience's participation in the dialogue helps Trump to influence and guide the audience to the conclusions that he prefers.

To conclude, the analysis performed above has revealed how Trump uses engagement markers not only to involve the audience into his discourse but also persuade them of his political agendas so that they will give their vote for him.

References

1. Hyland K. Metadiscourse: Exploring Interaction in Writing / Ken Hyland. – London: Continuum, 2005. – 230 p.
2. Van Dijk T. News As Discourse / Teun A. van Dijk. – New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 1988. – 200 p.
3. Trump D. Donald Trump Rally in Tallahassee, Florida [Electronic resource] / Donald Trump // Donald Trump delivers campaign speech rally in Tallahassee, Florida, October 25, 2016. – Mode of access: <https://www.youtube.com/watch?v=kUAWZMPC9vQ&list=PL-NSU9cjYpaHyHPwhvWYq0ooFnuz7f-G0&index=64>. – [Last access: 2019, March 11].
4. Trump D. Donald Trump Trade Policy [Electronic resource] / Donald Trump // Donald Trump's trade and jobs plan speech Monessen, Pennsylvania, June 28, 2016. – Mode of access: <https://www.youtube.com/watch?v=lMCVRu5m1ig>. – [Last access: 2019, March 11].
5. Trump D. Donald Trump's 2016 Republican National Convention Speech [Electronic resource] / Donald Trump // Donald Trump's speech to the Republican National Convention in Cleveland, Ohio July 21, 2016. – Mode of access: <http://abcnews.go.com/Politics/full-text-donald-trumps-2016-republican-national-convention/story?id=40786529>. – [Last access: 2019, March 11].
6. Trump D. Iowa Freedom Summit [Electronic resource] / Donald Trump // Donald Trump spoke at the 2015 Iowa Freedom Summit held at Hoyt Sherman Place in Des Moines, Iowa, January 24, 2015. – Mode of access: <https://www.c-span.org/video/?323834-7/iowa-freedom-summit-donald-trump>. – [Last access: 2019, March 11].

Yuliia V. Kovalchuk,

student of the National University of Ostroh Academy

“LA BIBLE EN FRANÇAIS COURANT (BFC)” AS AN EXAMPLE OF APPLICATION OF METHODOLOGY ORIENTED TOWARD DISCOURSE IN TRANSLATION

Summary. In the following article the problems of context and equivalence were researched in the modern French translations of the Bible. “La Bible en Français courant (BFC)” was defined as the most equivalent and consistent translation, directed toward discourse and meaning.

Keywords: discourse, context, communication, tense, aspect, equivalence, Biblical Hebrew.

Formulation of The Problem: The Italian phrase “traduttore, traditore” – “translator is a traitor” is useful in relation to the position of many translations. Fortunately, or unfortunately, the modern reader has dozens of different Bible translations in the 21st century. By choosing, it is usually difficult to select one version of the translation that would satisfy ones’ desire to understand the Bible. We will begin the analysis of French translations of the Bible from defining communicative aspect in translation and equivalence.

To begin with, we must bear in mind that translations can be understood when the emphasis is only on the understanding of text, and not on the formal appearance of the language. In written communication, reader does not understand the message in a similar way to conversational communication, decoding of a message is done without parallel contact. The reader does not participate in the formation of the message, thus communication is indirect.

What exactly explains the communicative situation in the written text, its meaning and purpose, is context. Context is a linguistic act in certain situation during communication. Communicative conditions of context determine reader's attitude. Only the whole gives meaning to pieces [10, p. 576].

According to H. Weinrich, words relate to sentences, discourses and situations. If a reader wants to analyze a word, expressive or semantic functions of a word, he must never fail to take into account these three factors: sentence, discourse, and context. The semantics of the word is impossible without semantics of the context. The meaning of a message will be lost without complete sentence, its discourse and vivid content.

Russian linguist V. Komissarov in “Theory of Translation” [4, p. 229] determines the equivalence of SL and TL (source and target language) as the basis of communicative value, and only the presence of equivalence creates adequate and meaningful translation of text. In each case, the type of equivalence is determined based on the pragmatic factors affecting the translation.

What is more, the way of demonstration of emotions with the help of cries, complaints, expressive literary means gives the reader a clear position of an author in

written communication. The one who reads must be attentive, cautious and prudent. T.A. van Dijk points out that “quasi-expressive expressions” such as the pronoun I, do not necessarily indicate the author himself, the first person does not necessarily refer to an author. It attracts attention, and in order not to be confused or deceived, one must pay attention to the context [9].

On the contrary, not every text is expressive and contains exclamations or complaints, it is sometimes impossible to determine the author's position in a written discourse. Observations and considerations are crucial in this situation. In conclusion, context is a tool that must be used to determine the position of the author.

Translators strive for equivalence between the source and the target language, finding a middle ground between two texts, but never coming to a formal similarity. The translation is much more about equivalence between languages, not texts. When the semantic meaning of the original and target units may be different (there are no exact semantic correspondences between the two languages), the effect of the units must give equal feedback on a reader or, in other words, correspond in function. When it comes to prose, the translator must preserve the author's style, maintain feedback with the reader, and when it comes to poetic texts, metrics and rhythm must be preserved and taken into account as well.

Emmanuelle Lévy in the work *Bibles en français. Tableau comparatif et descriptions des différentes traductions* [2] had analyzed 24 versions of the Bible translation. We can take into consideration that each translation has its own purpose and type. What is more, different goals and forms of each translation are vividly represented in the table created by Emmanuel Lévy.

Taking type of translation into account, only few versions of the Bible were made using dynamic equivalence, but not a formal approach, as a type of translation:

- a) “Jeune et Vraie” 2004;
- b) Bible “Parole de Vie” (2000) 2002;
- c) BFC (Bible en Français courant) 1982;
- d) BE (text of BFC) 2004.

The 2004 version of “Jeune et Vraie”, however, was made with a restriction of the translation part of the interpretation, which means that dynamic equivalence was not a translation tool [3].

The Bible «Parole de Vie» 2000 first edition (Catholic, Protestant edition was published in 2002) is not confessional edition. The purpose of the translation of Parole de Vie [8] is to introduce beginners to the Biblical texts, especially publics where French is not the mother tongue or people are functionally illiterate (whose level is lower than a 9th school year). “Parole de Vie” is aimed at fostering the first step approaching Biblical texts [7]. It is based on the same theories as the Bible en français courant (BFC), but the level of language it uses are perfectly defined and even more radically simplified.

Bible en français courant (BFC) takes into account contributions of linguistics to develop a theory of translation. Translation differs from other versions in the use of principles of accepted translations. Bible translators in common French first applied

to respect the syntax of modern French translations and the meanings of chosen words according to the language dictionaries.

Translators strived to make the Biblical text in “common” French — using a vocabulary of everyday language — to opt for short sentences, to reformulate certain sentences to simplify the syntax and to clarify by adding in the text the data that were evident for the first readers of the text, but which are not quite well known today [1]. The translation is intended for people whose native language is not French (for example, missionaries in Africa) [5].

La Bible expliquée (BE) (text of BFC) was published in 1997 by Monsignor Jean-Charles Thomas, bishop of Versailles. The 2004 version of the translation contains text from the BFC version. The language is current French, translation type is dynamic equivalence. The purpose of the translation is to provide people who cannot benefit from “preparatory education” with Bible with many explanations in the Biblical text [6].

We have found 24 modern versions of the Bible in French language but only three of them were made using dynamic equivalence as the type of translation: Bible en français courant, La Bible expliquée and «Parole de Vie». La Bible expliquée was published by Alliance biblique universelle, similarly to BFC. We can say that the text of BE is equal to BFC.

Analyzing the tense and phrases rendered in BFC in prose (Genesis, Exodus), poetry (Psalms, Proverbs) and rhetoric texts (the book of Matthew, the Sermon on the Mount), we can see that “Parole de Vie” simplifies the discourse and not always produces equivalent rendering — the message coins different effect on the reader comparing to the original text. Instead of past tense, in “Parole de Vie” we can see present tense while Biblical Hebrew uses completed aspect of verbs (perfect tense). Present tense in “Parole de Vie” gives the effect of feeling as if the events are happening at the moment of writing the text, it is so called *presentum historicum*. In some verses of “Parole de Vie” translation one sometimes can receive clearer understanding of the ST, however, the version of the translation does not follow the tense of original text.

Regarding for example, Genesis, it is a common knowledge that when the text was written, the Earth was not already without form and void but was filled with plants, animals and people so we cannot render בָּרָא *bārā'* which is in perfect (finished action, perfect tense) into present (présent de l'indicatif in French), only in fairy tales we can observe present tense which describes action in the past. In narrative, poetic and rhetoric texts BFC renders verbs in most consistent way. One can see perfect and preterite rendered by simple past tense and imperfect by present or future tenses.

Perfect or preterite in Biblical Hebrew is used to describe past actions and rendering them in present tense would be simply incorrect. “Parole de Vie” translation contradicts the verbal morphosyntax of Biblical Hebrew in the textlinguistic context: perfect (prefixal conjugation) creates the background for the main narrative line, so, it is impossible to render it to *presentum historicum*. In addition, to define the tense, context of the text would be helpful indeed, from the context one can always see the location of the action, time and position.

To summarize, dynamic equivalence makes the text understandable, translation gives the same effect on the reader as the original text. However, PDV version sometimes gives another meaning of the text which leads to slightly incorrect understanding of the text, the reason probably lies in fundamentalism as the translators pointed out that fundamental French was used as means of translation. In narrative, poetic and rhetoric texts BFC renders verbs in most consistent way. One can see perfect and preterite rendered by simple past tense and imperfect by present or future tenses. As we discussed, the most important issue in translation should be the presentation of the same meaning of the message, rather than mere grammatical structures that do not help the reader in understanding the text. It is crucial to mention that Bible en français courant (BFC), as we could see, is consistent and equivalent translation that follows the tenses and aspects of the Biblical Hebrew and makes text understandable.

References

1. Bible en français courant // l'Alliance Biblique universelle. — 1997. : <https://www.bible.com/fr/bible/63/GEN.1.BFC>.
2. Emmanuelle L. Bibles en français. Tableau comparatif et description des différentes traductions. Office protestant d'éditions chrétienne, 2008, https://cdn.shopify.com/s/files/1/3100/9772/files/Bibles_en_francais.pdf.
3. Jeune et Vraie. Le Nouveau Testament qui décoiffe. Version Nouvelle Segond 21, Genève: Société biblique de Genève, 2004.
4. Komissarov V. The semantic and the cognitive in the text: A problem of equivalence. META 32: 416—419, 1987.
5. La Bible en français courant, Paris: Société biblique française, 1982.
6. La Bible expliquée. Ancien Testament intégrant les livres deutérocanoniques et Nouveau Testament, 2004, p. 5.
7. Parole de Vie, Villiers-le-Bel: Société biblique française / Alliance biblique universelle, 2000.
8. Parole de Vie. Société biblique française — Bibli'O. — 2017, <https://www.bible.com/fr/bible/133/GEN.INTRO1.PDV2017>.
9. Teun A. Van Dijk, The Pragmatics of Literary Communication. Conference On Methodological Problems of Text and Context, University of Puerto Rico, Rio Piedras, 1977.
10. Vanhoozer, Kevin J. *Is There A Meaning In This Text?*. Zondervan, 2009.

Ю.В. Ковальчук,

“La Bible en Français courant (BFC)” як приклад застосування методології, орієнтованої на дискурс у перекладі.

Анотація. У даній статті були досліджені проблеми контексту та еквівалентності у сучасних французьких перекладах Біблії. “La Bible en Français courant (BFC)” була визначена як найбільш еквівалентний і послідовний переклад, спрямований на дискурс і значення.

Ключові слова: дискурс, контекст, спілкування, час, аспект, еквівалентність, біблійна єврейська.

АРХІВ НОВИХ АКТІВ У ВАРШАВІ – ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ

Архів нових актів, один з трьох польських центральних державних архівів, який почав свою діяльність відповідно до постанови Юзефа Пілсудського від 7 лютого 1919 року «Про організацію державних архівів» [3, с. 182]. Архів був створений був під назвою «Військовий архів». Він був підпорядкований Міністерству релігійних конфесій та народної освіти та повинен був забезпечити збереження документів німецьких і австрійських окупаційних властей 1915-1918 років. Спочатку військовим архівом керував Анджей Войтковський, делегований на роботу в Департамент державних архівів Міністерства релігійних конфесій і народної освіти. В кінці 1919 року керівником архіву став Юліуш Ренке, якого у 1922 році замінив Вінценті Лопачинський, а в листопаді 1924 року архів очолив Юзеф Стояновський.

Йозеф Стояновський звернувся з проханням про внесення змін до статуту і назви установи, оскільки в той час вже існували два військових архіву. Військовий архів офіційно існував до 30 червня 1930 року. 1 липня того ж року Йозеф Стояновський був призначений директором Архіву нових актів, який був створений на базі Військового архіву. Через зміну характеру архіву, його основне завдання полягало в зборі і зберіганні документів, створених в результаті діяльності центральних державних установ. В грудні 1930 року Архів історичних актів був зобов'язаний передати документи центральних державних установ створених після 1914 року [2, с. 1]. У той же час урядова комісія направила свої документи в Архів нових актів, а в 1930-1931 роках документи почали передавати и інші державні архіви. У будівлі на вул. Довга 13 Архів нових актів функціонував до 1934 року. Однак через невеликий розмір приміщення — вже з 1930 року документи частково почали переміщати у Форт Сокольничого в Жолібожі.

Початок Другої світової війни ініціював трагічну сторінку в історії Архіву нових актів. У жовтні і листопаді 1939 року — з Архіву нових актів було вивезено 96 військових вантажівок, завантажених документами. Вони були відправлені в Національний архів в Потсдамі. Це були документи окупаційної влади з періоду німецької та австрійської окупації і з 1914-1918 років [2, с. 1].

У березні 1940 року відбувся ще один вивіз документів — три вагони були перевезено в Національний архів у Відні. Діяльність ліквідаційних комісій, які були призначені окупаційними властями в міністерствах внутрішніх справ, юстиції, зв'язку, пошти і телеграфу, а також у багатьох інших установах, що діяли в Польщі до 1939 року, свідчила, що ресурси архіву значно зросли. Протягом усієї окупації співробітники Архіву нових актів брали активну участь у підпільній діяльності, спрямованій перш за все на охорону культурних цінностей: працівники саботували замовлення німецької влади, найцінніші документи намагалися сховати [4, с. 6].

Вже на початку 1941 року директор Юзеф Стояновський, в інтересах фондів Архіву нових актів, почав евакуювати найбільш важливі документи у Форт Сокольничого в Жолібожі. Евакуація найбільш цінних колекцій не була завершена у зв'язку з початком Варшавського повстання. Архів нових актів, як і більшість варшавських архівів, не уникнув трагічної долі.

3 листопада 1944 року німецькі війська підпалили будівлю Архіву нових актів на вулиці Раковецькій, зібрані там колекції повністю згоріли. Тільки документи, раніше перевезені у Форт Сокольничих, були врятовані від пожежі — всього 3% від документального ресурсу Архіву нових актів. 1 січня 1947 року архів був офіційно ліквідований, а його фонди перевезли в Центральний архів історичних актів. За рішенням міністра освіти від 6 вересня 1948 року Архів нових актів повинен бути відновленим. Ця діяльність розпочалася 1 січня 1949 року, над цією справою працювали 3 людини, в тому числі Йозеф Стояновський. Архів був розміщений у Форті Сокольничого.

7 лютого 1949 року Архів нових актів був повністю відновлений. Для його функціонування було виділено шість кімнат. Умови, в яких був архів і працював персонал, були жахливими: вологі кімнати, без підлоги, побиті вікна та відсутність опалення. Тільки в середині 1949 року почалися роботи по відновленню опалення та ремонту приміщення [4, с. 8].

7 жовтня 1952 року польські архіви отримали новий статут, згідно з яким Архів нових актів став центральним архівом, контролюючим роботу архівних відділів вищих органів державної влади та вищих органів державного управління, центральних державних установ і рад великих соціальних і культурних об'єднань [4, с. 48].

У 1969 році директором був призначений Мечислав Мотас. На цій посаді він перебував протягом 10 років. Під час його перебування на посаді архів був реорганізований (в 1970 році), але дійсно революційні зміни відбулися з прийняттям нового архівного закону в 1979 році, коли директором архіву був Богдан Кролл. Організаційна система, введена в той час з незначними змінами, дійсна до сих пір. Поділ документального ресурсу на окремі хронологічні періоди або за типами документації було скасовано, що призвело до більш сучасного функціонального поділу. Це дозволило співробітникам більшою мірою спеціалізуватися на певній галузі архівістики [2, с. 1].

Архівосховища Архіву нових актів були розташовані в трьох місцях на вулицях: Незалежності 162, Загальна 2/4 і Ханкевича 1. Офісні приміщення і майстерні були розташовані за першими двома адресами. Документи центральних органів влади і державного управління у великій кількості поповнювали архів внаслідок реорганізації установ або політичних і соціальних потрясінь. Особливо в 1979-1994 роках спостерігалось значне зростання припливу документів. Політичні зміни, викликані виборами 1989 року викликали передачу до Архіву нових актів багатьох документів з Центрального архіву Міністерства внутрішніх справ, в основному з міжвоєнного періоду [4, с. 8].

На початку 1990 року — у зв'язку з розпадом Польської об'єднаної робітничої партії — Архів нових актів прийняв 1,8 км документів з Центрального архіву

Центрального комітету Польської об'єднаної робітничої партії і з реєстрів ЦК. У 1990 році також було ліквідовано Центральне управління преси. В Архів нових актів було відправлено справи, які документують цензуру в 1945-1990 роках. У тому ж році у Варшаві була ліквідована Академія суспільних наук, в результаті якої фонди академії і партійних університетів, були передані в Архів нових актів.

У другій половині 90-х років в організаційній структурі Архіву нових актів було створено два нових відділа: архів боротьби за незалежність і архів Полонії. Діяльність обох відділів спрямована на пошук і розробку архівних матеріалів, створених окремими особами і організаціями, пов'язаними з підпільною боротьбою за незалежність чи польсько-американської діяльністю. У 2004-2006 роках в архіві відбулися подальші організаційні зміни, в результаті чого відділи Незалежності і Полонії були об'єднані у єдиний соціальний відділ. Також були створені два нових відділа: технічного обслуговування та цифрового управління документацією. Завдяки великій кількості фінансових надходжень, що виділяються на модернізацію приміщень та придбання обладнання, вдалося створити майстерню масового обслуговування з установкою масового зневоднення. В даний час ресурс Архіву нових актів складається з 2667 фондів і архівних колекцій [1, с. 64].

Документи з фондів Архіву нових актів є цінним матеріалом для дослідження нашої історії та відкривають для дослідників широкі перспективи щодо її вивчення. Опрацювання цієї теми є актуальним для України, оскільки історія Архіву нових актів є практично не розробленою.

Список використаних джерел

1. Ajnenkiel A., Wrzoscowa M., Polskie organizacje rolnicze w latach 1866-1939 i ich akta w Archiwum Akt Nowych w Warszawie. Archeion. — 1958, T. 28. — S. 47—73.
2. Archiwum Akt Nowych [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.aan.gov.pl/p,12,historia>.
3. Dekret o organizacji archiwów państwowych i opiece nad archiwaljami// Dziennik Ustaw . — W., 1919 r. — nr. 14. — S. 182.
4. Kołodziej E. Archiwum Akt Nowych. Informator o zasobie archiwalnym. — Warszawa, 2005. — S. 698.

В.О. Мелещенко,
кандидат філологічних наук, викладач кафедри іноземних мов
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
І.Я. Ваврів,
викладач кафедри іноземних мов
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

ВІДОБРАЖЕННЯ СПЕЦИФІКИ АСИМІЛЯЦІЇ В ПОСТКОЛОНІАЛЬНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТВОРІ

Інтерес до проблем національної інакшості і національної асиміляції, властивий для дослідників постколоніальних текстів. Складність процесу асиміляції особистості з «чужою» культурою відзначається провідними ідеологами теорії постколоніалізму: Е. Саїдом, С. Холлом, Г. Співак, Г. Бхабха та С. Рушді. Нагадаємо, що теорія постколоніалізму, що сформувалася в кінці 80–90 рр. ХХ століття як напрям в філософії та літературі, фокусує свою увагу на міжкультурних взаємодіях, що виражається у взаємодії двох культур: колишньої колонії і колишньої метрополії. Постколоніальні дослідження в галузі літератури звернені до творів, створених письменниками з колишніх колоній на мові колишніх колонізаторів, і декларують як предмет зображення зіткнення культур і самопізнання особистості [1].

Творчість письменників-мультикультуралістів є сумішшю художньої прози, автобіографії і соціального дослідження. Своїми творами вони занурюють читача в атмосферу самотності, зосереджують увагу читача на проблемах ідентичності і незалежності та зображують складний процес асиміляції вихідців з колишніх колоній [2]. Проблема асиміляції мігранта з колишньої колонії, культурного маргінала з постколоніальної країни розглядається в романі В.С. Найпола «Half a Life». Як впливає з текстової ситуації, Віллі Чадран виріс в індійській сім'ї, в Індії, так як і сам Найпол, але, не завершивши процес отримання освіти (*had not completed his education*), переїхав до Лондона, реалізувавши тим самим свою заповітну мрію. Прагнення покинути свій будинок і долучитися до «іншої» («чужої») культури, чи то канадської чи англійської, формує стійкий лейтмотивний сенс, що актуалізується, зокрема, в цитованих мікроконтекстах: *He began to long to go to Canada, where his teachers came from. He even began to think he might adopt their religion and become like them and travel the world teaching* [3, p. 38]; *All he really wanted to go to Canada and get away from here* [3, p. 47]; *Willie Chandran, the mission-school student, had not completed his education, with no idea what he wanted to do, except to get away from what he knew, and yet with very little idea of what lay outside what he knew, only with the fantasies of the Hollywood films of the 30-s and 40-s that he had seen at the mission school, went to London* [3, p. 49].

У текстових фрагментах з допомогою лексичної одиниці *to get away* автор актуалізує у свідомості читача важливість «позбавлення» і «втікання» героя зі світу, в якому він народився: *to get away – to leave or escape from a person or place* [1]. Чадран ще не розібрався у власному світовідчутті (*with no idea what he*

wanted to do), прагне не лише переїхати в іншу країну, а «вибратися» за межі «свого світу» (за народженням). Подальше перебування у світі, в якому він народився, сприймається ним як нестерпне (*except, to get away from what he knew*) [3, p. 38]. Хоча і у новому для себе світі Чандран не знаходить місця. Розмитість уявлень про майбутнє маркується в мовній тканині тексту повтором лексичної одиниці *idea* в поєднанні з негативним займенником *no* (*with no idea*) і прикметником *little* з інтенсифікатором *very* (*with very little idea*). Функціональна спрямованість повтору підсилюється його включенням в синтаксично ідентичні та паралельні структури. Інтерпретація світосприйняття героя підтверджується особливостями використання в мікроконтексті лексичної одиниці *to adopt* (*he might adopt their religion and become like them*). Інтегруючись цілісним текстовим змістом, в свідомості читача одночасно актуалізуються два значення лексичної одиниці *to adopt*: *to accept formally; to take voluntarily (a child of other parents) as one's own child* [3].

Віллі Чандран сповнений рішучості не просто перейняти своєрідність чужої культури а й стати «своїм» в чужому соціумі. Ще з дитинства він захоплювався життям англіїців, але вже при першій прогулянці вулицями Лондону Віллі охоплює розчарування від побачених визначних місць (Buckingham Palace, Speaker's Corner). Вони здаються йому більше приманкою для туристів, ніж культурною спадщиною. Лексичні одиниці, що формують опис Лондона, не тільки реалізують узуальні оціночні конотації (*disappointed, idle scatter, indifferently*, але й знаходять їх в рамках аналізованого контексту (Buckingham palace, Speaker 's Corner). Перше розчарування героя «сигналізує» про складність асиміляції з «чужою» нацією і її культурою. Розгортання текстової ситуації показує, що згодом це почуття домінує в сприйнятті героєм «чужого світу» (*was disappointed; did not expect to see*).

Отже, виявлення та прийняття цінностей іншої нації визнаються найважливішою умовою формування національної самоідентифікації і образу «Я» у свідомості особистості, що закономірно відображається в художньому тексті як у вторинній моделюючій системі. Проведений аналіз переконує в тому, що в тексті постколоніального роману універсальна бінарна опозиція «свій - чужий» може використовуватися для виявлення і систематизації мовних маркерів зображення процесу національної самоідентифікації. Як підтверджує текстовий матеріал, процес асиміляції особистості з «чужою» нацією і її культурою відрізняється складністю і суперечливістю та несе можливе розчарування особистості в цінностях «чужого світу». Бажання героя усвідомити свою приналежність до англійської нації і «відчути» себе її представником підтверджується спробами виявити специфіку цінностей «чужого світу», актуалізувати їх і таким чином зробити «своїми».

Список використаних джерел

1. Mohan C. R. Postcolonial Situation in the Novels of V. S. Naipaul // New Delhi: Atlantic Publisher and Distributors, 2004. — 163 p.
2. Modood T. Multiculturalism // Cambridge : Polity Press, 2013. — 243 p.
3. Naipaul V. S. Half a Life // New York and London: Picador, 2002. — 300 p.

О.Ю. Ніколенко,
студентка факультету лінгвістики та соціальний комунікацій
Національного авіаційного університету
науковий керівник: **С.О. Мірошник,**
старший викладач кафедри іноземної філології
Національного авіаційного університету

ДИСФЕМІЗМИ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ ТА СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

У сучасному мовознавстві та лінгвістиці вивчення мовного відтворення внутрішнього світу людини, особливо її емоційної сфери, посідає одне з найважливіших та найпровідніших місць. Феномен дисфемізмів, надзвичайно сильної ланки у системі емоційно-забарвлених номінацій, є яскравим прикладом зниження стилістично нейтральних слів і виразів та поповнення ними словника мовного субстандарту [1, с. 20].

Актуальність теми зумовлена зростанням частотності вживання дисфемізмів у різних видах англomовного та україномовного дискурсу та їхньою здатністю показувати метаморфози, що відбуваються у суспільстві. Наукові праці, передусім дисертаційні роботи та монографії (Венгренівська М.А., Зорівчак Р.П. тощо) засвідчують виникнення різних підходів до формування та пояснення багатого за своєю онтологією та етимологією явища дисфемізму в англійській та українській мові.

Розбіжності торкаються визначення мотивів їх вживання мовцями, способів творення дисфемізмів, класифікації спеціалізованої лексики, сфер вживання евфемізмів, їх практичних функціональних особливостей та стильової належності. Недостатньо дослідженими залишаються особливості зв'язку евфемії з іншими соціолінгвальними тенденціями узусу, до яких відносяться зокрема дисфемізми, що і було докладно проаналізовано нами в ході дослідження.

Виявлено контекстуальні маркери дисфемізмів у художньому тексті й перекладі на макро- та мікрорівнях. Такі маркери можуть стати матеріальним підґрунтям для визначення методів перекладу дисфемізмів з художніх текстів з огляду не лише на можливість зробити порівняльний аналіз, а й на необхідність укладання словників дисфемізмів, оскільки проблема дослідження явища дисфемізації досі не є до кінця розглянутою [5, с. 36]. Запропоновано наразі доступні шляхи пошуку, вибору та аналізу дисфемізмів. Щодо перекладу дисфемізмів англійською мовою, то є відомим, що в даному контексті найрозповсюдженішим способом перекладу є адаптація (одомашнення) та підбір найбільш точних відповідників у мові перекладу, а також смисловий розвиток та контекстуальна заміна.

О.С. Ахманова визначає дисфемізм як троп, сутність якого полягає у заміні природнього для цього контексту позначення якого-небудь предмета більш вульгарним, фамільярним або ж іронічним, сатиричним [5, с. 137]. Слід зауважити, що ототожнення дисфемізму із тропом є досить неоднозначним, хоча той факт, що дисфемізм характеризується виразністю та є носієм певного

емоційного забарвлення, не викликає сумнівів. Дисфемія проявляється виключно в мовленні, виступаючи як дискурсивне явище, причому дисфемізми можуть бути представлені мовними одиницями, що належать до різних лексичних пластів: 1) обценною (нецензурною) лексикою; 2) пейоративною лексикою; 3) нейтральними лексичними одиницями, які у певному контексті набувають негативного емоційного забарвлення.

Цілком природньо, що як в англійській, так і в українській мовах дисфемізмами активно користуються як у живому мовленні, так і в художній літературі. У художній літературі дисфемізми часто з'являються тоді, коли до явищ чи осіб необхідно показати негативне, зневажливе ставлення, напр., не “померти”, а “дати дуба” (англ. “die” – “join the majority”) тощо. Але важливо наголосити на тому, що загалом дисфемізми не є однорідними за ступенем своєї експресивності, “градус” якої зумовлений комунікативною ситуацією. Дисфемізми, які є невід’ємною ознакою сучасної англомовної прози, вживаються у тексті для досягнення більшої виразності, емоційності, іронічного ефекту. За семантичними ознаками дисфемізми, вжиті нами у дослідженні, можна розподілити на такі основні групи: лексичні одиниці на позначення розумових здібностей, психічного та емоційного стану, зовнішності, вторинні номінації жінок і чоловіків, дисфемізми на позначення поганих звичок та неприємних ситуацій. Звісно, це не весь спектр вживання дисфемізмів у художніх творах, проте ми описали найбільш вживані та яскраво виражені в художніх творах як англомовних, так і україномовних прозаїків.

Під час проведення дослідження ми з’ясували, що дійсно існує проблема перекладу дисфемізмів: відступати від оригіналу якщо й інколи можна, стилістичне спрощення, генералізація або вилучення — явно програшний варіант для перекладача. Якщо в перекладача постійно відбуватимуться спрощення або стилістичні зсуви, що буде свідчити не на користь його майстерності, хоча й сучасна теорія перекладу визнає право перекладача на втрати за умов наявності компенсацій. Проте обидві проблеми потребують систематичного розв’язання. Оскільки наявні одномовні та двомовні перекладні словники розв’язують цю проблему, щонайкраще, частково, підбір дисфемізмів переходить у розряд творчих завдань автора, мовця, перекладача, розв’язання яких залежить від натхнення та інших позамовних чинників. Не заперечуючи важливості творчого пошуку при підборі дисфемізму, зазначимо, що велика їхня кількість легко піддається фіксації у словниках, що полегшує працю над створенням тексту, вивільняючи час для творчого розв’язання завдань перекладу іншого порядку. Можна легко переконатись, що дисфемізми переважно представлені в одномовних тлумачних (семасіологічних) словниках (наприклад: циндрити (розм.) — безрозсудно витрачати гроші). Але в семасіологічних словниках допускається лише алфавітний пошук: не знаючи форму слова або його початкові літери, шанси його знайти мізерні. У двомовних перекладних словниках, як вище зазначено, часто пропонуються нейтральні відповідники.

Відсутність еквівалентності на мікрорівні за умов еквівалентності на макрорівні слід вважати успішною компенсацією. Метод компенсації, при якому

дисфемізми перекладу відповідають нейтральним словам в оригіналі, є одним із чинників використання okazіональних ситуативних лексичних відповідників у перекладі. Макрорівень може охоплювати як текст або корпус текстів, так і фрагмент художнього твору, об'єднаний єдиною темою [4].

Список використаних джерел

1. Калита О. М. Мовні засоби вираження іронії в сучасній українській малій прозі: автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 "Українська мова" / О.М. Калита. — К., 2006. — 20 с.
2. Кам'янець А. Б. Відтворення інтертекстуальної іронії в англо-українському перекладі: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.16 «Перекладознавство» / А. Б. Кам'янець. — К., 2009. — 22 с.
3. Венгренівська М.А. Нариси з теорії та практики редагування перекладних текстів і порівняльної стилістики (французька та українська мови): навчальний посібник / М.А. Венгренівська. — К.: ВПЦ "Київський університет", 2008. — 560 с.
4. Резанова А. Н. Классификация дисфемизмов по лексико-семантическим разрядам / А. Н. Резанова [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://epilherzen.com/wp-content/uploads/2010/02/011.doc>
5. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад. На матеріалі англomовних перекладів української прози / Р.П. Зорівчак. — Львів: Видавництво при Львівському державному університеті, 1989. — 216 с.

СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ

ЕКОНОМІКА. ПОЛІТОЛОГІЯ. ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІОЛОГІЯ

І.В. Атаманюк,

здобувач вищої освіти ступеня магістра,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

науковий керівник: ***А.О. Петренко-Лисак,***

кандидат соціологічних наук, доцент кафедри галузевої соціології

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПОЄДНАННЯ НАВЧАННЯ І ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТАМИ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку суспільства вища школа повинна не тільки надавати глибокі професійні знання, а перш за все сприяти розвитку критичного мислення, прагненню до постійного саморозвитку, здатності швидко адаптуватися до змін.

Однією з характерних особливостей сучасних студентів є «вторинна зайнятість», яка полягає в тому, що студенти не тільки заочної форми навчання, а і денної форми, усе частіше паралельно і навчаються, і працюють.

Наслідки поєднання навчання з трудовою діяльністю студентів потрібно розглядати у двох аспектах: по-перше, проаналізувати їх вплив на академічну успішність студентів і, по-друге, з'ясувати загалом їх дію на успішність випускників вищих навчальних закладів на ринку праці.

Згідно даних загальнонаціонального соціологічного опитування 831 студента денної форми навчання вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, яке проводилось компанією GfK Ukraine з 15 лютого по 6 березня 2016 р. на замовлення Аналітичного центру CEDOS за підтримки посольства Швеції, 63% студентів не суміщають навчання з роботою. Решта 37% працюють під час навчання, з них 27% працюють з частковою зайнятістю, а з повною — лише 4%. Більшість із тих, хто поєднує навчання з роботою, працюють не за фахом (67%). Шукаючи роботу під час навчання, студенти найчастіше орієнтуються на рівень заробітної плати (62%) та гнучкий графік роботи (52%) [1].

Однією з причин значного поширення феномену «студента, який працює», є прагнення молодих людей до матеріальної незалежності. Студенти витрачають

зароблені кошти на оплату навчання, продуктів харчування, одягу, транспорту, на культурні розваги та подорожі.

Місце і характер праці, її регулярність можуть по-різному впливати на академічну успішність та навчання в цілому, що вимагає від студента перерозподіляти і інтенсифікувати своє навантаження. Характер майбутньої професії надає різні можливості для допоміжних заробітків студентів. Проте більшість студентів зайняті в сфері послуг (торгівля, громадське харчування, транспорт тощо) та на посадах, які не потребують високої кваліфікації, проте характеризуються значним фізичним навантаженням. Та саме в цих сферах роботодавці не дають ніяких гарантій стабільного заробітку, офіційного оформлення, страхування, подальшого працевлаштування тощо.

Частина студентів підробляє у вільний від занять час, але багато працює повний робочий день, що приводить до пропусків навчальних занять, неякісної підготовки до практичних і семінарських занять, і тим самим знижується якість засвоєння базових теоретичних знань. Поєднуючи навчання і роботу, студенти не можуть уникнути багатьох проблем, зокрема стресових ситуацій через нестачу вільного часу, молоді люди не завжди можуть повноцінно відпочити і відновити сили.

Проте поширеність вторинної зайнятості студентів означає, що сучасний ринок праці формує попит на спеціалістів проміжного рівня кваліфікації. Попит і пропозиція на трудову діяльність студентів співпадають ще і в тому плані, що і ринок праці, і самі студенти, зацікавлені в тимчасовій зайнятості. Також молоді люди намагаються почати працювати якомога раніше, щоб до закінчення навчання отримати певний досвід, навички, необхідні для подальшого працевлаштування як фахівців, тому що для багатьох роботодавців не диплом, а стаж роботи є основним критерієм при прийомі на роботу. Тобто не тільки прагнення фінансової незалежності під час навчання, а й бажання полегшити вихід на ринок праці після закінчення вищого навчального закладу, швидше побудувати кар'єру, сформувати ділові зв'язки і контакти спонукає студентів денної форми навчання паралельно вчитись і працювати. Студент, зайнятий на роботі під час навчання у вищому навчальному закладі, через порівняно короткий проміжок часу стає працівником, який має помітні переваги як перед непрацюючим випускником, так і перед працівником, який не здобув вищої освіти. Його відрізняє велика активність, потреба і уміння підкріплювати теоретичні знання практичними навичками і досвідом. Окрім того, робота, яку знаходить студент, може стати місцем його працевлаштування після закінчення вищого навчального закладу.

У провідних світових університетах для студентів, які працюють, створюють гнучкі умови навчання — цілодобова робота бібліотек, вибір зручного розкладу занять і навчального навантаження, періоду сесії, індивідуальних консультацій викладачів і т. ін. Також створюють центри працевлаштування, де пропонують робочі місця студентам, а також різноманітні допоміжні служби: медичні, психологічні, консультативні.

У вищих навчальних закладах України система та форми організації навчання теж враховують трудову зайнятість студентів, зокрема пропонується можливість навчатися за індивідуальним графіком занять, створена розгалужена система online навчання (лекції, відеоуроки, кейси, тести).

Ставлення викладачів до студентів, які працюють, неоднозначне. З одного боку, викладачі розуміють мотиви працевлаштування студентів, з іншого — наявна значна проблема в тому, що студенти не мають змоги отримати масив знань, необхідний для подальшої праці уже в якості дипломованого фахівця.

Одним з способів поєднання навчання і трудової діяльності є дуальна освіта, основне завдання якої усунути основні недоліки традиційних форм навчання, подолати розрив між теоретичним навчанням і практичною діяльністю. Студент поєднує навчання і стажування на підприємстві, при цьому отримуючи стипендію, близьку до заробітної плати [2]. Проте ця форма освіти тільки започатковується в Україні і її можна використовувати в основному для студентів прикладних спеціальностей, пов'язаних з виробництвом.

Питання соціологічного аналізу масштабу та характеру вторинної зайнятості студентів денної форми навчання та виявлення факторів їх виходу на ринок праці потребує подальшого розвитку і доопрацювання. Актуалізація цієї проблеми допоможе кращому розумінню позиції студентської молоді та відповідної корекції освітньої політики з метою забезпечення якості вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Соціально-економічний портрет студентів: результати опитування / Т. Жерьобкіна, М. Куделя, І. Самохін, Є. Стадний, І. Когут / 30 травня 2016 // CEDOS: аналітичний центр. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.cedos.org.ua/uk/osvita/sotsialnoekonomichniy-portret-studentiv-rezultaty-opytuvannia>.
2. Дуальна освіта. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichna-osvita/dualna-osvita>.

А.Г. Винокурова,

студентка факультету психології

Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна

науковий керівник: **О.А. Невоєнна,**

кандидат психологічних наук, доцент,

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

РОЛЬ ДЖЕРЕЛ САМОПІЗНАННЯ В ПРОГНОЗУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ТРИВОГИ ПІДЛІТКІВ З ФІЗИЧНО-РУХОВИМИ ВАДАМИ

Анотація. Одним з найбільш важливих психологічних станів на які впливають соціальні зміни є соціальний тривожний розлад. Недолік балансу в джерелах самопізнання вважається важливим фактором у розвитку соціальної тривоги серед підлітків з фізичними вадами. Автор зосередився на вивченні важливості використання джерел самопізнання підлітками з фізично-руховими вадами і їх взаємозв'язків з соціальним тривожним розладом серед цієї вибірки; метою дослідження було вивчення ролі джерел самопізнання в прогнозуванні соціальної тривожності

серед підлітків з фізичними руховими вадами. В статті надаються матеріали, які свідчать, що самоконтроль і соціальне порівняння є значущими предикторами соціальної тривоги у підлітків з фізичними руховими вадами. Ідентифікація джерел самопізнання, що лежать в основі соціальної тривоги, є важливим підходом, який може використовуватися консультантами і психологами, які намагаються поліпшити психічне здоров'я підлітків з фізичними вадами.

Ключові слова: джерела самопізнання; соціальна тривожність; підлітки; фізично-рухові вади.

У психології «Я» розглядається як конструкція, яка об'єднує мотивацію, пізнання, афект і соціальну ідентичність [1] і координує наші переживання і реакції [2]. «Я» можна визначити як психічний стан, який дозволяє нам думати про себе свідомо і цілеспрямовано [3]. Самість іноді лежить в основі різних психічних проблем пов'язаних через свідомість, що може перешкодити нам проявити самопізнання. Самопізнання відноситься до правильного розуміння своїх думок, почуттів і поведінки, а також того, як ці зразки інтерпретуються людиною. Самопізнання визначається як знання природи, здібностей і обмежень, а також саморозуміння [4]. Переглянувши численні дослідження було визначено три конструкції як основні джерела самопізнання: самоспостереження, соціальне порівняння, соціальний зворотній зв'язок. Використання кожного з джерел самопізнання засноване на вимогах різних етапів психологічного розвитку. Фактично, соціальне зіставлення починається в ранньому віці, а маленькі діти порівнюють себе зі своїми однолітками. У більш старшому віці (старше 6 років) діти використовують більше соціального зворотнього зв'язку, а до початку підліткового віку використання самоспостереження досягає найвищого рівня [5]. Отже, функція зворотнього зв'язку полягає у можливості поліпшення власних здібностей, поведінки [6].

Самоспостереження передбачає збір інформації про особисті дії, фізичні особливості і життєві набуток [7]. Завдяки саморегуляції самоспостереження може контролювати наші думки, емоції, загальне пізнання. Фрейд визнав самоспостереження важливим компонентом вільної асоціації, який міг би полегшити психоаналіз і допомогти пацієнтам отримати доступ до їх підсвідомості [8].

Соціальне порівняння — істотний психологічний процес в повсякденному житті, що передбачає порівняння себе з іншими людьми для оцінки або поліпшення деяких аспектів самості [10]. Соціальне порівняння відноситься до когнітивних суджень, які люди роблять, порівнюючи себе з іншими; ці судження використовуються в якості основи для самооцінки і менш залежать від об'єктивних результатів. Соціальне порівняння негативно позначається на психологічному благополуччі як на зовнішньому джерелі контролю і пов'язане з високим ризиком девіантної поведінки і незадоволеністю образом тіла. Існують окремі відмінності у використанні джерел самопізнання і в ролі, яку кожен джерело грає в отриманні самопізнання, тому рівень психічного здоров'я як на індивідуальному, так і на соціальному рівнях може визначатися цими відмінностями. Психічний розлад як на індивідуальному так і на соціальному рівнях може виникнути через дисбаланс в джерелах самопізнання. Чим більший

дисбаланс в джерелах самопізнання, тим більша ймовірність того, що люди відчувають проблеми з психічним здоров'ям, включаючи соціальну тривогу. Соціальна тривожність визначається як постійний страх перед однією або декількома ситуаціями, в яких людина стурбована тим, що негативно оцінюється іншими або відчуває себе збентеженим [10]. Соціальна тривожність широко поширена серед підлітків, як повідомляється в різних дослідженнях від 10 до 27%. Підлітковий вік — це етап життя, в якому «Я» формується і глибоко трансформується, а важливим аспектом розвитку в цей період є зростання самопізнання. Підлітки не тільки проходять множинні пізнавальні і сексуальні зміни, пов'язані із статевим дозріванням, але також відчувають фізичні, зовнішні прояви і соціальні зміни, що впливають на їх психічне здоров'я. Моделі соціальної тривоги підкреслюють захисну роль себе в цьому розладі, тому що більш висока соціальна тривога пов'язана з меншою ясністю в самооцінці і більш невпевненістю в самоствердженні. Когнітивна модель, запропонована Кларком і Уеллсом, показує, що соціальна тривога супроводжується посиленням самофокусування і більш високим рівнем контролю за діяльністю людини в соціальних ситуаціях. Коли увага зосереджена на собі, негативні образи і події видно більш яскраво, знаходиться більше можливостей впливати на погляд щодо зовнішніх проявів, що можуть привести до посилення страху перед соціальними ситуаціями. Згідно когнітивним моделям, це можна розглядати як результат дисбалансу в самопізнанні. Ті, хто відчувають соціальну тривогу зосереджені на своїх тривожних проявах і тілесних ознаках, стурбовані тим, як вони дивляться на інших. Крім того, самосвідомість і самоконтроль як джерела самопізнання зазвичай зустрічаються у людей з соціальною тривожністю.

Спеціальна група, яка часто має проблеми з самопізнанням — це підлітки з фізичними вадами, чия самооцінка часто залежить від їх інвалідності. Фізично-рухова інвалідність визначається як порушення, що приводить до обмежень в одній або декількох основних життєвих діях [11]. Його також можна визначити як категорію інвалідності, що змушує пацієнта не ефективно використовувати свої кінцівки або частину їх протягом як мінімум 6 місяців.

Підлітки з фізичними вадами часто отримують негативні репліки або реакції з боку своїх однолітків і засвоюють їх, що змушує думати, що вони менш цінні, ніж інші; таким чином, не тільки інвалідність обмежує продуктивність, але і негативно впливає на самооцінку. Спотворені або негативні образи від самоспостереження грають важливу роль у розвитку та підтримці соціальної тривоги у людей з фізичними руховими вадами.

З огляду на важливість балансу між джерелами самопізнання в становленні здорової особистості і тієї ролі, яку соціальна тривога грає в психічному здоров'ї підлітків з фізичними вадами здоров'я дане теоретичне дослідження спрямоване на допомогу виявлення і розуміння проблем, пов'язаних з психічним здоров'ям підлітків з фізично-руховими вадами.

Джерела самопізнання значно пов'язані із соціальною тривожністю серед підлітків з фізичними вадами. Крім того, самозбереження і соціальне порівняння можуть значно передбачити соціальну тривогу. Буш посиляється на

самоспостереження як здатність міркувати про психічну подію, що дає можливість досліджувати думки і почуття в ментальному просторі. Надмірне самоспостереження може призвести до надмірного зосередження уваги на особистому і особистій праці в соціальних ситуаціях; люди можуть недооцінювати цю проблему, тому вона може збільшити соціальну тривогу в них. Дослідницькі дані показують, що збільшення самоспостереження може привести до збільшення доступу до когнітивних процесів і чутливості до внутрішніх станів, що, в свою чергу, може привести до самооцінки при виконанні речей, що характерно для людей з соціальною тривожністю. Наприклад, люди з соціальним тривожним розладом контролюють свою поведінку з точки зору соціальних і етичних стандартів в міжособистісних ситуаціях.

Дослідження показують, що негативний соціальний зворотній зв'язок супроводжується соціальною тривожністю, проте в докладному аналізі було виявлено, що соціальний зворотній зв'язок більше пов'язаний із соціальною самооцінкою. Соціальна тривога — потенційний механізм в збільшенні діапазону соціального впливу, яка безпосередньо пов'язана з незадоволеністю образом тіла. Порівнюючи себе з тими, хто краще вас може привести до незадоволеності самістю і тілом, тому зменшує самооцінку. Оскільки люди з обмеженими можливостями часто порівнюють свої фізичні особливості з фізичними особами людей без інвалідності, це може привести до їх розчарування і збільшити їх тривогу з приводу реакції інших людей. Активація соціального порівняння можна розглядати як реактивний процес, що починається з ознак значної зміни форми тіла. Коли люди з обмеженими можливостями порівнюються зі здоровими людьми, які виконують фізичні завдання з легкістю, такими як ходьба або біг, вони можуть неохоче перебувати навколо цих людей і намагаються уникати тих, хто нагадує їм про їх обмеження. Фізична привабливість є важливою особливістю соціального порівняння. Люди часто порівнюють себе з іншими з точки зору зовнішнього вигляду і фізичної привабливості. Підлітковий вік — це етап життя, протягом якого соціальне порівняння є ключовою частиною процесу соціалізації. Підлітки часто порівнюють себе зі своїми однолітками з точки зору зовнішнього вигляду, рис обличчя, особистісних рис. Вони можуть відчувати значний тиск з боку своїх однолітків і суспільства. Тиск може негативно вплинути на сприйняття образу тіла підлітками, особливо з фізичними вадами.

З огляду на теоретичний огляд проблеми щодо суттєвої ролі джерел самопізнання в прогнозуванні соціальної тривоги серед підлітків з фізично-руховими вадами, більше уваги слід приділяти освітнім установам задля впровадження трьох основних джерел самопізнання, що впливають на соціальну тривогу серед підлітків з фізичними вадами здоров'я, використання ефективних стратегій, спрямованих на балансування трьох джерел, розуміння реальності підлітків з фізично-руховими вадами. При навчанні студентів з фізично-руховими вадами вчителі повинні, з одного боку, прагнути до підвищення навичок самопізнання учнів, а з іншого — розробити стратегії, корисні для поліпшення навичок їх адаптації.

Список використаних джерел

1. Sedikides C, Spencer SJ (2011) The self: Psychology Press.
2. Andersen SM, Ross L (1980) Self-knowledge and social inference: I. The impact of cognitive/affective and behavioral data. J Pers Soc Psychol 46: 280-293.
3. Leary MR (2007) The curse of the self: Self-awareness, egotism, and the quality of human life: Oxford University Press.
4. Rosenberg M (1985) Self-concept and psychological well-being in adolescence. The development of the self 205-246.
5. Cassam Q (2017) What asymmetry? Knowledge of self, knowledge of others, and the inferentialist challenge. Synthese.194: 723-741.
6. Achterberg M, van Duijvenvoorde AC, Bakermans-Kranenburg MJ, Crone EA (2016) Control your anger! The neural basis of aggression regulation in response to negative social feedback. Soc Cogn Affect Neurosci 11: 712-720.
7. Axelrod SD (2012) "Self-awareness": at the interface of executive development and psychoanalytic therapy. Psychoanal Inq 32: 340-357.
8. Marques PG, Corrêa UC (2016) The effect of learner's control of self-observation strategies on learning of front crawl. Acta psychologica 164: 151-156.
9. Gouveia-Pereira M, Vala J, Correia I (2017) Teachers' legitimacy: Effects of justice perception and social comparison processes. Br J Educ Psychol 87: 1-15.
10. Social Gordon PA, Tschopp MK, Feldman D (2004) Addressing issues of sexuality with adolescents with disabilities. Child Adolesc Social Work J 21: 513-527.
11. Organization WH (2011) World report on disability.

О.О. Голосна, Н.В. Дейнеко,

студенти економічного факультету
Університету митної справи та фінансів
науковий керівник: **Ю.Г. Горященко,**

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва та економіки підприємств
Університету митної справи та фінансів

МАРКЕТИНГ ЯК СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність теми. Сьогодні маркетинг охоплює області сучасної економіки всіх країн незалежно від рівня економічного розвитку, і при цьому будь-який етап діяльності підприємства так чи інакше має зв'язок з маркетинговою діяльністю. На даний момент в Україні маркетингова і рекламна діяльність є одним з найбільш перспективних напрямків, який переживає період бурхливого розвитку. У наш час відносно слабо представлені питання функціонування системи планування та управління підприємством на основі маркетингу.

Сучасний маркетинг має надихати людей на дію, а ним необхідно якісно управляти, тим паче що глобальне бізнес-середовище демонструє постійне зростання популярності маркетингових принципів, інструментів та методів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження функціонування маркетингу та його функціонування на підприємствах присвятили праці П. Друкер, К. Келлер, Райс Эл, Траут Дж., Ф. Котлер та ін. Працювали також

українські вчені С. Близнюк, Е. Голубков, Д. Райко, Р. Федорович, П. Хоменко, Дергачова В. В., Божкова В. В. та інші, які досліджували та аналізували теоретичні засади побудови системи маркетингу на підприємствах. Але слід зазначити, що вивчення маркетингових методів має свої труднощі, зокрема тому що маркетинг постійно розвивається і з'являються все нові методи, які в свою чергу відчутно впливають на, його маркетинговий бюджет, стратегію та фінансовий стан підприємства.

Метою статті є вивчення особливостей впливу сучасних методів та стратегій маркетингу на розвиток та діяльність підприємства, і специфічний підхід до господарювання за ринкових умов.

Викладення основного матеріалу.

Сучасне життя передбачає існування великої кількості суб'єктів, які пропонують споживачам різні матеріальні блага та послуги. Найчастіше ці суб'єкти представляють собою організації — вони можуть називатися підприємствами, компаніями, корпораціями, фірмами, фондами, асоціаціями тощо. Ці організації можуть будуватися на різних формах власності, їм можуть бути притаманними відмінності в умовах діяльності. Але будь-яка організація в кінцевому рахунку може бути економічно самодостатньою лише тоді, коли існують люди та інші організації, які виявляють практичний інтерес до її продукції — матеріальних благ чи послуг. Кінцевою метою такого інтересу є споживання продукції заради задоволення потреб.

З огляду на це маркетинг розглядається як комплекс підходів і методів, орієнтованих на ринок, що служать досягненню цілей підприємств, країн. На думку Ф. Котлер маркетинг (англ. *marketing*) походить від англійського слова “market” — вид людської діяльності, направленої на задоволення потреб за допомогою обміну. У прикладному розумінні маркетинг є процесом прийняття управлінських рішень на основі аналізу факторів зовнішнього ринкового середовища, для чого застосовуються маркетингові дослідження.

Головною метою маркетингових досліджень є зменшення невизначеності і ризику в ході прийняття комерційних рішень. Маркетингові дослідження, що проводяться на зарубіжних ринках, як правило, складаються із двох великих блоків: дослідження ринків; дослідження потенціальних можливостей підприємства.

Необхідність застосування маркетингу та його методів дослідження є важливим та необхідним. Так, наприклад, несвоєчасність виявлення потреб споживачів в Україні, є основною причиною зайвих витрат та надмірних маркетингових зусиль у продажу непотрібних товарів. Як наслідок, витрачаються більші кошти на рекламу та організацію збуту.

На ефективність діяльності підприємства може впливати декілька факторів:

- 1) підвищення якості продукції і як наслідок збільшення обсягу продажів;
- 2) ефективність управлінського фактора (досліджень, розробок і політики фірми).

З останнім чинником тісно стикається наука маркетинг, і, хоча всі фактори повинні знаходитися у взаємодії, саме маркетинг по праву справедливо розглядати як інструмент підвищення ефективності підприємства.

Отже, виявлено, що маркетингова діяльність має велику роль і впливає на підвищення ефективності фірми. Цьому сприяє робота маркетингових служб, які працюють у таких напрямках: по-перше, маркетингові служби досліджують різні сторони ринку, з якими стикається підприємство в процесі функціонування, по-друге, розробляє і здійснює тактику поведінки фірми на ринку.

Роль маркетингу також полягає в тому, що його інструментарій - єдиний фактор впливу на поведінку споживача задля стимулювання збуту власної продукції підприємства. Таким чином його може формувати та реалізовувати безпосередньо підприємство.

Підприємство прагне отримувати прибуток. У свою чергу, формувати цей прибуток можуть тільки споживачі продукції, які її купують. Для того, аби вплинути на споживачів (спонукати їх до купівлі продукції саме власного підприємства, а не конкурентів), підприємство реалізує маркетингову політику. З одного боку - це безпосередньо товарна політика (створення товару, який відповідає смакам, потребам та запитам споживачів). З іншого боку - це додаткові фактори впливу безпосередньо на споживача, які реалізує підприємство (наприклад, конкурентоспроможна ціна продукції, доступні та ефективні засоби збуту продукції та ефективні комунікації).

Планування маркетингової діяльності має своєю метою встановлення максимально можливої системності маркетингової діяльності підприємства, особливо в межах його довгострокових стратегічних цілей. Водночас керівництво підприємства намагається зменшити ступінь невизначеності і ризику, базуючи планування на результатах маркетингових досліджень, і забезпечити концентрацію ресурсів на обраних пріоритетних напрямках маркетингового розвитку підприємства.

Інформаційне забезпечення є запорукою ефективного виконання всіх функцій маркетингу за рахунок оперативної організації інформаційного забезпечення підприємства різноплановою маркетинговою інформацією. Рішення цієї проблеми на сучасному рівні передбачає створення маркетингових інформаційних систем, які полегшують процеси збирання, обробки, аналізу маркетингової інформації та використання її в режимі реального часу.

Контроль маркетингової діяльності спрямовано на вимірювання і оцінку результатів реалізації стратегій, планів і програм, визначення корегувальних дій, що у сукупності забезпечують досягнення маркетингових цілей. Контроль завершує і водночас розпочинає новий цикл планування маркетингової діяльності.

Ера інформатизації привела до того, що роль споживача суттєво змінилася. Зросла ринкова грамотність та обізнаність споживача, одночасно знизилася ефективність традиційних маркетингових комунікацій. Виробники змушені створювати не просто нові товари, а й нові вигоди для споживачів.

Слід зауважити, що ефективне задоволення потреб клієнтів можливе не тільки за рахунок їх ідентифікації, а передусім шляхом встановлення і розвитку

партнерських відносин із клієнтами, а також із будь-якими контрагентами як у бізнес-просторі, так і всередині організації. Актуальний принцип маркетингу, який полягає у тому, що світ розглядається як загальне для всіх місце постачання, виробництва і торгівлі, стимулює підприємства активізувати діяльність у напрямі формування системи клієнтоорієнтованості як ключової характеристики бізнесу, оскільки це є тією конкурентною перевагою, яка базується на специфічних, оригінальних здатностях і ресурсах підприємства, які практично не піддаються імітації з боку конкурентів.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Ринкові умови господарювання породжують конкурентне середовище, в якому виникає боротьба між виробниками за збут своєї продукції. З цією метою продуцентам необхідно зацікавити споживачів товарами. Одним із факторів вирішення цієї проблеми є забезпечення на підприємстві управління з використанням засобів маркетингу. Завдання — завоювати відповідні сегменти ринку. Тому управління на підприємстві, перш за все, повинно спрямовуватись на дослідження попиту на продукт. Відповідно до потреб споживачів випускаються товари, визначаються реальні ціни, організовується ефективний збут товарів. Комунікаційні заходи передбачають можливості застосування реклами, пропаганди, персонального продажу, стимулювання збуту, зв'язків з громадськістю.

Маркетинг не тільки створює умови для виходу на ринок, а також сприяє закріпленню позицій підприємства на ринку, розширенню продажів, швидкій зміні характеристик продукції під впливом технологічних досягнень і вимог споживача. Грамотна розробка програми маркетингу є найважливішим елементом техніко-економічної діяльності підприємства. Особливо стоїть питання на підприємстві про завдання та витрати на розробку та освоєння нових або вдосконалених видів продукції або послуг, підвищення їх якості. Служба маркетингу вивчає вимоги споживачів і, за допомогою зворотного зв'язку з ними, виявляє недоліки в конструкції і якості виготовлення продуктів чи послуг, оцінює показники надійності. Від виконання цих завдань залежить ефективність маркетингової діяльності підприємства на ринку.

Успіх в управлінні підприємством досягається за умови застосування всіх засобів маркетингу, спрямованих на завоювання цільового сегменту ринку, що забезпечує синергійний ефект — своєчасне задоволення споживачів необхідними товарами, а підприємства — прибутками.

Список використаних джерел

1. Біловодська О.А. Маркетинговий менеджмент : навч. посібн. / Біловодська О.А. — К. : Знання, 2010. — 332 с.
2. Корецький М.Х. Стратегічне управління. Навчальний посібник. — Центр учбової літератури, 2007 р.
3. Котлер Ф. Латеральний маркетинг: технологія пошуку революційних ідей / Ф. Котлер, Ф. Тріас де Бес; пер. с англ. — М. : «Альпіна паблішер», 2010. — 206 с.

4. Петруня Ю.Є. Маркетинг : навчальний посібник / Ю.Є. Петруня, В.Ю. Петруня. — 3-тє вид., переробл. і доповн. — Дніпропетровськ : Університет митної справи та фінансів, 2016. — 362 с.
5. Робертс К. Любав: Будущее Вне Брендов [текст] / К. Робертс. — М. : Видательство «Рипол Классик». — 2014. — 224 с.
6. Райко Д.В. Моделі управління маркетингом у системі менеджменту промислового підприємства / Д.В. Райко, Л.Е. Лебедева // Маркетинг і менеджмент інновацій [текст] — 2015, № 1. — С. 107–123.
7. Розвиток маркетингу в умовах глобалізації: сучасні тенденції та перспективи : монографія / за ред. проф. Р.В. Федоровича — Тернопіль : ТНТУ ім. І. Пулюя, 2015. — 411 с.
8. Яроміч С.А. Інтернет-маркетинг у сфері послуг [текст] / С.А. Яроміч, О.А. Бекетова, П.А. Петриченко // Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки. [текст] — 2017. — Вип. 1 (8) — С. 62–66.

К.І. Демченко,

аспірант Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

науковий керівник: **С.В. Кузьмів,**

доктор економічних наук, професор кафедри міжнародної економіки та економічної теорії
Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У визначеннях пенсії явно виражається її соціальний аспект, що полягає в тому, що пенсія — це платіж особам, що залишили трудові види діяльності, які його отримують в якості грошового забезпечення для їх подальшого існування. Однак економічна сутність пенсії носить двоїстий характер: запобігання бідності, тобто забезпечення мінімально гарантованого рівня доходу; компенсація втраченого заробітку та забезпечення адекватного індивідуального коефіцієнту заміщення. Виплата пенсій здійснюється за рахунок пенсійного та страхового фондів, що утворюються в якості позабюджетних державних фондів та страхових, приватних пенсійних фондів підприємств. Засоби соціального забезпечення формуються зі страхових внесків, що сплачуються підприємствами, установами, організаціями та господарствами за встановленими тарифами в процентах до фонду заробітної плати. Ці кошти є витратами підприємства, які входять у собівартість продукції, тобто черпаються із власної вартості продукції підприємств. Величина цих витрат визначається встановленим тарифом у відсотках до заробітної плати, вона входить у сумарну грошову виручку підприємства від реалізації його продукції. Відчислення підприємства в фонд соціального страхування з економічної точки зору є частиною його витрат, та також витратами особливого роду. Ці витрати мають схожість з податковими відрахуваннями в тому економічному значенні, що вони економічно відокремлені від обороту капіталу підприємства, випадаючи з сфери компенсації його витрат. Зв'язок страхових виплат як джерела грошових виплат пенсій з податковими відрахуваннями підприємства полягає лише в тому, що обидва види цих

відрахувань економічно виключаються і виходять з подальшого обороту коштів підприємства. Розглянемо роль державної пенсійної системи [1, с. 70].

1. Державна пенсійна система запроваджує систему соціального страхування на основі концепції між поколіннями:

1.1. Підтримка між поколіннями: концепція взаємодопомоги поколінь для управління непередбачуваними економічними змінами протягом тривалого періоду, такими як підвищення заробітної плати та підвищення споживчих цін.

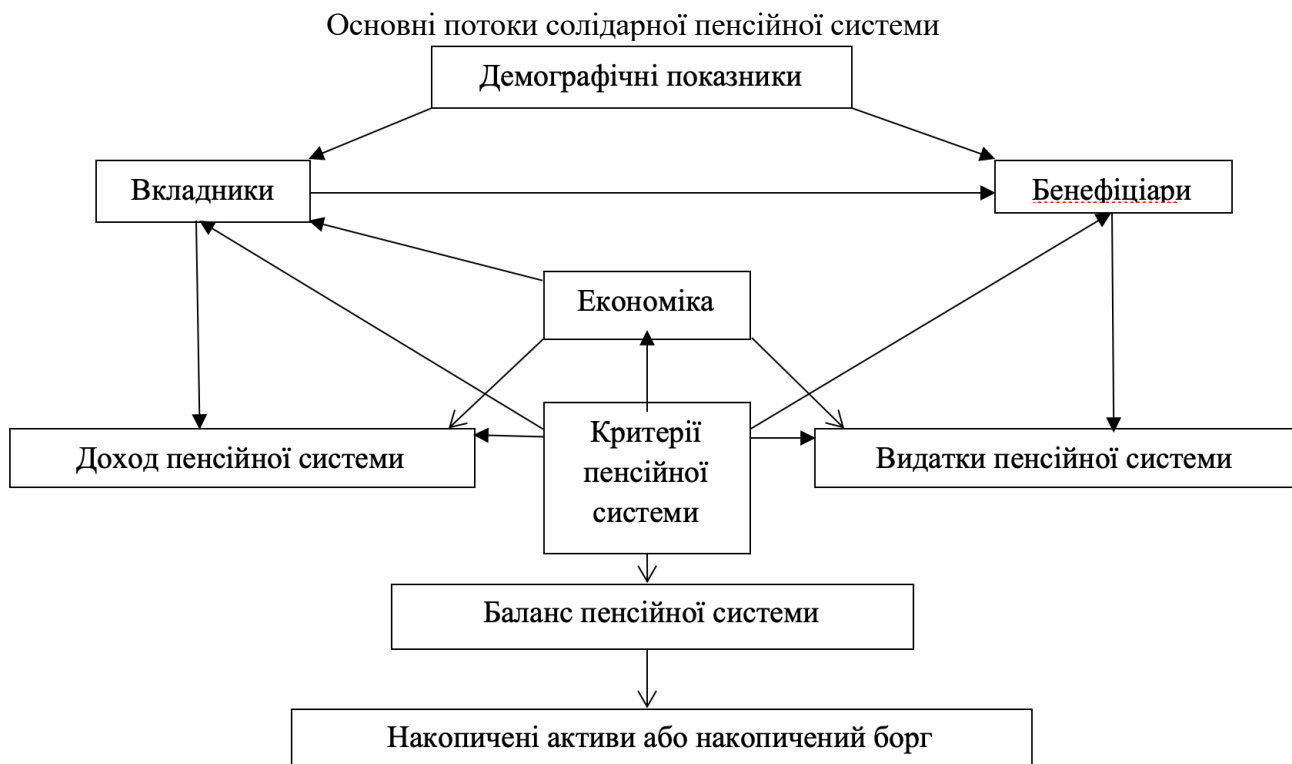
1.2. Соціальне страхування: система взаємної підтримки, в якій кожен член суспільства співпрацює та робить самовіддачу зусиллям платити внесок.

2. Система, яка гарантує мінімальну гарантовану пенсію.

Державна пенсійна система побудована за базовою концепцією, згідно з якою внески, що виплачується поточним виробничим поколінням, покриває поточні пенсійні виплати громадянам за віком. Коли поточне покоління робочої сили стає пенсіонерами, внески, що виплачується наступним поколінням, підтримує свої пенсійні виплати, у свою чергу, пропорційно до їхніх внесків, в інших слова, їх внесок у пенсійні виплати для людей у минулому, і цей цикл буде повторено.

3. Система соціального пенсійного страхування індексується на основі заробітної плати та споживчих цін. Розглянемо схему 1, яка показує основні потоки солідарної пенсійної системи [2, с. 359].

Схема 1

З цієї схеми можна побачити три головні групи факторів, такі як: демографічні показники, економічний розвиток, структура пенсійної системи, які мають вагомий вплив на пенсійну систему. Розглянемо таблицю 1, яка надає детальну характеристику даним трьом факторам.

Таблиця 1

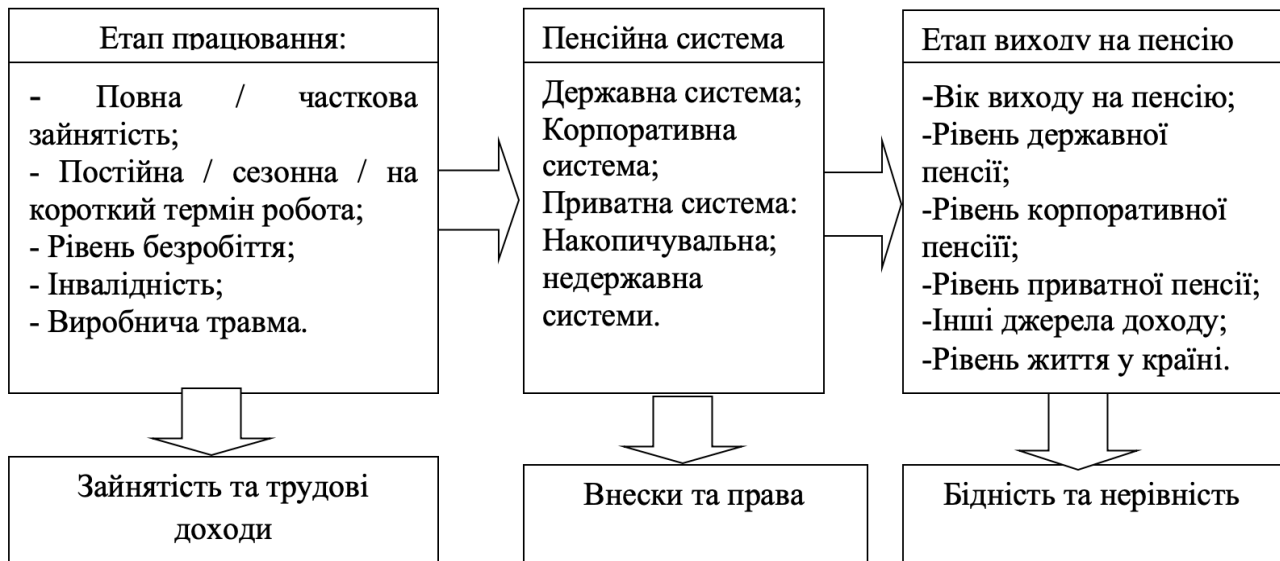
Характеристика головних факторів системи пенсійного забезпечення

Демографічні показники	Показники економічного розвитку		Критерії пенсійної системи		
Кількість населення	Макроекономічні показники	Індикатори ринку праці	Критерій адекватності	Критерій стійкості	Критерій цілісності
Вік населення	ВВП	Рівень безробіття	Відповідність	Активи пенсійних фондів	Регулювання
Гендерний склад	Інфляція	Рівень участі робочої сили	Охоплення	Індексація виплат	Адміністрування
Народжуваність	Процентні ставки	Неформальний сектор	Коефіцієнт заміщення	Пенсійний вік	Захист учасників
Рівень смертності	Зовнішньоторговельний баланс	Розподіл доходу	Умови для інвалідності	Працездатне населення	Операційні витрати
Очікувана тривалість життя	Рівень корупції	Заробітна плата	Роль державної та приватних пенсій	Рівень збалансованості ПФ	Сильний пруденційний регулятор
Очікувана тривалість життя після виходу на пенсію	Мінімальний прожитковий мінімум	Середня пенсія	Податкова підтримка		Регулярне інформування учасників
Показники інвалідності	Державний борг		Власність на житло		Вимоги щодо фінансування
Міграція	Індекс ведення бізнесу		Динаміка приватних пенсійних активів		
Всесвітня тенденція старіння населення	Індекс людського розвитку				

Розглянемо схему 2, яка показує модель пенсійного доходу. Ця модель ділиться на три етапи: етап працювання, етап пенсійна система та етап виходу на пенсію.

Схема 2 представляє модель інтерпретації дизайну пенсійної системи, яка відображає прив'язки ринку праці та нерівності пенсійних результатів. Основна увага у цій комплексній перспективі полягає в тому, щоб показати, як внески та права на оплату праці на робочому етапі стосуються пенсійного доходу на стадії виходу на пенсію. Різні комбінації функцій показують тісний зв'язок між трьома елементами. Ця концептуальна структура розширює можливості для порівняльних досліджень, що пояснюють нерівність пенсійного доходу [3, с. 77].

Модель пенсійного доходу

Перший етап описує стабільність та безперервність ринку праці. Чим більше ця безперервність порушується нестабільними умовами праці і періодами безробіття або періоди бездіяльності, то тим сильніше можуть бути наслідки накопичених внесків на пенсійні схеми, пов'язані з заробітною платою, а пізніше — з отриманням пенсійного доходу. На другому етапі підсумовуються основні характеристики різних пенсійних схем, на яких будуються права на майбутні пільги. Таким чином, більш тривалі періоди бездіяльності можуть призвести до зменшення внесків та скорочення пенсій. Третій етап містить основні компоненти, які характеризують рівень бідності та нерівності пенсійних результатів на етапі виходу на пенсію. Зв'язок між стабільністю зайнятості, накопиченими внесками залишається набагато сильнішою на етапі працювання.

Список використаних джерел

1. Малецька О.О. Теоретико-методичний підхід щодо проблеми забезпечення фінансової стійкості Пенсійного фонду України. Економіка та держава. 2015. № 1. С. 70–72. URL: <http://www.economy.in.ua.pdf> (дата звернення: 12.04.2019).
2. Юрій С.І., Шаварина М.П., Шаманська Н. В. Соціальне страхування: підручник. Київ: Кондор, 2016. 464 с.
3. Терещенко Г.Б., Мусатова Т.К. Проблеми розвитку державного пенсійного страхування в Україні. Фінанси України. 2018. № 10. С. 76–79.

О.Б. Злотенко,
аспірант кафедри менеджменту,
адміністрування та готельно-ресторанної справи
Хмельницького національного університету

АНАЛІЗ ПОТЕНЦІЙНИХ ЗАГРОЗ ІНВЕСТИЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Інвестиції відіграють важливу роль в забезпеченні стабільного функціонування і розвитку промислового підприємства, оскільки дозволяють відтворювати та оновлювати засоби виробництва, нарощувати його обсяги, освоювати випуск нової продукції тощо.

Оскільки діяльність підприємств відбувається в умовах невизначеності, спричиненої факторами як внутрішнього, так і зовнішнього характеру, в процесі залучення інвестицій виникають небезпеки, загрози та ризики, які впливають на результат інвестування.

В умовах нестабільності зовнішнього середовища промислове підприємство не має достатньо коштів для формування певного виробничого, науково-технічного, кадрового потенціалу, втрата якого створює основну небезпеку для його відтворення. Подолання зазначеної небезпеки, розвиток і модернізація основних фондів потребує інвестицій і, як наслідок пов'язане з ризиком [1, с. 189].

Таким чином, інвестиційна діяльність має дуалістичний характер впливу на стан економічної безпеки підприємства. З одного боку, безпечний розвиток підприємства вимагає впровадження виробничих інновацій і технологічного переозброєння в результаті інвестиційної діяльності. З іншого боку, реалізація зазначених змін призводить до підвищення ризиків підприємства при реалізації нових видів продукції, збільшенні строків повернення інвестованих коштів, що може призвести до зниження рівня його економічної безпеки [2, с. 199].

Небезпека в процесі реалізації інвестиційних процесів може виникати в результаті наявності ряду факторів потенційного негативного впливу, а саме: технічних аварій, пожеж; стихійного лиха; витоку конфіденційної інформації; реклаमाцій на якість продукції; збоїв в комп'ютерній мережі управління підприємством; нечесна конкуренція; кримінальних подій; різкого загострення конкуренції на ринку; зміни законодавства; необов'язковості і безвідповідальності партнерів [3, с. 96].

Таким чином, як зазначалось вище стан небезпеки характеризується потенційною можливістю виникнення загроз економічній і як наслідок інвестиційній безпеці підприємства. До зовнішніх загроз безпеці можна віднести: невиконання контрагентами своїх договірних зобов'язань; неефективність посередницьких структур; незадовільний стан фондових ринків; несприятливі умови внутрішнього та зовнішнього ринків; монополізм у сферах економіки; незадовільний стан банківської системи; нестабільність національної валюти; недосконалість або мінливість законодавства; політична нестабільність та інші. Внутрішні загрози інвестиційній безпеці підприємства становлять: низький технологічний рівень виробництва; значне зношення основних виробничих

фондів; недоліки амортизаційної політики підприємства; нераціональна фінансово-кредитна політика підприємства; нестача фінансових ресурсів підприємства [4, с. 31].

Як правило, при аналізі інвестиційної діяльності розглядаються лише ризики інвестора, і не враховується ризики підприємства — реципієнта інвестицій. До факторів дестабілізуючого впливу на економічну безпеку підприємств можна віднести зношеність та низькі темпи оновлення виробничого апарату, низьку інвестиційну активність суб'єктів господарювання, перекіс у бік галузей витратного характеру з швидким поверненням капіталу, дефіцит оборотних засобів і використання кредитів у зв'язку з інфляцією, скорочення інвестування за рахунок державного та місцевого бюджетів через нестачу бюджетних коштів [5, с. 7].

Негативно впливають на функціонування і перспективи розвитку підприємств, у тому числі за рахунок інвестування, також загальне нестабільне становище в політиці й економіці, зовнішня агресія, окупація територій і воєнні дії на сході, зниження доходів населення, зростання рівня безробіття. Загальна економічна ситуація в країні спонукає підприємства до вкладання лише незначної частини власного прибутку на інвестування в модернізацію та нарощення обсягів і темпів виробництва [6, с. 3, 5].

Кредити банків та інших установ більшою мірою короткострокові, тому використовуються підприємствами не для інвестування, а для забезпечення їх поточної діяльності. Іноземні інвестиції спрямовані на галузі з швидким оборотом капіталу, які мають стабільні ринки збуту виробленої продукції, в результаті чого швидко отриманий прибуток виводиться за межі вітчизняної економіки і не забезпечує економічної безпеки та розвитку промислових підприємств. Бюджетне фінансування інвестицій знаходиться на недостатньому рівні і у більшості випадків спрямоване на інвестиційні проекти пов'язані з покращенням стану об'єктів соціально-побутової сфери, а не з підтримкою підприємств виробничої сфери.

В умовах економічної кризи підприємство піддається негативному впливу ряду факторів новітньої генерації, серед яких: загострення конкуренції за доступ до економічних, сировинних, фінансових та інтелектуальних ресурсів; штучне обмеження можливостей щодо виходу на фінансові ринки; рейдерство у вигляді переходу права власності з використанням корупційних схем; стрімкі непередбачувані зміни ринкового середовища; поширення комп'ютерної злочинності; ускладнення фінансових інструментів та процедур [7, с. 61].

Якщо інвестиції здійснюються підприємством для розширення власного виробництва шляхом здійснення прямого інвестування, вагомим деструктивним фактором може бути законодавча база. У випадку здійснення прямих інвестицій за кордоном постає необхідність вивчення особливостей місцевого законодавства у сфері інвестування та відкриття бізнесу. В рамках національної економіки бюрократія та складна процедура реєстрації бізнесу несуть велику загрозу розширенню виробництва шляхом здійснення інвестицій.

Ефективна протидія загрозам інвестиційній діяльності промислового підприємства дозволить підвищити загальний рівень економічної безпеки, забезпечить умови для його стабільного функціонування та розвитку.

Список використаних джерел

1. Барташевська Ю.М. Економічна безпека підприємства: фактори впливу та шляхи забезпечення/ Ю.М. Барташевська // Економіка і суспільство. 2016. — № 7. — С. 189—194.
2. Маслак О.І. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств / О. І. Маслак, Н.Є. Гришко // Маркетинг і менеджмент інновацій. — 2013. — № 1. — С. 198—208.
3. Щукін Б.М. Інвестування : курс лекцій / Б.М. Щукін. — К. : МАУП, 2004. — 216 с.
4. Міщук Є.В. Аналіз загроз інвестиційній безпеці підприємства та інвесторів / Є. В. Міщук, В.С. Адамовська // Економіка та держава. — 2015. — № 1. — С. 30—32.
5. В.П. Приходько. Інвестиційна безпека як важливий чинник подолання фінансово-економічної кризи// Інвестиції: практика та досвід. — 2013. — № 16. — С. 6—9.
6. Федорчак О.В. Проблеми формування основних джерел інвестування в Україні / О. В. Федорчак // Theory and Practice of Public Administration. — 2017. — №1(56). — С. 1—9.
7. Бабіна Н.О. Новітні підходи до організації підтримки економічної безпеки підприємства / Н.О. Бабіна // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. : Економіка. — 2016. — Вип. 2. — С. 59—63.

С.Ю. Івашина,

кандидат економічних наук, доцент кафедри банківської справи та фінансових послуг
Університету митної справи та фінансів

М.В. Полійчук,

студентка фінансового факультету Університету митної справи та фінансів

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ЗОЛОТА

У процесі розвитку світової економіки відбувається переоцінка соціально-економічної сутності золота, його функцій, ролі в національних економіках та на міжнародному ринку. На сьогодні обсяг золотого запасу відображає валютно-фінансові позиції країни і служить одним із показників її кредитоспроможності.

Ринок золота набуває ознак глобального характеру і визначається не лише економічними або політичними аспектами, а й розвитком телекомунікаційних та комп'ютерних технологій. Золото використовується державами для підтримки на певному рівні золотовалютних резервів, слугує купівельним та платіжним засобом, виступає матеріалізацією суспільного багатства. Враховуючи роль золота як індикатора міжнародної економіки та розвитку окремих країн, вивчення аспектів функціонування ринку цього дорогоцінного металу набуває особливої актуальності, особливо в умовах економічної та фінансової нестабільності [4, с. 15].

Офіційні запаси золота, що зберігаються у центральних банках різних країн та у МВФ, станом на 31 грудня 2018 року за даними Всесвітньої ради по золоту (англ. World Gold Council) становили 33,813 тис. тон (частка України від загального обсягу становить 0,07%) [1]. Україна займає 53 місце в світі за

кількістю золота, що зберігається в державних резервах. Станом на 1 березня 2019 року золотий резерв центрального банку України становить 24,3 тон, що на 1,2 тон менше, ніж у минулому році (рисунок 1).

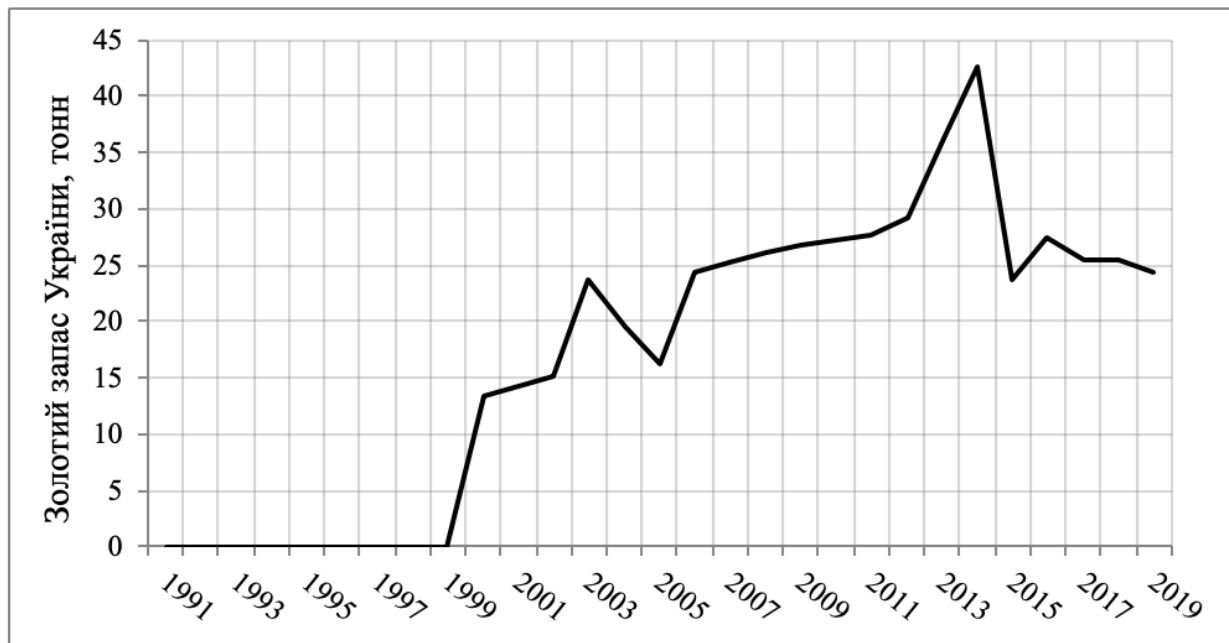

Рис. 1. Золоті резерви України у 1991–2019 рр.

Джерело: розроблено автором за даними [1]

Основною функцією Національного банку України є забезпечення накопичення та зберігання золотовалютних резервів (міжнародні валютні резерви) та здійснення операцій з ними та банківськими металами. Міжнародні валютні резерви НБУ подаються у вигляді монетарного золота, іноземної валюти та державних цінних паперів, деномінованих в цих валютах; туди можуть також включатися залишки на рахунках в міжнародних організаціях. Резерви використовуються для здійснення міжнародних розрахунків і платежів, покриття дефіциту платіжного балансу, стабілізації курсу національної валюти на міжнародних ринках тощо. Розмір золотовалютних резервів України у 2009-2019 рр. подано у таблиці 1 [2].

Станом 31 січня 2019 року міжнародні резерви становили 20 819,71 млн. дол. США (в еквіваленті) за даними Міністерства фінансів України. У зв'язку з посиленням політичної напруги, необхідністю здійснення платежів за державним боргом та переоцінкою резервних активів за місяць вони зменшилися на 2,88%, або 599,97 млн. дол. США.

Відповідно станом на 28 лютого 2019 офіційні резервні активи України становили 20 220,5 млн. дол., при цьому монетарне золото (якщо включати золоті депозити та золото в свопах) — лише 1042,0 млн. дол. (5,15% від загального обсягу резервів). Лівову ж частку міжнародних резервів України складають активи в конвертованих валютах (цінні папери, валюта і депозити).

Таблиця 1

Офіційні міжнародні резерви України у 2009–2019 рр.

Дата	Розмір золотовалютного резерву, млн. дол. США	Приріст (до попереднього року)	
		млн. дол. США	%
на 31.12.2009	26 505,00		
на 31.12.2010	34 576,00	+8071,00	+30,45
на 31.12.2011	31 794,61	-2781,39	-8,04
на 31.12.2012	24 546,19	-7248,42	-22,80
на 31.12.2013	20 415,71	-4130,48	-16,83
на 31.12.2014	7 533,33	-12882,38	-63,10
на 31.12.2015	13 299,99	+5766,66	+76,55
на 31.12.2016	15 539,33	+2239,34	+16,84
на 31.12.2017	18 808,45	+3269,12	+21,04
на 31.12.2018	20 820,43	+2011,98	+10,70
на 31.01.2019	20 819,71	-0,72	0,00
на 28.02.2019	20 220,46	-599,97	-2,88

Джерело: розроблено автором за даними [2]

Динаміка вартості золота за останні 10 років представлена на рисунку 2 [3]. Вага дорогоцінних металів вимірюється в трійських унціях (1 трійська унція становить 31,10348 грамів). Офіційна ціна золота за один трійську унцію вказана в гривнях за офіційним курсом НБУ.

Постійний ріст попиту на золото на світовому ринку, а також стабільність та надійність цього металу призводить до зростання його ціни в Україні.

Протягом 2009–2018 років в Україні спостерігалось поступове зростання ціни на золото. Однак у квітні 2013 року відбулася криза на ринку золота, котра призвела до падіння його ціни на 9%. Український мінімум ціни на золото зафіксований 21 грудня 2013 року (9551,635 грн. за унцію). Це можна пояснити початком як політичної, так і економічної кризи в країні. Але уже протягом перших трьох місяців 2014 р. ціна на золото поступово зростає й до сьогодні, що свідчить про збільшення попиту на золото, тобто бажання громадян захистити свої заощадження у зв'язку з нестабільною та складною ситуацією у країні.

Причинами, які можуть вплинути на вартість золота в Україні у 2019–2020 рр. є:

- активізація військових дій на Донбасі, що спричинить за собою збільшення видаткових частин бюджету;
- економічна криза внаслідок припинення співпраці з МВФ;
- великі боргові зобов'язання за зовнішніми платежами (у 2019 році Україна повинна погасити 18 млрд. доларів);
- політична нестабільність через вибори президента і парламенту;
- інвестиційний клімат і стан світової економіки;
- зміни курсів валют, фондових індексів і цін на нафту (при зростанні рівня інфляції вартість золота закономірно підвищується);

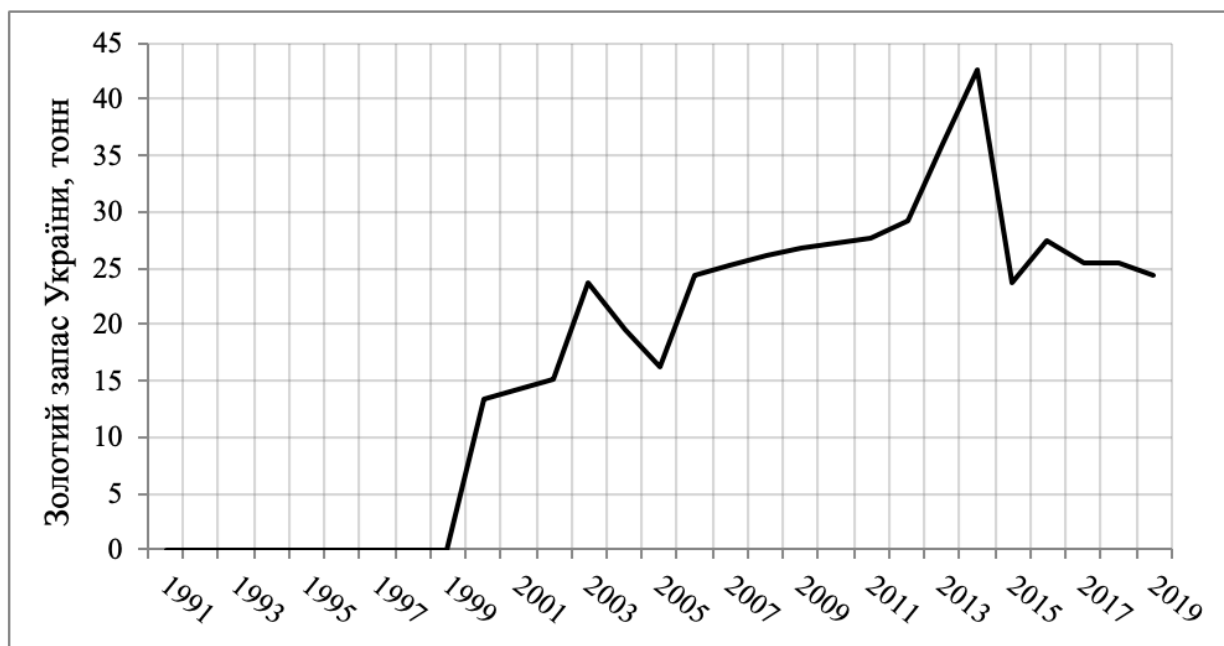

Рис. 2. Динаміка цін на золото в Україні у 2009—2018 рр.

Джерело: розроблено автором за даними [3]

– зростання попиту на золото в окремих галузях промисловості (ювелірна галузь, стоматологія) на світових ринках;

– вартість видобутку золота (сучасні тенденції показують зростання витрат на видобування цього дорогоцінного металу).

Отже, значення золота у світовій фінансовій системі є значним. Інвестори виявляють інтерес до дорогоцінного металу, що впливає на зміни механізмів ціноутворення на ринку, співвідношення попиту і пропозиції. Попит на золото зростає, коли збільшуються інфляційні очікування або настають кризові часи. Операції із золотом, як і з іншими дорогоцінними металами, є важливими і для України, особливо в умовах економічної нестабільності. В загальному вітчизняний ринок золота є нестійким та невеликим за обсягом здійснюваних операцій у порівнянні із іншими країнами. Згідно з даними аналітичних досліджень, прогнозується збільшення інвестицій у золото, тому для українського ринку важливою рисою є інвестування у дорогоцінні метали як надійний та стабільний метод підвищення платоспроможності країни.

Список використаних джерел

1. World Gold Council [Електронний ресурс] : [Веб-сайт] — Режим доступу: www.gold.org/data — Назва з екрана.
2. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс] : [Веб-сайт] — Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/assets/> — Назва з екрана.
3. Національний банк України [Електронний ресурс] : [Веб-сайт] — Режим доступу: <https://bank.gov.ua/control/uk/currency/detail/metal> — Назва з екрана.
4. Полякова Ю.В. Динаміка ринку золота у сучасних світогосподарських процесах / Ю.В. Полякова // Світове господарство і міжнародні економічні відносини. — 2017. — №13–2. — С. 15–18.

Ю.О. Калюжна,
аспірантка Національного інституту стратегічних досліджень
науковий керівник: **М.А. Ожеван,**
доктор філософських наук, головний науковий співробітник
Національного інституту стратегічних досліджень,
Заслужений діяч науки і техніки України

МАНІПУЛЮВАННЯ МАСОВОЮ СВІДОМІСТЮ ЯК ІНФОРМАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ

Розвиток новітніх технологій, Інтернету та інших засобів передачі інформації кардинально змінює підходи до засобів ініціювання та провадження конфліктів політичного типу. На зміну класичному застосуванню конвенційної зброї приходять сучасні інформаційно-психологічні засоби впливу на ворожі сили та соціальну систему супротивника загалом. Окреслена ситуація відбиває той факт, що інформаційний фактор посідає дедалі поважніше місце як у житті окремої людини, так і у функціонуванні соціуму загалом. Адже інформаційні засоби впливу на свідомість людини дозволяють досягти поставлених цілей без залучення значної кількості фінансових та людських ресурсів.

Що стосується технологій інформаційного впливу на соціум, то вони можуть застосовуватись не тільки для ініціювання та ескалації соціально-політичного конфлікту, але і для його врегулювання, попередження тощо. Проте, саме механізми дестабілізації є найбільш загрозливими для соціальної системи і потребують особливої уваги з боку державних органів для можливості вчасної протидії їм.

Важливо зазначити, що механізми інформаційного впливу на суспільство можна застосовувати через будь-які канали зв'язку та передачі даних. При цьому об'єкт впливу не одразу зрозуміє або ж взагалі не зрозуміє, що на нього спрямовано певний інформаційний вплив. Для обробки інформації, отриманої з будь-якого джерела, людина використовує власний досвід, на основі якого формує судження про отримане повідомлення. Саме тому, війни нового типу мають на меті вплив на саму свідомість людини, а вже в подальшому фізичні наслідки.

Свого часу було запропоновано термін «медіа-тероризм», який в широкому розумінні слід тлумачити як зловживання медіа-комунікативними процесами задля підриву знаково-символьної системи держави чи суспільства [4]. До цього варто додати, що зазвичай для медіа-терористів засадничою метою є нищення стратегічних наративів, з якими пов'язаний смисл існування даного соціуму та його держави. Стратегічними наративами у політичному сенсі цього поняття є «засоби, до яких вдаються політичні актори, щоб сконструювати смисли та значення «великої політики» — як внутрішньої, так і зовнішньої, як державної, так і корпоративної, громадської тощо» [7].

Як приклад використання технологій маніпулювання масовою свідомістю слід розглянути російську інформаційну агресію проти України, однією з основних аспектів якої є використання власних ЗМІК у світі для поширення власних позицій та маніпулювання свідомістю світової спільноти. До основних

інформаційних мереж Росії у світі належать такі міжнародні агентства новин «Russia Today» (RT) та «Sputnik», мережі радіостанцій, веб-сайти та соціальні мережі. Всі ці агенції здійснюють трансляції багатьма мовами для розширення аудиторії впливу, яка станом на 2015 рік оцінювалась у 700 млн. чол., а перегляди на Youtube досягали 2 млрд. [2]. Найбільшою аудиторією цих ЗМІ є населення Великобританії, Франції та Німеччини, адже вони є найбільш впливовими країнами Європейського Союзу і саме від них залежить прийняття більшості рішень всередині об'єднання [2, с. 6]. У своїй діяльності, спрямованій на маніпулювання свідомістю громадськості, російськомовне агентство RT вдається до технології «інформаційного розмивання», метою якої є не просто показати її альтернативні варіанти, але і розмити саме поняття правди [2].

Для протидії інформаційній війні та захисту національних інтересів держави на міжнародній арені Україні необхідно створити систему спеціальних органів або вдосконалити вже існуючі, які матимуть змогу забезпечити захист інформаційного фронту держави, попередити використання інформаційних механізмів впливу на свідомість громадян, відповідатимуть за інформаційну психологічну безпеку громадян.

У відповідь на агресивні атаки Росії у медіа- та інтернет-просторі у 2015 році також було створено телеканал UATV. Однією з цілей даної платформи є також інформування міжнародної спільноти про реальні події на території України. Трансляція ведеться п'ятьма мовами: українською, англійською, арабською, кримськотатарською та російською. Також до систем державного іномовлення належить Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ» та «Мультимедійна платформа іномовлення України» (МПУ), а інші юридичні особи, що входять до даної системи можуть створювати окремі державні кореспондентські пункти [8].

Важливим кроком у протидії інформаційній агресії з боку Росії та захисті національних інтересів стало блокування на державному рівні соціальних мереж «ВКонтакте» та «Однокласники», сервісів «Mail.Ru» та «Яндекс», Dr. Web, Касперський, російських телеканалів «НТВ-Плюс», «Зірка», «ТВ Центр», ТНТ, РЕН, РБК, ВГТРК, ОТР, а також інших російських сайтів та служб [9]. І хоча подібні дії викликали масове обурення серед населення країни, зокрема молоді, яка визначала подібну заборону як обмеження свободи слова, дані дії мали позитивні наслідки у боротьбі з російською інформаційною агресією.

З огляду на зазначені вище засоби, які використовує Російська Федерація у веденні інформаційної війни проти України, слід звернути особливу увагу на захист національних інтересів в умовах ведення гібридної війни та створити власні технології захисту проти інформаційної агресії та забезпечити поширення правдивої та достовірної інформації щодо України як на території власної держави, так і поза її межами. Стратегія національної безпеки України визначає вчасне викриття ворожих операцій, спрямованих на внутрішню дестабілізацію держави та її негативне сприйняття іншими державами, що має бути основним аспектом протидії інформаційній агресії з боку Російської Федерації та захисту національних інтересів в інформаційній сфері [7].

Список використаних джерел

1. «Інформаційні війська» чи пропаганда — хто кого? [Електронний ресурс] // BBC Україна. — 2017. — Режим доступу: <http://www.bbc.com/ukrainian/features-39114111>
2. Власенко Р.В. Уразливість інформаційного простору ЄС щодо впливу російської пропаганди [Електронний ресурс] / Р.В. Власенко. — 2017. — Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/ros_propaganda-723d5.pdf
3. Кремлёвские зазеркальные войны (10.04.2015) [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <https://www.theguardian.com/global/2015/apr/10/kremlin-hall-of-mirrors-peter-pomerantsevleng-read-russian-translation>
4. Ожеван М.А. Медіа-тероризм: тепер і в Україні? [Електронний ресурс] / М. Ожеван // Телекритика. — 2002-05-21. Режим доступу: <http://www.telekritika.ua/lyudi/2002-05-21/444>.
5. Ожеван, М.А. Глобальна війна стратегічних наративів: виклики та ризики для України [Текст] / М. А. Ожеван // Стратегічні пріоритети. 2016. №4. С. 30—40.
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2017 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)»: Указ Президента України від 15 травня 2017 р. №133/2017 [Електронний ресурс]. — 2017. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/133/2017>
7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» № 287/2015 // Президент України [Електронний ресурс]. — 2015. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.
8. Про систему іномовлення України: Закон України від 8 грудня 2015 року № 856-VIII // Відомості Верховної Ради. — 2016. — №4. — ст. 37.

В.М. Качарова,

старший викладач кафедри психології
Київського інституту бізнесу і технологій

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Система ціннісних орієнтацій виражає змістовне відношення людини до дійсності і в цій якості визначає мотивацію її поведінки, робить істотний вплив на усі сторони її діяльності. Це складний соціально-психологічний феномен, що характеризує спрямованість і зміст активності суб'єкта, визначає загальний підхід людини до світу, до себе, надаючи сенс і напрям особистим позиціям, поведінці, вчинкам [3, с. 167].

Вивчення цінностей відіграє важливу роль в суспільстві, так як відбуваються зміни в нормах поведінки людини, змінюються стереотипи мислення та діяння, завдяки розумінню цінностей нового покоління, можливо знайти основу вибору цих життєвих цінностей людини, що допоможе в з'ясуванні причини дій та її вчинків [2, с. 38].

Сьогоднішній день показує факт функціональних порушень праці механізмів соціально-психологічної адаптації. Це призводить до труднощів у комунікації, як між особами одного віку, так і між віковими комунікаціями. На даний час, молодь надзвичайно суперечлива, з одного боку, відбувається індивідуальна, колективна та масова активність у суспільному житті, енергійність, а з іншого — страх,

конформізм, не здатність адаптуватися до навколишнього середовища. Люди молодого віку особливо переживають різні критичні ситуації свого психофізіологічного стану та соціального становища. Важливим етапом юнацького віку є адекватне подолання кризи ідентичності, це відкриває позитивний напрямок у розвитку та переходу до іншої вікової категорії — зрілого віку [1, с. 429].

Для того, щоб отримати достовірні результати дослідження, ми використовували психодіагностичні методики, які є науково обґрунтованими. А саме: методику «Ціннісні орієнтації» М. Рокича та методику «Смисложиттєві орієнтації» Д.О. Леонтьєва. Нами була здійснена кількісна та якісна інтерпретація за допомогою статистичних критеріїв, що була проведена у SPSS Statistics 25.0.

За результатами методики «Ціннісні орієнтації» ми виявили п'ять цінностей, які зрілі люди, вказали як найзначиміші (див. рис. 1).

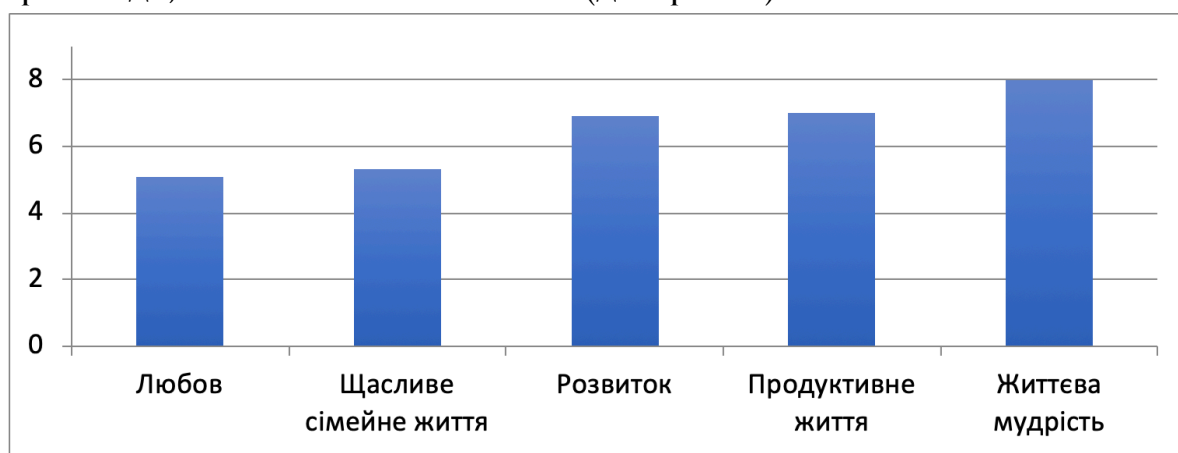

Рис. 1. Виявлені нами найбільш значущі термінальні цінності серед респондентів юнацького віку (n = 60)

Таким чином, ми бачимо, що для більшості людей юнацького віку, найбільш значущим вважаються: любов, щасливе сімейне життя, розвиток, продуктивне життя, життєва мудрість.

Серед інструментальних цінностей найважливішими респонденти обрали такі:

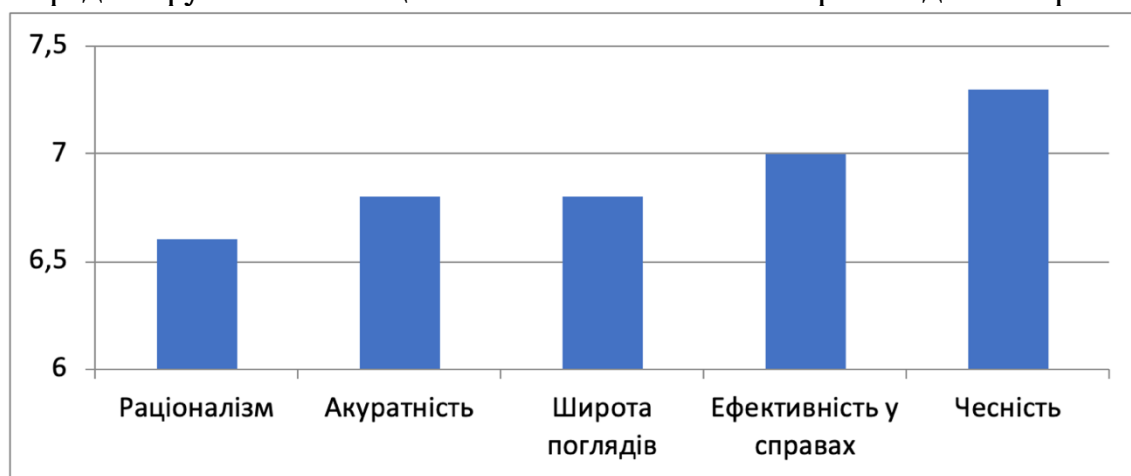

Рис. 2. Виявлені нами найбільш значущі інструментальні цінності серед респондентів юнацького віку (n = 60)

На рис. 2 зображено, що найбільш значущими серед інструментальних цінностей у юнацькому віці виступають: раціоналізм, акуратність, широта поглядів, ефективність у справах, чесність.

Тип субшкали та загальний показник ОЖ	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
	%	%	%
Цілі в житті	19,6	47,8	32,6
Процес життя	13,1	30,4	56,5
Результативність життя	19,5	43,5	37
Локус контролю – Я	21,7	23,9	54,4
Локус контролю – життя	8,7	56,5	34,8
Загальний показник ОЖ	21,7	45,6	32,7

Провівши кореляційний аналіз за допомогою SPSS Statistics 25.0, ми виявили такий зв'язок між показниками за методиками «Ціннісні орієнтації» та «Смисложиттєві орієнтації», які матимуть своє відображення у наступній таблиці.

Таблиця 2. Кореляційний аналіз між методиками «Ціннісні орієнтації» та «Смисложиттєві орієнтації» серед юнаків ($n = 60$)

Такі результати можна пояснити тим, що в юнацькому віці відбувається особистісне самовизначення, створюються передумови для визначення сенсу життя, і чим далі у цьому просувається юнак, тим вищою стає його оцінка власного життя.

На підставі результатів проведеного емпіричного дослідження нами були зроблені наступні висновки:

1. Більшість юнаків для себе найбільш значимими вважають: любов, щасливе сімейне життя, розвиток, продуктивне життя, життєву мудрість, раціоналізм, акуратність, широту поглядів, ефективність у справах, чесність.

2. Прослідковується пряма залежність оцінки юнаком свого життя від розвитку та чесності, адже саме в юнацькому віці відбувається визначення сенсу життя та професійне самовизначення, а також підвищене сприйняття справедливості навколишнього світу.

Список використаних джерел

1. Абрамова Г. С. Возрастная психология / Г.С. Абрамова. — М. : Издательский центр «Академия», 1999. — 672 с.
2. Григорьева, Н. А. Ценностные ориентации личности: теоретические основания и практика формирования / Н.А. Григорьева. — Волгоград : Перемена, 2003. — 118 с.
3. Здравомыслов А. Г. Потребности, интересы, ценности / А.Г. Здравомыслова. — М. : Политиздат, 1986. — 222 с.

Г.О. Козенко,

аспірант кафедри педагогічної та вікової психології
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ І СТРУКТУРИ ПОНЯТТЯ ОСОБИСТІСНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Вибір теми даних тез зумовлений тим, що узагальнююче поняття “особистісне благополуччя” є досить новим у психології і має високий діагностичний потенціал для розкриття особистісних передумов оптимального функціонування людини, як суб’єкту життєдіяльності.

Поряд з поняттям “особистісне благополуччя” у психології вже достатньо давно існують декілька співвідношень таких понять як 1) психологічне благополуччя; 2) соціальне благополуччя; 3) суб’єктивне благополуччя, які активно застосовуються психологами різних країн світу.

Вивчення понять щастя, позитивності, благополуччя почалося у другій половині минулого століття в дослідженнях, виконаних у рамках концепції психологічного благополуччя Н. Бредберна, К. Ріфф [8; 10], суб’єктивного благополуччя Е. Дінера [9] і стало особливо активним за останні десятиліття, в зв’язку з розвитком позитивної психології.

Одночасно з цими напрямками досліджень у психології регулярно виконувалися прикладні і теоретичні роботи, в результатах яких частіше всього описувалися імпліцитні уявлення про благополуччя, задоволеності життям, життєстійкості, щастя і т. д. Найчастіше такі терміни використовувалися як синоніми [7, с. 133]. Подібна багатозначність не сприяє узагальненню

результатів. Отже, потрібен аналіз щодо розробки нових конструктів, а також введення термінів для позначення цих конструктів.

Ще одним складним аспектом даної проблеми є необхідність виділення компонентів, що становлять сутність благополуччя, як складного психічного терміну, від факторів-предикторів благополуччя різної природи, що забезпечують підтримку і «існування» особистісного благополуччя. Йде мова про нейродинамічні, психологічні, матеріальні, соціальні і соціально-демографічні фактори [12, с. 306].

У силу цього є необхідним введення відповідного терміну для позначення феномену більш узагальненого характеру, ніж суб'єктивне і психологічне благополуччя. Тому, на думку Батуріна Н., таким феноменом може бути «особистісне благополуччя» [1, с. 115]. У той же час нове розуміння терміну могло б закріпити в дослідженні проблеми благополуччя нову реальність, що раніше не розглядається дослідниками.

Батурін та Безсонова [2, с. 32–35] пропонують представити цей термін у вигляді схеми структурно-рівневої організації. У моделі можуть бути представлені фактори чотирьох рівнів, що забезпечують функціонування всієї моделі особистісного благополуччя. Показано зміст кожного з факторів у вигляді «блоків» структурних компонентів особистісного благополуччя. Рівень зовнішніх (позаособистісних) факторів представлений блоком з трьох груп узагальнених складових зовнішніх благ: біологічних, соціальних і матеріальних благ. Всі зовнішні блага виступають в якості факторів, що впливають на особистісне благополуччя у вигляді їх суб'єктивної значущості (оцінок). Рівень особистісних факторів представлений блоком із 2 груп структур особистості, що визначають благополуччя: властивостей темпераменту, позитивних рис характеру. Всі ці ієрархічно організовані складові забезпечують позитивне психологічне функціонування людини. Рівень міжособистісних факторів представлений блоком з трьох груп: позитивних вчинків і дій, сприятливих міжособистісних відносин і сукупності соціально-значущих досягнень, результати позитивної міжособистісної активності стають фактором, що забезпечує особистісне благополуччя, будучи схваленими і оціненими з боку значимих людей і отримавши високу позитивну оцінку самого суб'єкта.

Рівень суб'єктивно-особистісних факторів представлений блоком із трьох компонентів: афективного, когнітивно-афективного і когнітивного, які дозволяють сформувати узагальнені і відносно стійкі переживання особистісного благополуччя у вигляді емоцій, оцінок і суджень з приводу результатів своєї позитивної активності, а також суб'єктивного рівня своїх зовнішніх позаособистісних факторів благополуччя.

У назві структурних компонентів системи особистісного благополуччя переважно міститься позитивність як вказівку на те, що в систему об'єднується та частина кожного компонента, яка може «працювати» на особистісне благополуччя [4, с. 6–8]. Поза всяким сумнівом, психологічні особливості кожної людини різноманітні, тому ансамбль компонентів у кожної людини буде індивідуальним. Наприклад, характер людини, що представлений не тільки

позитивними рисами, але й акцентуйованими може заважати позитивній поведінці та особистісному благополуччю в цілому [5, с. 95].

Звичайно ж, деякі властивості темпераменту — висока емоційна збудливість або флегматичний тип темпераменту — негативно позначаються на особистісному функціонуванні та позитивній міжособистісній активності, але навіть вони можуть бути компенсовані іншими особистісними якостями або бути суб'єктивно високо оцінені як «хороші» і не заважати суб'єктивному благополуччю [3, с. 498]. Те ж саме можна сказати про базові властивості особистості, однак, можлива й протилежна ситуація. Навіть низький нейротизм і висока екстраверсія — визнані предиктори суб'єктивного благополуччя — можуть не співпадати з власними уявленнями і уявленнями соціального оточення, заважати людині бути благополучним.

Численні дослідження показали, що рівень суб'єктивного благополуччя і задоволеності життям далеко не прямо залежить від рівня зовнішніх факторів благополуччя, наприклад, від рівня доходів або житлово-побутових умов. Навіть максимально повне економічне і матеріальне благополуччя зовсім не гарантує особистісного благополуччя і задоволеності життям, а можливо навпаки. Тому жителі економічно розвинених країн виявляються менш задоволеними життям, ніж люди з бідних держав (наприклад, африканських країн або Індії) [11, с. 66—67].

Також дослідження залежності особистісного благополуччя від віку показали, що літні люди в багатьох країнах вважають себе щасливими і задоволеними життям в більшій мірі, ніж люди середнього віку і навіть молодь [6, с. 102].

Надалі планується провести дослідження на вибірці молодих людей і людей зрілого віку, щодо визначення почуття особистісного благополуччя. Також планується визначити роль рівня розвитку різних форм інтелекту (когнітивного, емоційного та позитивного) та те, як ці форми інтелекту можуть вплинути на особистісне благополуччя людини.

Дане дослідження дозволить доповнити номенклатуру різних форм прояву інтелекту новим поняттям “позитивний інтелект”, за допомогою якого, в сучасних дослідженнях застосовують систему співвідношень позитивних і негативних установок.

Список використаних джерел

1. Батурін, Н.А. Оценочная функция психики / Н.А. Батурин. — М.: Изд-во Ин-та психологии РАН, 1997. — 306 с.
2. Безсонова, Ю.В. О структуре психологического благополучия / Ю.В. Бессонова // Психологическое благополучие личности в современном образовательном пространстве: сб. статей / Составитель: Ю.В. Братчикова. — Екатеринбург: Изд-во Урал. гос. пед. ун-т, 2013. — С. 30—35.
3. Куліков, Л.В. Детерминанты удовлетворенности жизнью // Общество и политика / ред. В.Ю. Большаков. — СПб.: Изд-во СПб ГУ, 2000. — С. 476—510.

4. Леонтьев, Д.А. Введение: личностный потенциал, как объект изучения / Д.А. Леонтьев // Личностный потенциал: структура и диагностика / под ред. Д.А. Леонтьева. — М.: Смысл, 2011. — С. 5–11.
5. Минюрова, С.А. Личностные детерминанты психологического благополучия педагога / С.А. Минюрова, И.В. Заусенко // Педагогическое образование в России. — 2013. — № 1. — С. 94–101.
6. Монусова, Г.А. Субъективное благополучие и возраст: Россия в контексте международных сравнений / Г.А. Монусова // XII Международная научная конференция по проблемам развития экономики и общества: сб. трудов в 4 т. — М.: Изд. дом ВШЭ, 2012. — Т. 3. — С. 98–109.
7. Фесенко, П.П. Имеет ли понятие психологического благополучия социальнокультурную специфику? / П.П. Фесенко // Психология. — 2005. — № 4. — С. 132–138.
9. Bradburn, N. The Structure of Psychological well-being / N. Bradburn. — Chicago: AldenePab, 1969. — 269 p.
10. Deci, E.L. Intrinsic motivation / E.L. Deci. — New York: Plenum Publishing Co. Japaneso Edition, Tokyo: SeishinShubo, 1980.
11. Ryff, C.D. The contours of positive human health / C.D. Ryff, B. Singer // Psychological Inquiry. — 1998. — Vol. 9. — P. 1–28.
12. Seligman, M. E. P. Authentic happiness: using the new positive psychology to realize your potential for lasting fulfillment / M.E.P. Seligman. — New York: Free Press, 2002. — 321 p.
13. Positive education: Positive psychology and classroom interventions / M.E.P. Seligman, R.M. Ernst, J. Gillham et al. // Oxford Review of Education. — 2009. — Vol. 35. — P. 293–311.

І.І. Нестеренко,

практичний психолог,

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, м. Київ

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ЗРІЛОГО ВІКУ

Зрілість — це період, що є найбільш значущим і відповідальним у житті людини, тому що саме в цей час, особистість спрямовує всю свою енергію на вибір та усвідомлення свого життєвого шляху, в зрілості людина стає більш активніше ставитися до свого життя, повністю розкривається весь потенціал людини, її сили мають найоптимальніший рівень, це призводить до створення матеріальних і духовних цінностей суспільства [1; 2]. В цей період життя — головним є професійна діяльність та сімейні відносини. Якщо в юнацькому віці відбувалося оволодіння професією і вибір супутника, то в зрілому віці — це реалізація своїх можливостей, майстерність у вибраній діяльності і сімейних стосунках. Одним із важливих елементів зрілості є оптимізм, який має велике значення, тому що впливає на все життя і працездатність особистості [3].

Для того, щоб отримати достовірні результати дослідження, ми використовували психодіагностичні методики, які є науково обґрунтованими. А саме: методику «Ціннісні орієнтації» М. Рокича та методику «Смисложиттєві орієнтації» Д.О. Леонтьєва. Нами була здійснена кількісна та якісна інтерпретація за допомогою статистичних критеріїв, що була проведена у SPSS Statistics 25.0.

За допомогою методики «Ціннісні орієнтації» нами були виявлені такі термінальні цінності, які зрілі особистості охарактеризували як найзначиміші (див. рис. 1.).

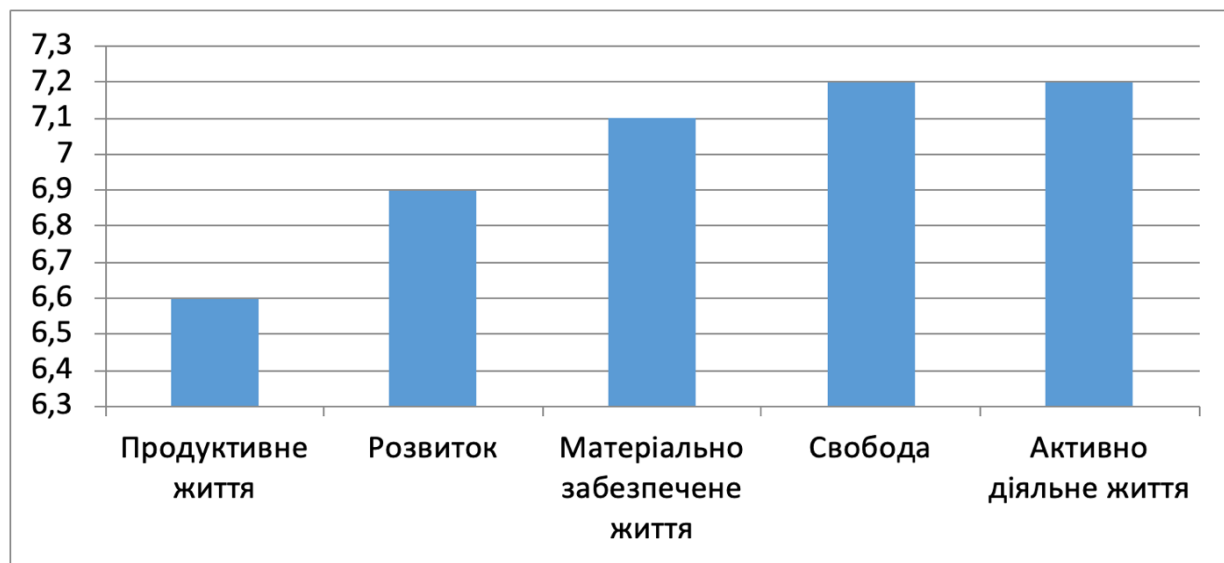

Рис. 1 Термінальні цінності, які респонденти зрілого віку визначили для себе, як найзначиміші (n = 46)

За даними результатами можна побачити, що для більшості респондентів зрілого найбільш значимими цінностями виявилися наступні: продуктивне життя, розвиток, матеріально забезпечене життя, свобода, активно діяльне життя.

Серед інструментальних цінностей найважливішими були обрані такі:

Рис. 2 Виявлені нами найзначиміші інструментальні цінності серед респондентів зрілого віку (n = 46)

Найбільш значимі інструментальні цінності у осіб зрілого віку визначилися наступні: раціоналізм, відповідальність, самоконтроль, життєрадісність, воля.

Для більшої наочності дані представлені у таблиці 1.

Тип субшкали та загальний показник ОЖ	Низький рівень %	Середній рівень %	Високий Рівень %
Цілі в житті	13,1	65,8	21,1
Процес життя	15,8	39,5	44,7
Результативність життя	26,3	50	23,7
Локус-контролю – Я	23,7	50	26,3
Локус-контролю – життя	21,1	63,1	15,8
Загальний показник ОЖ	36,8	50	13,2

Таблиця 1. Прояв смисложиттєвих орієнтацій особистості зрілого віку ($n = 46$)

Провівши кореляційний аналіз за допомогою SPSS Statistics 25.0, ми виявили наступний зв'язок між показниками за методиками «Ціннісні орієнтації» та «Смисложиттєві орієнтації». Результати аналізу представлені у таблиці 2.

Ро Спірмена		Розвиток (робота над собою)	Щасливе сімейне життя	Високі запити (високі домагання)
Коефіцієнт кореляції Знч.(2-стор)	Загальний показник ОЖ	,246* ,024	,282** ,000	,271** ,009

Таблиця 2. Кореляційний аналіз між методиками «Ціннісні орієнтації» та «Смисложиттєві орієнтації» серед зрілого віку ($n = 46$)

Отже, з таблиці 2. ми бачимо, що загальний показник «Оцінка життя» корелює на достатньому рівні значущості з ціннісною орієнтацією «Розвиток (робота над собою)», яка належить до списку термінальних цінностей, при

$r = 0,246$ та $p = 0,024$ ($p < 0,05$). Також, на високому рівні значущості він корелює із такими цінностями як: «Щасливе сімейне життя» (при $r = 0,282$ та $p < 0,001$), «Високі запити (високі домагання)» (при $r = 0,271$ та $p = 0,009$).

Такі результати свідчать про те, що у зрілому віці поруч зі збереженою з юнацького віку цінністю «Розвиток» стають актуальними «Щасливе сімейне життя» та «Високі запити». Це є наслідком того, що наші респонденти зрілого віку вже визначились зі своїм життєвим шляхом і, на даний момент, для них актуалізувалися більш визначені та більш стабільні домагання.

Список використаних джерел

1. Абрамова Г. С. Возрастная психология / Г.С. Абрамова. — М. : Издательский центр «Академия», 1999. — 672 с.
2. Григорьева, Н. А. Ценностные ориентации личности: теоретические основания и практика формирования / Н.А. Григорьева. — Волгоград : Перемена, 2003. — 118 с.
3. Здравомыслов А. Г. Потребности, интересы, ценности / А.Г. Здравомыслова. — М. : Политиздат, 1986. — 222 с.

О.В. Шашенко,

аспірант Навчально-наукового інституту економіки і управління
Національного університету харчових технологій

науковий керівник: **Т.Г. Белова,**

кандидат економічних наук, доцент кафедри маркетингу
Національного університету харчових технологій

ШАХРАЙСТВО НА СУЧАСНОМУ СТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Діяльність страховиків на українському страховому ринку тісно пов'язана із відсутністю позитивного іміджу страхової діяльності. Не зважаючи на появу відомих іноземних страхових компаній на ринку, отримання страхових послуг асоціюється із марнотратством коштів, чи шахрайством. Відсутність чіткої нормативної бази, як і велика кількість страхових компаній, що мають незадовільний фінансовий стан для роботи на ринку, чи не мають достатніх навичок та знань для забезпечення суспільства страховим захистом, призвело до частих випадків страхового шахрайства.

Визначення такого поняття як «страхове шахрайство» досі не зазначене в основних нормативно-правових актах, таких як Закон України «Про страхування» чи Кримінальному кодексі України. На даний момент для регулювання та аргументації випадків страхового шахрайства використовується стаття 190 Кримінального кодексу України, де наведено загальне визначення поняття «шахрайство» як заволодіння чужим майном шляхом обману чи зловживання довірою [1].

Українські дослідники намагаються висвітлити питання страхового шахрайства в своїх працях, але відсутність офіційних статистичних даних про подібні випадки призводить до недостатнього окреслення проблеми шахрайства у сфері страхових послуг перед суспільством. Найбільш чіткий термін було визначено у працях О.І. Барановського, що описує страхове шахрайство як здобуття страхувальником страхового відшкодування шляхом обману або зловживання довірою, або внесення меншої ніж необхідно, при нормальній оцінці ризиків, страхової премії, а також приховування важливої інформації при висновку або в період дії договору страхування [2, с. 401]. Зазвичай страхове шахрайство здійснюється саме із боку страхувальника, але можливі намагання страховиків не виплачувати страхове відшкодування у достатньому розмірі відповідно до умов страхового договору.

Загалом розрізняють два способи здійснення страхового шахрайства:

- цілеспрямовані дії чи бездіяльність, що призводять до страхового випадку і відповідної виплати відшкодування;
- викривлення чи перебільшення фактів і подій, які супроводжували страховий випадок.

Саме випадки страхового шахрайства другої категорії найбільш розповсюджені в практиці.

Випадки шахрайства мають негативний вплив на суспільну безпеку, бо їх існування призводить до ускладнення діяльності страховиків на ринку і спричиняє зменшення прибутків компанії та збільшення страхових тарифів. Компанії не можуть ефективно здійснювати страховий захист своїх клієнтів, стимулювати їх підприємницьку ініціативу та погіршує загальну якість страхових послуг.

Відсутність відповідних фахівців та досвіду боротьби із випадками страхового шахрайства також є причиною їх здійснення.

Розглядаючи закордонні здобутки боротьби із шахрайством у страхуванні, можливо окреслити створення відповідного програмного забезпечення щодо збору даних та їх аналізу. Це дозволяє аналітикам компанії запобігти спробам шахрайства серед своїх клієнтів, використовуючи низку статистичних методів, аналітичних алгоритмів і досягнень машинного навчання.

Яскравим прикладом таких програм виступає комплекс програмного забезпечення SAS Viya. Для протидії страховому шахрайству було створено міжнародну групу FRISS, що ставить за мету забезпечення «чесного страхування», використовуючи здобутки сучасних технологій. В Канаді із 1973 року працює Бюро запобігання страховим злочинам, і в багатьох країнах існують аналогічні організації чи мають відповідні нормативно-правові акти щодо протидії шахрайству у сфері страхування.

Зазначення в законодавстві поняття страхового шахрайства як злочину виступає механізмом інформування суспільства про вірогідність настання та небезпеки такого явища. Здійснюється формування необхідності попередження та протидії таким злочинам шляхом підготовки відповідних спеціалістів, розробки методик, тестів, реєстрів, програмного забезпечення.

Страхове шахрайство виступає проблемою для страхового ринку України. Ефективне функціонування та зростання ринку не може здійснюватися у сучасних нестійких економічних умовах разом із відсутністю довіри як наявних, так і потенційних клієнтів. Формування чіткого визначення поняття «страхове шахрайство» і його закріплення у нормативно-правових актах дозволить не тільки законодавчо визначити протиправні дії, що несуть шкоду суб'єктам господарювання на страховому ринку, а й проінформувати суспільство про суть та наслідки таких дій для економіки країни. Запозичення практик іноземних страховиків дозволить ефективніше запобігти шахрайству, підтримати фінансову безпеку компанії та сформувати образ професіоналізму та безпеки і відповідно, повернути довіру до інституту страхування серед населення України.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341–III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст.190.
2. Барановський О.І. «Відмивання грошей»: сутність та шляхи запобігання [Текст] / О.І. Барановський. – Харків : Форт , 2003 . – 472 с.

E.D. Sheianova,

Student of Educational and Research Institute of Economics,
Management and International Business,
National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”

ESTIMATION OF DYNAMIC SUSTAINABILITY OF THE FINANCIAL SYSTEM OF UKRAINE

The stability of the nationwide financial market determines the stability of the whole financial system. In its turn, the stability of the financial system of the country depends on its general economic stability and the pace of economic development. On the other hand, steady the development of the financial market at the regional level determines the strength and stability of this the market and at the national level as a whole regional markets. This is due to ours look, theoretical and practical significance this scientific problem [1, p. 170]. And in modern ones conditions it becomes important and necessary to develop a system for assessing the sustainability of development financial systems of countries and region in dynamics.

In the course of the study, it was discovered that there are a large number of approaches to assessing various aspects of the economic and financial condition of the territories. This, above all, various ratings and monitoring. They can be classified as follows:

1. calculations conducted within the framework of the economic cycle, financial crises, economic dynamics;
2. credit ratings of regions and corporate ratings of companies;
3. investment rankings;
4. assessments of socio-economic development of regions and ranking of regions.

There are other types of assessment techniques social and economic development of territories and organizations. Conducting monitoring is today one of the new methods of informational and analytical support of enterprises, authorities, scientific institutions, etc. A similar monitoring (drawing up of credit and investment ratings) are engaged as specialized organizations (Moody's, Standard & Poor's, Fitch IBCA, Dan & Bradstreet), and others - ratings of the magazine "Expert", scientific institutions. It should be noted that Ukrainian ratings agencies assign credit ratings mainly to banks.

The creditworthiness ratings of the territories have become widespread in the world. The main criteria of the ratings of the states used by the agency S & P are

taken into account political risk, income structure in the economy, prospects for economic growth, fiscal position, state debt, inflation, balance of payments status, external debt and liquidity [2, p. 268].

Also known as a system of advanced indexes for the Russian economy S. Smirnov, interregional monitoring of the socio-economic development of the Institute of Socio-Economic and Legal Sciences of the Academy of Sciences of Tatarstan (ISEPN), a complex of indicators of economic security S. Glazyev, methodology of compiling the regional rating.

Privolzhsky Federal District (S. Suspitsin), Ukrainian rating agencies: a methodology for rating investment attractiveness of the administrative-territorial units under the "potential-risk" system of the rating agency "Expert-Rating", the methods of "ri" - radiation of financial stability the municipal and financial sectors of the rating agency "IbI-Rating", which is the largest voluntary market operator rating in Ukraine, and others. All of them have their strengths and weaknesses, however for our task, namely evaluation the degree of stability of the financial system and financial markets in the region, they are only limited.

Construction adapted to Ukrainian conditions of economic activity and current legislation of a methodology that would allow to effectively evaluate from quantitative and qualitative points the financial market and the financial system of the regions and the state.

For financial systems, the rule of interconnected socio-spastic and temporal the coordinates for which they are compared. All economic systems are limited to time and space. As a result, the macroeconomic financial system is a combination interacting regional financial systems that can be considered as systems elements or subsystems. Need to have on keep in mind that the economic time may not coincide in its sequence with the calendar-astronomical time, and the economic space -with geographical [3, p. 41].

The general weakness of financial markets means their relatively low efficiency which turned out to be during the global crisis. The paradox of modern financial design is that it is highly effective markets are not more vulnerable to crises shocks than poorly developed as a result processes of world globalization, their complex construction and structure based on which nonlinear system of dynamic bonds.

The developed method for evaluating financial stability allows to supplement the methodology for assessing the financial markets in order to determine the overall level financial stability. Proposed method of evaluation and results obtained give an opportunity to go to the substantiation of the possibility and consideration of methods of regulation of financial markets.

References

1. Zavgorodniy, A.G. Financial Dictionary [Text] / A.G. Zavgorodniy, G.L. Voznyuk, T.S. Smovzhenko. — Lviv: View of the Lviv State University Polytechnic, 1996. — 384 p.
2. Skoropad, I.S. State financial control in Ukraine: problems and ways of reform [Text] / I.S. Skoropad // Scientific Bulletin of the NLTU of Ukraine. — 2011. — 21.3. — P. 263–268.
3. Pleshkach V. Financial control in the context of the transformation processes of the economy [Text] / V. Pleshkach // Finance of Ukraine. — 2009. — No. 6. — 85 p.

УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Т.С. Бойчук,

студентка факультету управління, сфери обслуговування та харчових технологій

Чернівецького торговельно-економічного інституту

Київського національного торговельно-економічного університету

науковий керівник: ***Г.В. Долга,***

кандидат економічних наук, старший викладач кафедри менеджменту і туризму

Чернівецького торговельно-економічного інституту

Київського національного торговельно-економічного університету

УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ У СФЕРІ ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ

Головною метою транспортної логістики є доставка певного вантажу, необхідної кількості в задане місце і в зазначений час з мінімальними витратами. Щоб виконати це завдання, крім безпосереднього транспортування, транспортна логістика повинна забезпечити дотримання наступних функцій: режиму зберігання вантажів під час транспортування, охорону, документальний супровід, страхування тощо. Щоб оптимізувати діяльність в галузі транспортної логістики, необхідно виявити основні функції і визначити витрати на виконання цих функцій. Одним із сучасних інструментів в області оптимізації бізнес-процесу є застосування процесного підходу. В даний час все більше і більше підприємств використовують цей метод в аналітичній діяльності. Реалізація цього методу на практиці складається з наступних етапів: виділення і опис основних бізнес-процесів на підприємстві; опису взаємодії між бізнес-процесами всередині підприємства і з зовнішнім середовищем, визначення параметрів оцінки результатів цих бізнес-процесів; побудова моделей бізнес-процесів у вигляді діаграм за допомогою спеціального програмного забезпечення; аналіз моделей; формулювання висновків [1, с. 79]. Якщо стоїть завдання досягнути істотних змін в роботі, то рекомендується використовувати реінжиніринг бізнес-процесів, який передбачає побудову нової моделі організації роботи, використовуючи метод процесного підходу. Як приклад транспортної логістики на мікрорівні можна розглядати роботу транспортного підрозділу (відділу) на підприємстві. Ця робота полягає в організації перевезень на рівні потреб даного підприємства власним транспортом або за допомогою аутсорсингу.

Послідовність процесів в транспортній логістиці функціонує таким чином: 1) отримання і обробка замовлень; 2) оформлення супровідних документів; 3) виконання замовлення; 4) передача вантажу в місце призначення; 5) контроль за

реалізацією транспортної послуги. Застосування процесного підходу дозволяє оптимізувати роботу транспортного підрозділу.

1. На першому етапі необхідно виділити і описати бізнес-процес. Він характеризується наступним чином: А. Цілі (1. Визначити єдині вимоги до опису і організації процесів на підприємстві. 2. Визначення відповідальних за результати процесу. 3. Впровадити на підприємстві певний стандарт — ведення документообігу.); Б. Зміст діяльності (1. Отримання і обробка заявок. 2. Оформлення супровідних документів. 3. Виконання заявок. 4. Передача вантажу в місці призначення. 5. Контроль за реалізацією транспортної послуги); В. Вихід (результат процесу): головним результатом процесу «Управління транспортуванням товарів» є вантаж, доставлений в пункт призначення, документи, що підтверджують виконання послуги; Г. Власник процесу (Власником процесу є керівник транспортного відділу); Д. Виконавці процесу (Виконавцями є, в основному, працівники транспортного відділу, а також працівники інших підрозділів).

2. Взаємодія процесу «Управління транспортуванням вантажів» з іншими процесами і зовнішнім середовищем показано в табл. 1. Основним джерелом інформації для опису бізнес-процесів є документ «Положення про транспортний підрозділ» і посадові інструкції працівників. У положенні зазначено основні документи, що регламентують роботу підрозділу, наводиться список основних завдань і цілей підрозділу. Розділ «Функції підрозділу» передбачає перерахування всіх функцій, які повинні реалізовуватися в даному підрозділі. У розділі «Права» перераховані права працівників підрозділу. «Зв'язок з іншими підрозділами підприємства» відображає інформаційний зв'язок з іншими підрозділами [2, с. 34].

3. Взаємодія процесу «Управління транспортуванням вантажів» з іншими процесами і зовнішнім середовищем на виході процесу показано в табл. 2.

Таблиця 1.

Взаємодія з іншими процесами і зовнішнім середовищем на вході процесу

№	Об'єкт	Процес	Виконавець
1.	Заявки від споживачів	Отримання і обробка заявок	Диспетчер
2.	Вантажі, готові до транспортування	Виконання заявок	Логістичний центр, водії

Таблиця 2.

Взаємодія процесу «Управління транспортуванням вантажів» з іншими процесами і зовнішнім середовищем на виході процесу

№	Об'єкт	Процес	Виконавець
1.	Вантаж, доставлений в місце призначення	Передача вантажу в місце призначення, контроль за реалізацією транспортної послуги	Логістичний центр, водії
2.	Документи, що підтверджують виконані послуги	Передача вантажу в місце призначення	Водії

4. Показники процесу «Управління транспортуванням товарів». Оцінка процесу проводиться за наступними показниками: загальні витрати на реалізацію процесу, відсоток невиконаних заявок, кількість нарікань.

Оцінки показників процесу використовуються для виявлення проблем і оцінки ефективності процесу. Оцінка може проводитися як в натуральних показниках, так і в балах. Якщо проводити деталізацію моделі діяльності до необхідного рівня, фахівець (бізнес-аналітик) може визначити недоліки системи там, де з першого погляду логічність її побудови не викликає сумніву. Критеріями виявлення недоліків системи можуть бути дубльовані роботи, необґрунтовані документопотоки, процеси без управління, відсутність контролюючих зв'язків між роботами тощо [3, с. 82]. На наступному етапі після побудови та верифікації моделі, бізнес-аналітик проводить її якісне дослідження і оптимізацію. Щоб визначити якість створеної моделі з точки зору ефективності бізнес-процесів, необхідно розробити систему кількісних показників. Як показники, зазвичай, виступають витрати і ефективність від реалізації конкретних процесів.

Найважливішим фактором успіху в застосуванні процесного підходу є організація процесу моделювання, який включає в себе: розробку методики побудови та аналізу бізнес-процесів, збір інформації про досліджувану область, обробку і документування отриманих відомостей, виконання графічного і текстового опису моделі, рецензування, уточнення, перевірку на адекватність.

Список використаних джерел

1. Виноградський М.Д. Менеджмент організації : навч. посіб. / М.Д. Виноградський, О.М. Шканова. — К. : КОНДОР, 2016. — 654 с.
2. Блінов А.О. Реінжиніринг бізнес-процесів : підручник / А. О. Блінов. — Х.: Фенікс, 2018. — 101 с.
3. Курганов В.М. Логістика : навч. посіб. / В.М. Курганов. — К. : Книжковий світ, 2009. — 176 с.

УДК 368

О.С. Гребенюк, В.М. Кіріченко,

студенти фінансового факультету Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро

науковий керівник: **Л.О. Заволока,**

старший викладач кафедри державних, місцевих та корпоративних фінансів,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Анотація. У статті досліджено стан та основні тенденції розвитку ринку страхових послуг в Україні. Встановлено, що ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків в Україні. Досліджено тенденції зміни основних показників діяльності страхового ринку. Значна увага зосереджена на обґрунтуванні напрямів вдосконалення функціонування страхового ринку в Україні.

Ключові слова: страхові компанії, страховий ринок, валові страхові премії, чисті страхові премії, перестрахування.

Постановка проблеми. Створення дієвої системи захисту інтересів громадян, підприємців, держави, підтримання соціальної стабільності суспільства неможливі без ефективного функціонування ринку страхових послуг.

В Україні страховий ринок має значний потенціал розвитку, який потребує, перш за все, детального оцінювання всіх наявних можливостей для зрівноваженого розвитку в умовах євроінтеграційних процесів. Виявлення та аналіз сучасних тенденцій розвитку страхового ринку є на сьогодні актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню функціонування страхового ринку у контексті розвитку фінансового ринку присвячено наукові праці Л.М. Алексеєнко, В.Д. Базилевича, О.В. Вірбулевської, О.О. Гаманкової, В.А. Дибі, І.П. Малікової, Р.В. Пікус, О.Б. Пономарьової, Н.В. Приказюк. Динамічний характер його розвитку потребує постійного поглиблення наукових досліджень, зокрема щодо комплексної оцінки основних проблем, тенденцій і перспектив подальшого розвитку страхового ринку.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасного стану страхового ринку та розробка пропозицій щодо вдосконалення в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах розвитку ринкової економіки збільшуються ризики втрати майна та прибутку, що, в свою чергу, породжує попит на послуги страхових компаній. Ринок страхових послуг є одним з необхідних елементів ринкової інфраструктури, тісно пов'язаним з ринком засобів виробництва, споживчих товарів, ринком капіталу і цінних паперів, праці і робочої сили [6].

Динаміка основних показників діяльності страхових компаній впродовж 2015–2017 рр. свідчить про зміцнення тенденції до зростання обсягів страхового ринку України.

Сучасний стан страхового ринку, рівень його інтеграції та затребуваність характеризуються обсягами страхових премій і страхових виплат. Вагоме значення у визначенні стабільності ринку набуває рівень капіталізації страховиків, тобто обсяг власних коштів і страхових резервів. (табл. 1) [2].

За даними табл. 1, відзначено, що у 2017 порівнянні з 2016 роком на 8 261,5 млн. грн. (23,5%) збільшився обсяг надходжень валових страхових премій, обсяг чистих страхових премій збільшився на 2 030,6 млн. грн. (7,7%). Збільшення валових страхових премій відбулося майже по всіх видах страхування.

Обсяг валових страхових виплат/відшкодувань у порівнянні з 2016 роком збільшився на 1 697,3 млн. грн. (19,2%), обсяг чистих страхових виплат збільшився на 1 695,8 млн. грн. (19,8%). Зростання обсягів валових страхових виплат за 2017 рік мало місце у більшості основних системоутворюючих видах страхування. Збільшилися валові страхові виплати з таких видів страхування, як: автострахування, страхування фінансових ризиків, медичне страхування, страхування життя. Водночас, зменшилися валові страхові виплати зі страхування кредитів та страхування вантажів та багажу.

Рівень валових виплат у порівнянні з аналогічним періодом 2016 року зменшився на 0,8 в.п. та становив 24,3%. Рівень чистих страхових виплат станом на 31.12.2017 становив 36,0%, що більше на 3,7 в.п. у порівнянні з аналогічним періодом минулого року.

Таблиця 1 — Основні показники діяльності страхового ринку
та його динаміка за 2015-2017 рр.

	2015	2016	2017	Темпи приросту, %	
				2016/ 2015	2017/ 2016
Кількість договорів страхування, укладених протягом звітного періоду, тис.од.					
Кількість договорів, крім договорів з обов’язкового страхування від нещасних випадків на транспорті, у тому числі	109106,8	61272,8	70658,2	-43,8	15,3
- зі страхувальниками — фізичними особами	106321,2	42534,6	66915,2	-60,0	57,3
Кількість договорів з обов’язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті	93322,5	118198,4	114824,7	26,7	-2,9
Страхова діяльність, млн. грн					
Валові страхові премії	29736,0	35170,3	43431,8	18,3	23,5
Валові страхові виплати	8100,5	8839,5	10536,8	9,1	19,2
Рівень валових виплат, %	27,2 %	25,1 %	24,3%	-	-
Чисті страхові премії	22354,9	26463,8	28494,4	18,4	7,7
Чисті страхові виплати	7602,8	8561,0	10256,8	12,6	19,8
Рівень чистих виплат, %	34,0%	32,3%	36,0%	-	-
Перестраховування, млн.грн.					
Сплачено на перестраховування	9911,3	12668,7	18333,6	27,8	44,7
Виплати, компенсовані перестраховиками	1345,8	1233,2	1208,2	-8,4	-2,0
Отримані страхові премії від перестраховувальників-нерезидентів	38,1	40,1	46,1	5,2	15,0
Виплати, компенсовані перестраховувальникам-нерезидентам	12,9	14,2	13,8	10,1	-2,8
Страхові резерви, млн. грн.					
Обсяг сформованих страхових резервів	18367,3	20936,7	22864,4	13,9	9,2
- технічні резерви	11487,0	13108,5	14478,8	14,1	10,4
- резерви зі страхування життя	6889,3	7828,2	8389,6	13,6	7,2

Операції вихідного перестраховування за 2017 рік зросли на 44,7% за рахунок збільшення на 71,6% обсягів перестраховування в середині країни. При цьому, операції з перестраховування із страховиками-нерезидентами зменшились на 14,3%.

Страхові резерви станом на 31.12.2017 зросли на 1 927,7 млн. грн. (9,2%) у порівнянні з аналогічною датою 2016 року, при цьому технічні резерви зросли на 1 366,3 млн. грн. (10,4%), а резерви зі страхування життя зросли на 561,4 млн. грн. (7,2%).

Ринок страхових послуг залишається одним з найбільш капіталізованих серед інших небанківських фінансових ринків. Загальна кількість страхових компаній станом на 30.09.2018 становила 285. Станом на 31.12.2017 становила 294, у тому числі СК "life" – 33 компанії, СК "non-life" – 271 компанія, (станом на 31.12.2016 – 310 компаній, у тому числі СК "life" – 39 компаній, СК "non-life" – 271 компанія). Кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення, так за 2017 рік порівняно з 2016 роком, кількість компаній зменшилася на 16 СК, порівняно з 2015 роком зменшилася на 67 СК [2].

На рис. 1. відображено кількість страхових компаній за 2015–2018 рр.

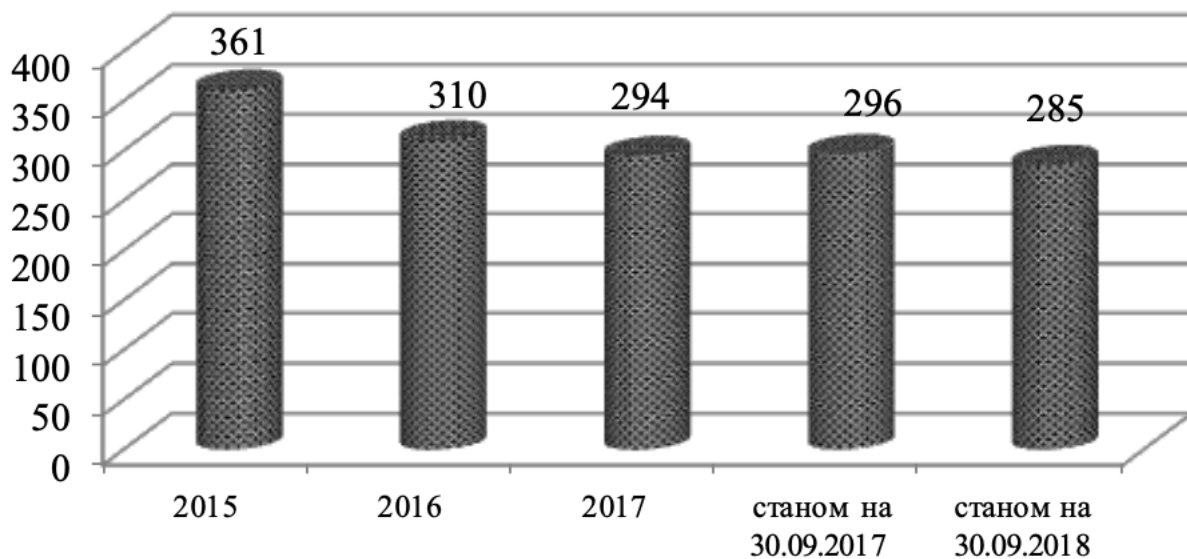

Рис. 1 — Кількість страхових компаній в Україні за 2015–2018 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [2]

Однією із характеристик функціонування страхового ринку є динаміка чистих та валових страхових премій.

Валові страхові премії, отримані страховиками при страхуванні та перестраховуванні ризиків від страхувальників та перестраховальників за 2017 рік, становили 43 431,8 млн. грн.

За 12 місяців 2017 року сума отриманих страховиками валових премій з видів страхування, інших, ніж страхування життя становила 40 518,1 млн. грн. (або 93,3% від загальної суми страхових премій), а зі страхування життя – 2 913,7 млн. грн. (або 6,7% від загальної суми страхових премій). Чисті страхові премії за 2017 рік становили 28 494,4 млн. грн., що становить 65,6% від валових страхових премій. Чисті страхові премії за 2016 рік становили 26 463,8 млн. грн., або 75,2% від валових страхових премій. Обсяги валових страхових премій за 2017 рік збільшились порівняно з 2016 роком на 23,5%, порівняно з 2015 роком зросли на

46,1%. Чисті страхові премії збільшилися на 7,7% порівняно з 2016 роком, та на 27,5% порівняно з 2015 роком.

Проаналізуємо динаміку чистих та валових страхових премій за 2015-2018 роки (рис. 2).

Рис. 2 — Динаміка страхових премій за 2015—2018 рр., (млн. грн)

Джерело: побудовано автором за даними [2]

За даними рис. 2. протягом досліджуваного періоду розмір чистих і валових страхових премій мали тенденцію до зростання. Динаміка страхових премій за мінусом частки страхових премій, сплачених перестраховикам-резидентам, за 2016-2017 рр. представлена в табл. 2.

Приріст чистих страхових премій за 2017 рік (+7,7% або 2 030,6 млн. грн.) відбувся по таким видам страхування: автострахування (+13,9% або 1 205,1 млн. грн.), медичне страхування (+17,3% або 393,7 млн. грн.), страхування від нещасних випадків (+37,9% або 275,7 млн. грн.), страхування відповідальності перед третіми особами (+12,8% або 182,6 млн. грн.), авіаційне страхування (+37,3% або 180,1 млн. грн.), страхування медичних витрат (+24,1% або 161,9 млн. грн.).

Водночас, спад чистих страхових премій спостерігався зі страхування вантажів та багажу (-20,8% або 262,8 млн. грн.), страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (-11,6% або 206,0 млн. грн.), страхування кредитів (-33,8% або 171,0 млн. грн.), страхування фінансових ризиків (-7,9% або 155,9 млн. грн.) [4].

Таблиця 2 — Структура валових та чистих страхових премій за 2016–2017 рр.

Види страхування	Страхові премії, млн. грн.				Темп приросту страхових премій, %	
	Валові	Чисті	Валові	Чисті	валових премій	чистих премій
	2016		2017		2017/2016	
Автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, "Зелена картка")	9277,5	8653	10613	9858,1	14,4	13,9
Страхування життя	2756,1	2754,1	2913,7	2913,7	5,7	5,8
Медичне страхування	2355,5	2280,2	2881,3	2673,9	22,3	17,3
Страхування майна	4142,4	2633,3	5098,9	2578,5	23,1	-2,1
Страхування фінансових ризиків	3596,7	1985,4	5594,4	1829,5	55,5	-7,9
Страхування відповідальності перед третіми особами	2093,9	1430,6	2925	1613,2	39,7	12,8
Страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	2551,9	1782,1	3598,1	1576,1	41	-11,6
Страхування від нещасних випадків	837,1	727,2	1308,5	1002,5	56,3	37,9
Страхування вантажів та багажу	4374,6	1264,2	4686,7	1001,4	7,1	-20,8
Страхування медичних витрат	727	671,3	891	833,2	22,6	24,1
Авіаційне страхування	501,1	482,7	764,3	662,8	52,5	37,3
Страхування кредитів	531	505,7	365	334,7	-31,3	-33,8
Страхування від нещасних випадків на транспорті	85,4	75,7	86,1	84,9	0,8	12,2
Інші види страхування	1340,1	1218,3	1705,8	1531,5	27,3	25,7
Всього	35170,3	26463,8	43431,8	28494,4	23,5	7,7

Рівень розвитку страхового ринку визначається соціально-економічним становищем в країні, готовністю населення та суб'єктів господарювання до споживання такого роду фінансових послуг, а також державною підтримкою страхового бізнесу. Порівняно з європейськими країнами, де страхування охоплено понад 94% страхового поля, в Україні страхові послуги користуються значно меншим попитом (10–15% страхового поля), особливо у галузі майнового та окремих видів особистого страхування, що зумовлено як низькою довірою економічних суб'єктів до страховиків, так і низьким рівнем їхньої обізнаності у сфері страхування [8].

Сучасний стан розвитку страхового ринку України свідчить про те, що він недостатньо ефективно виконує свою роль у функціонуванні фінансової системи. Так, за оцінками експертів, частка страхових платежів за особистим страхуванням в Україні становить усього 4–5%, тоді як у Західній Європі та США цей вид послуг займає близько 60%, у Японії – 80%, у Великобританії – 70%, а у світі в середньому – 58,3%.

Загальний обсяг страхових послуг на фінансовому ринку України в останньому десятиріччі за зібраними преміями дорівнював 0,06% світового обсягу і був меншим у 400 разів порівняно із США, у 60 разів – із Німеччиною, у 50 разів – із Францією [7].

Основними проблемами, що стримують розвиток страхового ринку є:

- недосконала нормативно-правова, що спричинено економічною та політичною кризою в країні;
- відсутність надійних інвестиційних програм, а також реальних фінансових механізмів для довгострокового розміщення страхових резервів;
- низький рівень страхових виплат;
- низький рівень дохідності окремих видів страхування;
- нестабільність фінансового стану окремих страхових компаній;
- значна інформаційна закритість діяльності страхових компаній;
- політична нестабільність в країні;
- слабкі зовнішньоекономічні зв'язки України у сфері страхування з іншими країнами;
- нестабільність клієнтської бази;
- низькі показники конкурентоспроможності українських страхових компаній [7].

Для підвищення ефективності функціонування страхового ринку України необхідно вжити таких заходів:

- відновлення довіри населення до страховиків, що вимагає серйозних, зрозумілих для потенційних клієнтів, гарантій повернення вкладених коштів і нарахованих на них відсотків;
- посилення контролю за діяльністю страховиків з боку органів страхового нагляду, застосування ними своєчасних заходів, які попереджують неплатоспроможність страховиків;
- створення нормативної бази, яка регулює права, обов'язки та відповідальність сторін за договорами перестрахування;
- стабілізація фінансового стану всіх суб'єктів економіки та населення;
- удосконалення організаційної структури та створення інфраструктури страхового ринку на рівні світових вимог;
- розвиток системи перестрахування та ін. [3].

Узагальнюючи вищезазначене можна стверджувати, що основними факторами під впливом яких функціонує ринок страхування в Україні є: продовження військового конфлікту в країні; обмеження платоспроможного попиту з боку кінцевих споживачів послуг (страхувальників) через зниження рівня вільних доходів населення і суб'єктів господарювання; девальвація

національної валюти; втрата депозитів окремих страховиків внаслідок ліквідації значної кількості банківських установ; зниження ліквідності фондового ринку тощо.

Висновки. Проведене дослідження сучасного стану ринку страхових послуг дало підстави стверджувати наступне.

Страховий ринок є найбільш капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків. Відображено збільшення операцій вихідного перестрахування останнім часом. Наголошено на тенденції збільшення інших показників страхового ринку. На підставі проведеного аналізу виділено фактори, які негативно вплинули на стан розвитку страхового ринку України. Пропоновані заходи підвищення ефективності функціонування страхового ринку сприятимуть подоланню кризових явищ на ньому та значно поліпшать фінансовий стан страхових компаній, що позитивно вплине на розвиток фінансового сектора України.

Список використаних джерел

1. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>.
2. Підсумки діяльності страхових компаній України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.forinsurer.com.ua>.
3. Стратегія розвитку страхового ринку України на 2012 –2021 роки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ufu.org.ua/about/activitiesinitiatives/5257>.
4. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/>.
5. Маргасова В.Г. Актуальні проблеми розвитку страхового ринку України / В.Г. Маргасова, М.В. Дубина, М.В. Тунік // Проблеми і перспективи економіки та управління. —2015. —№2(2). — С. 219–228.
6. Мельник О.І. Аналіз сучасного стану страхового ринку в Україні / О.І. Мельник, Л.А. Кульбачна, М.С. Жулім // Електронне наукове фахове видання з економічних наук “Modern Economics”. — 2018. — №7. — С. 107–113. — Режим доступу: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/7-2018/UKR/melnyk.pdf>.
7. Золотарьова О.В. Ключові тенденції та пріоритети розвитку ринку страхових послуг в Україні /О.В. Золотарьова // Економіка і суспільство. — 2017. — №11. — С. 413–420.
8. Пономарьова О.Б. Визначення проблем страхового ринку та їх вирішення / А.В. Бодня, М.А. Іванченко, О.Б. Пономарьова // Глобальні та національні проблеми економіки [Електронний ресурс]. — 2015. — №5. — Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/5-2015/166.pdf>

Г.М. Шаульська,
кандидат наук з державного управління, головний консультант
Інституту законодавства Верховної Ради України, м. Київ

КОМПЛЕКСНИЙ МЕХАНІЗМ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ДЕЯКІ ПРОПОЗИЦІЇ

Реформаційними заходами передбачається перетворення системи державного управління, місцевого самоврядування в систему публічного управління через залучення до процесу нових акторів: представників громадськості, бізнесу, конфесійних інституцій та інших, а це тягне за собою і включення недержавних механізмів управління. Створення нової системи має подолати відчуження громадян від управлінських процесів, перекладання відповідальності за власний добробут і добробут держави лише на державні інституції. Отже, нова система повинна будуватись за участю багатьох акторів, на партнерських зв'язках та базуватись на принципах, зазначених у Білій книзі Європейського врядування [1]: відкритості, участі, підзвітності, ефективності, злагодженості, а також принципах пропорційності, субсидіарності та інших. Таким чином, модернізація комплексу механізмів публічного управління передбачає виконання наступних завдань:

– Зміни структури відносин органів влади всіх рівнів з громадянським суспільством. Створення нових правил поведінки усіх сторін з метою покращення діалогу, підвищення якості консультацій та відповідальності за їх результат, а це, в свою чергу, сприятиме відкритості організованому громадянському суспільству.

– Залучення досвіду і навичок представників регіональних і місцевих інституцій до державної політики. Тобто держава має у більш повному обсязі використовувати потенціал гнучкості для кращого впровадження політики на місцях. Чим активніша буде участь представників недержавних інституцій у державній політиці, тим краще вони будуть підготовлені до інформування громадськості на регіональному і місцевому рівні.

– Впровадження багаторівневого урядування, яке передбачає, що кожен з його учасників робить свій внесок, у відповідності до своїх можливостей, для досягнення спільного успіху (див. рис. 1.).

Дослідження функціональності деяких основних сучасних вертикальних і горизонтальних механізмів взаємодії органів влади з інститутами громадянського суспільства, які ми зробили у монографічній роботі [2], зокрема: механізму реалізації виборів; діяльності консультативно-дорадчих органів при органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування; громадських слухань, публічних обговорень, конференцій, семінарів, «круглих столів»; спільної участі у відзначенні державних свят, пам'ятних дат та інших заходів; підписання угод та договорів про співпрацю на міжрегіональному рівні; механізму фінансової підтримки проектів, програм, заходів об'єднань і організацій громадян; моніторингу громадської думки та проведення різноманітних соціологічних досліджень; формування громадянських компетентностей; обміну інформацією, —

дозволяє виділити як позитивні зміни у динаміці їх розвитку, так і проблемні аспекти. Вирішенню проблем, сподіваємося, допоможуть наші пропозиції щодо удосконалення комплексного механізму публічного управління, вони цілком відповідають нормативно-правовому акту: „Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики”: Постанова Кабінету Міністрів України» від 03.11.2010 р. № 996 [3].

Рис. 1. Схема комплексного механізму публічного управління

Список використаних джерел

1. Європейське врядування. Біла книга. URL: <http://brdo.com.ua/wp-content/uploads/2016/01/Bila-knyga-YEvropey-ske-vryaduvannya.pdf> (дата звернення: 20.03.2019).
2. Шаульська Г.М. Механізми взаємодії громадськості з органами публічної влади в Україні: монографія / за заг. ред. Т.В. Мотренка. — К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2018. 200 с. URL: <http://delta.e-autopay.com/buy/369804> (дата звернення: 15.03.2019).
3. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України» від 03.11.2010 р. № 996. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF/page> (дата звернення: 15.03.2019).

Б.А. Гаврилюк,

старший судовий експерт сектору трасологічних досліджень
Рівненського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТРАСОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Під час розкриття та розслідування злочинів важливе значення має використання спеціальних знань у галузі того чи іншого судово-експертного дослідження.

Судова експертиза є однією з форм використання спеціальних знань у поєднанні із спеціальними засобами і прийомами. Суть її полягає у встановленні фактичних даних за результатами проведеного експертного дослідження. Адже судова експертиза у процесуальному контексті — це самостійна форма отримання нових і перевірки наявних доказів.

Як свідчить практика, трасологічна експертиза — одна з найбільш призначуваних експертиз у кримінальних провадженнях. Але, не дивлячись на достатню інформаційно-методичну базу за напрямком трасологічної експертизи, дослідження окремих об'єктів, зокрема механоскопічної групи потребують удосконалення на сучасному рівні. Це пояснюється появою більш сучасних (предметів) об'єктів, а відповідно і завдань, — які повстають перед експертом. Тому це потребує удосконалення підходів при виявленні ознак, які виникають у технологічному процесі виробництва об'єктів, їх подальшій експлуатації, а також механічному впливі на них.

Механоскопічні дослідження охоплюють велику групу досліджуваних об'єктів трасологічного походження, серед яких знаряддя, інструменти, механізми, замки і пломби, вироби масового виробництва.

Механоскопічні дослідження: — експертизи слідів знарядь зламу (інструментів): — експертизи слідів статичного впливу (надавлювання, віджимання, удару тощо); — експертизи слідів динамічного впливу (розрізу, розрубу, розпилу, свердлення тощо); — експертизи слідів зварювання (електрозварювання, газозварювання); — експертизи слідів виробничих механізмів; — експертизи слідів на замках (циліндрових, сувальдних, кодових, магнітних, гвинтових, рейкових, комбінованих тощо) та інших запираючих пристроях; — експертизи слідів на пломбувальних пристроях (канатних (тросових), стрижневих (болтових), замкових, дротових, стрічкових, плівкових, комбінованих тощо); — експертизи слідів зміни маркувальних (рельєфних)

позначень (на металевих, полімерних, дерев'яних, скляних виробах); — експертизи слідів транспортних засобів (слідів шин, коліс тощо); — експертизи механізму слідоутворення нашарувань на об'єктах (крім одягу та взуття); — експертизи механізму слідоутворення пошкоджень на об'єктах (крім одягу та взуття); — експертизи встановлення механізму слідоутворення рідинних нашарувань (крім слідів біологічних виділень людини)

Експертиза слідів знарядь та інструментів — один з найпоширеніших видів трасологічних досліджень. Під час скоєння таких злочинів, як вбивства, тяжкі тілесні ушкодження, крадіжки, розбійні напади злочинці використовують різні знаряддя та інструменти (побутові або спеціально виготовлені для цієї мети). Вивчення залишених при цьому слідів на місцях скоєних злочинів дозволяє виявити важливі для розслідування кримінальних проваджень обставини. Наприклад, за слідами знарядь та інструментів можна встановити механізм утворення слідів, напрям дії, вид знаряддя зламу, конкретне знаряддя та інші фактичні дані.

Актуальними в наш час є дослідження нових видів замків та запірно-пломбувальних пристроїв, конструктивні особливості яких недостатньо вивчені у практиці проведення трасологічних експертиз. Тому, було б доцільно більш глибоко вивчити сучасні технології виготовлення замків та запірно-пломбувальних пристроїв, способи їх захисту від неправомірного (стороннього) втручання, а також сліди, які утворюються при порушенні їх цілісності. При цьому досліджуються виробничо-технологічні, експлуатаційні ознаки та ін.

При дослідженні об'єктів та слідів на них вирішуються діагностичні та ідентифікаційні задачі.

До діагностичних задач належать: встановлення наявності на поверхні об'єктів слідів сторонньої дії; встановлення способу виготовлення виробу; визначення властивостей і призначення досліджуваного об'єкта; вирішення питань справності замків і пломб, можливість їх відпирання сторонніми предметами; встановлення стану, в якому знаходився досліджуваний об'єкт на момент кримінальної дії на нього.

До ідентифікаційних задач належать: встановлення групової належності знаряддя з урахуванням характеру і форми залишених ним слідів; встановлення цілого за частинами; встановлення єдиного джерела походження декількох виробів (деталей, заготовок і т.п.); ототожнення конкретних механізмів за їх слідами на виготовлених виробах та ін.

При дослідженні слідів виробничих механізмів слід взяти до уваги, що сліди, на підставі яких ідентифікуються механізми залишаються як в процесі виготовлення та обробки, так і в процесі їх пошкодження.

Механізм утворення слідів залежить від конструктивних особливостей деталей і механізмів. Слідоутворюючі деталі механізмів в процесі слідоутворення мають визначене фіксоване положення, тому в слідах виробничих механізмів спостерігається висока точність повторення відображення ознак зовнішньої будови робочих частин і механізмів на виробах, виготовлених на одному і тому ж станку через невеликий проміжок часу. Поряд з цим, експертом повинні

враховуватися такі фактори, як зношуваність деталей механізму, зміни швидкості обробки та кута впливу робочих частин механізму на об'єкт та ін.

Розвиток сучасних технологій суттєво впливає на конструкції запираючих механізмів. З'явилися електронні запираючі механізми, які відкриваються спеціальними магнітними або чіповими ключами-картками. В даному випадку може бути призначена комплексна судово-трасологічна та компютерно-технічна експертиза.

Таким чином, механоскопія вирішує велике коло завдань і можливості використання їх результатів у кримінальних провадженнях, а також необхідність розробки нових методичних рекомендацій, які б відповідали сучасним вимогам, та втілення їх в експертну практику.

Список використаних джерел

1. Mailis N.P. Forensic trasologii the theory and system of methods for solving problems in different types of expertise: Author. Dis. ... Dr. jurid. sciences. М., 1992. Р. 13.
2. Пророков И.И. Криминалистическая экспертиза следов (Трасологическое исследование). / Волгоград: НИРИО ВСШ МВД СССР, 1980-284 с.
3. Криміналістична техніка. Книга друга (частина II). Навчальний посібник. — Київ: КИЙ, 2011. — 352 с.

О.І. Манзюк,

студентка Навчально-наукового інституту права
Національного університету державної фіскальної служби України

науковий керівник: **В.В. Чайка,**

доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри фінансового права
Національного університету державної фіскальної служби України

ПОДАТОК НА ВИВЕДЕНИЙ КАПІТАЛ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВВЕДЕННЯ ПОДАТКУ В УКРАЇНІ

В Україні зараз діє система оподаткування прибутку підприємств, яка, загалом, відповідає міжнародним стандартам. Наразі податок на прибуток підприємств є основним податком для юридичних осіб, оскільки саме такий прибуток є основною метою діяльності будь-якого підприємства, а даний податок дає велику можливість як стримувати, так і стимулювати його розвиток. Водночас активні обговорення щодо заміни традиційного податку на прибуток підприємств податком на виведений капітал за прикладом Естонії, Великої Британії та Грузії.

Відтак розгляд даного питання є досить актуальним в наш час, адже запровадження податку, може досить суттєво вплинути на економіку країни та дозволити розвиватись підприємницькому сектору з новою силою.

Питання реформування податку на прибуток підприємств є досить спірним і викликає значний інтерес як у науковців, так і у осіб, які на практиці займаються господарською діяльністю. Дане питання досліджували: Т. Шевцова, О. Шемяткін, П. Себастьянович, Е. Курганський, О. Соколовський, І. Таптунова та

інші.

В Україні з 2015 року запроваджена класична європейська модель податку на прибуток підприємств, згідно з якою базовим показником для розрахунку об'єкта оподаткування є бухгалтерський фінансовий результат до оподаткування, який в подальшому коригується на різниці визначені Податковим кодексом України [1]. Тобто об'єкт оподаткування повинен розраховуватись на підставі даних фінансової звітності платника податків, у зв'язку із чим фіскальним органам надано право проводити перевірку правильності ведення бухгалтерського обліку для податкових цілей. Класична європейська модель оподаткування прибутку підприємств є найпоширенішою серед країни ЄС (окрім Естонії), більшість яких входять до Організації економічного співробітництва та розвитку [2].

Відповідно до так званої «естонської моделі», за якою Естонія у 2000 році замінила свій податок на прибуток підприємств на власний різновид, податком на виведений капітал оподатковують дивіденди або розподілений прибуток, а не фінансові прибутки компаній. Концепція такого податку користується певною популярністю в регіоні. Грузія запровадила цей податок на початку 2017 року, Молдова провела реформу за прикладом естонської моделі у 2008 році, але згодом скасувала її [3].

Ініціатива замінити податок на прибуток податком на виведений капітал обговорюється досить давно. В жовтні 2016 року Національна рада реформ затвердила дату впровадження податку на виведений капітал — з 1 січня 2018 року. Дану ідею підтримувала низка бізнес-асоціацій та експертів, зокрема Спілкою українських підприємців, Українським союзом промисловців та підприємців, «Реанімаційний пакет реформ», «Український інститут майбутнього». Їх ключовий аргумент — у підприємців залишиться більше грошей для модернізації бізнесу, а це прискорить зростання ВВП і, як наслідок, збільшить надходження до бюджету інших видів податків.

Головні аргументи решти прихильників податку на виведений капітал полягають в тому, що новий податок стимулюватиме власників інвестувати в розвиток свого бізнесу, що призведе до створення нових робочих місць.

Негативними моментами з введенням даного податку є те, що новий податок ускладнить виведення коштів до офшорів. Оскільки Україна входить до топ-15 країн за рівнем виведення коштів до офшорів, але при цьому посідає лише 50-і позиції за рівнем ВВП. Мова не йде про те, що виведення коштів до офшорів буде повністю заблоковано, просто такі операції обкладатимуться за максимальною ставкою — 20%.

Зміна бази оподаткування з фінансового прибутку на розподілений прибуток або інші форми виведеного капіталу є формою податкової відстрочки: прибутки оподатковують пізніше, лише при їх розподіленні. Це, найвірогідніше, негативно вплине на бюджетні доходи в короткостроковому періоді, оскільки згідно з неофіційними розрахунками, бюджет на перших етапах буде щорічно втрачати близько 35—40 млрд гривень [4].

Оподаткування тільки виведеного капіталу може стати корисним для новостворених компаній, які часто стикаються із труднощами, пов'язаними зі

сплатою податку на прибуток підприємств задовго до створення позитивного балансу руху грошових коштів, тоді як з податком на виведений капітал вони повинні будуть сплачувати лише при розподіленні прибутку [5].

Більш того, об'єктом оподаткування стануть операції, спрямовані на виведення коштів з обороту. Застосування 20-відсоткової ставки податку до операцій, які еквівалентні виведенню капіталу, складно назвати виграшем, враховуючи, що діюча ставка податку на прибуток підприємств — 18%, а на доходи нерезидентів — 15% з можливістю її зменшення на підставі положень конвенцій про уникнення подвійного оподаткування. У перспективі ці договори перестануть «працювати», оскільки податок на виведений капітал в Україні не буде еквівалентом податку на прибуток в зарубіжних країнах, і іноземцям доведеться платити податки двічі, що призведе до зупинення припливів інвестицій в Україну.

Податкові надходження від податку на виведений капітал можуть зрости в довгостроковому періоді, якщо контроль за його стягненням насправді буде більш зручним для податкових органів. Однак у перші роки переходу від однієї системи до іншої можуть виникнути проблеми із податковим контролем, оскільки, як платникам податків, так і податковим органам потрібно буде повністю пристосуватись до нової системи. Це, ймовірно, сприятиме короткостроковим вигодам для компаній та, відповідно, зниженням доходів від податку на виведений капітал у перші роки впровадження.

На даний час в Україні повна фіскальна компенсація будь-якої реформи повинна бути обов'язковою. Якщо Україна вирішить запровадити фундаментальні зміни в напрямку запровадження податку на виведений капітал, потрібно передбачити повну та стійку компенсацію втрати бюджетних доходів до максимально можливого їх розміру [4]. Наразі в Україні немає відповідних можливостей для реалізації цієї заміни.

Відтак, з одного боку, введення податку на виведений капітал є економічно ефективним та корисним для прискорення економічного розвитку України і є великою кроком назустріч бізнесу. Однозначно, що із запровадженням законопроекту відбудеться пожвавлення інвестиційної привабливості України як для міжнародних інвестицій, так і для внутрішнього розвитку.

З іншого боку — відбуватиметься перебудова основних схем роботи бізнесу, що пов'язана із застосуванням спрощеної системи оподаткування, нетипових виплат, які застосовувались для регулювання податкового навантаження. Вагомим аргументом виступає ослаблення тиску з боку податківців та повна перебудова роботи контролюючих органів. Крім того, держава отримає значні недонадходження до держбюджету, які навряд чи захочеться покривати іншим платникам податків при введенні компенсаторів.

Саме тому, вважаємо за доцільне на даному етапі в розрізі підвищення ефективності системи оподаткування в Україні уповноваженим органам і розробникам законопроектів звернути увагу на зміцнення нинішньої системи оподаткування та удосконалення роботи контролюючих органів. Оскільки для України - країни, що прагне активного та стрімкого розвитку, стійкість економіки,

довготермінове економічне зростання і підвищення добробуту можливі лише за умови розвитку ефективних видів діяльності. В українських реаліях слабкої виробничої бази і товарної пропозиції політика розвитку вимагає концентрації зусиль на посиленні таких факторів виробництва як праця та капітал, тобто не так стимулювання сукупного попиту, як саме виробництва.

Список використаних джерел

1. Податковий Кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 20.03.2019).
2. Таптунова І.Л. Трансформація податку на прибуток підприємств у податок на виведений капітал. *Європейський інформаційно дослідницький центр*. 2016. №13. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28909.pdf> (дата звернення 24.03.2019).
3. Проект Закону про внесення змін до Податкового Кодексу України щодо податку на виведений капітал від 05.08.2018р. №8557. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64356 (дата звернення 24.03.2019).
4. Міністр фінансів: через введення податку на виведений капітал бюджет втратить на перших порах до 40 мільярдів. *Інформаційне агентство УНІАН* : веб-сайт. URL: <http://economics.unian.ua/finance/2117446-ministr-finansiv-cherez-vvedennya-podatku-navivedeniy-kapital-byudjet-vtratit-na-pershih-porah-do-40-milyardiv.html> (дата звернення 20.03.2019).
5. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо податку на виведений капітал» від 05.07.2018р. №8557. *ЛІГА:ЗАКОН* : веб-сайт. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GH6LP00A.html (дата звернення 24.03.2019).

О.І. Манзюк, І.В. Рачок,

здобувачі першого (бакалаврського) ступеня вищої освіти

Навчально-наукового інституту права

Національного університету державної фіскальної служби України

науковий керівник: **А.В. Гарбінська-Руденко,**

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри фінансового права,

Національного університету державної фіскальної служби України

ЕСКРОУ-РАХУНКИ В УКРАЇНІ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ

Відкриття та застосування ескроу-рахунків як рахунків умовного зберігання є новим інститутом для української правової системи, який було запроваджено влітку минулого року. Водночас реальне правове регулювання з'явилося лише в грудні 2017 року завдяки прийняттю підзаконних актів Національним банком України (далі — НБУ) , які закріпили безпосередній механізм реалізації цього інструменту на практиці.

На відміну від інших країн, в Україні ескроу-агентом може виступати лише банківська установа. Після подання пакета необхідних документів та проходження обов'язкових банківських процедур, клієнт зараховує на рахунок кошти, які зберігаються на ньому до настання підстав, передбачених договором про відкриття

рахунку. Після настання таких підстав ескроу-агент переказує ці кошти бенефіціару, тобто вигодонабувачу, який визначається власником рахунку в договорі.

З набранням чинності постанови Національного банку України №9 від 02.01.2019 «Про затвердження змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» українські банки можуть надавати послуги з обслуговування рахунку ескроу власникам домінуючого контрольного пакета акціонерних товариств за процедурою squeeze-out, що передбачає право особи або осіб, які діють спільно, власників 95% акцій і більше здійснювати примусовий викуп акцій у акціонерів.

Питання виникає після аналізу п. 1.8 постанови НБУ № 492 від 12.11.2003 року, якою затверджено Інструкцію про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах [1]. Відтак, в згадуваному пункті, поміж іншого, дається визначення поняття «рахунок умовного зберігання (ескроу)», де зазначається, що він відкривається банком клієнту «у випадках, передбачених законодавством України».

Роз'яснюючи розуміння даного положення варто зазначити, що ескроу-рахунки в Україні можуть використовуватись лише у процедурі примусового викупу акцій у міноритарних акціонерів особою, яка володіє домінуючим контрольним пакетом акцій (так званий «squeeze out»).

Очевидно, що таке тлумачення є вузьким та не відповідає вимогам чинного законодавства, банки продовжують надавати послуги з відкриття таких рахунків не лише в межах згадуваної процедури «squeeze out» та готові відстоювати свою позицію, за необхідності, в суді.

Також, крім безпосередньо обслуговування ескроу-рахунків, відповідно до чинного законодавства до функцій ескроу-агентів належать:

- укладання договорів із заявником вимоги;
- зарахування коштів на рахунок ескроу, відкритий заявником вимоги, і перерахування їх на рахунок бенефіціара або виплата бенефіціару відповідних коштів готівкою;
- встановлення особи бенефіціара і перевірка наявності у нього права на отримання коштів.

З огляду на досвід європейських країн, США та інших, ескроу-рахунки мінімізують ризики і збитки в разі порушення або невиконання зобов'язань контрагентом в наступних сферах: відшкодування збитків, злиття і поглинання, будівництво, судові провадження, ліцензування програмного забезпечення, захист навколишнього середовища, прийняття на зберігання, придбання і продаж нерухомості, в тому числі і земельних ділянок, франчайзинг, захист прав інтелектуальної власності.

Оскільки згідно з п. 23.10 постанови НБУ № 492 передбачається обов'язок банку установити особу бенефіціара, який звернувся до банку з метою отримання коштів з рахунку ескроу [2], однак не передбачається порядок здійснення такої ідентифікації та процедура пошуку інформації, в такому разі слід користуватись внутрішніми положеннями банку, які регулюють це питання, а також можна

зважати на ст. 65-2 Закону України «Про акціонерні товариства», згідно з якою перелік акціонерів та належних їм сум встановлюється на підставі списку, наданого акціонерним товариством [3].

Відповідно до ст. 65-2 Закону України «Про акціонерні товариства» банк не має права здійснювати будь-які утримання з коштів, що виплачуються акціонерам [3]. Однак цю проблему можна вирішити шляхом закріплення відповідної умови у договорі рахунку умовного зберігання (ескроу), що, в свою чергу, відповідатиме положенням ст. 1076-5 ЦК України [4] та п.п. 10 п. 23 постанови НБУ № 492 [2].

У п. 1.8 постанови НБУ № 492 згадується про можливість видачі коштів, які знаходяться на цих рахунках, готівкою, однак виключно у випадках, передбачених законодавством України [2]. Як наслідок, є сенс у випадку здійснення процедури «squeeze out» застосовувати положення ст. 65-2 Закону України «Про акціонерні товариства», яка передбачає можливість виплати коштів готівкою, однак у інших випадках використання ескроу-рахунків виплата бенефіціару коштів у такій формі не вбачається можливою (лише безготівково) [3].

Згідно із ст. 1070 ЦК України за користування грошовими коштами, що знаходяться на рахунку клієнта, банк сплачує проценти, сума яких зараховується на рахунок, якщо інше не встановлено договором банківського рахунка або законом [4].

Відповідно до ст. 1076-1 ЦК України згадується, що до відносин сторін у зв'язку з відкриттям, обслуговуванням та закриттям рахунку умовного зберігання (ескроу) застосовуються положення параграфу 1 цієї глави, якщо інше не встановлено цим параграфом та не впливає із змісту правовідносин між банком, володільцем рахунка та бенефіціаром.

Таким чином, бачимо, що зазначена вище ст. 1070 ЦК України, яка передбачає необхідність нарахування процентів банком, має застосовуватись до цих правовідносин, однак незрозумілим є, на який саме рахунок повинні сплачуватись проценти, і, водночас, якщо йдеться про надходження цих процентів на ескроу-рахунок, кошти з якого в майбутньому має отримати бенефіціар, то очевидно буде зацікавленість бенефіціара у якнайдовшому неотриманні цих коштів з банку.

Водночас постанова НБУ №492 не містить положень про нарахування процентів на рахунки ескроу.

Водночас це ще не всі проблемні питання, які виникають після аналізу останніх змін. Невирішеними залишаються проблеми подальшої долі коштів, розміщених на ескроу-рахунках по завершенню 3-х років, як граничного терміну зберігання цього вкладу. Окрім цього, проблеми виникають у разі ліквідації банку: чи гарантуються кошти на ескроу-рахунках Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, залишається відкритим питанням на даний момент.

Прогресивність закріпленого інституту фактично нівелюється законодавчими прогалинами, які не дають повномірно ні забезпечити реалізацію основної мети цього інституту, ні права бенефіціарів отримати кошти. Сучасні реалії склались таким чином, що у разі відкриття такого рахунку бенефіціар ніколи не може бути впевнений, що він реально отримає свої кошти, оскільки на них може бути накладено арешт чи може ліквідуватись банк. У будь-якому випадку ці та інші

проблеми потребують комплексного обговорення та вирішення, а також оперативного внесення змін до чинного законодавства, а також уніфікації рекомендацій НБУ з цього питання.

Список використаних джерел

1. Про затвердження змін до деяких нормативно-правових актів Національного Банку України: Постанова Правління НБУ від 02.01.2019 №9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/v0009500-19>
2. Про затвердження Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах : Постанова Правління НБУ від 12.11.2003 № 492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03>
3. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 №50-51. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17>
4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.02.2003, №№ 40-44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

А.Р. Мацюк,

студент Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ

На даний момент основним стримуючи фактором існування ринку землі в Україні є мораторій на продаж землі. Цей режим є об'єктивно необхідною мірою для збереження права власності на землю від продажу за бесцінь, та обмеження накопичення великих об'ємів земельних ділянок в одного власника, що може призвести до невідомих наслідків.

На жаль, в Україні часто говорять про зняття мораторію але, набагато менше про створення регульованого законодавством України ринку землі. Якщо поглянути на досвід зарубіжних країн, то слід відзначити що успішно ринок землі функціонує в країна де є жорстоке регулювання земельних відносин та розроблено методи та форми купівлі /продажу землі. Особливо слід звернути увагу на країни, де фінансовий стан громадян та економічна ситуація в країні схожа на ту, що зараз існує в Україні, щоб запобігти виникненню кризових ситуацій або завчасно розробити методи боротьби з ними. Оскільки, можливо і зняття мораторію на продаж землі є актуальним згідно сучасному етапу розвитку країни, але слід звернути увагу на ситуацію в нашій країні та попередній досвід з «приватизацією 90-х років», та підійти до цього питання максимально критично, адже в майбутньому це може призвести до великих проблем.

Якщо підходити до цього питання зі сторони практики, то слід розглядати 3 сторони які зацікавлені в створенні ринку землі, це:

1. Власники земельних ділянок;
2. Фермери, аграрні підприємства, агрохолдинги;

3. Іноземці.

Кожна із сторін шукає вигоду в відкритті ринку землі, в той же час оцінювання ризику та збитку які може він принести. Для рядового власника земельної ділянки, який як правило не особисто обробляє землю, а передає в оренду це можливість отримати велику грошову суму одноразово, для направлення цих коштів в більш зручний напрямок, в той же час існує ризик в зменшенні ціни земельної ділянки та недотримання вигоди внаслідок недосконалого механізму ринку землі. Для аграріїв це можливість збільшення свого земельного банку та зникнення залежності від орендодавця і розширення своїх можливостей, в той же час поява ціни на земельну може збільшити суму оренди земельної ділянки, що поставить аграріїв які не в змозі дозволити собі купівлю земельної ділянки в ситуацію коли вони будуть зобов'язані підняти ціну на свою сільськогосподарську продукцію, що може призвести до зменшення темпу розвитку таких підприємств або взагалі зникнуть. Щодо іноземців, то це гарна можливість залучення інвестицій в Україну, що допоможе розвитку нашого аграрного сектору, але нажалі у іноземців склалась думка у зв'язку з відсутністю контролю за використанням земельних ресурсів, що їх можна використовувати незважаючи на обмеження та заборони, що призводить до виснаження ґрунту та втрати родючості земель.

Як я вже зазначав вище, створення правильно діючого ринку землі дуже складний процес, який потребує багатостороннього розгляду, не тільки в галузі земельного права. Не менш важливо не тільки створити ринок землі, а й розробити механізми для його функціонування, що будуть захищати як інтереси сторін, так і земельні ресурси.

На мою думку слід звернути увагу на такі питання як :

1. оновлення та удосконалення законодавства України яке регулює земельні відносини;
2. розроблення механізмів захисту населення від втрати земель за безцінь;
3. створення органів контролю за станом земель;
4. створення державного контролюючого органу за ринком землі;
5. перегляд положень, щодо аналізу земельних ресурсів;
6. оцінка впливу земельної реформи на різні сфери життя держави;
7. перегляд законодавства щодо відповідальності у сфері порушення норм охорони земель;
8. створення спеціального режиму продажу та володіння земель для іноземців, в тому числі юридичним особам з іноземним капіталом.

Отже, на мою думку законодавцем не в повній мірі розглянуто питання ринку землі, а земельна реформа має багато недоліків, які можуть призвести до проблем діючи з чинним законодавством. Населення України виступає за зняття мораторію на продаж землі потребуючи коштів, але не думаючи про майбутнє та проблеми які можуть виникнути. Я вважаю, що необхідно залучити як можна більше коло сторін яких торкається ця земельна реформа, та вироблення найбільш оптимального рішення.

Я.І. Мінчук,
студент Навчально-наукового інституту права
Національного університету державної фіскальної служби України
науковий керівник: **В.В. Чайка,**
доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри фінансового права
Національного університету державної фіскальної служби України

СУЧАСНИЙ СТАН СПРАВЛЯННЯ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ ЯК СКЛАДОВОЇ БЮДЖЕТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ

В умовах реформи системи місцевого самоврядування роль місцевих податків та зборів значно зростає. Соціальний та економічний розвиток будь-якої країни значною мірою залежить від розвитку її територій. Найбільш важливою складовою в податковій системі займають місцеві податки та збори, оскільки за їх допомогою здійснюється фінансування витрат держави на розвиток галузей освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення на рівні регіонів. Тому питання розвитку місцевої системи оподаткування не втрачає своєї актуальності та потребує вдосконалення.

Вивченню питань, пов'язаних із механізмом справляння місцевих податків та зборів, приділяли увагу такі вчені, як В.Л. Андрущенко, Л.К. Воронова, А.І. Крисоватий, М.П. Кучерявенко, А.М. Соколовська, Л.Л. Тарангул та ін.

Місцеві податки та збори складають фінансову основу місцевого самоврядування. Під інститутом місцевих податків і зборів ми розуміємо законодавчо закріплену групу правових норм, що регламентує порядок впровадження податкових платежів (міськими, селищними та сільськими радами), механізм їх справляння (в межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць) і зарахування до місцевих бюджетів для виконання повноважень у межах власної компетенції органів місцевого самоврядування [1].

З вищесказаного можемо побачити, що місцеві податки та збори забезпечують фінансову незалежність органів місцевого самоврядування, тобто надають самостійність останнім у вирішенні питань економічного та соціального розвитку окремих територій.

Місцеві податки і збори мають низку загальних ознак, а саме: 1) використання надходжень від цих платежів для фінансування місцевих потреб у межах території, підвідомчої відповідним органам місцевого самоврядування; 2) зарахування їх до місцевих бюджетів; 3) віднесення організації, запровадження та стягування цих платежів до компетенції органів місцевого самоврядування та податкових органів; 4) збір і використання платежів як складової частини доходів місцевих бюджетів перебуває також під контролем органів місцевого самоврядування; 5) наявність у органів місцевого самоврядування ширшої компетенції у правовому регулюванні місцевих податків і зборів порівняно з податковими платежами інших рівнів [2, с. 372].

Сьогодні розвиток місцевого самоврядування визначається як один із найважливіших напрямків державної політики. Прогалинами у цьому є

нестабільність законодавства, суперечливість його положень. Із набранням чинності Податковим кодексом України можна пов'язати новий етап розвитку системи місцевого оподаткування в Україні, а саме зменшення переліку місцевих податків та зборів, які сьогодні включають два податки і два збори — податок на майно; єдиний податок; збір за місця для паркування транспортних засобів; туристичний збір.

Нині існують суттєві недоліки в адмініструванні місцевих податків і зборів, зокрема такі: незацікавленість місцевої влади у додатковому залученні коштів від справляння місцевих податків і зборів; насамперед це пов'язано з особливостями визначення обсягів надання міжбюджетних трансфертів; другорядність місцевих податків і зборів порівняно із загальнодержавними; нерозвиненість самооподаткування як альтернативної форми надходжень до місцевих бюджетів, що пов'язано з непоінформованістю та недовірою населення до цього виду фінансування разових цільових заходів соціально-побутового характеру [3, с. 165].

Важливим у процесі податкового реформування є подальше посилення ролі місцевих податків і зборів у формуванні доходів місцевих бюджетів, яке повинне ґрунтуватись на чіткому законодавчому розподілі повноважень, відповідальності та фінансово-економічної бази між державними, територіальними і місцевими рівнями управління.

Зміцнення доходної бази місцевих бюджетів повинно відбуватися саме за рахунок збільшення податкових надходжень, які за ринкових умов є дієвим інструментом впливу на рівень соціально-економічного розвитку регіону. Удосконалення податкової системи на макро- та мікроекономічному рівнях має здійснюватись шляхом встановлення стабільних ставок податкових надходжень до місцевих бюджетів та розширення податкової автономії [4].

Ми вважаємо, що доцільним задля посилення ролі місцевих податків та зборів було б:

- удосконалити механізм справляння місцевих податків за допомогою ретельного обліку платників податків, заохочення суб'єктів господарської діяльності легалізувати всі результати їхньої діяльності, а не лише у певній частці;
- посилити роль заходів відповідальності платників місцевих податків та зборів за порушення податкового законодавства, завдяки застосуванню штрафів до платників податку за кожне правопорушення;
- провести роботу з підвищення правової культури платників, зокрема роз'яснення податкового законодавства;
- розширити права органів місцевого самоврядування у сфері справляння місцевих податків та зборів, а за центральними органами залишити лише контроль за податковим навантаженням.

Місцеві податки та збори повинні існувати у такій кількості, якої було б достатньо для забезпечення місцевими органами влади своїх потреб. Місцева система оподаткування повинна повністю задовольняти фінансові можливості платника податків, адже тільки у такий спосіб ми зможемо досягти прозорості та відкритості під час справляння місцевих податків та зборів, а також формування доходної частини місцевих бюджетів.

Список використаних джерел

1. Тараненко В. Оцінка фіскальної ефективності місцевого самоврядування у Дніпропетровській області. Ефективна економіка. 2013. URL: <http://www.economy.pauka.com.ua/?op=1&z=2361> (дата звернення: 21.03.2019).
2. Финансовое право: Учебник / Отв. ред. Н. И. Химичева. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Юристъ, 1999. 600 с.
3. Мірчук С. В. Місцеві податки і збори як джерело наповнення бюджету міста Луцька. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2008. № 7. С.163-166.
4. Лопушинський І.П. Місцеві податки і збори: стан та перспективи зростання. URL: http://docs.google.com/viewer? a=v&q=cache:R3IAe3-ySDUJ: www.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Tavnyv/2009_63_2/63_2_25.pd+site:www.nbuv.gov.ua (дата звернення: 21.03.2019).

П.А. Похвалит,

студентка факультета права

Університета ім. Альфреда Нобеля, г. Дніпр

ИНФОРМАЦИОННОЕ ПРАВО УКРАИНЫ

Благодаря произошедшей информационной революции XX столетия, которая создала среду и условия для стремительного увеличения информации во всем мире, возникла такая отрасль права, как информационное.

Л.П. Коваленко считает, что: «информационное право — это система социальных норм и общественных отношений, охраняемых государством, возникающих в информационной сфере — сфере создания, преобразования и использования информации» [1, с. 1].

И.Л. Бачило и В.Н. Лопатин дали этому термину такое определение «информационное право — совокупность правовых норм, регулирующих отношения в информационной сфере, связанных с оборотом информации, формированием и использованием информационных ресурсов, созданием и функционированием информационных систем в целях обеспечения безопасного удовлетворения информационных потребностей граждан, их организаций, государства и общества» [2, с. 106].

Исходя из вышесказанного, можно сделать вывод, что информационное право является новой комплексной отраслью права, находящейся на этапе становления и которую можно определить как систему социальных норм и отношений, охраняемых государством и возникающих в информационной сфере — сфере производства, преобразования и потребления информации.

Предметом правового регулирования данной отрасли права являются общественные отношения. Это такие отношения, которые возникают при осуществлении информационных процессов — производства, сбора, обработки, накопления, хранения, поиска, передачи, распространения и потребления информации. Наличие предмета правового регулирования, а также наличие достаточно развитого законодательства свидетельствует о том, что

информационное право является самостоятельной отраслью и принадлежит к публичному праву, хоть и пересекается с такими отраслями права, как: конституционное, административное, гражданское, трудовое и криминальное.

Внешняя экспертиза, которая проводилась неоднократно, в том числе представителями ОБСЕ, подтвердила, что законодательная и нормативно-правовая база функционирования информационной сферы в Украине соответствует европейским нормам, тем самым утвердив, что сегодня наше государство действительно создало основы информационного права.

После провозглашения государственной независимости в Украине, возникло активное формирование национального информационного законодательства. На сегодняшний день информационные отношения регулируются рядом таких актов, как: Конституция Украины, законы Украины «Об информации», «О печатных средствах массовой информации (прессе) в Украине», «О телевидении и радиовещании», «Об информационных агентствах», «О рекламе», «О Концепции Национальной программы информатизации», «О научно-технической информации», «О защите информации в информационно-коммуникационных системах», «Об электронной цифровой подписи», «Об электронных документах и электронном документообороте», «О защите персональных данных» и т. д.

Предназначением информационного права в Украине является правовое обеспечение информатизации общества и выход в мировое информационное пространство. Но так же, не следует забывать о такой важной задаче как развитие права и правовой науки, создание благоприятных условий для организации и проведения научных исследований с целью получения новых знаний про закономерности взаимодействия права, общественных коммуникаций, информатики, информатизации, информационных ресурсов, технологий и сетей.

К тому же, как подтверждает системный анализ, ввиду стремительного развития информационных технологий, что обострило существующие и указало на новые проблемы, в Украине есть ряд организационных, процессуальных и других вопросов, которые требуют комплексного рассмотрения.

Главной проблемой остается определенная несистемность отечественной правовой политики в информационной сфере, в частности, ввиду того, что законодательные акты принимаются с целью решения тактических задач, без учета стратегических ориентиров и объективных украинских условий [3, с. 637]. Регулирование осуществляется путем фрагментарного решения конкретных задач в отдельных законах и подзаконных нормативных актах. Нормы касательно информации размещены по отдельности в различных отраслях законодательства: гражданском, административном, трудовом, криминальном.

Национальный Институт стратегических исследований обозначил ряд определенных мер, требующих применения в области информационного законодательства:

- 1) формирование правовых условий для обеспечения плюрализма, прозрачности и беспристрастности деятельности СМИ, недопущения их монополизации и использования в манипулятивных целях;

- 2) нормирование деятельности по распространению информации в сети Интернет;
- 3) совершенствование защиты интеллектуальной собственности в условиях распространения Интернет-технологий;
- 4) совершенствование правовых требований по соблюдению журналистами профессиональных и этических стандартов;
- 5) открытой все еще остается проблема несогласованности терминологии в информационном законодательстве. В настоящее время используется некое количество терминов, недостаточно корректных и/или не имеющих четкого определения своего содержания, что позволяет использовать их произвольно.

Стоит заметить, что о необходимости разработки такого кодекса говорилось еще в Указе Президента Украины «О решении Совета национальной безопасности и обороны Украины от 31 октября 2001 года «О мерах по совершенствованию государственной информационной политики и обеспечения информационной безопасности Украины». Кроме того, необходимость принятия Информационного кодекса законодательно было закреплено в «Основных принципах развития информационного общества в Украине на 2007—2015 годы». Таким образом на протяжении более чем десяти последних лет ведутся многочисленные дискуссии о необходимости разработки и принятия Информационного кодекса Украины и о том, каким он должен быть.

Вопрос усовершенствования путем кодификации — разработки и принятия Информационного кодекса Украины обсуждался и позднее. В частности, участниками круглого стола на тему «Проблемы кодификации информационного законодательства Украины», который состоялся 4 июня 2009 года в Институте законодательства Верховной Рады Украины.

Сегодня Украина осуществляет большое количество реформ путем использования информации, информационно-коммуникационных технологий и актуальных знаний в политической, экономической и социальной сферах, следовательно и само информационное законодательство требует дальнейшего совершенствования.

Список использованных источников

1. Коваленко Л.П. Информационное право в Украине [Текст] / Л. П. Коваленко // Проблемы законности : сб. науч. трудов. — Харьков : Нац. ун-т «ЮАУ», 2012. — Вып. 119. — С. 165—175.
2. Бачило, И. Л. Информационное право : учебник / И. Л. Бачило, В. Н. Лопатин, М. А. Федотов ; под ред. Б. Н. Топорнина. — 2-е изд., с изм. и доп. — Санкт-Петербург : Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2005. — 725 с.
3. Додонов О. Г. Інформаційна політика органів державної влади і напрями удосконалення. Стратегії розвитку України: теорія і практика / О. Г. Додонов, О. В. Литвиненко, С. О. Янішевський ; за ред. О. С. Власика. — К. : НІСД, 2002. — 615 с.

І.В. Рачок,

студент Навчально-наукового інституту права
Національного університету державної фіскальної служби України

науковий керівник: ***В.В. Чайка,***

доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри фінансового права
Національного університету державної фіскальної служби України

ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ НА ІНВЕСТИЦІЇ В ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ В УКРАЇНІ У СВІТЛІ АДАПТАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Інвестиції відіграють важливу роль в економіці будь-якого підприємства і країни загалом, оскільки вони є базою для систематичного оновлення й розширення виробничого капіталу, прискорення науково-технічного прогресу і поліпшення якості продукції, структурної перебудови суспільного виробництва й збалансованого розвитку всіх галузей економіки в умовах глобальних трансформацій.

Без інвестування неможливою є підготовка та запуск у виробництво нових видів продукції, робіт або послуг, підвищення якості та дизайну товарів, використання нових видів матеріалів, енергозбереження тощо. Забезпечення економічного зростання безпосередньо пов'язане з якісним оновленням виробництва, соціальної та ринкової інфраструктури, формуванням конкурентного середовища при переході до більш інтегрованої і взаємозалежної світової економіки.

Вивченню проблем ринку інвестицій присвячені праці Олійника Д.І., Захаріна С.В., Пінчука Ю.Б., Белоусової О.С. Разом з тим комплексне дослідження інвестиційної сфери України з систематизацією основних проблем відсутнє та потребує наукового дослідження.

Збільшення числа країн з ринками, що розвиваються, створило додаткове підґрунтя для зростання мобільності капіталу, змістивши світовий центр виробництва та інвестицій у свій бік. Даному процесові відповідає збільшення обсягів доступних для інвестування ресурсів, що обумовлено зростанням масштабу глобалізації капіталу та світової економічної інтеграції. Проте, перевага у розміщенні інвестиційних ресурсів надається обмеженому числу країн.

Згідно стратегічних цілей, визначених у національних програмо-стратегічних документах, Україні належить переламати стійку негативну тенденцію в змаганні за мобільний капітал, створивши умови для конкуренції з уже ustalеними зонами ефективного залучення інвестиційних ресурсів. Зокрема пріоритетність зростання масштабів інвестиційної діяльності в економіці України забезпечено Стратегією сталого розвитку «Україна — 2020», схваленою Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 [1] та Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, схваленою Постановою Верховної Ради України від 14 квітня 2016 року № 1099-VIII [2].

Податкова конкуренція країн продовжує справляти суттєвий вплив на їх інвестиційну привабливість. Детальний аналіз сучасних заходів податкової конкуренції у боротьбі за інвестиційні ресурси необхідно здійснювати за такими

напрямами, що відображають структуру системи оподаткування інвестицій в основний капітал:

- за елементами податків, з урахуванням пільг, що реалізуються через елементи податків;
- за заходами з податкового адміністрування;
- за заходами з податкового стимулювання інвестицій.

Діюча система оподаткування в Україні певним чином стримує і деформує розвиток та напрямки інвестиційних вкладень. Вбачається практично відсутній механізм заохочення інвестування частини прибутку у виробництво, не створено стимулів щодо науково-дослідних та проектно-конструкторських робіт. У податковій політиці як інструменті державного регулювання економіки вбачається відсутність необхідної гнучкості та мобільності.

Варто зауважити, що сьогодні Україна є недостатньо привабливою країною на міжнародному ринку інвестицій, їй притаманні суттєві прогалини в розвитку економіки та інвестиційного ринку. Події останнього часу погіршили будь-які оптимістичні прогнози щодо інвестиційного потенціалу України.

Попри реалізацію Україною відкритої політики, яка спрямована на входження у світове співтовариство, все ж таки обсяг інвестицій, що залучені в економіку України залишається одним з найнижчих серед країн з перехідною економікою. За останні роки не можна знайти жодного значимого проекту українського уряду або політичної програми, де не містилися б нагадування про іноземні інвестиції та про їх вирішальну роль у справі розвитку вітчизняної економіки, але попри це сьогоднішній стан справ у сфері інвестиційної діяльності характеризується широким колом проблем [4].

Причинами такого стану є незначна продуктивність національної економіки, її висока енергомісткість та матеріаломісткість; недостатня ефективність діяльності НБУ щодо забезпечення стабільності національної валюти; податковий тягар; високий рівень корупції; відсутність довіри дрібних інвесторів до фінансової і структурної реформи; недостатній розвиток ринкової інфраструктури.

З метою забезпечення сталого економічного зростання держава має зосередити зусилля на досягненні політичної і макроекономічної стабілізації, знятті всіх перешкод на шляху приватного капіталу до реального сектору, забезпечення стабільного регулювання інвестиційної діяльності.

Для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної податкової системи, на основі аналізу зарубіжного досвіду податкового стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності, можна запропонувати впровадження таких специфічних податкових стимулів, які діятимуть:

- через призму елементів податку на прибуток підприємств: інвестиційного та інноваційного податкових кредитів, інвестиційної податкової знижки, інвестиційної податкової премії;
- через призму адміністрування інноваційних пільг: контролю за віднесенням витрат, пов'язаних з науково-дослідними та дослідно-конструкторськими розробками, до витрат на реалізацію досліджень і розробок;

- через призму децентралізації: звільнень від сплати деяких видів податків, надання послуг з підбору персоналу;
- через призму співробітництва між науково-дослідними та виробничими організаціями.

Застосування даних стимулів створить додаткові можливості для модернізації економіки на основі освоєння бази нового технологічного укладу та зможе дати поштовх структурній перебудові економіки і сприяти забезпеченню її стійкості. Конкретні напрями реалізації зазначених специфічних податкових стимулів мають бути передбачені у Законі України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання»[3].

З метою забезпечення сталого економічного зростання державі необхідно зосередити зусилля на досягненні політичної і макроекономічної стабілізації, знятті всіх перешкод на шляху приватного капіталу до реального сектору, забезпечення стабільного регулювання інвестиційної діяльності.

Вказані заходи, за умови раціонального їх впровадження, а також при використанні кращого закордонного досвіду щодо реформування систем оподаткування інвестицій в основний капітал, стануть основними чинниками сприяння оновленню вітчизняної податкової системи до рівня сучасних європейських зразків та підвищенню рівня інвестиційної привабливості національної економіки.

Список використаних джерел

1. Про стратегію сталого розвитку «Україна-2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015 URL: [http:// www.president.gov.ua/documents/18688.html](http://www.president.gov.ua/documents/18688.html) (дата звернення 15.03.2019).
2. Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України : Постанова Верховної Ради від 14.04.2016 р. № 1099-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1099-19> (дата звернення 15.03.2019).
3. Про державну допомогу суб'єктам господарювання : Закон України від 02.08.2018 р. № 34. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1555-18> (дата звернення 20.03.2019).
4. Череп А.В., Рурка Г.І. Інвестиційна діяльність в Україні: стан та шляхи її активізації. *Держава та регіони*. 2013. № 3. С. 48–51.

К.В. Сюравичук,
студент факультету соціології і права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
науковий керівник: **І.В. Солончук,**

старший викладач кафедри інформаційного права і права інтелектуальної власності
факультету соціології і права Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ, ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ, ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУТУ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Анотація. Окреме провадження та усі його аспекти. Дослідження характеристики процесуальних особливостей розгляду та вирішення справ окремого провадження в цивільному судочинстві, його історичні аспекти. Окреме провадження як вид цивільного судочинства характеризується певною специфікою процесуальної форми. Аналіз основних законодавчих новел щодо інституту окремого провадження, проведення якого сприятиме їх правильному тлумаченню та правозастосуванню, а також виробленню на цій основі пропозицій і рекомендацій щодо подальшої оптимізації цивільного процесуального законодавства України у зазначеному контексті.

Ключові слова: окреме провадження, аналіз справ, правове значення, судовий порядок.

Цивільний процесуальний кодекс України (далі — ЦПК) у ч. 3 ст. 19 чітко визначає три види провадження: 1) наказного провадження; 2) позовного провадження (загального або спрощеного); 3) окремого провадження. Указані види провадження складають весь цивільний процес, мають визначену процесуальну мету і завдання, та відрізняються особливим порядком їх вирішення.

Окреме провадження призначене для розгляду справ про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав та інтересів особи або створення умов для здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

Специфічний порядок розгляду та вирішення справ окремого провадження зумовлює і специфічну цивільну процесуальну форму, в якій і реалізується цей порядок.

Згідно ст. 293 ЦПК України 2004 р. (зі змінами, станом на 04.11.2018), цей перелік був значно розширений, окреме провадження — це вид непозовного цивільного судочинства, в порядку якого розглядаються цивільні справи про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав, свобод та інтересів особи або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

Дослідженням питань, що стосуються поняття окремого провадження, з'ясування його сутності, процесуальних особливостей, аналізу справ окремого провадження, займалися такі вітчизняні процесуалісти, як С.С. Бичкова, В.І.

Бобрик, С.В.Васильєв, В.В. Комаров, С.Я. Фурса, С.В. Щербак, М.М. Ясинок та ін., а також російські вчені-процесуалісти, такі як Н.А. Громошина, П.П. Єлісейкін, Н.М. Масленнікова, Г.Л. Осокіна, В.І. Решетняк, Т.В. Сахнова, Н.О. Чечіна, Д.М. Чечот, В.В. Ярков та ін. Незважаючи на широкий спектр дослідження окремого провадження, у теорії цивільного процесуального права є багато спірних питань, що стосуються окремого провадження та, зокрема, процесуальних особливостей розгляду та вирішення справ, які віднесені до цього виду провадження, що і є предметом нашого дослідження.

Мета дослідження — дослідити характеристику процесуальних особливостей розгляду та вирішення справ окремого провадження в цивільному судочинстві, його історичні аспекти.

Положення римського права, згідно з яким спірне позовне судочинство (*jurisdictiones contentiosae*) відокремлювалося від безспірного, добровільного (*jurisdictio voluntaria*), було відтворене цивільним процесуальним законодавством сучасних держав.

У російському праві відповідно до Статуту цивільного судочинства 1864 р. безспірне, добровільне судочинство одержало назву охоронного, яке, як вважалося, точніше визначало характер провадження, під час здійснення якого суд лише посвідчував або охороняв права окремих осіб. Існувала думка, що охоронне провадження має на меті запобігання правопорушенням, а позовне — усунення правопорушень і поновлення порушених прав, у зв'язку з чим перше називалося запобіжним (превентивним), а друге — репресивним.

Відомий дореволюційний процесуаліст Є.В. Васьковський зазначав, що справи охоронного провадження за своєю правовою природою є різними (узаконолення позашлюбних дітей, усиновлення, затвердження заповітів, охорона спадкоємства, визнання права власності на нерухоме майно за давністю володіння, скасування й витребування доручень тощо). Охопити їх одним визначенням неможливо, але вони характеризуються тим, що повний перелік цих справ визначений законодавцем на свій розсуд, виходячи з доцільності і практичної зручності.

Аналіз справ, віднесених до охоронного провадження, свідчить, що вони мали односторонній і двосторонній характер. В останніх вимога заявника спрямовувалася проти другої особи з протилежними інтересами (справи про викуп родового майна, відібрання доручення, поділ спадщини та виділ певної її частини подружжю тощо), що підтверджує їх спірний характер.

У ЦПК УСРР 1924 р., який був підготовлений за зразком ЦПК РСФРР 1923 р., була передбачена третя частина «Окремі провадження», тобто порядок розгляду таких справ, у яких немає спору про право цивільне між сторонами, а є одноособове звернення до суду за встановленням певних правовідносин або визнанням наявності тих чи інших прав. Це — провадження не ґрунтувалося на позові. У пояснювальній записці НКЮ УСРР до проекту ЦПК воно визнавалося безспірним.

Зміна у літературі назви «охоронне» на «окреме» провадження пояснювалася тим, що першим не охоплювалися всі види непозовного

провадження, віднесені до компетенції суду. Назва «окреме провадження» підкреслювала окремий (особливий), відмінний від позовних справ характер як за суттю, так і за формою провадження. До окремого провадження належали справи: про видачу судових наказів; депозит; розпорядження судом майна померлих; видачу дозволу на звернення у безспірному порядку стягнень на поточні рахунки і вклади у кредитних установах; встановлення обставин, від яких залежить виникнення публічних прав громадян; звільнення від військової служби за релігійними переконаннями за скаргами на дії нотаріусів.

У новій редакції ЦПК УСРР 1929 р. з окремого провадження були виключені зазначені вище перші три категорії справ, однак додана справа про відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника. До цього переліку вносилися зміни.

На початку 60-х років у порядку окремого провадження суд розглядав справи: за скаргами на помилки у списках виборців; про стягнення недоїмок і штрафів, за скаргами на дії нотаріусів та інших органів, які виконують нотаріальні дії; про встановлення юридичних фактів; про визначення осіб безвісти відсутніми і безвісно відсутніх померлими; про відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника (викликне судочинство); про розірвання шлюбу. Отже, у порядку окремого провадження розглядалися не тільки справи безспірного характеру, а й спірні, що виникли з державних, адміністративних, фінансових та сімейних правовідносин. ЦПК України 1963 р. справи, що виникали з державних, адміністративних, фінансових правовідносин, були виділені у самостійний вид «Провадження у справах, що виникають з адміністративно-правових відносин», а справи про розірвання шлюбу віднесені до позовного провадження. Згідно зі ст. 254 ЦПК України 1963 р. справами окремого провадження були: справи про визнання громадянина обмежено дієздатним чи недієздатним; про визнання громадянина безвісно відсутнім чи оголошення його померлим; про встановлення неправильності запису в актах громадянського стану; про встановлення фактів, що мають юридичне значення; про відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника; про оскарження нотаріальних дій або відмови у їх вчиненні. Законом України «Про внесення доповнень до Цивільного процесуального кодексу України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін і доповнень до Кодексу про шлюб та сім'ю України» (зміни щодо порядку усиновлення дітей)» від 12 липня 1996 р. №329/96-ВР ЦПК України був доповнений главою 35-А, якою врегульовано порядок розгляду справ про усиновлення дітей.

Згідно ст. 293 ЦПК України 2004 р. (зі змінами, станом на 04.11.2018), зазначений перелік був значно розширений.

Суд розглядає в порядку окремого провадження справи про:

- 1) обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи;
- 2) надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності;
- 3) визнання фізичної особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою;
- 4) усиновлення;
- 5) встановлення фактів, що мають юридичне значення;
- 6) відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника та векселі;

- 7) передачу безхазяйної нерухомої речі у комунальну власність;
- 8) визнання спадщини відумерлою;
- 9) надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку;
- 10) примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу;
- 11) розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб.

Діюче цивільне процесуальне законодавство, на відміну від ЦПК 1963 року, визначає окреме провадження як самостійний вид непозовного цивільного судочинства (ст. 293 ЦПК). Таке визначення окремого провадження, на думку І.Ю. Татулич, є не зовсім зрозумілим і не чітко сформульованим, оскільки законодавець починає його зі слів: «вид непозовного цивільного судочинства». Тоді виходить, що законодавець, формулюючи сутність окремого провадження, виходить не від найширшого поняття — усього цивільного процесу, а від вузького — лише від позовного. Але позовне є теж видом провадження, тому, даючи поняття «окремому провадженню», треба виходити з цивільного процесу в цілому. Разом з тим, підтримуємо позицію вченого-процесуаліста М.М. Ясинка, який вважає, що кожна справа окремого провадження, являючи собою процесуальну форму, за своєю суттю не відрізняється від суті процесуальної форми позовного провадження, оскільки вони створюються на основі організаційних дій суду відповідно до процесуальних норм. Отже, процесуальна форма виникає на основі організаційних дій суду, розвивається на ґрунті процесуальних правовідносин відповідно до процесуальних норм права, формується на основі локальних процесуальних форм, які своїми зовнішніми сторонами утворюють сегментарно стійку систему зовнішньої процесуальної форми судового процесу.

Що стосується особливостей даного виду провадження, то окреме провадження відрізняється від інших видів провадження за своїм предметом і завданнями суду, а також особливостями процесуального порядку розгляду справ. Так, найважливішою особливістю справ окремого провадження є відсутність у них спору про право. Найчастіше під спором про право розуміють «певний стан суб'єктивного права» і стверджують, що спір є «суть суперечності, конфлікт, протиборство сторін». Однак відсутність спору ще не означає абсолютної безспірності справи. Сама необхідність установлення факту, який уже в силу цього не є очевидним, підтверджує можливість існування спору про факт. Крім того, сама особа, відповідно до якої розглядається справа, може оспорити подану в суд заяву, тобто «спорити по суті справи».

Тому в процесуальній науці протягом багатьох років точиться дискусія з приводу того, чи можливий в окремому провадженні спір про факт. І чи завжди спір про факт тягне за собою спір про право? З цього приводу сформувалися два основні напрямки. Представниками першого є А.О. Мельніков, І.А. Жеруоліс, П.П. Єлісейкін, які стверджували, що спір про факт завжди тягне за собою спір про право, а тому він не припустимий в окремому провадженні. Більше того, І.А. Жеруоліс вважав, що незалежно від того, який виникає спір — підвідомчий суду чи не підвідомчий суду — завжди при спорі про факт необхідно залишати

заяву без розгляду. У той же час представники іншого напрямку (Р.Ф. Каллістратова, Д.М. Чечот) вважали, що спір про факт не завжди пов'язаний зі спором про право, а в окремому провадженні має місце «спірність позовних фактів і обставин».

На думку І.Ю. Татулич, у справах окремого провадження можливий спір про факт, що буде вимагати судового підтвердження, тому що не завжди факти, які встановлює суд, є для нього очевидними і можуть викликати сумніви щодо їх існування. Тому в усіх цих ситуаціях суд повинен переконатися в їх існуванні шляхом перевірки та зіставлення доказів по справі, виявленні протиріч у міркуваннях зацікавлених осіб. Тому спір про факт у окремому провадженні можливий, а наявність чи відсутність факту мають бути встановлені судом, якщо спір про факт не перейшов у спір про право. «Спір про право» і «спір про факт» взаємопов'язані, але не тотожні явища. У ЦПК України передбачається, зокрема, лише заборона у вирішенні справ окремого провадження в разі виникнення спору про право, а не про факт. Отже, вважаємо, що суд у разі виникнення спору про факт може вирішувати таку справу у порядку окремого провадження. Як вважає Т.В. Сахнова, в порядку окремого провадження факти встановлюються при наявності таких умов: факт, про встановлення якого просить заявник, породжує правові наслідки, заявник не має іншої можливості отримати чи відновити належні документи для підтвердження даного факту, встановлення факту не пов'язано зі спором про право, підвідомчого суду.

У порядку окремого провадження розглядаються також справи про надання права на шлюб, про розірвання шлюбу за заявою подружжя, яке має дітей, за заявою будь-кого з подружжя, якщо один з нього засуджений до позбавлення волі, про встановлення режиму окремого проживання за заявою подружжя та інші справи у випадках, встановлених законом.

У випадках, встановлених пунктами 1, 3, 4, 9, 10 частини другої цієї статті, розгляд справ проводиться судом у складі одного судді і двох присяжних.

Метою розгляду судом справ окремого провадження є захист прав і охоронюваних законом інтересів громадян, юридичних осіб і держави. Однак у теорії цивільного процесу питання про правову природу цих справ є дискусійним. Як правило, їх характерною ознакою вважають відсутність спору про право.

Залежно від характеру вимоги, переданої на розгляд суду, кожна зі справ окремого провадження має свої, лише їй властиві, особливості. Однак усі ці справи мають спільні риси, що відрізняють їх від справ позовного провадження і справ, які виникають з адміністративно-правових відносин. Справи останніх двох видів є однотипними. У своїй основі вони мають правову вимогу — спір про право, що виникає з матеріальних правовідносин, який передається на розгляд суду. У них беруть участь сторони з протилежними інтересами. У справах окремого провадження суд розглядає і вирішує не спір про право цивільне, характерний для позовного провадження, а вимогу до суду про встановлення певних обставин — юридичних фактів, зміну правового статусу громадянина або неправильність дій органів, які посвідчують такі обставини, з наявністю чи відсутністю яких закон пов'язує виникнення, зміну або припинення суб'єктивних

майнових і особистих немайнових прав. Отже, метою розгляду судом справ окремого провадження є захист прав і охоронюваних законом інтересів громадян, юридичних осіб і держави. Однак у теорії цивільного процесу питання про правову природу цих справ є дискусійними. Як правило, їх характерною ознакою вважають відсутність спору про право. Це необхідна можливість судового розгляду справ окремого провадження у законодавчому порядку.

Справи окремого провадження виникають також унаслідок перешкод для реалізації суб'єктивних прав у зв'язку зі здійсненням органами державного управління діяльності, спрямованої на задоволення запитів і потреб громадян. На розгляд суду в одних випадках передається спір, який виник у процесі такої діяльності, в інших — тільки вимога про встановлення певної обставини, судово підтвердження наявності або відсутності якої призводить до усунення вказаних перешкод. Рішення суду стає преюдиціальним для настання певних наслідків. Так, від визнання громадянина безвісно відсутнім або оголошення його померлим залежить здійснення суб'єктивних прав другим з подружжя на розірвання й припинення шлюбу, спадкоємцями — на одержання спадкового майна, банком — на одержання або зняття заборгованості з особи, якій було надано позику.

Під час розгляду справ окремого провадження суд зобов'язаний роз'яснити учасникам справи їхні права та обов'язки, сприяти у здійсненні та охороні гарантованих Конституцією і законами України прав, свобод чи інтересів фізичних або юридичних осіб, вживати заходів щодо всебічного, повного і об'єктивного з'ясування обставин справи.

З метою з'ясування обставин справи суд може за власною ініціативою витребувати необхідні докази.

Справи окремого провадження розглядаються судом з дотриманням загальних правил, встановлених цим Кодексом, за винятком положень щодо змагальності та меж судового розгляду. Інші особливості розгляду цих справ встановлені цим розділом.

Справи окремого провадження суд розглядає за участю заявника і заінтересованих осіб.

Справа про розірвання шлюбу за заявою особи, засудженої до позбавлення волі, може бути розглянута судом за участю представника такої особи.

Справи окремого провадження не можуть бути передані на розгляд третейського суду і не можуть бути закриті у зв'язку з укладенням мирової угоди.

Якщо під час розгляду справи у порядку окремого провадження виникає спір про право, який вирішується в порядку позовного провадження, суд залишає заяву без розгляду і роз'яснює заінтересованим особам, що вони мають право подати позов на загальних підставах.

При ухваленні судом рішення судові витрати не відшкодовуються, якщо інше не встановлено законом.

У рішенні суду про розірвання шлюбу зазначається про вибір прізвища тим з подружжя, який змінив прізвище під час державної реєстрації шлюбу, що розривається.

Згідно ст. 315 ЦПК «Справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення», суд розглядає справи про встановлення факту:

- 1) родинних відносин між фізичними особами;
- 2) перебування фізичної особи на утриманні;
- 3) каліцтва, якщо це потрібно для призначення пенсії або одержання допомоги по загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню;
- 4) реєстрації шлюбу, розірвання шлюбу, усиновлення;
- 5) проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без шлюбу;
- 6) належності правовстановлюючих документів особі, прізвище, ім'я, по батькові, місце і час народження якої, що зазначені в документі, не збігаються з прізвищем, ім'ям, по батькові, місцем і часом народження цієї особи, зазначеним у свідоцтві про народження або в паспорті;
- 7) народження особи в певний час у разі неможливості реєстрації органом державної реєстрації актів цивільного стану факту народження;
- 8) смерті особи в певний час у разі неможливості реєстрації органом державної реєстрації актів цивільного стану факту смерті;
- 9) смерті особи, яка пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підстави вважати її загиблою від певного нещасного випадку внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

У судовому порядку можуть бути встановлені також інші факти, від яких залежить виникнення, зміна або припинення особистих чи майнових прав фізичних осіб, якщо законом не визначено іншого порядку їх встановлення.

Справи про встановлення факту належності особі паспорта, військового квитка, квитка про членство в об'єднанні громадян, а також свідоцтв, що їх видають органи державної реєстрації актів цивільного стану, судовому розгляду в окремому провадженні не підлягають.

Суддя відмовляє у відкритті провадження у справі, якщо з заяви про встановлення факту, що має юридичне значення, вбачається спір про право, а якщо спір про право буде виявлений під час розгляду справи, — залишає заяву без розгляду.

Окреме провадження у цивільному процесі відіграє значну роль. Судові органи мають змогу розширити свою діяльність щодо виконання правоохоронної функції і сприяти зміцненню законності у діяльності органів держави і місцевого самоврядування, а громадяни та організації — використати судовий порядок для захисту своїх суб'єктивних прав і охоронюваних законом інтересів.

На сучасному етапі розвитку суспільства одним із пріоритетних напрямів державної політики в Україні є захист сім'ї, дитинства, материнства і батьківства. Досягнення цієї мети забезпечується за допомогою різних правових інститутів, серед яких особливе місце посідає судовий захист сімейних прав та інтересів, що здійснюється в порядку цивільного судочинства. Саме суду законодавцем надано найбільш широкі повноваження у вказаній сфері, порівняно із повноваженнями інших органів державної влади та місцевого самоврядування.

У порядку цивільного судочинства розглядається ціла низка справ, які опосередковують захист сімейних прав та інтересів. Разом із тим, серед них своєю

специфікою вирізняються справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення. В результаті їх розгляду забезпечується не тільки судовий захист сімейних прав та інтересів особи, але й створюються умови для здійснення нею особистих немайнових чи майнових сімейних прав, підтверджується наявність чи відсутність неоспорюваних сімейних прав.

Учені досліджували інститут окремого провадження у справах про встановлення всіх фактів, що мають юридичне значення, безвідносно до юридичної природи прав та інтересів, які підлягають правовій охороні. Разом із тим, сімейні права та інтереси є об'єктом особливої юридичної природи, що зумовлює специфіку провадження у відповідних цивільних справах.

Висновки. Отже, окреме провадження — це вид непозовного цивільного судочинства, в порядку якого розглядаються цивільні справи про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав, свобод та інтересів особи або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

На підставі викладеного можна дійти висновку, що окреме провадження є самостійним видом цивільного судочинства, який характеризується специфічним, процесуальним порядком розгляду і вирішенням чітко визначених процесуальним законом категорій цивільних справ, у яких суд установлює дії, події, стан, здійснює захист охоронюваних законом інтересів громадян і організацій. Визначено, що всі справи окремого провадження розглядаються судом з додержанням загальних правил цивільного судочинства, за винятком деяких положень і меж судового розгляду, і мають додаткові особливості розгляду. Оскільки ЦПК України виходить із єдності позовного та окремого провадження, то в ньому містяться норми, що можуть застосовуватися як у позовному, так і в окремому провадженні. Крім того, ЦПК містить також норми, які мають спеціальний характер для тих чи інших справ окремого провадження та норми, що застосовуються винятково в окремому провадженні. Така законодавча конструкція взаємодії різних за обсягом дій правових норм безпосередньо певною мірою визначається ст. 293 ЦПК, відповідно до якої справи окремого провадження розглядаються судом із додержанням загальних правил, встановлених ЦПК, за винятком положень щодо змагальності та меж судового розгляду. У справах окремого провадження чітко визначене коло заявників, обов'язковою є підготовка суддею справи до судового розгляду, можливий вихід суду за межі заявлених вимог, обмежена дія принципу змагальності та ін.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 21.02.2019. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон від 18 березня 2004 р. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
3. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 04.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
4. Васьковский Е.В. Учебник гражданского процесса. — М., 1914. — [С. 4—5, 515]

5. Вукот М. А. Спор о праве гражданском как основа искового производства. Вопросы развития и защиты прав граждан и социалистических организаций: межвуз. темат. сб. Калинин: КГУ, 1980. [С. 63–68]
6. Добровольский А.А., Иванова С.А. Основные проблемы исковой формы защиты права. М. : Изд-во Моск. ун-та, 1979. [С. 135]
7. Елисейкин П.Ф. Судебное установление фактов, имеющих юридическое значение. М. : Юрид. лит., 1973. [С. 128]
8. Жеруолис И. Сущность советского гражданского процесса = Tarybinio civilinio proceso esmė; ред кол.: А. Жюрис (отв. ред.) и др. Вильнюс : Минтис, 1969. [С. 204]
9. Каллистратова Р.Ф. Установление юридических фактов судом в порядке особого производства. Избранные труды по арбитражному и гражданскому процессам. Краснодар: Совет. Кубань, 2007. [С. 89–93]
10. Кашперська Т. Ц. Окреме провадження у справах про встановлення фактів, що мають значення для охорони сімейних прав та інтересів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2016. [С. 22]
11. Мельников А.А. Особое производство в советском гражданском процессе. М. : Наука, 1964. 128 с.
12. Сахнова Т. В. Курс гражданского процесса : теоретические начала и основные институты. М.: Волтерс Клувер, 2008. — [С. 561]
13. Татулич І.Ю. Процесуальні особливості розгляду та вирішення справ окремого провадження. Наук. вісн. Чернівецького ун-ту. 2013. Вип. 682. Правознавство. [С. 76–80]
14. Чечот Д.М. Неисковые производства. М.: Юрид. лит., 1973. [С. 166]
15. Штефан М. Й., Дріжчана О. Г. Процесуально-правова природа окремого провадження. Вісник Київського держ. ун-ту «Юридичні науки». 1985. № 25. [С. 25–33]
16. Ясинок М.М. Процесуальна форма цивільного судочинства, її природа та складові елементи. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2010. № 4-5. [С. 162]

Д.Ю. Тимошенко,

студентка Навчально-наукового інституту права

Національного університету державної фіскальної служби України

науковий керівник: ***А.В. Гарбінська-Руденко,***

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри фінансового права,

Національного університету державної фіскальної служби України

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВСЬКИМИ УСТАНОВАМИ УКРАЇНИ

Ключовим поняттям національного валютного законодавства є поняття «валютна операція» Такого значення воно набуває у зв'язку з тим, що при здійсненні валютних операцій будь-які особи, як резиденти, так і нерезиденти, набувають статусу суб'єктів валютних правовідносин та відповідно, їх дії підпадають під сферу валютного регулювання й контролю.

Операції з обміну валюти називаються валютними операціями. Відповідно до ст.1 Закону України «Про валюту та валютні операції» поняття валютна операція визначаються як операція, що має хоча б одну з таких ознак:

а) операція, пов'язана з переходом права власності на валютні цінності та (або) права вимоги і пов'язаних з цим зобов'язань, предметом яких є валютні

цінності, між резидентами, нерезидентами, а також резидентами і нерезидентами, крім операцій, що здійснюються між резидентами, якщо такими валютними цінностями є національна валюта;

б) торгівля валютними цінностями;

в) транскордонний переказ валютних цінностей та транскордонне переміщення валютних цінностей [1].

В сучасних умовах валютні операції є одним із найскладніших і найризикованіших видів бізнесу, які можуть бути як джерелом значних прибутків, так і збитків. Це зумовлює необхідність вивчення природи даних операцій як основи функціонування валютного ринку, їх впливу на діяльність підприємства.

Теоретичні і практичні засади досліджень валютних операцій розкрито у наукових працях таких вітчизняних вчених, як І. Жиглей, С. Левицької, Н. Литвин, А. Максименко, С. Маслова, Є. Павлюка, Є. Пашко, С. Половко, О. Пруського, О. Северина, та ін., а також зарубіжних - Е. Ланчева, Дж. Сороса, К. Фейса, Дж. Швагера та ін.

Перш ніж розглянути питання валютних операцій та особливостей їх здійснення, необхідно дослідити сутність валютного ринку як місця, де здійснюються ці операції. Валютний ринок є складовою частиною розвитку фінансового ринку і являє собою не що інше, як систему постійних економічних та організаційних відносин щодо операцій купівлі-продажу іноземних валют і платіжних документів в іноземних валютах [2]. Рівень розвитку валютного ринку залежить від характеру економічної системи країни, ступеня конвертованості валюти, рівня валютних державних обмежень. В Україні валютний ринок знаходиться у стадії формування.

Для обґрунтування цього твердження опрацьовано економічну літературу з метою з'ясування того, як сучасні вчені визначають валютний ринок. Виявлено, що окремі автори розглядають поняття "валютний ринок" як систему або сферу економічних і фінансових відносин, які пов'язані зі здійсненням операцій купівлі-продажу (обміну) іноземної валюти, а також операцій з інвестування валютного капіталу [3].

На думку А. Філіпенка, валютні ринки є найбільш повною формою ринкових відносин порівняно з валютними біржами й аукціонами. Вони ефективно обслуговують внутрішній і міжнародний платіжний оборот, забезпечуючи своєчасне здійснення розрахунків, більш раціональне й ефективне використання валютних коштів, прискорення їх оборотності, управління ліквідністю в іноземній валюті, страхування «звичних» ризиків від можливих змін валютних курсів, отримання учасниками валютних операцій прибутку у вигляді різниці курсів валют, ринкове і державно-монополістичне регулювання валютних курсів, проведення валютної політики, спрямованої на державно-монополістичне регулювання економіки (валютної інтервенції) [4, с. 159].

Виділяють чотири види валютних операцій: поточні валютні операції; валютні операції, пов'язані з рухом капіталу; валютний арбітраж і конверсійні операції. Однак, не усі автори вважають дані операції валютними. Так більшість з них

відносить до валютних операцій поточні валютні операції, валютні операції, пов'язані з рухом капіталу та конверсійні операції.

У ході проведеного дослідження виявлено неоднозначність підходів науковців до визначення валютного ринку та валютних операцій, що, в свою чергу, призводить до певної плутанини в термінологічному апараті. Запропоновано визначати валютний ринок як систему економічно-правових відносин, яка регулює попит та пропозицію з приводу обміну іноземної валюти та платіжних документів в іноземній валюті, а також операцій з інвестування валютного капіталу.

Під валютними операціями слід розуміти угоди, які укладаються суб'єктами валютного ринку з приводу купівлі-продажу іноземної валюти та інших валютних цінностей і надання позик в іноземній валюті на певних умовах.

На валютному ринку операції з іноземною валютою здійснюються переважно через комерційні банки, які на договірній основі виконують різні платіжні доручення іноземних банків-кореспондентів, а також через спеціалізовані ринки, серед яких Міжнародний валютний ринок у Чикаго, Лондонська міжнародна фінансова ф'ючерсна біржа, фондова біржа у Філадельфії. Клієнти на цих ринках діють через брокера [5, с. 2].

За останні роки значно зросла роль банків у здійсненні валютних операцій. На них припадає основний обсяг валютних операцій. У банках тримають рахунки інші учасники ринку та здійснюють із ними необхідні конверсійні і депозитно-кредитні операції. Банки начебто акумулюють (через операції з клієнтами) сукупні потреби ринку у валютних конверсіях, а також у залученні/розміщенні коштів та виходять із ними на інші банки. Окрім задоволення заявок клієнтів банки можуть проводити операції й самостійно за рахунок власних коштів. У підсумку валютний ринок являє собою ринок міжбанківських угод, і надалі маємо на увазі міжбанківський валютний ринок.

Для регулювання валютних операцій держави встановлюють так звані валютні курси — співвідношення між грошовими одиницями двох країн, яке використовується для обміну валют під час здійснення валютних та інших економічних операцій.

Зважаючи, що економіка України є відкритою, зростання впливу зовнішніх факторів робить вибір адекватного курсового режиму особливо актуальним. Курсова політика є невід'ємною складовою урядової програми економічного розвитку держави і має враховувати весь комплекс інструментів впливу та реальні можливості для її реалізації.

Основними факторами негативного впливу на динаміку валютного курсу в Україні є падіння ВВП, дефіцит торгового балансу, значні обсяги бюджетного дефіциту та проблеми, пов'язані з ефективністю бюджетних витрат, зростання заборгованості уряду, зокрема зовнішня криза ринку ОВДП, світова фінансова криза, відсутність структурної перебудови економіки [6, с. 202].

Сьогодні у сфері національної валютної політики України є інші важливі проблеми, які, на нашу думку, державі треба розв'язати негайно, зокрема:

- створити сприятливі умови для повернення з-за кордону валютних коштів, що належать українським «резидентам»;

- необхідно створити ефективну систему контролю за рухом капіталів, валютними операціями, міжнародними розрахунками, створенням і ліквідацією зарубіжних активів у країні та національних активів за кордоном;

- забезпечити умови для нарощування валютних резервів із метою підтримки стабільності гривні;

- продовжити подальшу децентралізацію і лібералізацію валютного ринку з метою формування конкурентного середовища і зменшення витрат на фінансове посередництво, розвиток та вдосконалення системи курсоутворення відповідно до структурних змін в економіці.

Підсумовуючи, зазначимо, що аналіз ознак валютних операцій надає можливість навести авторське визначення терміну «валютні операції», під яким, на наш погляд, розуміються врегульовані нормами національного законодавства або міжнародно-правовими угодами вольові дії фізичних і юридичних осіб (резидентів та нерезидентів), спрямовані на встановлення, зміну, припинення та реалізацію прав і обов'язків стосовно предметів, віднесених до валютних цінностей, а також дії з їх використання в якості засобу платежу або транскордонному переміщенню валютних цінностей. При цьому слід чітко проводити розмежування суміжних, але не тотожних за значенням понять «валютна операція», «валютна угода», «валютний правочин» та «валютні правовідносини».

Список використаних джерел

1. Про валюту та валютні цінності: Закон України від 21.06.2018 р., Відомості Верховної Ради. 2018. № 30, ст.239.
2. Хоффман Л., Зіденберг А. Зрушення до ринкової економіки. — К.: *Фенікс*. 2007. С. 122.
4. Загородній, А. С. Фінансово-економічний словник. — К.: *Знання*. 2007. С. 1072.
5. Філіпенко А.С. Міжнародні валютно-кредитні відносини : *підручник*. — К. : *Либідь*. 2011. С. 268.
6. Ющенко В.А. Банківська справа в Україні: законодавчі і нормативні акти: *навч. підручник*. — К. : 2010. Т. 1, 2. С. 94.
7. Платонова И.Н. Валютный рынок и валютное регулирование: *учебное пособие*. — М. : *Изд-во БЕК*. 2010. С.313.

Д.Ю. Тимошенко,
студентка Навчально-наукового інституту права
Національного університету державної фіскальної служби України
науковий керівник: **В.В. Чайка,**
доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри фінансового права
Національного університету державної фіскальної служби України

ОСОБЛИВОСТІ ТА НЕДОЛІКИ ОПОДАТКУВАННЯ АКЦИЗНИМ ПОДАТКОМ В УКРАЇНІ

В Україні відома дуже велика кількість податків, серед яких і є акцизний, який визначається одним з найбільш значимих, але разом і з цим, він є ризиковим, з погляду на його вплив на формування доходної частини бюджету країни. Акцизний податок, яким оподатковується окрема група товарів, відносять до групи непрямих податків. В нашій країні останнім часом спостерігається тенденція до посилення як його фіскальної, так і регулюючої функції щодо впливу на економічні та соціальні процеси, які мають місце в державі. В період економічної кризи, яка наразі відбувається в Україні посилюється активізація даного податку, а разом із цим, і виокремлюються недоліки акцизного податку.

Аспекти акцизного оподаткування досліджуються у роботах таких вчених: В. Андрущенко, О. Десятнюк, Ю. Іванова, А. Крисоватого, І. Лютого, П. Мельника, А. Соколовської, В. Суторміної, В. Федосова, С. Юрія та інших. Але окремі проблеми та питання щодо даного податку і досі залишаються малодослідженими та не вивченими, а тому потрібна подальша робота над вивченням даного податку.

Акцизний податок є одним з найбільш практичних засобів мобілізації доходів бюджету держави, що дозволяє швидко та систематично накопичувати необхідні для функціонування держави великі суми. Акцизний податок — це непрямий податок на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених Податковим кодексом як підакцизні, що включається до ціни таких товарів (продукції) [1]. Через цінові механізми податок може непрямо впливати на обсяги виробництва та реалізації окремих підакцизних товарів як на митній території України, так і в сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Характеристики акцизних товарів:

- 1) масовий попит;
- 2) забезпечують високу дохідність;
- 3) незамінність.

Кількість підакцизних товарів визначається кожною країною самостійно (наприклад, в Японії декілька сотень товарів: автомобілі; алкогольні та тютюнові вироби; електроенергія; проживання в готелях; харчування в ресторанах; купання в гарячих джерелах тощо) [2].

Ми вважаємо, що можна виділити такі особливості акцизного податку:

- 1) висока швидкість надходження до бюджету, оскільки перерахування відбувається відразу після реалізації товару чи послуги;
- 2) регулярно і швидко надходить до бюджету, зважаючи на наявність постійної потреби населення у споживанні підакцизних товарів;

3) при зростанні добробуту та споживання населення збільшуються надходження акцизного податку до бюджету, а отже, — і доходи держави;

4) має стримуючий вплив на споживання товарів, шкідливих для здоров'я населення. Держава отримує можливість регулювати рівень споживання населенням певних груп товарів — стимулювати споживання більш якісних та стримувати споживання небезпечних для здоров'я людей груп товарів.

Відповідно до VI розділу Податкового кодексу України [1], до підакцизних товарів належать:

- 1) спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво;
- 2) тютюнові вироби, тютюн та промислові замінники тютюну;
- 3) пальне;
- 4) автомобілі легкові, кузови до них, причепа та напівпричепа, мотоцикли, транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб і більше, транспортні засоби для перевезення вантажів;
- 5) електрична енергія.

Це нині чинний перелік станом на січень 2019 року. Щодо пального, то ще з 1 січня 2017 року був скасований акциз на роздрібний продаж пального (він сплачувався місцевим бюджетам за місцем знаходження АЗС). Однак, певні спроби щодо повернення даного акцизу у минулому році були, хоча підтримки з боку Мінфіну не здобули.

З 2018 р. встановлено графік збільшення специфічних ставок акцизного податку на тютюнові вироби і мінімального акцизного податкового зобов'язання зі сплати акцизного податку з тютюнових виробів (з урахуванням попередньої індексації загалом на 29,7 %) та надалі до 2025 р. на 20 % щороку до досягнення мінімального стандарту ЄС (90 євро за 1 000 шт.).

Слід зауважити, що ставки акцизного податку на спирт, пиво та алкогольні напої не збільшено, крім планового вирівнювання пільгової ставки на коньяк до ставки на інші спиртові дистиляти (загальне збільшення на 12 %)[3].

Враховуючи всі особливості оподаткування акцизного податку в країні, можна виділити наступні недоліки чинного механізму справляння акцизного податку:

- 1) недостатній рівень захисту від підробок вітчизняних акцизних марок;
- 2) недостатній рівень повноважень працівників податкових та митних органів задіяних у сфері контролю за виробництвом і обігом підакцизних товарів, а також недостатній рівень відповідальності за їх дії чи бездіяльність у сфері контролю за виробництвом та обігом підакцизних товарів;
- 3) суттєве підвищення ставок акцизного податку зумовило з одного боку зростання цін на підакцизні товари, а з іншого збільшення обсягів тіньового обігу підакцизних товарів [4].

З цієї причини сучасний порядок вітчизняного акцизного оподаткування потребує суттєвого вдосконалення, завданням якого, на наше переконання, повинно бути з одного боку унеможливлення тіньового обігу підакцизних товарів, а з іншого — забезпечення виконання цим платежем не лише фіскальних завдань, але й регулюючих функцій.

При цьому, дивлячись на недоліки справляння акцизного податку та прогалини в чинному законодавстві, на наше переконання, мають бути такі шляхи вдосконалення:

- суттєве збільшення переліку підакцизних товарів за рахунок ювелірних виробів, дорогих імпортованих автомобілів та інших предметів розкоші;
- запровадження більш захищених від підробок акцизних марок на алкогольні і тютюнові вироби;
- розширення прав та підвищення рівня відповідальності працівників податкових та митних органів, задіяних у сфері контролю за виробництвом і обігом підакцизних товарів;
- забезпечення стабільності ставок цього платежу протягом тривалого періоду (як мінімум — 3-5 років).

Результати проведеного дослідження особливостей на недоліків акцизного податку засвідчили, що, не дивлячись на суттєве вдосконалення механізму справляння акцизного податку, що відбулось в Україні в результаті прийняття Податкового кодексу та внесення цілого ряду змін до цього нормативно-правового акту, сучасний порядок справляння зазначеної податкової форми і нині не є досконалим. Основні проблеми його функціонування пов'язані, насамперед, зі зростанням фіскальних властивостей та зменшенням регулюючого впливу цього платежу. Тому, нагальною потребою сьогодення є необхідність суттєвого вдосконалення порядку нарахування і сплати акцизу шляхом посилення його регулюючих властивостей та розширення бази оподаткування.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р., № 2755—VI. *Відомості Верховної Ради*. 2010. № 13-14, № 15-16, № 17. С.112.
2. Мединська Т.В. Особливості застосування акцизу в Україні та деяких країнах світу. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. № 22(2). С. 206-212.
3. Карпенко С.П. Сутність та особливості акцизного оподаткування: світовий досвід та перспективи в Україні. *Економіка та держава*. 2017. № 3. С. 117-121.
4. Поктаєва О.В. Проблемні питання стягнення акцизного податку за Податковий кодексом України. *Фінансове право*. 2011. № 2. С.745-749.

Н.В. Хіміч, Я.І. Мінчук,
студенти Навчально-наукового інституту права
Національного університету державної фіскальної служби України
науковий керівник: **А.В. Гарбінська-Руденко,**
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри фінансового права,
Національного університету державної фіскальної служби України

МІЖНАРОДНІ ВАЛЮТНІ ВІДНОСИНИ ЯК ОСНОВНА ЛАНКА СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Розвиток валютних відносин в першу чергу зумовлюється передумовами та вдосконаленням міжнародного поділу праці, а також інтернаціоналізацією всього суспільно-політичного життя народів. Зростання основних перетворюючих тенденцій у світовому економічному розвитку паралельно супроводжується зростанням ролі міжнародних валютно-фінансових відносин, які з одного боку обслуговують міжнародний рух товарів та послуг, а з іншого є самостійною формою міжнародних економічних відносин. Міжнародні валютні відносини є основною ланкою світової економіки сьогодні, тому актуальним є дослідження основних аспектів їх функціонування, оскільки міжнародні валютні відносини мають значний вплив на повноту та ефективність інтеграції національної економіки до світогосподарських процесів у цілому.

Аналізу теоретичних засад валютно-фінансових відносин та операцій присвячено роботи таких вчених, як: В. К. Васенко, Ж. В. Завальна, О. І. Кабанець, Є. В. Карманов, В. Д. Кольга, О. А. Костюченко, М. В. Старинський та інші.

Міжнародні валютні відносини — це сукупність відносин у сфері грошей і кредиту, які опосередковують рух товарів, капіталів та послуг між країнами, регіонами, фірмами, банками, установами, фізичними особами. Процес відтворення і валютні відносини є взаємопов'язаними. З одного боку, розвиток процесу відтворення виступає об'єктивною основою валютних відносин, оскільки породжує експорт капіталу, міжнародний обмін товарами та послугами, передачу технології та інше, і, відповідно, визначає весь комплекс валютних відносин, що пов'язані з міжнародним оборотом останніх. З іншого боку, хоча валютна сфера — вторинна щодо сфери матеріального виробництва, вона не лише пасивно відбиває перебіг виробничих процесів, а й активно на них впливає [1, с. 8].

Міжнародні валютно-фінансові організації сьогодні є найбільш впливовою силою в умовах економічної інтеграції та фактично утворюють провідну рушійну силу потужних глобалізаційних процесів.

Новелою в правовому регулюванні валютних відносин в Україні стало приведення в дію 7 лютого 2019 року Закону України « Про валюту та валютні операції». Даний Закон скасовує низку неактуальних обмежень, визначає правові засади здійснення валютних операцій, валютного регулювання та нагляду, декларує значну лібералізацію валютних операцій та руху капіталу. До основних нововведень можемо віднести:

- скасування індивідуальних ліцензій, що призведе до спрощення імплементації «програм заохочення співробітників корпорацій» (Stock Purchase and Option Plans тощо), які зазвичай передбачають придбання акцій закордонних компаній;

- скасування вимоги щодо реєстрації кредитів/позик в іноземній валюті, укладених з нерезидентами;

- скасування граничних строків розрахунків за експортно-імпортними операціями;

- обов'язковий продаж валютної виручки;

- обмеження на операції з рухом капіталу [2].

Міжнародні валютні відносини забезпечують системну збалансованість та економічну рівновагу світових господарських зв'язків. Вони спричиняють активний зворотній вплив на якісні перетворення світового господарства.

Валютно-фінансові відносини можуть здійснюватися на таких основних рівнях, що пов'язані між собою: національному та міжнародному (регіональному та світовому). При цьому критеріями приналежності валютно-фінансових відносин до кожного з цих рівнів мають бути: участь іноземних суб'єктів господарювання, правове поле, у якому реалізуються відносини. Так, якщо операції з валютою здійснюються виключно національними суб'єктами господарювання, які керуються, відповідно, законами та нормативними актами своєї держави, то рівень визначається як національний. Якщо задіяні також іноземні суб'єкти господарювання, що спричиняє застосування норм права також іншої держави та міжнародних правових норм, то рівень відносин підвищується до міжнародного [3].

Основним елементом, який допомагає краще зрозуміти природу валютно-фінансових відносин, виступають суб'єкти, які беруть участь у їх здійсненні.

Досліджуючи склад учасників валютно-фінансових відносин, доцільно звернути увагу, по-перше, на класифікацію інституційних секторів ООН, у якій виділяють нефінансові корпорації, фінансові корпорації, національний уряд, домогосподарства, неприбуткові організації, що обслуговують домашні господарства. По-друге, важливо ідентифікувати учасників залежно від ступеня їх участі у валютно-фінансових відносинах. З цієї точки зору суб'єктів валютно-фінансових відносин можна поділити на дві основні групи: професійні та непрофесійні учасники [4].

Отже, у результаті дослідження бачимо, що міжнародні валютні відносини являють сукупність відносин у сфері грошей і кредиту, які опосередковують рух товарів, капіталів та послуг між країнами, регіонами, фірмами, банками, установами, фізичними особами. Валютно-фінансові відносини пов'язані із функціонуванням валюти в міжнародній торгівлі, економічному і технічному співробітництві, наданні та отриманні позик, кредитів тощо. Валютно-фінансові відносини реалізуються у формі конкретних валютно-фінансових операцій, до яких належать валютні операції (операції з монетарним золотом та спеціальними правами запозичення та операції з валютою та валютними депозитами) та фінансові операції (операції з акціонерними та неакціонерними цінними

паперами, кредитні операції, операції страхування та інші оплатні операції. Таким чином, ми вважаємо, що міжнародні валютні відносини займають чільне місце в системі світової економіки, а тому потребують більшого вдосконалення та дослідження.

Список використаних джерел

1. Руденко Л. В. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції. *Підручник*. Київ: Центр навчальної літератури. 2007. С. 632
2. Нове правове регулювання валютних операцій в Україні з 2019 року. Огляд законодавчих змін. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/publications/assets/taxnewletter/2018/pwcnewslettercurrency-control.pdf> (дата звернення 04.04.19).
3. Черемісова Т. А. Міжнародні фінансові відносини та валютний ринок в умовах глобалізації. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. Вип. 2 С. 195
5. Васенко В. К. Валютно-фінансовий механізм зовнішньоекономічної діяльності: *навчальний посібник*. Київ: Центр навчальної літератури. 2004. С. 216

Н.В. Хіміч,

студентка Навчально-наукового інституту права
Національного університету державної фіскальної служби України
науковий керівник: **В.В. Чайка,**

доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри фінансового права
Національного університету державної фіскальної служби України

ОСОБЛИВОСТІ СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ ТА ОСНОВНІ ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

Забезпечення збалансованого розвитку всі систем суспільства, а також гармонізація інтересів різних верств населення та інтеграція України у світову економічну систему є основною потребою сьогодні. Досить важливе місце посідає в цьому створення ефективної системи оподаткування, адже саме податки та збори є основним джерелом забезпечення держави необхідними фінансовими ресурсами. Прогалини у справлянні податків дуже стримують соціально-економічний розвиток держави. Одним з найбільш важливих у системі податків та зборів на нашу думку є податок на додану вартість, так як ми стикаємось з ним щоденно і саме він, на нашу думку, становить основу процесу бюджетоутворення. Тому доцільним та актуальним сьогодні є дослідження правової природи податку на додану вартість (далі — ПДВ), визначення його особливостей та шляхів покращення його справляння, що в свою чергу призведе до розвитку національної економіки загалом.

Особлива увагу дослідженню ПДВ приділили такі науковці як: Булгакова С.О., Вишневський В.П., Вишневська М.К., Гега П.Т., Доля Л.М., Гетьман В.П., Килимник Ю.В. Дикань Л.В., Д'яконова І.І., Кучерявенко Н.П., Федосов В.М., Опарін В.М., П'ятаченко Г.О. та ін.

Ідея запровадження ПДВ належить співробітнику податкового департаменту Франції Морісу Лоре. Він описав схему дії ПДВ та обґрунтував його переваги.

Першою країною, яка запровадила ПДВ, була Франція, а потім розповсюдився по всій Європі [1, с. 43].

ПДВ вважається одним із наймолодших та водночас найсуперечливіших податків. Податок на додану вартість є одним з найпрогресивніших податків, який в умовах ринкової економіки є досить ефективним.

Процес запровадження ПДВ пройшов такі етапи:

I етап (1937–1948 рр.) — перехід від податку з обігу до єдиного податку на виробництво;

II етап (1948–1954 рр.) — створення системи роздільних платежів, відповідно до якої кожен виробник платив податок з загальної суми своїх продаж за вирахуванням податку, що входив до ціни куплених ним комплектуючих, з різницею в один місяць;

III етап (1954 р. — до сьогодні) — введення в податкову практику замість єдиного податку на виробництво ПДВ, вдосконалення механізму адміністрування ПДВ [2].

Масове застосування податку на додану вартість насамперед зумовлюється тим, що оподаткування підлягає дохід, який спрямовується на споживання, тому податок на додану вартість ще називаємо податок на споживання.

У країнах Євросоюзу ПДВ відіграє суттєву роль тому, що завдяки цьому податку реалізується основна мета інтеграції країн — забезпечення вільного переміщення товарів, послуг, праці й капіталу. В ЄС прийнято такі схеми адміністрування ПДВ, які дають змогу здійснювати точне нарахування і відшкодування цього податку на товари й послуги експортного призначення. Але при надходженні в країну призначення імпортовані товари й послуги обкладаються ПДВ так само, як і товари власного виробництва. Це створює однорідне податкове середовище для товарів і послуг, що пропонуються для реалізації на міжнародних ринках [3].

Одним із недоліків ПДВ слід виділити значний його вплив на загальний рівень цін та регресивність, особливо щодо малозабезпечених верств населення.

Серед найпоширеніших цілей реформ — установлення нижчих ставок ПДВ на товари першої необхідності, спрощення адміністрування та сплати ПДВ, боротьба з ухиленням від сплати ПДВ, адаптація ПДВ до міжнародних стандартів. У сучасних умовах в Україні також дуже широко обговорюються питання зниження ставок ПДВ, що змогло б дати можливість платникам податків знизити податкове навантаження [4].

В процесі адміністрування ПДВ великого значення набула проблема ухилення від його сплати. Сьогодні дії працівників фіскальних органів спрямовані на ліквідацію вищезгаданих схем з метою зменшення кількості недобросовісних платників та збільшення доходів до Державного бюджету України.

Тому, виходячи із зазначеного вище, можемо дійти до висновку, що удосконалення системи справляння ПДВ та вирішення основних її проблем можна за допомогою:

- посилення контролю своєчасністю сплати та комплексністю декларування податків;

- запровадження моніторингу діяльності господарської діяльності платників;
- визначення підприємств, що належать до груп ризику;
- визначення оптимального рівня ставки податку;
- вдосконалення системи взаємодії між Державною фіскальною службою та платниками податку;
- посилення відповідальності за ухилення від сплати податків;
- проведення роз'яснювальної роботи та підвищення рівня правової культури з платниками податків.

Зазначені заходи, на нашу думку, допоможуть підвищити роль податку на додану вартість та поліпшити структуру національної економіки.

Список використаних джерел

1. Кузьмінський Ю. Податок на додану вартість в Україні та деяких країнах СНД. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2004. С. 65-67.
2. Покатаєва О.В. Справляння податку на додану вартість у контексті Податкового кодексу України. *Держава та регіони*. 2011. № 1. С.48-53.
3. Лайко П., Долженко І., Лайко Г. Основні вимоги Європейського союзу щодо справляння ПДВ. *Бухгалтерія в сільському господарстві*. 2004. №21 С. 16-19.
4. Лукін В. О., Савченко В. І. Теоретичні аспекти аналізу податкових надходжень до бюджету. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_4_16 (дата звернення: 21.03.2019).

ПРИРОДНИЧІ НАУКИ

А.С. Гнида, А.Ю. Райська,

студентки природничо-математичного факультету
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

КЛІМАТИЧНІ ФЕНОМЕНИ ЕЛЬ-НІНЬЙО ТА ЛА-НІНЬЯ

В Тихому океані спостерігаються особливі явища, які можна розглядати як аномальні. Вони розповсюджуються на величезні простори і мають істотне еколого-географічне значення. Такими аномальними явищами, що охоплюють океан і атмосферу є Ель-Ніньйо та Ла-Нінья, разом відоме як Південне коливання.

Ель-Ніньйо та Ла-Нінья — тепла та холодна течії, або характерні для екваторіальної зони Тихого океану протилежні екстремальні значення температури води й атмосферного тиску, що тривають близько шести місяців [1].

Ці ефекти були вперше описані в 1923 р. Гільбертом Томасом Волкером [2], який вияснив, що і Ель-Ніньйо, і Ла-Нінья впливають на схеми циркуляції океанічних і атмосферних течій. Це, в свою чергу, впливає на погоду і клімат по всій земній кулі, провокуючи посухи в одних регіонах, урагани і сильні дощі - в інших.

Феномен Ель-Ніньйо (іспанською «хлопчик») полягає в різкому підвищенні температури (на 5–9 °С) поверхневого шару води на сході Тихого океану на площі близько 10 млн. км².

Утворення Ель-Ніньйо проходить таким чином: поблизу тихоокеанських берегів Південної Америки діє холодна Перуанська течія, яка виникає завдяки пасатам. Приблизно один раз на 5–10 років пасати слабшають на 1 – 6 місяців. В результаті холодна течія припиняє свою роботу, а до берегів Південної Америки зміщуються теплі води [3].

Аномально теплі поверхневі води Ель-Ніньйо займають не тільки прибережну область біля Південної Америки, але і велику частину тропічної зони Тихого океану аж до 180 меридіана. Існує постійний теплий плин, що бере початок від берегів Перу і простягується до архіпелагу, що лежить на південному сході азіатського континенту. Він являє собою акваторію нагрітої води, по площі рівній території США. Нагріта вода інтенсивно випаровується і наповнює атмосферу енергією. Над нагрітим океаном утворюються хмари. Зазвичай, пасатні вітри женуть шар цієї теплої води від Американського узбережжя у бік Азії. Приблизно в районі Індонезії плин зупиняється, і над півднем Азії

проливаються мусонні дощі. При Ель-Ніньйо в районі екватора цей плин прогривається сильніше, ніж звичайно, тому пасатні вітри слабшають або зовсім не дмуть [3].

Посилення феномена Ель-Ніньйо призводить до зрушення областей зниженого тиску до Анд, відбувається інтенсивне випаровування прибережних вод, внаслідок чого спостерігається підвищення рівня опадів у Південній Америці.

Ефект, схожий на Ель-Ніньйо, іноді спостерігається в Атлантичному океані, де вода вздовж екваторіального узбережжя Африки стає теплішою, а біля узбережжя Бразилії — холоднішою. Причому, простежується зв'язок цієї циркуляції з Ель-Ніньйо [4].

Ла-Нінья (іспанською «дівчинка») — протилежність Ель-Ніньйо, проявляється як зниження поверхневої температури води нижче кліматичної норми на сході тропічної зони Тихого океану.

Даний феномен є заключною фазою Ель-Ніньйо, який породжує глобальну кліматичну аномалію. Природне пояснення подібного явища — це руйнування озонового шару над Антарктидою і Екватором, що викликає танення льодовиків і призводить до припливу холодної води в Перуанську течію, яка і остуджує Ель-Ніньйо [3].

Під час формування Ла-Нінья пасатні вітри із західного узбережжя Північної та Південної Америки значно підсилюються. Вітри зрушують зону теплої води і площа холодних вод розтягується на 5000 км, саме в тім місці (Еквадор — острова Самоа), де при Ель-Ніньйо повинен бути пояс теплих вод. У цей період в Індокитаї, Індії й Австралії спостерігаються могутні мусонні дощі. Країни Карибського басейну і США при цьому страждають від посух і смерчів.

Південне колювання найчастіше виникає з грудня по березень. Розходження в тім, що Ель-Ніньйо виникає в середньому один раз у 3 — 4 роки, а Ла-Нінья — раз у 6 — 7 років. Обидва явища несуть із собою значну кількість ураганів, але під час Ла-Нінья їх буває в 3— 4 рази більше [2].

Найсильнішим за весь період спостережень було Ель-Ніньйо в 1997— 1998 роках. Воно викликало найпотужніший за всю історію метеорологічних спостережень ураган, що пронісся над країнами Південної та Центральної Америки. В Перу, в пустелі Атакама, де дощі бувають один раз в десять років, утворилося озеро площею в десятки квадратних кілометрів. Надзвичайно тепла погода була зареєстрована в Південній Африці, на півдні Мозамбіку, Мадагаскарі, а в Індонезії і Філіппінах панувала надзвичайна посуха [4]. В Індії практично були відсутні мусонні дощі, тоді як в засушливому Сомалі кількість опадів перевищувала норму.

Відповідно до останніх спостережень, вірогідність настання Ель-Ніньйо можна визначити, якщо:

- спостерігається підвищення повітряного тиску над Індійським океаном, Індонезією та Австралією;
- відбувається падіння тиску над Таїті, над центральною і східною частинами Тихого океану;
- ослаблення пасатів в південній частині Тихого океану аж до їх припинення і

зміни напрямку вітру на західне;

- наявні теплі повітряні маси в Перу, дощі в перуанських пустелях.

При Ла-Нінья спостерігаються аномальні зворотні ознаки.

Поперемінне панування то теплої океанічною фази в явищі Ель-Нін'я, то холодної фази в Ла-Нінья здатне сильно змінювати рівень світового океану. Як тільки приходить Ель-Нін'я зростання рівня води починає відбуватися швидше, але зі зміною фаз майже кожні 5 років спостерігається діаметрально протилежне явище. Сила ефекту тієї чи іншої фази залежить і від інших факторів та яскраво відображає загальну зміну клімату.

Вплив кліматичних явищ Ель-Нін'я та Ла-Нінья за даними спеціалістів-кліматологів буде зростати. Вивченням обох фаз Південного коливання займається багато вчених по всьому світу, так як вони містять в собі безліч ключів до того, що відбувається на Землі та що її чекає.

Список використаних джерел

1. Ель-Нін'я [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Эль-Нинья>.
2. Трофимчук О., Трофимова І., Пархісенко Я. (13 січня 2001). Погоду робить Ель-Нін'я. Дзеркало тижня. Процитовано 11 листопада 2012.
3. Кравцов Ю. О. Земля - єдиний, живий організм [підручник] / Юрій Олександрович Кравцов - М.: Природа, 2007. — 56 ст.
4. Климатические феномены Ла-Нинья и Эль-Ниньо, и их влияние на здоровье и социум [Електронний ресурс] // День Х, 2011 — 2018. — Режим доступу: <https://the-day-x.ru/klimaticheskie-fenomeny-la-ninya-i-el-nino-i-ix-vliyanie-na-zdorove-i-socium.html>

УДК 616.441 — 008.61:616.7-053.9:612.015.6

А.В. Гоян,

студентка Буковинського державного медичного університету, м. Чернівці

РОЛЬ ВІТАМІНУ D: ПОТОЧНИЙ СТАН ВИВЧЕННЯ

Анотація. Вітамін D вважається важливим компонентом біохімічних процесів в організмі. Чимало публікацій в останні роки вивчають ті чи інші функції цього вітаміну, проте достовірних даних досі існує недостатньо.

Вивчення даної теми проводилося шляхом огляду та аналізу існуючих літературних джерел.

В ході дослідження встановлено, що вітамін D пов'язують функціонуванням ендокринної, нервової, серцево-судинної, травної та інших систем організму людини, а його недостатність з такими нозологіями як: цукровий діабет (ЦД), гіпертонічна хвороба, атеросклероз, автоімунний тиреоїдит (АІТ) та інші автоімунні захворювання, ожиріння.

Ключові слова: Вітамін D, функції вітаміну D, рецептор вітаміну D, серцево-судинна система, імунна система, нервова система, ендокринна система.

Актуальність. В останні роки вітамін D стає об'єктом все більшої кількості досліджень, що пов'язано в першу чергу з відкриттям рецепторів вітаміну D (VDR) у більш ніж 35 органах та тканинах. На клітинному рівні вітамін D розглядається як один з ключових компонентів цитоплазматичного гомеостазу, на рівні організму — як нутрієнт, гормон та регулятор функцій багатьох систем і органів. Водночас дефіцит вітаміну D поступово стає глобальною світовою проблемою. В контексті вищесказаного вивчення ролі вітаміну D є актуальним питанням.

Мета дослідження: вивчити та встановити роль вітаміну D в функціонуванні організму людини.

Результати дослідження. Вітамін D (далі — VD) — жиророзчинний вітамін, «класичною» функцією якого є регуляція обміну кальцію в організмі людини. Метаболізм VD є складним фізіологічним механізмом, що охоплює майже усі органи та системи [1]. Синтезуючись у епітеліоцитах (переважно базального шару епідермісу) у вигляді холекальциферолу під впливом ультрафіолетових (УФ) променів (довжина хвилі 290-320 нм) із провітаміну 7-дигідрохолестеролу [13], або ж надходячи з їжею у вигляді ергокальциферолу (рослинного походження) або знову ж таки холекальциферолу (тваринного походження) [1]. Його метаболізм продовжується у печінці, де за участі 25-гідроксилази та цитохрому P2R1 він перетворюється на кальцидіол ($25(\text{OH})\text{D}_3$). Ця форма VD володіє незначною біологічною активністю, проте є стійкою — період напіврозпаду становить близько 21-30 днів, що має важливе значення для виявлення рівня VD в організмі. Циркулюючи з кров'ю, $25(\text{OH})\text{D}_3$ потрапляє у нирки, де під дією 25-гідроксिवітаміну D-1 α -гідроксилази та цитохрому P450 перетворюється на біологічно активну форму — кальцитріол ($1,25(\text{OH})_2\text{D}_3$), період напіврозпаду якого становить всього 4-15 годин. Крім нирок, цей процес також відбувається у кістках, шкірі, лімфатичній тканині, плаценті. В подальшому $1,25(\text{OH})_2\text{D}_3$ гідроксильється і виводиться нирками [1].

Фізіологічна дія VD забезпечується його взаємодією з власним рецептором (RVD), що у комплексі з ретиноїдним X рецептором (RXR) являє собою трансмембранний гетеродимерний білок, який уже виявлений у більш ніж 35 тканинах та органах [5]. Зв'язуючись з RVD/RXR комплексом, $1,25(\text{OH})_2\text{D}_3$ проникає до ядра клітин та селективно інгібує чи підсилює експресію тих чи інших генів, таким чином впливаючи на синтез РНК, білків, та, як наслідок, регулюючи загалом біохімічні процеси як на рівні клітини, так і на рівні систем органів та організму в цілому.

До провідних функцій VD належить регуляція кальцієвого обміну в кістках, кишечнику та нирках [24]. Так, рівень VD корелює із ризиком виникнення переломів [12], порушенням кальцієвого обміну та розвитком гіпаратиреозу. Проте чимало клінічних досліджень, оглядів літератури, мета-аналізів в останні роки спрямовані на з'ясування нових, «некласичних» функцій VD з метою встановлення і розуміння наслідків його недостатності та дефіциту [22]. Так, доведено, що $1,25(\text{OH})_2\text{D}_3$ посилює вироблення макрофагами та моноцитами дефенсину β_2 та катетиліцин-протимікробного пептиду (CAMP), збільшуючи

протимікробну активність цих клітин, а також безпосередньо стимулює хемотаксис, фагоцитарну здатність клітин імунної системи і загалом відіграє роль імуномодулятора [22]. Групою вчених навіть висунуто припущення про те, що вищі рівні BD знижують реплікацію вірусу імунодефіциту людини [6]. З іншого боку, доведено, що BD є «супресором набутого імунітету» [22], безпосередньо пригнічуючи імунну відповідь внаслідок зниження функціональної здатності Т-хелперів1 (Th1) та зменшення секреції прозапальних цитокінів, таких як інтерферон γ (IFN- γ), IL-6, IL-2 та деяких інших [22]. Також висловлено припущення, що $1,25(\text{OH})_2\text{D}_3$ діє як імуномодулятор не лише пригнічуючи Th1 клітини, але також впливаючи на Th2 клітини, регуляторні Т-клітини (Tregs) та Th17 клітини [9]. Загальний ефект BD на диференціювання клітин Th також обумовлений його впливом на макрофаги, антиген-презентуючі клітини, що регулюють утворення Т-клітин. *In vitro* $1,25(\text{OH})_2\text{D}_3$ індукуює «толеогенний стан», який характеризується низьким рівнем прозапальних цитокінів, таких як IL-12 і TNF- α , з підвищеним рівнем протизапального IL-10, що стимулює диференціювання Tregs клітин та індукуює апоптоз автореактивних Т-клітин [17].

Такі результати настановлюють на думку про зв'язок між рівнем BD та автоімунними процесами в організмі. У зв'язку з цим численні дослідження були спрямовані на визначення достовірності цього зв'язку, і чимало з них виявились успішними. Так, станом на початок 2019 року встановлено, що недостатній рівень кальцитріолу супроводжує такі нозології як ревматоїдний артрит, АІТ, автоімунний енцефаломієліт, системний червоний вовчак, анкілозуючий спондилоартрит, розсіяний склероз, автоімунний ЦД 1-го типу та інші автоімунні процеси [8, 10, 14, 17, 19, 20].

Також в наукових працях останніх років активно вивчається участь BD у регуляції функціонування серцево-судинної системи [3]. Встановлено, що BD, взаємодіючи з RVD/RXR, має здатність до пригнічення експресії гена, що кодує ренін, таким чином знижуючи синтез власне реніну, а в подальшому — ангіотензину II, який є потужним вазоконстриктором [18]. В свою чергу, дефіцит BD призводить до звуження кровоносних судин та артеріальної гіпертензії (АГ), що також призводить до розвитку ендотеліальної дисфункції. Крім того, доведено, що зниження рівня кальцитріолу підвищує ризик васкулярних запальних процесів, що в супроводі ендотеліальної дисфункції є провісниками розвитку атеросклерозу [18]. Припускається, що прозапальний ядерний фактор κB є посередником між ендотеліальною дисфункцією і низьким рівнем кальцитріолу [2]. Також BD перешкоджає захопленню холестерину макрофагами та забезпечує транспортування ліпопротеїнів високої щільності, що також свідчить про його антиатерогенну дію. Окрім вищеперерахованих механізмів, вплив BD на серцево-судинну систему забезпечується його безпосередньою взаємодією з гладком'язовими клітинами судин та кардіоміоцитами. Таким чином, існує зв'язок між зниженням рівня BD в організмі та АГ, атеросклерозом, ризиком виникнення інфаркту міокарда та низкою інших кардіоваскулярних патологій [2, 3, 13, 18], що було показано і доведено на тваринних моделях недостатності BD [22].

Окремої уваги заслуговують дослідження зв'язку між BD, інсулінорезистентністю та ЦД 2-го типу. RVD, наявні у β -клітинах острівців Лангерганса підшлункової залози, впливають на секрецію інсуліну [4]. Взаємодія BD з ядерними RVD (nVDR) запускає каскад біохімічних перетворень, які підвищують експресію гена, що кодує інсулін. BD також загалом позитивно впливає на синтетичні механізми в β -клітинах, запобігає їх апоптозу, що забезпечується мембранним рецептором mVDR [23]. Водночас, наявність RVD у більшості клітин організму сприяє транспорту глюкози до клітин, а також діє на інсулінові рецептори периферичних тканин, знижуючи таким чином їх інсулінорезистентність. В процесі клінічних досліджень показано зворотну залежність між рівнем BD в крові та інсулінорезистентністю, що доводить його вплив на виникнення ЦД 2-го типу [4]. Вплив BD на жирову тканину також забезпечується RVD, хоча це питання досі залишається дискусійним. Так, встановлено зворотну кореляційну залежність між концентрацією $1,25(\text{OH})_2\text{D}_3$ та вмістом ліпідів у крові, проте аналогічна залежність з ІМТ є сумнівною, а результати різних досліджень суттєво відрізняються. Так, у мета-аналізі, проведеному групою вчених у Китаї, в якому розглянуто 3867 пацієнтів з ожирінням та 9342 умовно здорових пацієнтів, встановлено зв'язок між недостатністю BD та ожирінням [25]. Має також право на існування гіпотеза про вплив ожиріння на рівень BD, що, однак, також достовірно не доведено. Проте вплив BD на жирову тканину та сам факт участі вітаміну в ліпідному обміні беззаперечний [17].

Особливу актуальність вивчення BD доводять останні дослідження у сфері онкології, які висвітлюють позитивний ефект кальцитріолу та пригнічення росту пухлин в першу чергу за рахунок імунної реакції [16]. Крім цього, дія $1,25(\text{OH})_2\text{D}_3$ зумовлена його безпосередньою взаємодією з RVD ракових клітин, що призводить до зниження їх проліферативної здатності, затримуючи клітини в G_0/G_1 стадії клітинного циклу [5]. Пригнічення циклінів і циклінозалежних кіназ (CDK) та/або активація інгібіторів CDK, таких як p21 і p27, кальцитріолом призводять до зниженої активності CDK, зниження активності E2F і E2F-генів-мішеней та подальшого інгібування росту. Імуногістохімічні дослідження раку молочної залози показали, що активність диференціації онкоклетин перебувала в кореляційній залежності не лише з активацією рецепторів статевих гормонів (зокрема естрогену), але й RVD [21]. Також нещодавні дослідження раку товстої кишки показали, що $1,25(\text{OH})_2\text{D}_3$ пригнічує сигнальний шлях Wnt/ β -catenin, що призводить до зниження проліферації злоякісних клітин [15]. Крім того, BD знижує активність інших шляхів регуляції проліферації: фактора росту TGF- β , епідермального фактора росту, інсуліноподібного фактора росту, тромбоцитарного фактора росту і фактора росту фібробластів-2 [5]. Окрім вищевказаного, кальцитріол знижує здатність онкоклетин до поширення та інвазії до інших тканин організму, знижуючи синтез власне молекул адгезії (α 6 інтегрин, β 4 інтегрин, фактор адгезії-1), що проявляється пригніченням метастазування пухлин [5]. Чимало досліджень нині спрямовані на експериментальну терапію високими дозами BD пацієнтів з онкологічною патологією, проте результати цих

досліджень поки що сумнівні. У той же час, встановлено достовірне зниження рівня ВД в сироватці крові у пацієнтів з раком молочної залози [21], товстої кишки [15], жіночих статевих органів [7], щитоподібної залози [14] та шкіри [38].

Цікавими виявились результати дослідження М. Gaksch та співавторів, в процесі якого було вивчено вплив рівня ВД на рівень смертності загалом. Враховувалися дані 26916 осіб з європейського континенту, результатом досліджень стало доведення оберненої достовірної залежності між рівнем ВД в організмі та смертністю [11].

Висновки. Загалом через недостатню кількість рандомізованих клінічних досліджень, функції ВД досі обґрунтовані недостатньо, хоча фізіологічне розуміння його впливу на організм достатньо вивчене. Наслідками недостатності ВД є низка патологічних процесів практично у всіх системах та органах, які, однак, ще потребують клінічного доведення та вивчення.

Список використаних джерел

1. Чекман І.С. Фармакологія вітаміну D / І.С. Чекман, Н.О. Горчакова, В.В. Бережний та ін. // Современная педиатрия. — 2017. — №2. — С. 28-36. — DOI:10.15574/SP.2017.82.28.
2. Bikle D.D. Vitamin D metabolism, mechanism of action, and clinical applications / D.D. Bikle // Chemistry & Biology. — 2014. — Vol. 3. — P. 319-329. — DOI: 10.1016/j.ecl.2017.09.001
3. Caccamo D. Health risks of hypovitaminosis D: a review of new molecular insights / D. Caccamo, S. Ricca, M. Curro, R. Ientile // International Journal of Molecular Sciences. — 2018. — Vol. 3. — P. 892. — DOI: 10.3390/ijms19030892.
4. Candido F. Vitamin D: link between osteoporosis, obesity, and diabetes? / F. Candido, J. Bressan // International Journal of Molecular Sciences. — 2014. — Vol. 4. — P. 6569-6591. — DOI: 10.3390/ijms15046569.
5. Christakos S. Vitamin D: metabolism, molecular mechanism of action, and pleiotropic effects / S. Christakos, P. Dhawan, A. Verstuyf, et al. // Physiological Reviews. — 2015. — Vol. 1. — P. 365-408. — DOI: 10.1152/physrev.00014.2015.
6. Coussens A.K. High-dose vitamin D3 reduces deficiency caused by low UVB exposure and limits HIV-1 replication in urban Southern Africans / A. Coussens, C. Naude, R. Goliath et al. // N.G. PNAS. — 2015. — Vol. 112. — P. 8052–8057. — DOI:10.1073/pnas.1500909112.
7. Deuster E. Vitamin D and VDR in gynecological cancers — A systematic review / E. Deuster, U. Jeschke, Y. Ye et al. // International journal of molecular Sciences. — 2017. — Vol. 11. — P. 2328-2340. — DOI:10.3390/ijms18112328.
8. Essouma M. Are systematic screening for vitamin D deficiency and vitamin D supplementation currently feasible for ankylosing spondylitis patients? / M. Essouma, J. Noubiap // International Journal of Inflammation. — 2017. — P. 10-19. — DOI:10.1155/2017/7840150
9. Fawaz L. Comparative effect of 25(OH)D3 and 1,25(OH)2D3 on Th17 cell differentiation. / L. Fawaz, M.F. Mrad, J.M. Kazan et al. // Clin. Immunol. — 2016. — Vol. 166. — P. 59–71. — DOI:10.1016/j.clim.2016.02.011.
10. Feng R. Lower serum 25(OH)D concentrations in type 1 diabetes: A meta-analysis. / R. Feng, Y. Li, G. Li et al. // Diabetes Res. Clin. Pract. — 2015. — Vol. 108. — P. 71–75. — DOI:10.1016/j.diabres.2014.12.008.
11. Gaksch M. Vitamin D and mortality: Individual participant data meta-analysis of standardized 25-hydroxyvitamin D in 26916 individuals from a European consortium / M. Gaksch, R. Jorde, G. Grimnes et al. // PLoS One. — 2017. — Vol. 2. — P. 17-91. — DOI:10.1371/journal.pone.0170791.

12. Gorter E.A. Vitamin D deficiency in adult fracture patients: prevalence and risk factors / E.A. Gorter, P. Krijnen, I.B. Schipper // *European Journal of Trauma and Emergency Surgery*. – 2016. – Vol. 3. – P. 369-378. – DOI:10.1007/s00068-015-0550-8.
13. Holick M.F. Biological effects of sunlight, ultraviolet radiation, visible light, infrared radiation and vitamin D for health / M.F. Holick // *Anticancer research*. – 2016. – Vol. 3. – P. 1345-1356. – DOI:10.1093/aje/kwt281.
14. Kim D. The role of vitamin D in thyroid diseases / D. Kim // *International Journal of Molecular Sciences*. – 2017. – Vol. 18(9). – P. 1949-1968. – DOI:10.3390/ijms18091949.
15. Larriba M. Vitamin D is a multilevel repressor of Wnt/b-catenin signaling in cancer cells. / M. Larriba, J. Gonzalez-Sancho, A. Barbachano // *Cancers (Basel)*. – 2013. – Vol. 5. – P. 1242–1260. – DOI:10.3390/cancers5041242.
16. Liu W. The Anti-Inflammatory Effects of Vitamin D in Tumorigenesis / W. Liu, L. Zhang, H. Xu et al. // *International Journal of Molecular Sciences*. – 2018. – Vol. 9. – P. 2736-2751. – DOI:10.3390/ijms19092736.
17. Medrano M. Vitamin D: Effect on Haematopoiesis and Immune System and Clinical Applications / M. Medrano, E. Carrillo-Cruz, I. Montero // *International Journal of Molecular Sciences*. – 2018. – Vol. 9. – P. 2663. – DOI:10.3390/ijms19092663.
18. Mozos I. Links between vitamin D deficiency and cardiovascular diseases / I. Mozos, O. Marginean // *BioMed Research International*. – 2015. – Vol. 7. – P. 103-104. – DOI:10.1155/2015/109275.
19. Nguyen M.H. Vitamin D in SLE: a role in pathogenesis and fatigue? A review of the literature / M.H. Nguyen, K. Bryant, S.G. O'Neill // *Lupus*. – 2018. – P. 79-93. – DOI:10.1177/0961203318796293.
20. Pankiv I.V. Prevalence of autoimmune thyroiditis among women with vitamin D deficiency / I.V. Pankiv // *International Journal of Endocrinology*. – 2017. – Vol. 13(5). – P. 336-339. – DOI: 10.22141/2224-0721.13.5.2017.110023.
21. Pawlik A. Calcitriol and its analogs establish the immunosuppressive microenvironment that drives metastasis in 4T1 mouse mammary gland cancer / A. Pawlik, A. Anisiewicz, B. Filip-Psurska et al. // *International Journal of Molecular Sciences*. – 2018. – Vol. 7. – P. 2116. – DOI:10.3390/ijms19072116.
22. Sassi F. Vitamin D: Nutrient, Hormone, and Immunomodulator / F. Sassi, C. Tamone, P. D'Amelio // *Nutrients*. – 2018. – Vol. 11. – P. 1656. – DOI:10.3390/nu10111656.
23. Wimalawansa S.J. Associations of vitamin D with insulin resistance, obesity, type 2 diabetes, and metabolic syndrome / *The Journal of Steroid Biochemistry and Molecular Biology*. – 2018. – Vol. 175. – P. 177-189. – DOI:10.1016/j.jsbmb.2016.09.017.
24. Winter A. Bone mineral density at the hip and its relation to fat mass and lean mass in adolescents: the Tromsø Study, Fit Futures / A. Winther, L. Jorgensen, L. Ahmed et al. // *BMC Musculoskeletal Disorders*. – 2018. – Vol.19(1). – P. 21-37. – DOI:10.1186/s12891-018-1933-x.
25. Yao Y. A meta-analysis of the relationship between vitamin D deficiency and obesity / Y. Yao, L. Zhu, L. He et al. // *International Journal of Clinical and Experimental Medicine*. – 2015. – Vol. 9. – P. 14977–14984

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 004.9

О.О. Козарчук,

студентка Коледжу Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського

науковий керівник: **Н.В. Божко,**

викладач вищої категорії, викладач-методист Коледжу Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського

РОЗРОБКА ВЕБ-СЕРВІСУ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ КОЛЕДЖУ МНУ ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

На сьогодні зростає громадська активність студентської молоді і значного поширення набув такий тип організації, як студентське самоврядування.

Студентське самоврядування в Коледжі МНУ імені В.О. Сухомлинського — рівноправний партнер навчально-виховного процесу, а не пасивний споживач, що створений з метою самореалізації особистості студентів і формування у них організаторських навичок, лідерських якостей, відповідальності за результат своєї праці.

Створення Web-сервісу — подія, що підвищує імідж освітньої установи. Безумовно, це сучасно і престижно, так як студентська спільнота активно позиціонує себе в мережі Інтернет. Також до речі це прекрасна нагода продемонструвати всім свої досягнення, розмістити актуальну інформацію для зацікавлених осіб.

Метою роботи є створити веб - сервіс студентського самоврядування, як структурну ланку єдиного інформаційного простору закладу освіти за допомогою якого можливо заохочувати студентів до соціальної активності, інформувати студентський колектив про важливі рішення, які стосуються життєдіяльності освітнього закладу, надавати інформаційну, правову, психологічну, фінансову, матеріальну та інші види підтримки.

Об'єкт дослідження — студентське самоврядування Коледжу МНУ імені В.О. Сухомлинського.

Розроблений веб — сервіс володіє наступними особливостями: гнучкістю, зручною для адміністраторів системою управління структурою; підтримує використання звуку, графічних вставок, анімації, які підсилюють емоційно-ціннісний компонент змісту, формують мотивацію; реалізована можливість роздрукувати будь-яку сторінку web-сайту; створено форум, в якому користувачі

мають змогу задавати свої запитання та отримувати на них відповіді в найкоротші терміни.

Сайт забезпечено механізмом зворотного зв'язку, система управління вмістом дозволяє вносити зміни з можливістю розмежування прав доступу до вмісту і незалежна від технічних фахівців.

На рис. 1 представлено головну сторінку веб-сервісу.

Рис. 1. – Головна сторінка веб-сервісу

При розробці веб-сервісу розглянуто та проаналізовано сучасні web-технології, за допомогою яких є можливість створювати інтерактивні web-сторінки. Для виконання поставленої мети було обрано Adobe Photoshop CS6, OpenServer, Notepad++, Web Page Maker, CMS Joomla, database My SQL, PHP, CSS.

В подальшому можливе доопрацювання веб-сервісу з метою подальшого підвищення його інформативності, привабливості і зручності та інтеграція з іншими Web-ресурсами Коледжу з метою утворення єдиного віртуального освітнього простору навчального закладу.

Список використаних джерел

1. CMS List. Обзор cms. Сайт о системах управления сайтом. <http://www.cmslist.ru>
2. CMS обзор: CMS, движок сайта, система управления сайтом, mambo, php nuke, netcat, phpbb, invision power board, vbulletin. <http://cmsobzor.ru/news.php>
3. Селин, Г. Интернет-пособие по созданию Web-сайта, его публикации и способах раскрутки [Электронный ресурс] / Геннадий Селин // Режим доступа: <http://web-book.narod.ru/>

К.К. Кощеева,

студентка Коледжу Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського
науковий керівник: **Н.В. Божко,**
викладач вищої категорії, викладач-методист Коледжу Миколаївського національного
університету імені В.О. Сухомлинського

РОЗРОБКА WEB-САЙТУ ДЛЯ САЛОНУ КРАСИ «SKY OF THE MOON»

Наш час називають «інформаційним століттям». Саме швидкий темп розвитку веб-технологій суттєво змінив наші уявлення про роботу з інформацією, та і з ПК в цілому. Сьогодні вже досить важко уявити сферу діяльності, де б вони не використовувались. Надто швидкими темпами змінюються підприємства сфери обслуговування, тому найбільш актуальними вимогами роботодавців до потенційних працівників є мобільність, швидке адаптування до нових сучасних технологій.

З точки зору бізнесу. Інтернет — це сучасний рекламний майданчик, що дозволяє забезпечити приплив клієнтів. Web-сайт перетворює компанію в сучасний бізнес. Web-сайт компанії є найважливішим джерелом інформації для потенційних клієнтів і людей, чия думка є суспільно значущою. Розвиток індустрії краси, нових процедур призводить до конкуренції серед салонів краси, тому для залучення більшої кількості клієнтів прийнято рішення створити веб-сайт.

Об'єкт дослідження — салон краси «Sky of the moon».

Головним завданням проекту був повний редизайн сайту салону краси, основними проблемами якого була велика кількість відмов серед відвідувачів і відсутність заявок з сайту. Сайт мав застарілий дизайн, що не був оптимізований під мобільні пристрої, у нього була заплутана структура розділів і хаотичне представлення контенту на сторінках.

Результатом розробки є програмно-технічний комплекс індивідуального користування, призначений для автоматизації робіт з підготовки, перетворення, редагування графічної, цифрової і текстової інформації та організації взаємодії адміністратора салону з ЕОМ при вирішенні поставлених перед ним задач, а так само інформування та залучення нових клієнтів фірми.

Створений сайт несе в собі таке ж навантаження, як і інформаційна реклама в великих журналах, що поєднує в собі і інформаційний компонент, і відомості рекламного характеру, в даному випадку стосовно спектра послуг косметологічної компанії, салону краси. Створюючи сайт, було визначено його початкове позиціонування в Інтернеті.

Веб-сайт має належне естетичне оформлення, відповідає принципам логічності, простоти та послідовності, є легким до сприйняття та без граматичних помилок. На ньому не має застарілої інформації, відбувається своєчасне оновлення матеріалу.

Велике значення має швидкість завантаження сторінок, їх необхідно оптимізувати.

Також передбачена можливість зв'язку, усі контакти є діючими: телефони, факс, Skype, поштова адреса.

На рис. 1 представлено головну сторінку сайту.

Виходячи з реальної потреби салону краси в автоматизації прийому заявок і просуванні послуг салону, засобами Adobe Photoshop CC, database MySQL, Notepad ++, OpenServer, HTML, CSS, PHP був розроблений web-сайт. Адміністрування веб-сайту відбувається через авторизований доступ і реалізується принцип ієрархії користувачів.

Рис. 1. — Головна сторінка веб-сайту

Під час розробки були використані готові модулі аутентифікації, форуму та здійснення пошуку по сайту. Дані модулі були допрацьовані з урахуванням специфіки веб-сайту і успішно впроваджені в його структуру.

Сайт працює в тестовому режимі і знаходиться в стадії наповнення контентом. В подальшому можливе доопрацювання веб-сайту з метою подальшого підвищення його інформативності, привабливості і зручності та інтеграція з іншими Web-ресурсами.

Список використаних джерел

1. А. Аллан. Программирование для мобильных устройств — СПб.: О'Reilly. 2012. — 188 с.
2. Дэвид Макфарланд. Большая книга CSS3 — CSS3. СПб.: Питер, 2016. — 251 с.

УДК 681.323

В.В. Семенюк,

студент Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

МІКРОСЕРВІСИ. АНАЛІЗ І ПОРІВНЯННЯ МЕТОДІВ РОЗРОБКИ І СПОСОБІВ ВИКОРИСТАННЯ

Вступ. Існує багато архітектурних підходів для побудови веб-додатків. Одним із них є монолітний додаток — двох або трьохшаровий додаток з класичною архітектурою (Рис. 1).

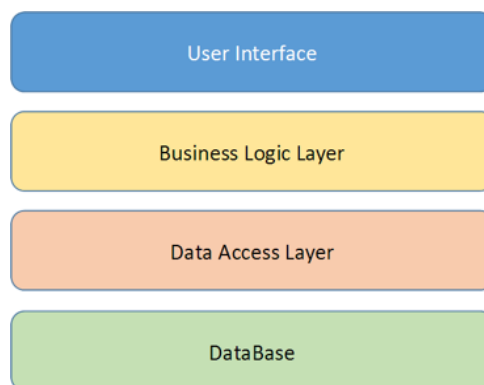

Рис. 1. Класична монолітна архітектура

Для невеликих і простих додатків такий архітектурний підхід працює добре, але при його рості і розвитку, виникають проблеми монолітних архітектур:

- складність системи постійно зростає;
- підтримувати її стає дедалі складніше;
- складно протестувати весь її функціонал;
- важко розібратись у всьому програмному коді системи;
- дорого вносити зміни у систему.

Тому виникає проблема у підтримці і розробці нового функціоналу для нашої системи(додавання найпростішого функціоналу займає декілька тижнів розробки і тестування).

Мікросервіси і СОА. Цьому випадку доцільно використати СОА (сервісно-орієнтована архітектура). Мікросервісна архітектура є частковим випадком СОА (Рис. 2):

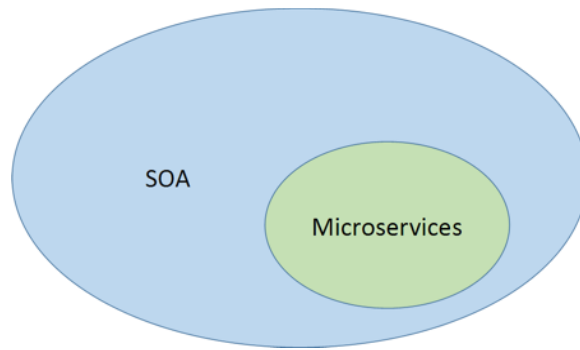

Рис. 2. Відношення між SOA і мікросервісами

Мікросервісна архітектура — всього лише набір більш строгих правил і погоджень щодо створення сервісів SOA.

Поняття Мікросервісів. Мікросервіси — це архітектурний шаблон в якому сервіси:

1. малі (small);
2. сфокусовані (focused);
3. слабозв'язані (loosely coupled);
4. високоузгодженні (highly cohesive).

Малий сервіс означає, що сервіс в мікросервісній архітектурі не може розроблюватись більше ніж однією командою.

Сфокусований сервіс означає, що сервіс вирішує лише одну бізнес задачу.

Слабозв'язаний сервіс означає, що внесення змін в один сервіс не призводить до внесення змін до іншого сервісу.

Високоузгоджений сервіс означає, що сервіс містить всі необхідні методи для вирішення поставленої задачі.

Характеристики мікросервісів.

1) Розділення на компоненти.

Компоненти бувають двох видів: сервіси і бібліотеки, які взаємодіють через мережу. Мартін Фаулер визначає компоненти як незалежно змінні і незалежно розгортвані. Якщо неможливо щось розгорнути незалежно і необхідна логіка з інших джерел — це вже не компонент.

2) Групування по бізнес задачам (сервіси містять бізнес сенс).

При переході до мікросервісної архітектури, сервіси і команди діляться по бізнес задачах (Рис. 3).

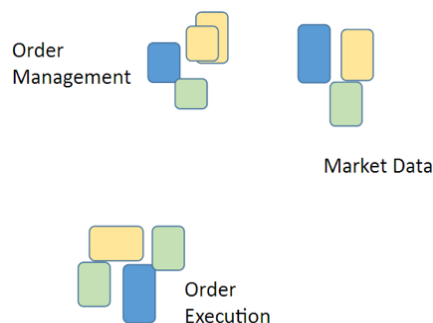

Рис. 3. Поділ мікросервісів по бізнес-задачам

При такому розподілі UI (користувачський інтерфейс) залишається цілісним. Варто зазначити, що при поділі додатку на сервіси важливо розуміти навіщо це робиться, інакше в один момент виникне необхідність все переробити.

3) Децентралізоване зберігання і управління даними.

З точки зору сервісно-орієнтованих архітектур децентралізоване зберігання є дуже важливим. Воно означає, що кожен сервіс має лише свою базу даних. Бази даних одна з одною не взаємодіють (Рис. 4).

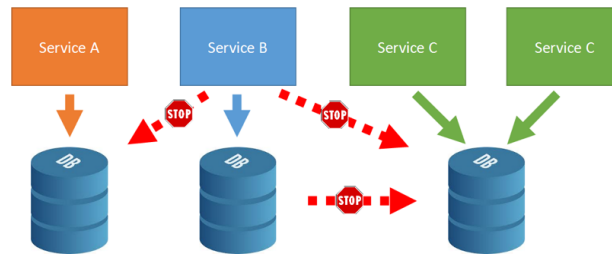

Рис. 4. Децентралізоване зберігання

Єдиним випадком взаємодії між сервісами є мережева взаємодія.

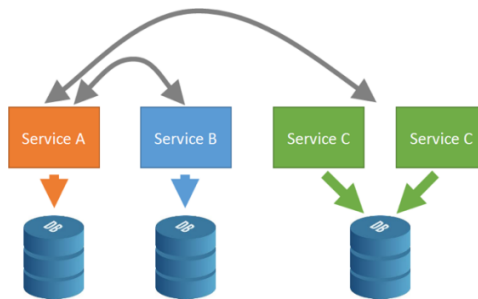

Рис. 5. Мережева взаємодія між сервісами

4) Автоматизація розгортання і моніторингу.

При використанні мікросервісної архітектури виникає необхідність в автоматичному розгортанні, безперервній інтеграції і постачанні. Також буде необхідним безперервний моніторинг, тому що неможливо відстежити фізично стан всіх сервісів без автоматичних засобів.

5) Захищеність від збоїв (Chaos Monkey)

З початку розробки мікросервісної архітектури, потрібно вважати що сервіси не працюють. Іншими словами сервіс повинен розуміти, що йому можуть не відповісти при очікуванні конкретних даних. Таким чином, при розробці мікросервісів необхідно виходити з ситуації, що щось може не працювати і система повинна бути захищена від збоїв.

Типи мікросервісної архітектури.

Існує три способи зв'язку сервісів між собою:

1. Service Discovery — сервіси знають один про одного і взаємодіютьнапрямую.
2. Message Bus(Event-driven) — використовується шаблон «видавець-підписник», причому ні видавець, ні підписник не знають один про одного. Вони зацікавлені лише у даних визначеного типу — вони підписуються на повідомлення.

3. Hybrid — змішаний варіант, коли для одних випадків ми застосовуємо RPC, а для інших — message bus.

Service Discovery.

1. Service Discovery (RPC Style) — найпростіший приклад Service Discovery (Рис. 6). При такому підході існує клієнт, який звертається до різних сервісів. Якщо в конфігурації клієнта буде вказана адреса конкретного сервісу і виникне необхідність повторного розгортання або з'явиться ще один екземпляр сервісу, необхідно використовувати Server-Side Service Discovery.

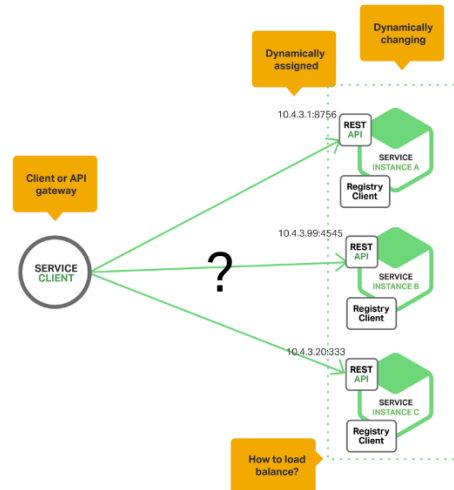

Рис. 6. Service Discovery(RPC style)

2. Server-Side Service Discovery — сервіс взаємодіє не напряму з конкретним сервісом, а з балансувалиником навантаження (load balancer) (Рис. 7). При такому підході існує додатковий сервіс, service registry, який може бути різних типів, в залежності від того хто як і де в ньому реєструються. Задача service registry полягає в збереженні реєстраційних даних сервісів. Він може опитувати сервіси сам або брати дані з файлів конфігурації.

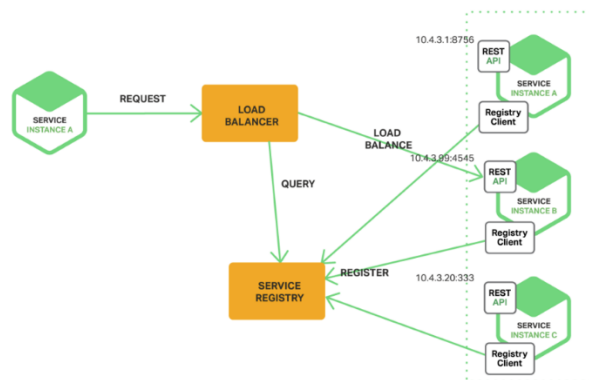

Рис. 7. Server-Side Service Discovery

3. Client-Side Service Discovery — радикально відмінний від попередніх способів взаємодії (Рис. 8).

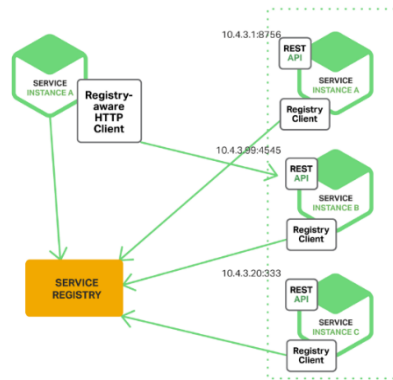

Рис. 8. Client-Side Service Discovery

Тут немає балансувальника навантаження і сервіс звертається напряму до service registry, звідки отримує адресу сервісу. Цей підхід кращий ніж попередній тим, що виконується на 1 запит менше, але за умови що клієнт є внутрішнім.

Message Bus. Message Bus використовується для визначеного спектра задач, наприклад не потрібно посилати через Message Bus запити request-reply або передавати великі об'єми даних. Message Bus розриває постачальників і користувачів інформації: постачальники не знають, кому потрібна інформація, а користувачі не знають звідки вона береться — в одній інформації теоретично можуть бути різні постачальники і користувачі.

Hybrid. При виникненні необхідності передачі великих об'ємів даних через Message Bus допоможе гібридна архітектура. Краще передати через Message Bus повідомлення, про зміну даних, після цього підписники реагують на це повідомлення, звертаються в registry і визначають сервіс у якому потрібно отримати змінені дані.

Висновки. У статті було систематизовано знання про мікросервісний архітектурний підхід до проектування програмного забезпечення. Використання мікросервісів має такі переваги:

1. Чіткий модульний поділ. Він дозволяє посилити модульну структуру — розробники будуть знати як працює той чи інший програмний код сервісу.
2. Висока доступність. Сервіси можуть працювати не всі — при цьому все інше буде працювати.
3. Різноманітність технологій або можливість використовувати правильний інструмент.
4. Незалежне розгортання через слабку зв'язаність сервісів: прості сервіси простіше розгорнути і менша ймовірність відмови системи.

Недоліками використання мікросервісів є:

1. Складність розробки.
2. Кінцева узгодженість.
3. Складність операційної підтримки — потрібні кваліфіковані DevOps-інженери, неперервне розгортання і моніторинг. Без цих складових використовувати мікросервіси не варто.

Список використаних джерел

1. Irakli Nadareishvili, Ronnie Mitra. Microservice Architecture. // O'relly – 2016.
2. Cloves Carneiro, Tim Schmelmer. Microservices From Day One // Apress – 2016.
3. David Gonzalez. Developing Microservices with Node.js // Packt – 2016.
4. Bob Familiar. Microservices, IoT and Azure // Apress – 2015.

УДК 681.323

В.В. Семенюк,

студент Национального технического университета Украины
«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»

ПРИМЕНЕНИЯ И РЕАЛИЗАЦИЯ МЕТОДА ФИКСАЦИИ УРОВНЯ ДЛЯ БИНАРНОЙ СИГМЕНТАЦИИ ИЗОБРАЖЕНИЙ

Введение. Сегментация изображений является задачей разбиения цифрового изображения на одну или несколько областей, представляющих интерес. Это фундаментальная проблема в области компьютерного зрения, которая решается многими различными способами, каждый из которых обладает своими преимуществами и недостатками.

Сегментация изображений является особенно трудной задачей по нескольким причинам. Во-первых, в настоящее время не существует универсальных алгоритмов сегментации, поэтому необходимо создавать специальные алгоритмы, параметры которых подбираются пользователем, исходя из конкретных условий. Во-вторых, искажения изображения, такие как шум, неоднородность и т. д., очень трудно учесть в алгоритмах сегментации без участия пользователя.

Метод фиксации уровня. Метод фиксации уровня неявно преобразует контур (в двух измерениях) или поверхность (в трех измерениях), используя функцию более высокой размерности, называемую функцией фиксации уровня $\varphi(x,t)$. [3] Преобразованный контур или поверхность можно получить как кривую $\Gamma(x,t)=\{\varphi(x,t)=0\}$.

Преимущество использования этого метода состоит в том, что топологические изменения, такие как слияние и разделение контура или поверхности, решаются неявно, как показано на рис. 1.

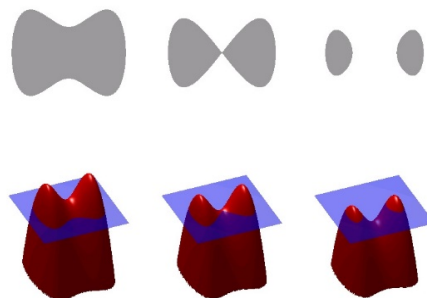

Рис. 1. Взаимосвязь между функцией фиксации уровня (снизу) и контуром (сверху).

Уравнение модификации уровня. Задание контура или поверхности определяется уравнением модификации уровня [1]. Численное решение этого дифференциального уравнения в частных производных мы получаем путем обновления φ для каждого временного слоя. Общий вид уравнения модификации уровня имеет вид:

$$\frac{\partial \varphi}{\partial t} = -F|\nabla \varphi| \quad (1)$$

где:

$|\cdot|$ — евклидова норма,

φ — функция фиксации уровня,

t — время,

F — коэффициент скорости.

Это уравнение в частных производных очень похоже на гиперболическое. Но из-за того, что в правой части уравнения помимо производной по пространству также есть производная по времени оно, строго говоря, таким не является.

При определенном задании вида вектора F с точностью до параметров, мы можем направлять линию уровня на разные области или формы.

Для приложений в сегментировании будем задавать F так:

$$F = \alpha D(I) + (1 - \alpha) \nabla \cdot \frac{\nabla \varphi}{|\nabla \varphi|} \quad (2)$$

где:

$D(I)$ — функция данных, склоняющая решения к желаемому сегментированию,

I — значение интенсивности пиксела,

$\nabla \cdot \nabla \varphi / |\nabla \varphi|$ — средний член кривизны функции φ , который будет сохранять эту функцию гладкой,

α — весовой параметр.

Функция данных $D(I)$ действует как главная «сила», которая управляет сегментацией. Делая D положительным в желаемых областях или отрицательным в не желаемых, модель будет стремиться к желаемому сегментированию. Вот простая функция данных:

$$D(I) = \varepsilon - |I - T| \quad (3)$$

Поэтому три пользовательских параметра, которые необходимо указать для сегментации, — это T , ε и α . Например, если нам нужно выделить на изображении объекты с низким уровнем яркости (черные области), то T выбирается равным нулю.

Последовательная реализация. Реализуем данный алгоритм бинарной сегментации в системе Matlab. Сделаем это, в первую очередь, для наглядности, так как Matlab прекрасно справляется с работой с таблицами [2]. Также, там есть

очень простые функции, позволяющие считывать изображения и выводить работу алгоритма на экран. Благодаря этому код будет сжатым и понятным.

Псевдокод алгоритма можно видеть ниже:

- Вход: Оригинальное изображение I ; исходная маска m ; порог T ; ошибка ε ; количество итераций N ; число, показывающее через какое количество итераций, пересчитываем карту расстояний, ITS.
- Выход: Результат сегментации — изображение seg . Инициализируем φ_0 с помощью Signed Euclidean Distance Transform (SEDT) и маски m . Вычисляем $D(I) = \varepsilon - |I - T|$.
- Цикл i от 1 до N
 - Вычисляем производные первого порядка
 - Вычисляем производные второго порядка
 - Вычисляем значения нормалей n_+ и n_-
 - Вычисляем значение градиента $\nabla\varphi$
 - Вычисляем значение функции $F = \alpha D(I) + (1 - \alpha) \nabla \cdot \nabla\varphi |\nabla\varphi|$
 - Обновляем функцию уровня $\varphi(t + \Delta t) = \varphi(t) + \Delta t \cdot F \cdot |\nabla\varphi|$
 - Если $i \% ITS == 0$ тогда
Переинициализировать φ с помощью SEDT
Конец если
- Конец цикла

Начнем с того, что выберем формат изображений, с которым будем работать. Очень удобным оказался формат PGM. Это открытый формат хранения растровых изображений типа bitmap без сжатия в оттенках серого. У него простой ASCII заголовок, а само изображение есть последовательность однобайтных (для оттенков серого от 0 до 255) целых чисел без знака. Подробнее о формате вы можете прочитать непосредственно в самом стандарте, ссылка приведена в разделе источников.

Разобьем наш код на две части: «пусковую установку» и «ядро», чтобы отделить инициализацию и код обновления набора уровней. Первый файл обрабатывает загрузку и уменьшает разрешение изображения с помощью функций “imread” и “imresize”. Пользователь задает параметры для пороговых значений T , диапазона ε и взвешивания кривизны α , запускает пусковую установку и затем переходит к рисованию замкнутого многоугольника, который будет формировать начальную маску (обеспечивающую некоторую базовую интерактивность).

Итак, считываем изображение и сразу же создаем нулевую матрицу m , которая будет нашей маской:

```
I = imread('test_output.pgm');  
I = imresize(I, 1);  
init_mask = zeros(size(I,1),size(I,2));
```

Для создания маски удобно выбирать координаты центра и отклонения от него. Получим прямоугольник, заполненный единицами. Его и будем передавать в ядро.

```
x = 400;
y = 800;      %координаты центра маски
dx = 10;
dy = 10;
init_mask(y - dy : y + dy, x - dx : x + dx) = 1; %заполняем единицами

seg = simpleseg(I, init_mask, max_its, E, T); %Запускаем ядро программы
```

Теперь рассмотрим функцию `simpleseg`, которая и является ядром кода. Вначале нужно получить SDF из маски `init_mask`:

```
phi = mask2phi(init_mask); %получаем SDF

function phi = mask2phi(init_a)      %функция получения SDF
phi=bwdist (init_a)-bwdist (1-init_a);
```

Напишем функцию, которая будет высчитывать кривизну:

```
%Вычисление кривизны
function curvature = get_curvature(phi)
dx = (shiftR(phi)-shiftL(phi))/2;
dy = (shiftU(phi)-shiftD(phi))/2;
dxplus = shiftR(phi)-phi;
dyplus = shiftU(phi)-phi;
dxminus = phi-shiftL(phi);
dyminus = phi-shiftD(phi);
dxplusy = (shiftU(shiftR(phi))-shiftU(shiftL(phi)))/2;
dxminusy = (shiftD(shiftR(phi))-shiftD(shiftL(phi)))/2;
dyplusx = (shiftR(shiftU(phi))-shiftR(shiftD(phi)))/2;
dyminusx = (shiftL(shiftU(phi))-shiftL(shiftD(phi)))/2;

nplusx = dxplus./sqrt(eps+(dxplus.^2)+((dyplusx+dy)/2).^2);
nplusy = dyplus./sqrt(eps+(dyplus.^2)+((dxplusy+dx)/2).^2);
nminusx= dxminus./sqrt(eps+(dxminus.^2)+((dyminusx+dy)/2).^2);
nminusy= dyminus./sqrt(eps+(dyminus.^2)+((dxminusy+dx)/2).^2);

curvature = ((nplusx-nminusx)+(nplusy-nminusy))/2;
```

Производные вычисляются вычитанием сдвинутых матриц функции ϕ . Обратите внимание, что производные не вычисляются поэлементно, так как это было бы менее эффективно.

```
%-- Вычисление производных с помощью сдвига матриц
function shift = shiftD(M)
shift = shiftR(M)';

function shift = shiftL(M)
shift = [ M(:,2:size(M,2)) M(:,size(M,2)) ];

function shift = shiftR(M)
shift = [ M(:,1) M(:,1:size(M,2)-1) ];

function shift = shiftU(M)
shift = shiftL(M)';
```

Теперь считаем коэффициент скорости F.

```
alpha=0.5;
D = E - abs(I - T);
K = get_curvature(phi);
F = alpha*single(D) + (1-alpha)*K;
```

После переходим к обновлению уровней. Для этого сначала высчитываем градиент для соблюдения устойчивости:

```
dxplus = shiftR(phi)-phi;
dyplus = shiftU(phi)-phi;
dxminus = phi-shiftL(phi);
dyminus = phi-shiftD(phi);

gradphimax_x = sqrt(max(dxplus,0).^2+max(-dxminus,0).^2);
gradphimin_x = sqrt(min(dxplus,0).^2+min(-dxminus,0).^2);
gradphimax_y = sqrt(max(dyplus,0).^2+max(-dyminus,0).^2);
gradphimin_y = sqrt(min(dyplus,0).^2+min(-dyminus,0).^2);

gradphimax = sqrt((gradphimax_x.^2)+(gradphimax_y.^2));
gradphimin = sqrt((gradphimin_x.^2)+(gradphimin_y.^2));

gradphi = (F>0).*(gradphimax) + (F<0).*(gradphimin);

dt = .5/max(max(abs(F.*gradphi)));
```

И изменяем функцию набора уровней ϕ :

```
phi = phi + dt.*(F).*gradphi;
```

Будем выводить промежуточный результат на экран каждые 20 итераций:

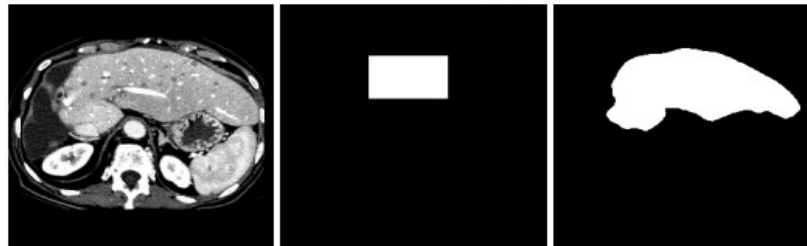
```
if(mod(its,20) == 0)
    showcontour(I,phi,its);
    subplot(2,2,4); surf(phi); shading flat;
end
```

С помощью функции showcontour:

```
function showcontour(I, phi, i)
subplot(2, 2, 3); title('Evolution') ;
imshow (I);
hold on;
contour(phi, [0 0], 'g', 'LineWidth', 2);
hold off ; title([num2str(i) 'Iterations'] ); drawnow;
```

Результаты. Тесты алгоритма проводились на двух типах изображений: медицинских и изображений горных пород:

Для медицинских изображений это работает вот так:

Входное изображение

Маска

Результат

Сегментация печени с параметрами $T = 180, \epsilon = 45, \alpha = 0.003$

Входное изображение

Маска

Результат

Сегментация мозга с параметрами $T = 45, \epsilon = 30, \alpha = 0.003$

Мы видим, что алгоритм очень хорошо справляется с данной задачей.

В сегментации изображений горных пород в первую очередь сталкиваешься с проблемой шума. Это связано со многими причинами: начиная от погрешности томографов, заканчивая ошибками в обратном преобразовании Радона (именно так получаются такие изображения). Именно поэтому сначала нужно изображения отфильтровать. Очень хорошо с этим справляется фильтр анизотропной диффузии Перона и Малика.

Выводы. Метод фиксации уровня — это отличный метод для проведения бинарной сегментации.

Преимуществом данного алгоритма есть то, что он очень хорошо параллелится.

Основным его недостатком является большая вычислительная сложность. Время, за которое Matlab на моей машине обрабатывал изображение 512x512 (было проведено 5000 итераций) составляет 637.84 секунд.

Список использованных источников

1. Osher, S.; Sethian, J. A. (1988), "Fronts propagating with curvature-dependent speed: Algorithms based on Hamilton—Jacobi formulations" // Apress — 2016.
2. Osher, Stanley J.; Fedkiw, Ronald P. Level Set Methods and Dynamic Implicit Surfaces. //Springer-Verlag — 2002.
3. Enright, D.; Fedkiw, R. P.; Ferziger, J. H.; Mitchell, I., "A hybrid particle level set method for improved interface capturing" // Apress — 2013.

УДК 681.323

В.В. Семенюк,

студент Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

РОЗУМНИЙ БУДИНОК. АНАЛІЗ ЕТАПІВ ПРОЕКТУВАННЯ

Вступ. Технологія розумного будинку створена, щоб забезпечити автоматичну і узгоджену роботу всіх систем життєзабезпечення та безпеки. вона розпізнає зміни в навколишньому середовищі і приміщенні, реагуючи на них відповідним чином як за вказівкою користувача, так і самостійно. Основною особливістю такої технології є об'єднання окремих підсистем і пристроїв в єдиний комплекс, керований за допомогою автоматики. Сучасні апартаменти, квартири, котеджі, заміські будинки являють собою складний інженерний комплекс. Інтелектуальний будинок здатний взяти на себе турботи по управлінню енергопостачанням, опалювальними системами, водопроводом, вентиляцією і кондиціонуванням.

Огляд і аналіз способів проектування розумних будинків. Для отримання максимальної вигоди з використання таких систем, їх робота має бути узгоджена. Таким чином, батареї не будуть безцільно обігрівати приміщення з відкритими вікнами, а бездротові технології дозволять клієнту негайно дізнатися про будь-яку нештатну ситуацію, де б той не перебував.

Технології розумного будинку останнім часом привертають увагу дедалі більшої кількості людей, які цінують комфорт і сучасні технічні рішення. Однак, варто відзначити, що облаштування розумного будинку — це відповідальний крок, а кінцевий результат в значній мірі залежить від того, наскільки якісно була проведена підготовка до вибору, монтажу та налагодження всіх систем. Одним з варіантів створення розумного будинку є DIY — рішення, коли користувач самостійно збирає і підключає інтелектуальні пристрої. Зазвичай, ці рішення пропонуються «з коробки», та їм не потрібне налаштування. Однак більший інтерес являють собою професійні системи, які називаються Custom Install — їх установкою і налаштуванням займаються професійні компанії, більше того, проект таких рішень часто узгоджується ще на етапі будівництва.

Розумний будинок з самого початку не повинен проектуватися як автономна система. Необхідно заздалегідь передбачити способи її взаємодії з системами

більш високого рівня, наприклад, системами управління будівлею, системами екстреної допомоги, а також системами обліку ресурсів і доставки контенту. Виходить, що варто відразу закласти можливості по взаємодії із зовнішнім світом, щоб забезпечити високу якість сервісів, що надаються користувачеві. Саме тому проектування системи розумного будинку має таке ж важливе значення, як проектування самого будинку, в якому вона буде встановлена. Зрозуміло, що в разі помилки, наслідки не будуть фатальними, але періодичні недоліки в роботі кондиціонерів та відключення водопостачання з-за неправильно встановленого датчика протікання не дадуть повноцінно користуватися приміщенням.

Запобігти можливим проблемам можливо тільки одним способом: скласти проект. Безсумнівно, є ймовірність, що за час від створення креслення до введення будинку в експлуатацію, у господарів можуть з'явитися додаткові побажання, тому грамотний план завжди повинен мати потенціал для деякого розширення системи, щоб не довелося «перелопачувати» все, що вже було зроблено.

В ідеальному випадку проектування системи розумного будинку має починатися одночасно з проектуванням самого будинку (або квартири), оскільки в цій системі задіяно досить велика кількість електричних і сигнальних кабелів, і захвати їх під штукатуркою не вийде. Таким чином, вже на початковому етапі проектування повинні працювати разом архітектор і інженер-проектувальник.

Першим етапом в цій роботі є створення ескізного проекту. У ньому повинні бути описані всі завдання, які буде виконувати система. Ця інформація потрібна для попереднього підбору обладнання, особливості якого, в свою чергу, можуть вплинути на характеристики всієї системи.

Проектування системи управління розумним будинком ведеться виходячи з запитів споживача. Відповіддю на кожен запит є пристрій, що виконує те чи інше завдання. Сукупність таких пристроїв становить периферію розумного будинку. Складовими частинами системи є датчики, які надають інформацію про стан об'єктів фізичного світу, виконавчі пристрої, що забезпечують вплив на стан об'єктів реального світу згідно з командами. Туди також входять мережі збору даних і передачі команд, які здійснюють прийом даних з датчиків і видачу команд на виконавчі пристрої, і СГД, що зберігає, наприклад, стан датчиків і виконавчих пристроїв. Ще до складових частинам системи управління розумним будинком варто віднести клієнтський додаток і інтелектуальне ядро — програмну систему, що відповідає за роботу інтелектуальних пристроїв.

Необхідно пам'ятати, що однією з важливих проблем є забезпечення зв'язності датчиків і виконавчих пристроїв з ядром системи управління. Система зв'язку повинна забезпечувати надійну ідентифікацію активних пристроїв, володіти достатньою пропускну здатністю, а також підтримувати легку інтеграцію нових пристроїв.

Організувати подібну мережу можна, можливо трьома способами: використовувати бездротові технології, прокласти спеціальні дроти або скористатися силовими кабелями. Бездротові системи бувають двох видів: з

фіксованою топологією і меш-мережі. Перший варіант — це класична мережа, яка проектується і розгортається вручну.

Другий варіант є більше перспективним і являє собою однорангову мережу на базі протоколів Z- Wave, ZigBee, Bluetooth тощо. Що стосується дротових систем, то вони будуються на основі послідовних протоколів, типу 1-wire. Їх очевидним недоліком є необхідність прокладки спеціальних кабелів.

Зібравши всю необхідну інформацію про систему, можна складати технічне завдання на проектування — це другий етап. Важливо, що замовник до моменту складання ТЗ вже має уявлення про вартість системи і функції, які вона зможе виконувати.

Після складання технічного завдання настає третій етап — це розробка детального проекту, що включає в себе всю документацію: комплект будівельних креслень, специфікацію обладнання, календарний план виконання робіт тощо. Тут пліч-о-пліч працюють установники, забудовники, архітектор, дизайнер і інші фахівці, що дозволяє оперативно враховувати побажання господарів. Підсумком роботи над проектом є повний комплект документів по встановленню системи, що задовольняє потреби господарів і враховує специфіку конкретного будинку або квартири. Клієнт отримує на руки детальну специфікацію обладнання та функціональні схеми, а також креслення, кабельний журнал, схеми електричних і приладових шаф тощо.

Висновки. Сьогодення приносить все нові й нові блага і зручності в наше життя, а технічний прогрес наповнив повсякденність кожної сучасної людини різними інноваціями. Торкнулися ці технологічні нововведення і сфери побуту.

Природне прагнення людини до комфорту послужило поштовхом до розробки високотехнологічної системи за допомогою, якої стало можливо здійснювати централізоване управління всією технікою в будинку. Грамотне проектування систем і використання технологій дозволяє повністю насолодитися перевагами, які має «розумний будинок», й облаштувати житло своєї мрії.

Список використаних джерел

1. Ashwin Pajankar Raspberry Pi Supercomputing and Scientific Programming “Appress”, 2016. — 183 p.
2. Smart Home Automation with Linux and Raspberry Pi, 2nd edition “Appress”, 2018. — 253 p.

Я.В. Сологуб,

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра

Національного університету біоресурсів і природокористування України

ФОРМУВАННЯ БІОМАСИ КУКУРУДЗИ НА СИЛОС ЗАЛЕЖНО ВІД УДОБРЕННЯ

Висоту рослини можна розглядати як показник ростових процесів, що проходить в рослинах кукурудзи. Результати наших досліджень свідчать про нерівномірність рослин кукурудзи упродовж періоду вегетації. Так, на початку росту рослини ростуть повільно. У між фазний період 9-10 листків — викидання волотей відбувається найбільш інтенсивне наростання рослин у висоту. У подальшому після цвітіння волотей можливий лише інтеркалярний ріст.

Систематичне застосування добрив у сівозміні і внесення мінеральних добрив під кукурудзу на силос істотно впливало на ростові процеси на ростові процеси, обумовлюючи вищі показники висоти рослин в усі фази відбору зразків. Найбільших значень висоти рослини досягали у варіанті застосування полуторної норми мінеральних добрив $N_{180} P_{135} K_{135}$.

Наростання сирі маси кукурудзи відбувається досить нерівномірно. На початку росту від сходів до фази 4-6 листків рослини повільно збільшується за об'ємом і висотою навіть за сприятливих умов розвитку, причому знижені середньодобові температури і недостатня вологість ґрунту можуть продовжити цей міжфазний період.

Інтенсивне наростання сирі маси кукурудзи продовжується до настання фази підсихання стовпчиків початків, тобто до кінця росту рослини у висоту. Вегетативна маса кукурудзи збільшується на початку вегетаційного періоду головним чином за рахунок наростання листків, потім поступово зростає маса стебел, і вже до фази викидання волотей маса стебел переважає над масою листків. У подальшому до фази молочно-воскової стиглості вага сирі маси рослини збільшується незначною мірою, причому наростає вона в результаті збільшення маси зерна, обгорток, стрижнів початків і меншою мірою — листків. Від молочно-воскової стиглості до настання повної стиглості вага сирі маси рослин кукурудзи знижується, що пов'язано з втратою вологи насінням під час дозрівання і тканинами листків, стебел і обгорток у міру старіння.

За результатами наших досліджень можна зробити висновок про істотний вплив систематичного застосування добрив у сівозміні на формування зеленої маси кукурудзи. Так, найвищих значень вага зеленої маси сягла у варіанті полуторної норми мінеральних добрив $N_{180} P_{135} K_{135}$. Найбільш інтенсивні процеси формування зеленої маси відмічали у міжфазний період 9-10 листків, викидання волотей — було сформовано від 60 до 80% від максимальної зеленої маси рослин у фазу МВС.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА

УДК 316

І.А. Білосевич,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики трудового навчання та технологій
Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка,
магістрант Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка

ПРИЧИНИ ПРОЯВУ АДИКТИВНОСТІ У УЧАСНИКІВ АТО/ООС

Анотація. У статті розглянуто передумови адиктивної поведінки учасників бойових дій АТО/ООС, як соціальної проблеми. Проаналізовано причини відхилень від норм соціальної поведінки. Описано психологічні особливості процесу протікання адиктивності у учасників бойових дій АТО/ООС. Визначено шляхи подолання посттравматичного стресового розладу та неготовності соціальних служб до подолання такого явища.

Ключові слова: учасники бойових дій, деліквентність, адикція, демобілізація, соціальні служби, посттравматичний стресовий розлад, система комплексної реабілітації.

Постановка проблеми. Ми переживаємо досить складний перехідний період, що характеризується невизначеністю соціальних процесів та непрогнозованістю майбутнього. Причин цьому існує дуже багато. Починаючи від аналізу моделі українського суспільства в цілому до індивідуальних особливостей, природа яких визначається загальною теорією психології.

Війна в країні диктує різну полярність переконань та поглядів громадян щодо її гібридності. Тим самим формується хаотичність та порушується цілеспрямованість волі народу досягти мети — встановити територіальну незалежність та свободу. Так склалось історично. Народ наш не є монолітним у прагненні, і тому хитке положення щодо утвердження цінностей є очевидним.

Сьогодні з'явилась нова категорія громадян України, чисельність якої зростає. Вона вимагає правди підсвідомо і натикається на проблему її реалізації. Це учасники бойових дій АТО/ООС. Люди, які з різних причин потрапили на фронт: від абсолютного патріотизму до мобілізації «за три літри самогону». З особистого досвіду можемо свідчити про таке, бо є учасником першої хвилі мобілізації. Недосконалість відбору мобілізованих була очевидною. Не секрет, що військкомати набирали людей, ідентифікуючи придатність відразу, не гребуючи різними методами вручення повісток. Та суспільство розуміло: загроза агресії з боку сусіда є очевидною і налаштоване було патріотично.

Збройне протистояння у нашій державі триває ось уже рік шостий. Якщо проаналізувати її перебіг жорстко і неупереджено, то доведеться зачепити

причинно-наслідкові явища, які неминуче пов'язані з вищим керівництвом ЗСУ і владою. Справжній патріотизм присікається і воля завершити збройний конфлікт затуманена.

В таких умовах демобілізацію завершено. Контрактна служба передбачає кількість, та не завжди якість. Гонка за першість серед військкоматів, бажання вислужитись перед керівництвом мають статус домінанти. А для пересічного громадянина села, міста, району чи області головним є його індивідуальна безпека. МОЄ «Я» - головне. Люди не будуть рватися на фронт, поки не побачать справжній патріотизм влади та вищих офіцерів ЗСУ як мінімум. А ще плюс наше «моя хата скраю» є далеко не останньою якістю українця, яка відіграє свою роль.

Мета статті — спробувати визначити причини адиктивності у учасників бойових дій АТО/ООС. Намітити шляхи подолання та профілактики даної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Учасники бойових дій АТО/ООС, в основному, на сьогодні демобілізовані громадяни (маємо на увазі тих, хто призивався чи добровільно пішов на війну), є важливим індикатором того, що у нас відбувається. Це ті люди, права яких мають бути захищені в першу чергу. Їх доводиться відстоювати чи не кожного дня. На жаль, суспільство не готове дати оцінку тим людям, які ціною свого здоров'я та життя жертвували заради правди та порядку.

Проблемі адиктивності учасників АТО ще не дано належної оцінки. Це та генерація людей, як і усіх обтяжена соціально; вона би мала щось змінити на краще, натомість породжує незручності існуючій моделі життя, до якої звикли ми. Виникають протиріччя аксіологічних складових нашого існування, що, власне і породжує адиктивність, про яку йде мова. Перебуваючи в різних умовах служби, особливо пов'язаних з Дебальцевим чи Іловайськом, або переживши страхіття полону чи зазнавши віроломного обстрілу, не маючи наказу стріляти у відповідь — скажіть, як повинні ми ставитись цих хлопців? У психіці людини міняється багато чого. Порушений звичний режим діяльності мозку. У пам'яті відкладено сумні та емоційні картини, які часто турбують тепер уяву і мають вплив на повсякденну діяльність. Планка емоційних переживань в зоні АТО зазнала значного підвищення. Рівень адреналіну дозволив відкласти в пам'яті людини негатив; і цей рівень дозволить тепер здійснити без страху перед суспільною мораллю перенос на мирну течію, інтерферуючи такі відчуття, думки, дії...

Іншими словами — людина стає більш схильною до емоційного протесту, сміливішою до виконання поступків як позитивних, відстоюючи правду, так і негативних, проявляючи різного роду деліквентність, в т. ч. адикції. Людська екзистенція набуває тут певної специфіки, вона міняє вигляд, спотворює первинну неповторність, і так уже змінена...А ремісії годі чекати, адже реабілітаційний арсенал, що би мав бути наготові — практично відсутній у державі. Соціальні служби виступають у ролі статиста, займаючись паперовими звітами про виконану роботу з учасниками бойових дій. А теорія про реабілітацію психологічну, фізичну та соціальну залишається практично нереалізованою.

Досвід роботи в рамках співпраці Співки учасників бойових дій Кременецького району Тернопільської області із Управлінням соціального захисту населення районної державної адміністрації, Районним центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді показує, що до ремісії цієї категорії громадян ще далеко. А тим часом коморбідність із кольором запущеності зростає, провокуючи деліквентність. Ідентифікуємо суспільну неадекватність УБД, і спостерігаємо...

Травматичний досвід, отриманий під час бойових дій, негативно впливає на стан здоров'я учасників бойових дій. Зокрема, після повернення до мирного життя вони переживають нові стреси, пов'язані з соціальною адаптацією, незрозумінням близьких, труднощами в спілкуванні, професійному самовизначенні, самореалізації, створенням сім'ї тощо. Первинний стрес, отриманий під час бойових дій, підсилюється вторинним, що виникає після повернення додому. Цей стан стає внутрішньою основою психологічної та соціальної дезадаптації у суспільстві [5].

За прогнозами психіатрів, в кращому випадку, у 20% з учасників бойових дій в Україні в наступні роки буде діагностовано хронічний посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), якому вже дали назву «синдром АТО». З огляду на це, нині виникла нагальна потреба в реабілітаційній діяльності, а нові умови ведення бойових дій в умовах гібридної війни вимагають від фахівців соціальних служб швидко реагувати на запити учасників бойових дій щодо організації та проведення комплексної реабілітації [2].

Отже, до адикцій учасників АТО в першу чергу відносимо алкоголізм та тютюнопаління, з усіма наслідками для особистості та суспільства. Людина, яка пройшла горно війни і не знаходить адекватного ставлення з боку мирного соціуму, становить групу підвищеного ризику щодо прийняття асоціального захоплення [4]. Статистика по Кременецькому районі Тернопільської області: з 337 учасників АТО, що знаходяться на обліку, 252 — палять цигарки. А вживають алкоголь — 320. Звісно, за рівнем споживання можна поділити на помірно питущих та хронічних алкоголіків. Тут слід взяти до уваги динаміку демобілізації. Набір мобілізованих відбувався згідно описаного вище. Брили усіх підряд: хто служив і хто не служив, незважаючи на вік, хвороби та бажання. Пік «придатно-непридатних» припадає на четверту, п'яту, шосту хвили мобілізації. Зі свідчень старшини однієї роти — з 76 чоловік роти:

- один військовослужбовець з десяти — був адекватною людиною;
- 20 військовослужбовців — непомірно питущі алкоголіки;
- 11 людей — таких, що відсиділи у в'язниці, причому один відбував покарання, в тому числі за вбивство, 25 років... в Україні, Росії, США.
- 2 наркомани.

До речі, увесь контингент людей був зібраний з усієї країни тощо.

Взявши по району адиктивну поведінку учасників бойових дій, констатуємо. Демобілізувавшись, люди впадають у посттравматичний стресовий розлад з наступних причин:

1) «Ехо війни»: хто безпосередньо брав участь у активних діях, був у полоні, перебував у жахливих умовах;

2) Проблеми у сім'ї, що були й раніше, та підсилились тепер. Досить високий процент з усіх причин;

3) Низький соціальний рівень і, як наслідок, неспроможність з різних причин подолати його. Переживання власної неспроможності та низька самооцінка;

4) Безпосередня схильність до алкоголізму. Вживав до призову, під час і після. Наслідком є захворювання, аварії, травматизм та ін.

5) Набуті під час тривалих обстрілів обсесивно-компульсивні розлади нервової системи, що проявляється у періодичних зривах, станах афекту [6] тощо.

Усі розлади психічно-фізичного фону учасників АТО практично не піддаються реабілітації з причин недосконалості системи, яка би мала цим займатися.

Якщо тютюнопаління — це ще більш-менш прийнятна адикція, то рівень споживання алкоголю носить глобально небезпечний характер, адже він формує генофонд в цілому [6, 7].

Учасники бойових дій на сході України вимагають підвищеної соціальної уваги, організації системи комплексної реабілітації. Як свідчать статистичні дані, за роки війни на сході в Україні з'явилося більше, ніж 320 тисяч ветеранів, які потребують комплексної допомоги, щоб інтегруватися знову у суспільство. Процес їхньої інтеграції вимагає створення такої системи реабілітації, яка б передбачала поєднання медичної, соціальної, психологічної та інших її видів. Існуючий в українському суспільстві комплекс заходів, які надають соціальні служби щодо реабілітації військовослужбовців, ветеранів бойових дій, має частковий, безсистемний і фрагментарний характер. Такий стан речей є результатом недосконалості соціального захисту учасників АТО/ООС (правового, економічного, соціального, психологічного, медичного) [2].

Незадоволеність своїм становищем у суспільстві, посттравматичний стресовий розлад, високий відсоток суїцидів, психологічне неблагополуччя є наслідками, що не дають можливості учасникам бойових дій максимально реалізувати свій потенціал у мирному житті. Основну роль у цьому процесі покликані зіграти спеціалізовані соціальні служби та установи реабілітації, які мають забезпечити гідні умови для успішної комплексної реабілітації цієї категорії людей [3].

Створені та діють відповідні державні органи (Державна служба з питань інвалідів та ветеранів України до 10.09.2014, далі — Державна служба України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції; з 1.01.2019 р. — Міністерство у справах ветеранів), громадські організації (наприклад, Всеукраїнська організація інвалідів війни, Збройних сил та учасників бойових дій; Громадська спілка «Вища координаційна рада у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції»), об'єднання волонтерів (наприклад, Громадська спілка «Всеукраїнське об'єднання учасників бойових дій та волонтерів АТО»). Але методичні засади роботи з учасниками бойових дій не розроблені й досі. Попри наявність в Україні нормативно-правових документів щодо здійснення реабілітації (Закони України «Про додаткові заходи щодо

соціального захисту учасників АТО» (2015 р.), «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (2017 р.), «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (1991 р. (нова редакція 2017 р.); Накази Міністра оборони України «Про затвердження довгострокової програми медичної реабілітації військовослужбовців миротворчих контингентів Збройних Сил України» (2004 р.); «Про затвердження інструкції про порядок санаторно-курортного забезпечення у Збройних Силах України» (2011 р.); Розпорядження Кабінету Міністрів «Про затвердження плану заходів щодо медичної, психологічної, професійної реабілітації та соціальної адаптації учасників АТО» (2015 р.)), жодних спеціальних норм щодо організації реабілітаційної діяльності з цією категорією людей чинним законодавством не передбачено [3].

Висновки та перспективи. Усе зазначене вище свідчить про те, що при розробці заходів профілактики адиктивної поведінки учасників бойових дій АТО/ООС доцільно враховувати психологічний механізм прояву посттравматичного синдрому, що дасть змогу сформувати уявлення про шкоду для себе та навколишнього суспільства, негативне ставлення до вищезгаданих адикцій, а також дозволить реалізувати загальноморальні етичні установки в учасників бойових дій АТО/ООС щодо себе й інших людей.

На нашу думку, раціонально організована профілактична діяльність з боку відповідних соціальноспрямованих служб дасть змогу сформувати в учасників АТО/ООС внутрішні регулятивні настанови, які в цілому забезпечать відсутність у них адиктивної поведінки в соціумі.

Список використаних джерел

1. Адикція Юридична енциклопедія [в 6-ти т.] ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. — К. Українська енциклопедія, 1998. — ISBN 966-749-200-1
2. Бриндіков Ю. Л. Реабілітація військовослужбовців учасників бойових дій в системі соціальних служб: теоретико-методичні основи: монографія. Хмельницький: Вид-во «Поліграфіст», 2018. 372 с.
3. Бриндіков Ю. Л. Зміст та характеристика стрес-факторів, що негативно впливають на психосоматичний стан комбатантів. *Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій*: матеріали Всеукр. наук. конф. (Дніпро, 24-25 листопада 2017 р.). Частина II. Дніпро: СПД «Охотнік», 2017. С. 294–295.
4. Ільїна Ю.Ю. Психологічні наслідки виконання професійних обов'язків у зоні АТО/Ю.Ю. Ільїна, А.В. Бондаренко // Проблеми екстремальної та кризової психології, 2016. т. Вип. 19. — С. 81–90.
5. Короленко Ц.П. Аддиктивное поведение. Общая характеристика и закономерности развития // Обозрение психиатрии и медицинское развитие / Ц.П. Короленко. 1991. Вып. 1. — С. 8–15.
6. Савчук О.В. Порушення функціонування мотиваційної сфери як одна з детермінант адиктивної поведінки // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. — Т. VII. — Випуск 1. — К., 2005. — С. 272–278.
7. Ткач Б.М. Сучасний стан проблеми адиктивної поведінки в Україні // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. Максименка С.Д. — К.: 2003. — Т. 5, № 4. — С. 329-334.

8. Філоненко Л.А. Організація цілісної системи профілактики як умова запобігання поширенню пияцтва у молодіжному середовищі // Практична психологія та соціальна робота. — 2005. — № 12. — С. 73–74.

I.A. Bilosevych,

Reasons to provide addiction at ATO/JFO participants.

Summary. In the article reviewed the preconditions of addictive behavior of Anti-Terrorist Operation/Joint Forces Operation participants as a social problem. The causes of deviations from the norms of social behavior are analyzed. The psychological peculiarities of the process of occurrence of addictiveness in the participants of the ATO/JFO combat actions are described. The ways of overcoming post-traumatic stress disorder and unwillingness of social services to overcome such a phenomenon are determined.

Keywords: participants of battle actions, delicacy, addictions, demobilization, social services, posttraumatic stress disorder, complex rehabilitation system.

С.В. Кутузова,

студентка факультету «Реабілітаційна педагогіка та соціальна робота»

КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради

науковий керівник: *Е.Г. Позднякова-Кирбят'єва,*

доктор соціологічних наук, доцент, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,

КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради

ПОНЯТТЯ КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Проблема формування комунікативної компетентності особистості набуває особливої актуальності у зв'язку з модернізацією системи освіти. Серед 10-ти ключових компетентностей Нової української школи спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовою, тобто комунікативна компетентність, стоїть на першому місці, бо найголовнішою ознакою держави та нації є її рідна мова. Додатково більшість освітян підкреслюють необхідність формування так званих *soft skills* — вмінь працювати в команді, вирішувати проблеми і знаходити творчі рішення. У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства педагог має бути фасилітатором, модератором, помічником, щоб навчити дітей самостійно здобувати інформацію. За таких умов оволодіння і ефективне застосування основ, норм і правил ефективної комунікації відіграє важливу роль у формуванні конкурентоспроможності і творчого потенціалу здобувачів освіти.

Поняття комунікативної компетентності впродовж років досліджується багатьма вченими, зокрема, лінгвістичний, психолінгвістичний, психологічний аспекти вивчення діалогу як особливої одиниці комунікативної компетенції висвітлюється в працях І.І. Барахович, Н.М. Бібік, О.І. Пометун та ін.; дослідження властивостей мови, характеристик її нормативного та комунікативного аспекту, що забезпечує розвиток комунікативної компетенції особистості обґрунтували О.Б. Беляєв, Р.Є. Бабій, Л. Паламар, М. Плиско;

методика навчання й розвитку комунікативної компетенції учнів представлені у працях В.П. Беспалько, Т.А. Ільїна та ін.; питанням розвитку комунікативної компетенції учнів на основі гуманістично-зорієнтованого навчання, що передбачає орієнтацію педагога безпосередньо на особистість учня, займались О.В. Бондаревська, В.В. Рибалка, В.В. Серіков та ін.; необхідність впровадження компетентнісного підходу організації освітнього процесу, що обумовлює необхідність організації співробітництва, сумісного пошуку і впровадження інноваційних технологій в організацію освітнього процесу своїми дослідженнями довели І.Г. Єрмаков, В.В. Нечипоренко, І.І. Риданова та ін. Таким чином, на основі аналізу наукової літератури, визначено, що компетентності виступають індикатором, який дозволить визначити ступінь готовності здобувачів освіти до подальшого самостійного життя.

За тлумачним словником української мови «компетенція» — добра обізнаність із чим-небудь; «компетентний» — який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий [1]. В словнику іншомовних слів поняття компетентність представлено, як 1) володіння компетенцією; 2) володіння знаннями, які дозволяють судити про щось; 3) коло питань, в яких дана особа володіє пізнанням, досвідом. Поняття «компетентний» тлумачиться як: 1) той, хто володіє компетенцією; 2) знаючий, обізнаний в певній галузі [2].

Т.Б. Волобуєва конкретизує, що згідно з визначенням Міжнародного департаменту стандартів для навчання та освіти, поняття компетентності визначається як спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу. При цьому поняття компетентності містить набір знань, навичок та відношень, що дають змогу особистості ефективно здійснювати діяльність або виконувати певні функції [3].

О.І. Пометун та Г.О. Фрейман зазначають, що під компетентністю людини педагога розуміють спеціальним шляхом структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, які набуваються у процесі навчання. Вони дозволяють людині визначити, тобто ідентифікувати і розв'язувати незалежно від контексту (від ситуації) проблеми, що є характерними для певної сфери діяльності [4].

В.В. Нечипоренко трактує комунікативну компетентність — як сукупність здатностей, пов'язаних з ефективним спілкуванням, а саме: володіння рідною та іноземними мовами; знання, вміння та навички, пов'язані із застосуванням засобів комунікації; наявність умінь, пов'язаних з розумінням психологічних особливостей спілкування, здатність та готовність до реалізації навичок уникнення та розв'язання конфліктів, володіння навичками самопрезентації [5].

Комунікативну компетенцію Н. Атишок визначає як «здатність здійснювати мовну діяльність, реалізуючи комунікативну мовну поведінку на основі фонологічних, лексико-граматичних, соціолінгвістичних, предметних і країнознавчих знань і навичок і за допомогою умінь, пов'язаних з дискурсивною, ілюктивною і стратегічною компетенцією, відповідно до різних завдань і ситуацій спілкування в рамках тієї або іншої сфери спілкування» [6].

І. Бех трактує поняття «комунікативна компетентність» (з лат. *communico* — роблю загальним, зв'язую, спілкуюся і *competens* (*competentis*) — здатний) означає сукупність знань про норми і правила ведення природної комунікації — діалогу, суперечки, переговорів та ін. [7].

І. Черезова представляє комунікативну компетентність як інтегральну якість особистості, що виконує функцію адаптації й адекватного функціонування особистості у соціумі, містить у собі установки, стереотипи, позиції спілкування, ролі, цінності особистості тощо [8].

Н.Ю. Синягіна виділяє наступні компоненти комунікативної компетенції: толерантність, комунікативність, упевненість в собі, адаптивність, тактовність, самовладання, організаторські здібності, цілеспрямованість, відповідальність тощо. На думку автора, основними ознаками професійного самовизначення спеціаліста з вищою освітою є: «реалізація людиною своїх індивідуальних особливостей, рис, якостей, здібностей і потенціалу; вибір «планки» для себе з того, що вимагає соціум, які диктує норми, стандарти, і ухвалення своєї мети, свого сенсу діяльності; визначення своїх вже наявних особистісних якостей, відповідних вимогам, нормам, цінностям; передбачення своїх потенційних якостей, відповідних вимогам, нормам, цінностям; проектування власного розвитку, що включає і перегляд, і коректування, і нову постановку мети» [9].

До основних характеристик комунікативної компетентності А. Мудрик відносить: 1). відповідність поведінки контексту стосунків, в яких вона виявляється; 2). знання правил спілкування та гнучкість у втіленні цих знань; 3). пов'язана з стосунками [10].

Отже, складові комунікативної компетентності досить обширні. Відповідно при організації цілеспрямованої роботи рекомендовано дотримуватись певної системи вимог, здебільшого до неї включають наступні компоненти:

- оптико-кінетичні (жести, міміка, пантоміміка), паралінгвістичні (система вокалізації (якість голосу, діапазон, тональність) та екстралінгвістичні (включення в мовлення пауз, темп мовлення) система знаків;
- володіння комунікативно-виконавчою технікою спілкування;
- знаходити адекватну темі спілкування комунікативну структуру, яка б відповідала меті;
- володіння стратегіями поведінки в конфліктних ситуаціях;
- володіння певним типом лексики;
- вміння розуміти почуття й інтереси іншої людини;
- вміння організовувати і вести переговори;
- навички активного слухання;
- уміння висловлювати свою думку усно і письмово;
- здатність співпрацювати з іншими (налагодження контакту);
- вміння обґрунтовувати власну точку зору.

Така структура комунікативної компетенції універсальна і зачіпає більшість значущих сторін, актуальних для продуктивного спілкування.

Таким чином, на основі теоретичного аналізу основних наукових положень, встановлено, що в загальному розумінні, терміном компетенція позначають

характеристику поведінки, домінантну форму активності особистості, наявність відповідних навичок і вмінь, ступінь оволодіння певним видом діяльності. Компетенція не може зводитися до знань і навичок. Компетентність — це те, що породжує вміння, дії, її можна розглядати як можливість встановлення зв'язків між знаннями та ситуацією, що найбільш ефективна у вирішенні проблеми. Комунікативна компетентність формується в умовах безпосередньої (результат досвіду спілкування між людьми) та опосередкованої (з літератури, театру, кіно), де людина отримує інформацію про характер комунікативної ситуації, особливості міжособистісної взаємодії і засоби їх вирішень. Освітня реформа передбачає, що головною метою навчання стане оволодіння здобувачами освіти певним набором компетентностей та наскрізних вмінь. Серед найважливіших компетентностей, які мають бути сформовані у сучасного випускника, законодавець називає і комунікативну. Таким чином, освіті відводиться провідна роль у формуванні вміння орієнтуватись у сучасному комунікативному просторі, у забезпеченні необхідними видами компетенцій, в оволодінні необхідним досвідом для саморозвитку і само актуалізації, виховання мовної особистості, яка володіє системою знань, умінь і навичок, що забезпечить їй високий рівень спілкування у різних життєвих ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Новий тлумачний словник української мови / [у 4-х томах]. — К.: «Аконіт», 1999. — 305 с.
2. Словник іншомовних слів. — Київ: 2000 — 624 с.
3. Волобуєва Т.Б. Розвиток творчої компетентності школярів. — Х.: Видавнича група «Основа», 2005. — 112 с.
4. Пометун О.І., Фрейман Г.О. Методика навчання історії в школі. — К.: Генеза, 2005. — 328 с.
5. Нечипоренко В.В. Системний розвиток навчально-реабілітаційного центру як відкритої інноваційної соціально-освітньої інституції: Монографія. — Запоріжжя: Хортицького національного навчально-реабілітаційного багатопрофільного центру, 2013. — 512 с.
6. Ашиток Н. Комунікативна компетентність педагога: структура, етапи формування. Молодь і ринок: щомісячний науково-педагогічний журнал. — Дрогобич: Вид-во Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2016. №6 (125), 2015. — С. 10—13.
7. Бех І.Д. Особистісно-зорієнтоване виховання: навчально-методичний посібник І.Д. Бех. — К.: ІЗМН, 1998. — 107 с.
8. Черезова І.О. Комунікативна компетентність як інтегральна якість особистості. Збірник наукових праць «Педагогічні науки», за редакцією Федяєва В.Л. Херсонський державний університет: Гельветика, 2018. — С. 139—143.
9. Синягіна Н.Ю. Психологічні особливості педагога додаткової освіти. Позашкільник, 2002. — 234 с.
10. Мудрик А.Б. Психологічні особливості комунікативної компетентності майбутніх психологів Сучасні проблеми практичної психології у Волинському регіоні: матеріали VIII науково-практичного семінару, за заг. ред. М.І. Мушкевич; Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки — Луцьк : Вежа-Друк, 2013. — С. 38—40.

В.В. Нікітіна,

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри історико-філософських дисциплін
Луганського національного аграрного університету, м. Харків

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ДЕРЖАВНИХ І КОМУНАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ УКРАЇНИ З ВИМУШЕНИМИ ПЕРЕСЕЛЕНЦЯМИ ПОХИЛОГО ВІКУ

Анотація. У статті висвітлюються напрями соціальної підтримки внутрішніх вимушених переселенців похилого віку в сучасній Україні. Проаналізовано особливості соціальної роботи з цією групою клієнтів різних державних і комунальних служб.

Ключові слова: соціальна робота, соціальні служби, вимушені переселенці, люди похилого віку, статус внутрішньо переміщеної особи, соціальні послуги.

Постановка проблеми. Вже більше чотирьох років актуальною проблемою в Україні залишається соціальна адаптація та інтеграція внутрішньо переміщених осіб (далі — ВПО) з непідконтрольних українській владі територій Донецької та Луганської областей і АР Крим, яких, за даними Міністерства соціальної політики України станом на 08.04.2019 р. налічувалося 1 373 675 осіб [1]. Однією з найуразливіших груп серед ВПО є люди похилого віку, які за віком, станом здоров'я і через наявність непоодиноких випадків вікової дискримінації у сфері працевлаштування вимушені майже повністю покладатися на державу щодо соціального забезпечення. Через фінансову неможливість для значної кількості осіб похилого віку винаймати житло на підконтрольній території представники цієї групи ВПО вимушено стають не лише переселенцями, а і «пенсійними туристами», що не зменшує важливості проведення з ними соціальної роботи, яку здійснюють як громадські об'єднання соціального спрямування, так і соціальні служби державного і комунального підпорядкування.

Стан дослідження проблеми і мета роботи. Основні напрями, форми і методи соціальної роботи з вимушеними внутрішніми переселенцями в сучасній Україні розглянуто у наукових роботах Т.В. Семигіної, Н.Є. Гусак і С.О. Трухан, І.М. Трубавіної, Ю.П. Пелісьє, Н.О. Максимовської, О.М. Савчук, А.О. Галай та ін. І.А. Євдокимовою, Солдатовою О.С. та іншими науковцями звернуто увагу на зміст і проблеми роботи з ВПО працівників державних і комунальних соціальних служб. У колективній монографії «Соціальна робота з вимушеними переселенцями в сучасній Україні» проаналізовано теоретико-методологічні засади соціальної підтримки цієї групи клієнтів, функціональні особливості отримання ними послуг в різних соціальних службах та технології соціальної роботи із ними [2]. Проте, з точки зору поліпшення системи соціального захисту вимушених переселенців є доцільним аналіз особливостей соціальної роботи цих служб з різними соціально-демографічними групами з числа ВПО. Висвітлення специфіки надання соціальних послуг працівниками державних і комунальних соціальних служб одній з таких груп — особам похилого віку з числа ВПО і є метою даної статті.

Виклад основного матеріалу. Соціальна підтримка людей похилого віку — надання їм натуральної і грошової допомоги, залучення до активних форм дозвілєвої діяльності, соціальне обслуговування вдома тих осіб, які потребують сторонньої допомоги, тощо — є одним з основних напрямів соціальної роботи у будь-якій країні сучасного світу. В Україні певна верства осіб похилого віку потребує соціального захисту, зокрема й підтримки з боку фахівців у галузі соціальної роботи, не лише внаслідок таких ознак вразливості, як вікове погіршення здоров'я, малозабезпеченість, психологічні проблеми після виходу на пенсію, а і через раптові, як виявилось, досить тривалі, вимушені переселення з непідконтрольних українській владі територій Донецької і Луганської областей та АР Крим, із втратою основних життєвих матеріальних ресурсів і сталих соціальних зв'язків.

З особами похилого віку з числа ВПО у межах своїх функціональних обов'язків працюють представники усіх державних і комунальних соціальних служб, включаючи центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (робота з сім'ями переміщених осіб, до складу яких входять люди похилого віку) і служби у справах дітей (робота з опікунськими сім'ями переселенців, де опікуном є бабуся або дідусь дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування, або із дітьми, що опинилися на підконтрольній території без супроводу батьків або інших законних представників, але переселилися з родичами похилого віку чи то оселилися у них). Люди похилого віку з числа ВПО мають право звертатися і до базових центрів Державної служби зайнятості України за інформацією стосовно наявності підходящих вакансій і навіть бути зареєстрованими в якості безробітних з отриманням відповідних виплат по безробіттю, якщо вони ще не є пенсіонерами за віком, адже громадянами похилого віку в Україні законодавчо визначено осіб, які досягли пенсійного віку або яким до досягнення пенсійного віку залишилося не більш як півтора року [3].

Загальним напрямом соціальної роботи усіх соціальних служб з цією групою клієнтів є їхнє консультування щодо переліку соціальних послуг, які можна отримати у державних / комунальних службах і громадських об'єднаннях і перенаправлення за потреби ВПО до органів влади, що відповідають за надання соціального житла. Основне ж навантаження у соціальній роботі з переселенцями похилого віку лягає на працівників таких соціальних служб, як управління праці і соціального захисту населення (далі — УПСЗН), територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг) і територіальні управління Пенсійного фонду України.

Фахівці УПСЗН беруть вимушених переселенців похилого віку, як і інших переміщених осіб, на облік, видають довідку про надання їм статусу ВПО, сприяють призначенню їм щомісячної адресної грошової допомоги для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг. Складнощі для осіб похилого віку з числа ВПО виникають у зв'язку з тим, що адресна грошова допомога призначається лише на шість місяців, а для повторного звернення із заявою про надання допомоги на новий строк слід знову відвідувати УПСЗН.

За межі власне соціальної роботи виходять фактично адміністративні обов'язки працівників УПСЗН щодо перевірок наявності ВПО на підконтрольній території, які принижують і самих переселенців, і призводять до помилок — необґрунтованому позбавленню частини переміщених осіб соціальних виплат, що інколи стає критичним для осіб похилого віку. Лише з вересня 2017 року, згідно з постановою Кабміну України від 13.09.2017 р. № 689, у разі проходження особою фізичної ідентифікації в публічному акціонерному товаристві «Державний ощадний банк України», чергова (раз на шість місяців) перевірка перебування цієї особи на підконтрольній території працівниками УПСЗН у відповідному періоді не проводиться [4].

Брати на облік вимушених переселенців з числа громадян похилого віку, які за станом здоров'я потребують сторонньої допомоги, та надавати їм соціальні послуги невідкладно зобов'язаний територіальний центр соціального обслуговування (далі — територіальний центр). До таких послуг відносять догляд вдома для тих, хто не здатен до самообслуговування та потребує стороннього догляду, і натуральну допомогу [5].

Відділення адресної натуральної та грошової допомоги територіальних центрів, виходячи з наявної фінансової та матеріально-технічної бази та враховуючи на рівень доходів сім'ї, безоплатно забезпечують громадян похилого віку з числа ВПО одягом, взуттям, ліками, предметами медичного призначення, предметами побутової гігієни, продовольчими та промисловими товарами. Також їм надають на платній та безоплатній основі перукарські, швацькі послуги, послуги з ремонту вікон, дверей, взуття, із заготівлі та завезення палива, розпилювання дров тощо.

Соціальні працівники денних відділень територіальних центрів залучають переселенців похилого віку до культурних заходів — концертів, організованих силами їхніх клієнтів, екскурсій, зустрічей з цікавими особистостями. За бажанням ВПО пенсійного віку стають слухачами університетів третього віку, що створюються працівниками територіальних центрів за співробітництва з бібліотеками й громадськими об'єднаннями.

Протягом досить тривалого часу переселенці, у тому числі і похилого віку, могли отримати тимчасовий притулок у стаціонарних відділеннях територіальних центрів. Соціальні працівники цих відділень допомагали таким особам облаштуватися на новому місці, отримати доступ до медичних послуг, за необхідності — оформити документи, а самотні особам похилого віку — влаштуватися до інтернатних закладів соціального обслуговування. Так, за інформацією Мінсоцполітики, станом на 04.04.2016 р. у 13 інтернатних установах системи соціального захисту населення Харківської області на повному державному утриманні проживало 172 особи із Луганської та Донецької областей, серед яких значну частку складали люди похилого віку [6, с. 40—41].

Значно більш масово, ніж до територіальних центрів, переміщені особи пенсійного віку зверталися і звертаються до територіальних управлінь ПФУ для оформлення пенсійних виплат за місцем фактичного проживання на підконтрольній території. Інспектори управлінь ПФУ надають пенсіонерам з

числа ВПО консультації щодо порядку оформлення пенсій, допомагають заповнити необхідні документи, нараховують відповідні виплати. А в умовах помилкового позбавлення частини з них належних їм пенсійних виплат, працівникам Пенсійного фонду довелося не лише роз'яснювати вимушеним переселенцям причини такого становища, а і проводити профілактичні заходи щодо зняття психологічного напруження у них.

Невпевненість спеціалістів Пенсійного фонду у збереженні робочого місця внаслідок розпочатої модернізації ПФУ, підвищення їхнього навантаження, незвичні умови праці, коли спілкування з клієнтами стає більш відкритим, а інколи і більш складним (наприклад, у Харківському регіональному центрі надання адміністративних послуг спостерігається постійний шум і щільність робочих місць при прийомі відвідувачів) — усі ці фактори можуть спричинити роздратованість фахівця, а отже, неухважність до проблем переселенців. Така неухважність виявляється не лише в особистому спілкуванні, а і в тому, що, отримуючи в автоматичному режимі дані системи «Аркан» про відсутність ВПО, що є пенсіонерами, протягом більше 60 днів на підконтрольній території, співробітники окремих управлінь ПФУ не пересилали їх в районні УПСЗН для перевірки шляхом відвідування місця проживання ВПО, а просто призупиняли пенсійні виплати. І це при тому, що, за словами самих співробітників УПСЗН і ПФУ, в отриманих списках багато неточної і застарілої інформації, яка не відповідає дійсності [7].

Рішення Верховного Суду України від 04.09.2018 р. про незаконність відмови у виплаті пенсій ВПО має зняти одну з підстав для перевантаженості інспекторів управлінь ПФУ та їх потенційних конфліктів з клієнтами з числа переселенців. Хоча станом на початок листопада 2018 року вже зафіксовані факти відмови у виплаті пенсій вимушеним переселенцям через дані, які містяться у базі «Аркан» [8].

Висновки. Державні й комунальні соціальні служби проводять різнобічну соціальну роботу з особами похилого віку з числа ВПО шляхом надання їм низки соціальних послуг. Фахівці цих служб оформлюють для вимушених переселенців довідки, що засвідчують їхній статус ВПО, сприяють у відновленні ними втрачених документів, надають натуральну допомогу і послуги господарчо-побутового спрямування, здійснюють догляд вдома за саодинокими особами похилого віку, які цього потребують, або сприяють їхньому влаштуванню до інтернатних закладів, залучають бажаючих до культурно-просвітницьких заходів і допомагають відновити їм статус працюючої людини, а також консультують з приводу різних питань.

Аналіз досягнень і недоліків у соціальній роботі з переселенцями похилого віку є засадою подальшого її удосконалення.

Список використаних джерел

1. Обліковано 1 373 675 переселенців, — Мінсоцполітики. 08.04.2019 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/news/16938.html>

2. Борисова О. В. Соціальна робота з вимушеними переселенцями в сучасній Україні : моногр. / О. В. Борисова, О. М. Знаткова, О. О. Кульга, В. В. Нікітіна ; Луган. нац. аграр. ун-т. — К. : Видавн. дім «Кондор», 2019. — 468 с.
3. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 16.12.1993 р. № 3721-XII ; ред. від 22.05.2018 р.. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3721-12>
4. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 р. № 689. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/689-2017-%D0%BF>
5. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2009 р. № 1417 [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 23.12.2015 р. № 1093. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1093-2015-%D0%BF>
6. Звіт про стан виконання у I кварталі 2016 року заходів, передбачених Комплексною державною програмою щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України, на період до 2017 року [Електронний ресурс] : додаток до листа Мінсоцполітики. — 99 с. — Режим доступу: <http://www.msp.gov.ua/news/8443.html>
7. Новые старые проблемы переселенцев: «Списки СБУ» сменили «списки из Аркана» [Электронный ресурс] / Донецкие новости : регион. портал Донбасса ; 31.01.2018. — Режим доступа: <https://dnnews.dn.ua/news/665123>
8. Как Пенсионный фонд находит причины лишать переселенцев пенсий [Электронный ресурс] / 07.11.2018. — Режим доступа: https://antikor.com.ua/articles/270214-kak_pensionnyj_fond_nahodit_prichiny_lishatj_pereselentsev_pensij

Л.І. Штангрет,

студентка Навчально-наукового інституту педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

науковий керівник: ***О.Г. Коломієць,***

доктор філософських наук, доцент кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЖЕРТВ ШКІЛЬНОГО БУЛІНГУ

Нині явища шкільного булінгу серед учнів закладів загальної середньої освіти є досить серйозною соціальною проблемою. Актуальність вивчення цього явища у наш час обумовлюється тим, що збільшується кількість фіксованих випадків шкільного булінгу. 67% дітей, за даними UNICEF Україна за 2017 рік, стикалися з булінгом, з них 24 % зараховують себе до числа жертв. 40 % приховують факт шкільного насилля від якого вони потерпають, а 44 % є спостерігачами. 22 % дітей сприймають булінг як незмінне явище в школі [2, с. 74].

Вивчення шкільного булінгу знайшли своє відображення в дослідженнях та працях багатьох, як українських, так і зарубіжних вчених, серед яких: Ю. Савельєв, О. Барліт, Г. Беженар, І. Гобод, С. Стельмах, А. Король та ін.

З метою дослідження психологічних особливостей жертв шкільного булінгу у квітні — травні 2018 р. було проведено опитування учнів віком від 11 до 16 років.

Інструментом опитування була анкета, що містила 23 питання закритого та відкритого типу і включала тест на визначення рівня самооцінки та опитувальник База-Дарки. Респондентами стали 102 учня Черкаських ЗОШ I-III ступенів № 6 та № 12, Черкаської спеціалізованої школи I-III ступенів ім. В. Симоненка, Черкаської спеціалізованої школи I-III ступенів № 3, Черкаської гімназії № 31, Геронимівської ЗОШ I-III ступенів та Руськополянської ЗОШ I-III ступенів №1. За результатами опитування, було виявлено, що жертвами булінгу є діти, які: мають низьку самооцінку; зростали в байдужій атмосфері сім'ї; не мають тісних контактів в класі.

Діти, які стають жертвами шкільного булінгу, як правило, виростають у сім'ях, де дистанція між дітьми та батьками величезна, де мало цікавляться розвитком дітей, де не вистачає тепла і ласки (52 %), ставлення до прояву дитячої агресивності байдуже і поблажливе (20 %), де в якості дисциплінарних впливів замість турботи і терплячого пояснення воліють силові методи, особливо фізичні покарання (18 %). Це призводить до того, що неповнолітні не отримуючи достатнього тепла в сім'ї, не відчують захисту й в навчальному середовищі, адже вдома вони вже вважають себе жертвами.

Тест для підлітків «Визначення самооцінки», який був складовою анкети довів, що ті, хто має низький рівень самооцінки, за яким людина хворобливо переносить критичні зауваження на свою адресу, намагається завжди рахуватися з думками інших і часто страждає від «комплексу неповноцінності» (37 %) є жертвами, тобто дітьми, які терплять постійні знущання з боку однокласників, а ті, хто високий рівень самооцінки, за якою людина правильно реагує на зауваження інших і рідко сумнівається у своїх діях (56 %) здійснюють булінг.

Важливою складовою, яка присутня в булінгу є відношення між колективом, де здійснюється булінг. За підсумками дослідження було встановлено, що половина учнів (50 %) відповіла, що мають не дружній клас, підлітки вказали, що хочуть перейти до іншого класу з тієї причини, що їх ображають (15 %), принижують (5 %) і б'ють (30 %). Тобто діти аналізують, що атмосфера та відносини класу є непридатними до взаємодії та навчання, але змінити цього вони не в змозі. Результати дослідження демонструють наступну рольову структуру шкільного булінгу, за якою жертвами булінгу є 16 % школярів; «булерами» є 45 % дітей; наслідувачами — 10 %; пасивними агресорами є 18 %; потенційними «булерами» — 9 %; «спостерігачами» є 10 %; «потенційними захисниками» — 6 %; «захисниками», на жаль, лише 2 %. Дані підтверджують, що в колективі існує нерівність сил, яка теж сприяє тому, що жертви не можуть протистояти нападам булерів, адже усвідомлюють про майбутні наслідки.

Дослідник Барліт О. О. [1] виділяє два основні види шкільного булінгу і за результатами дослідження кожний вид має місце в Черкаських школах і складає такі дані: фізичний шкільний булінг (32 %); психологічний шкільний булінг є більш поширеним, до нього варто віднести: вербальний булінг (18 %); образливі жести або дії (8 %); залякування (6 %); ізоляція (13 %); вимагання (6%); пошкодження та інші дії з майном (7 %); шкільний кібербулінг (10 %).

Отже, за результатами опитування було визначено, що явище шкільного булінгу буває невиявленим та продовжує поширюватись саме через неспроможність жертв цього явища протидіяти нападникам, кількість яких переважає. Важливим фактором особливостей поведінки жертв є й низька самооцінка, яка змушує потерпілих вважати себе винними у нападах булерів. Також цьому сприяє становище в сім'ї, яка своєю впливовістю надягає дітям ярлик «жертви», які потрапляючи в шкільне середовище, навіть не намагаються зупиняти шкільний булінг.

Список використаних джерел

1. Барліт О. О. Форми і методи подолання (мінімізації) соціально-педагогічної та психологічної проблеми булінгу в освітньому середовищі // Горизонти освіти. — 2012. — № 2. — С. 44–47.
2. Савельєв Ю. Б. Виключення та насильство: чи існує булінг в українській школі // Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська Академія». — 2017. — Т. 97. — С. 71–75. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3963/Saveliev_Vykliuchennia.pdf (дата звернення: 03.03.2018).

ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА, БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

А.В. Латиш, В.В. Моргун,

курсанти факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

науковий керівник: ***А.О. Кисельов,***

майор поліції, кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності та спеціальної техніки
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ДОПУСКУ ОСІБ ДО ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ

Протягом останніх часів питання пов'язані захистом інформації з обмеженим доступом як ніколи є актуальними. Одним із видів інформації з обмеженим доступом є державна таємниця. Так існують закони та нормативно правові документи які регулюють діяльність державних органів та осіб пов'язаних з державною таємницею, насамперед це Законом України «Про державну таємницю» від 21 січня 1994 р. зі змінами та доповненнями на теперішній час.

Відповідно до Закону України «Про державну таємницю» державна таємниця — це вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою [1].

У ст. 17 Конституції України зазначається, що забезпечення територіальної цілісності, економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Враховуючи значущість цих завдань, держава охороняє вказані суспільні відносини шляхом криміналізації відповідних злочинних дій у розд. XIV Особливої частини Кримінального кодексу України (далі — КК України) [2].

Закон України «Про доступ до державної таємниці» зазначає хто і за яких умов має право отримати даний допуск.

Так, у ч. 2 с. 22 Закону України «Про доступ до державної таємниці» допуск до державної таємниці надається дієздатним громадянам України віком від 18 років, які потребують його за умовами своєї службової, виробничої, наукової чи

науково-технічної діяльності або навчання, органами Служби безпеки України після проведення їх перевірки. Порядок надання допуску до державної таємниці визначається Кабінетом Міністрів України [1].

Крім цього існують випадки, коли можливе зниження віку осіб, яким надається допуск до державної таємниці. Такі випадки визначаються міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, за погодженням із Службою безпеки України громадянам України віком від 16 років може надаватися допуск до державної таємниці із ступенями секретності «цілком таємно» та «таємно», а віком від 17 років — також до державної таємниці із ступенем секретності «особливої важливості».

Також передбачено, те, що залежно від форми допуск надається на певний час, а потім можливе його продовження якщо в цьому є потреба.

Нині в Україні діють 3 різні форми допуску та передбачені наступні терміни дії допусків:

1) форма 1 — для роботи з секретною інформацією, що має ступені секретності «особливої важливості», «цілком таємно» та «таємно» — 5 років;

2) форма 2 — для роботи з секретною інформацією, що має ступені секретності «цілком таємно» та «таємно» — 7 років;

3) форма 3 — для роботи з секретною інформацією, що має ступінь секретності «таємно» — 10 років.

У разі закінчення терміну дії допуску до державної таємниці за необхідності подальшої роботи з секретною інформацією здійснюється відповідно його переоформлення.

Отже, при детальному вивченні Закону України «Про державну таємницю» існують різні види допуску, які різняться за відповідною класифікацією, існують певні категорії людей, які можуть мати допуск до певного виду таємної інформації, а також роз'яснені різні види покарання про розголошення державної таємниці. Також рівень допуску може залежати від віку особи, від посади, яку вона займає та повноважень, які нею охоплюються. Від наявності допуску до інформації, яка має гриф секретності залежить наявність у особи доступу до неї.

Таким чином, вищезазначене обмеження допуску осіб до державної таємниці забезпечує засекречування певних відомостей, які стосуються осіб, які перебувають на відповідних державних посадах, в правоохоронних органах України або співпрацюють з вище вказаними посадовими особами, приховування відомостей, про об'єкти, які мають стратегічне для держави значення.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про державну таємницю». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>
2. Литвин М. Основи сучасної міграційної політики України закладалися прикордонним відомством / М. Литвин // Міграція. — 2014. — № 2 (144). — С. 4.

Я.Г. Малиш,

курсант факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

науковий керівник: **А.О. Кисельов,**

майор поліції, кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності та спеціальної техніки
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ДЕРЖАВНУ ТАЄМНИЦЮ

Одним із актуальних напрямів реформування українського адміністративного права є модернізація інституту адміністративної відповідальності, зокрема відповідальності у сфері захисту інформації з обмеженим доступом. Одним із видів інформації з обмеженим доступом є державна таємниця.

Відповідно до Закону України «Про державну таємницю» державна таємниця — це вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою [1]

Серед заходів захисту державної таємниці особливе місце займають заходи адміністративного примусу, серед яких найбільш ефективним заходом є адміністративна відповідальність.

Справи щодо порушення законодавства про державну таємницю сьогодні розглядають судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (ст. 221 КУпАП). В результаті розгляду справи (не дивлячись на те, що КУпАП передбачає розгалужену систему адміністративних стягнень), на порушника цього законодавства накладається лише один вид стягнення — адміністративний штраф.

Слід зауважити, що перш ніж притягувати особу до адміністративної відповідальності за недодержання та розголошення державної таємниці, необхідно чітко визначити ті межі, які порушує особа. Оскільки за порушення державної таємниці передбачено також і кримінальну відповідальність.

Таким чином, адміністративна відповідальність настає за наступні види порушень законодавства про державну таємницю:

- недодержання встановленого законодавством порядку передачі державної таємниці іншій державі чи міжнародній організації;

- засекречування інформації: про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту; про аварії, катастрофи, небезпечні природні явища та інші надзвичайні події, які сталися або можуть статися та загрожують безпеці громадян; про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти та культури населення; про факти порушень прав і свобод людини і громадянина;

про незаконні дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб; іншої інформації, яка відповідно до законів та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не може бути засекречена;

- безпідставне засекречування інформації;

- надання грифа секретності матеріальним носіям конфіденційної або іншої таємної інформації, яка не становить державної таємниці, або ненадання грифа секретності матеріальним носіям інформації, що становить державну таємницю, а також безпідставне скасування чи зниження грифа секретності матеріальних носіїв секретної інформації;

- - порушення встановленого законодавством порядку надання допуску та доступу до державної таємниці;

- - невжиття заходів щодо забезпечення охорони державної таємниці та незабезпечення контролю за охороною державної таємниці;

Даний перелік не є вичерпним, загалом такі випадки передбачені Законом України «Про державну таємницю», статтями Особливої частини Кримінального Кодексу України, в Кодексу України про адміністративні порушення та іншими нормативно-правовими актами.

Щодо покарання за порушення законодавства України про державну таємницю, то ч. 1 ст. 212¹ КУпАП передбачено покарання у вигляді накладення штрафу на громадян від десяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб — від тридцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. [2]

Якщо протягом року особа знову вчинила порушення з числа передбачених ч. 1 ст. 212¹ КУпАП, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, то дещо змінюється санкція статті та розмір накладення штрафу.

Таким чином законодавство України передбачає настання адміністративної відповідальності у чітко визначених випадках, але попри це все санкція не є суттєвою, тому дане законодавство не є ефективним та потребує вдосконалення.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про державну таємницю». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ.

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 339.727.24-330.322.4 (045)

В.О. Ковтун,

студентка факультету міжнародних відносин
Національного авіаційного університету

науковий керівник: ***І.І. Набок,***

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу
Національного авіаційного університету

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИВАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ У СВІТІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. У статті проаналізовано сучасний стан та перспективи інвестування альтернативної енергетики у світі та в Україні, досліджено основні проблеми залучення фінансування об'єктів на базі відновлювальних джерел енергії в Україні та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: альтернативна енергетика, глобальні інвестиції, глобальний енергетичний ринок, відновлювальні джерела енергії, паливно-енергетичний баланс.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку світового господарства однією із основних умов економічної стабільності та соціальної стійкості є забезпечення оптимального використання ресурсів та збереження екологічної безпеки світу. На сьогодні, динамічність розвитку світового ринку альтернативної енергетики залежить від інтенсивності інвестицій в нього. Саме тому, дослідження особливостей інвестування у сферу “зеленої” енергетики є необхідним, зокрема для забезпечення енергоефективності світового господарства та створення ефективної державної політики України.

Стан дослідження. Важливі теоретичні та практичні аспекти впровадження відновлювальних джерел енергії досліджувалась такими вченими, як П. Неміш, Т. Райхенбах, О. Тітко, М. Кулік, М. Белопольський, Борохов В. Бурда, Л. Гирник, Л. Матвійчук та інші. Незважаючи на значний науковий доробок, питання інвестування альтернативної енергетики зокрема у контексті України залишаються актуальними.

Виклад основного матеріалу. На фоні невтішних прогнозів вичерпності горючих копалин традиційної енергетики, країни та корпорації з кінця 1990-х рр. вживають заходів для освоєння альтернативних джерел енергії, цим самим мінімізуючи енергетичну залежність від волатильної ціни імпорту традиційних джерел енергії. Однак, масштаби встановлення таких об'єктів вимагають капітальних вливань в проекти відновлювальної енергетики [5] (рис. 1.):

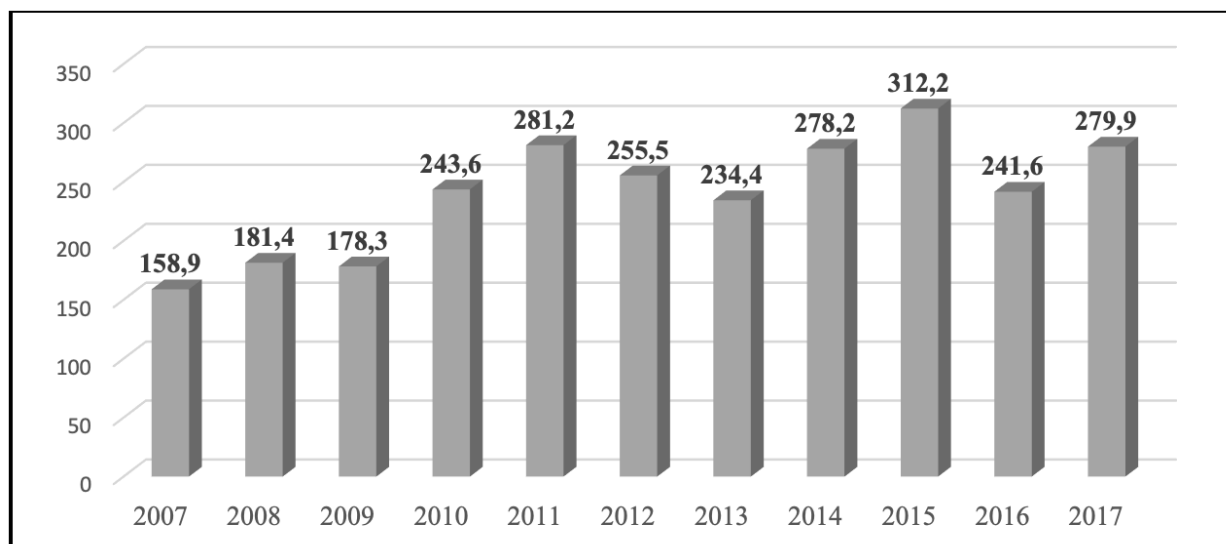

Рис. 1. Динаміка інвестицій у ВДЕ за період 2007-2017 рр., (млрд дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Міжнародної агенції з відновлювальних джерел енергії (IRENA).

Згідно із останніми даними Міжнародної агенції з відновлювальних джерел енергії (IRENA), за період 2007–2017 рр. спостерігається значний ріст глобальних інвестицій у альтернативну енергетику з 158,9 до 279,9 млрд дол. США, за винятком після кризового 2009 року та періоду 2012-2013 рр., коли спад інвестицій частково спричинений невизначеністю політики в Європі та США (див. рис. 1.) [1, с. 63; 5].

У розрізі видів відновлювальних джерел енергії (ВДЕ), станом на 2017р. найбільше інвестували в перспективні галузі сонячної (СЕС) та вітрової енергетики (ВЕС) - 160,8 та 107,2 млрд дол. відповідно. Решта 10% спрямовані в енергію з біомаси та відходів (4,7 млрд дол.), біопаливо (2,0 млрд дол.), альтернативну гідроенергетику (ГЕС) (3,4 млрд дол.), геотермальну (1,6 млрд дол.) і океанічну енергії (0,2 млрд дол.). Крім того, порівняно з 2007 роком, сьогодні спостерігається майже чотирьох кратний приріст інвестування сонячної енергетики та значний спад інвестицій в біопаливо, енергію біомаси, та гідроенергетику [5], (див. табл. 1):

Таблиця 1

Структура інвестування за видами ВДЕ у 2007 та 2017 рр.

Вид ВДЕ	2007 р. (млрд дол.США)	Частка у загальному обсязі, (%)	2017 р. (млрд дол.США)	Частка у загальному обсязі, (%)
СЕС	38,7	24,4	160,8	57,4
ВЕС	60,9	38,3	107,2	38,3
Енергія біомаси	22,9	14,4	4,7	1,7
ГЕС	6,5	4,1	3,4	1,2
Геотермальна енергетика	1,7	1,1	1,6	0,6
Біопаливо	27,4	17,2	2,0	0,7
Океанічна енергія	0,8	0,5	0,2	0,1
Всього	158,9	100	279,9	100

Примітка. Складено автором за даними Міжнародної агенції з відновлювальних джерел енергії (IRENA).

Однак, за експертними оцінками, інвестування у галузь відновлювальних джерел енергії залишаються нижче свого потенціалу, оскільки за умови поступового збільшення частки відновлюваних джерел енергії у світовому енергетичному балансі (до 36% у 2030р. та до 65% у 2050 р.), інвестиції в поновлювані джерела енергії повинні бути значно розширені над нинішнім рівнем [5].

Слід також зазначити, що до початку 2010-х рр. інвестиції у ВДЕ спрямовувались переважно у розвинені економіки, коли на сьогодні більшість інвестицій зосереджуються у країни, що розвиваються. Так, безумовним лідером за обсягом отриманих інвестицій в «зелену» енергетику на сьогодні є Китай (126,6 млрд дол.). Virізняються на ринку і такі країни, як США, де зосереджено 40,5 млрд дол., а також Індія (10,9 млрд дол.) та Бразилія (6 млрд дол.). Серед країн ЄС виділяють Швецію, Норвегію та Німеччину, тобто країн з найбільшою часткою використання ВДЕ у сукупному енергетичному балансі [5].

Більше того, консалтингова компанія «Ernst&Young» щорічно публікує рейтинг країн, яких вважають інвестиційно привабливими у галузі альтернативної енергетики. Довгий час серед країн СНД мала місце в рейтингу і Україна, при цьому до 2015 року позиції зміцнювались. На даний момент Україна не входить до рейтингу [4]. Незважаючи на значний потенціал впровадження об'єктів, які можуть функціонувати на відновлювальних джерелах енергії, частка ВДЕ в енергетичному балансі України залишається незначною — на рівні 2%. Однак, загальна сума інвестицій в об'єкти альтернативної енергетики у 2016 році становила близько 300 млн дол. США, а вже у 2017 році на 23% більше - 370 млн дол. США з подальшою тенденцією до збільшення залучення [6].

Більше того, згідно із Енергетичною стратегією України до 2035 р. зростання частки виробництва електроенергії з відновлювальних джерел є пріоритетним

напрямок державної політики. Однак, для досягнення цільового показника в 25% ВДЕ в структурі енергетичного балансу України, необхідно залучати інвестиції ще з більшим темпом, ніж він є на сьогодні. Уряд вже підтримав низку законопроектів, спрямованих на розвиток вітчизняної відновлювальної енергетики, зокрема сюди відносять: податкові преференції виробникам альтернативної електроенергії; звільнення від сплати ПДВ імпортованого обладнання для об'єктів ВДЕ; встановлення «зелених» тарифів, за яких передбачається можливість генерації електроенергії на базі ВДЕ та її продаж як для домогосподарств, так і для підприємств за фіксованою ціною тарифу [2].

«Зелений» тариф, чинний до 2030 року, є стимулом для інвестицій, зокрема й іноземних. Паралельно, з 2020 року діятимуть цінові аукціони на укладення договору купівлі-продажу електроенергії, мінімальна ціна якого буде встановлюватись на рівні поточного рівня «зеленого» тарифу. У свою чергу, такий крок має забезпечити справедливу конкуренцію та прозору ціну на ринку енергетики України.

Однак, існує низка факторів, які стримують інвестиції в українську альтернативну енергетику. Зокрема, на думку експертів, корупція в державних органах та відсутність ефективної судової систем є ключовими перешкодами підвищення інвестиційного клімату України. Крім того, починаючи з 2017 р. спостерігається суттєве зростання вартості підключення до електромереж, що безперечно, гальмує розвиток проектів з альтернативної енергетики. Слід також звернути увагу на негативний бік «зелених» тарифів, рівень яких не відображають світових тенденцій зниження цін на альтернативну електроенергію [3]. Саме тому пропонуємо наступні механізми стимулювання залучення інвестицій у відновлювальну енергетику Україні із врахуванням світової практики впровадження ВДЕ, а саме:

- спрощення та оптимізація процедур отримання дозволів на встановлення об'єктів ВДЕ;
- встановлення конкурентних цін на електроенергію, виробленої із відновлювальних джерел енергії;
- сприяння розвитку колективного інвестування у ВДЕ за прикладом європейських енергетичних кооперативів;
- підтримка та сприяння досліджень у розробці системи покращення енергоефективності.

Висновки. Таким чином, аналіз інвестування світової альтернативної енергетики свідчить про тенденцію до їх значного зростання на фоні динамічності розвитку ринку ВДЕ. Україна, маючи значний потенціал розвитку альтернативної енергетики, досі не використовує його у повній мірі. Саме тому досягнення довгострокових цілей у сфері енергетики, перш за все, означає реформування економіки, покращення інвестиційного клімату країни, а також створення необхідних умов розвитку на ринку альтернативної енергетики України.

Список використаних джерел

1. Черняк О. Дослідження обсягів інвестування в «зелену енергетику» / Черняк О., Фаренюк Я.. // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. — 2015. — № 12. — С. 59–67.
2. Прогнімак К. Як зміниться ринок енергетики України в 2019 році — огляд законодавства [Електронний ресурс] / Прогнімак К. // Greencubator. — 2018. — Режим доступу до ресурсу: <http://greencubator.info/energy-new-rules-2019/>.
3. Соколов А. Чем привлекает инвесторов «зеленая» энергетика [Електронний ресурс] / Соколов А. // Устойчивое развитие. — 2018. — Режим доступу: <https://delo.ua/business/zelenye-stancii-v-uslovijah-novogo-rynka-elektroenergii-338900/>.
4. Renewable Energy Country Attractiveness Index [Електронний ресурс] // Ernst&Young. — 2018. — Режим доступу до ресурсу: [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-recai-issue-52-index-scores/\\$File/ey-recai-issue-52-index-scores.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-recai-issue-52-index-scores/$File/ey-recai-issue-52-index-scores.pdf).
5. Офіційний сайт Міжнародної агенції з відновлювальних джерел енергії (IRENA) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.irena.org/financeinvestment>
6. Офіційний сайт Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://saee.gov.ua/>

ЗМІСТ

Розділ 1 ОСВІТА. ПЕДАГОГІКА

О.І. Галушко, С.І. Веселова, АВТОМАТИЧНІ ВОРОНКИ В ОСВІТНЬОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ	3
О.П. Гетьман, И.С. Коваль, ДЕЛОВАЯ ИГРА КАК СПОСОБ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ УМЕНИЙ БУДУЩИХ СТИЛИСТОВ	7
О.Р. Левковець, Г.М. Давидюк, ОРГАНІЗАЦІЯ ПРИРОДООХОРОННОЇ РОБОТИ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ НА ЕКОЛОГІЧНІЙ СТЕЖЦІ	11
І.В. Новак, Г.М. Давидюк, ФОРМИ І МЕТОДИ РОБОТИ З БАТЬКАМИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЩОДО ОБІЗНАНОСТІ ЇХ ПРО ПРИРОДУ РІДНОГО КРАЮ	15
А.М. Руда, НЕСТАНДАРТНІ ЗАНЯТТЯ ЯК ФОРМА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	18
Н.В. Дерстуганова, Л.О. Сущенко, ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ДУХОВНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ: ЗМІСТ В ПРИОРИТЕТИ	21
N.P. Osadchuk, O.V. Voznyuk, SPECIAL EDUCATIVE COURSE FOR CULTURAL EDUCATION AND TRAINING PROSPECTIVE COMMISSIONED OFFICERS OF RADIO ENGINEERING SPECIALTIES.....	23
О.В. Петрусь, МАЙСТЕР-КЛАСИ І ПЕДАГОГІЧНІ ЛАБОРАТОРІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ З МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	25
Н.С. Полудьонна, СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ З ПОГЛЯДУ СВІТОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ.....	31
С.В. Стеблюк, ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ПІДПРИЄМНИЦТВА: ЗАКОРДОННИЙ ВИМІР	33
С.В. Толочко, КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУПЕРВІЗОРІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ.....	35

Г.В. Чередько, Г.М. Давидюк, РОЛЬ КАЗОК ПРИРОДНИЧОГО ЗМІСТУ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	38
Т.Г. Якутіна, ТЕКСТ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	42
Я.О. Ярощук, Г.М. Давидюк, ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	46

Розділ 2 КУЛЬТУРА ТА МИСТЕЦТВО

І.С. Коваль, О.П. Гетьман, МОДА ЯК ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ	50
---	----

Розділ 3 ГУМАНІТАРНІ НАУКИ РЕЛІГІЄЗНАВСТВО. ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ. ФІЛОСОФІЯ. КУЛЬТУРОЛОГІЯ. ФІЛОЛОГІЯ

О.В. Дикан, КОНЦЕПЦІЇ ТА МОДЕЛІ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНІЙ СОЦІОЛІНГВІСТИЦІ	54
N.B. Duban, THE USE OF ENGAGEMENT MARKERS IN DONALD TRUMP'S DISCOURSE (BASED ON HIS PUBLIC ADDRESSES DURING THE 2015–2016 PRESIDENTIAL CAMPAIGN IN THE USA).....	59
Y.V. Kovalchuk, “LA BIBLE EN FRANÇAIS COURANT (BFC)” AS AN EXAMPLE OF APPLICATION OF METHODOLOGY ORIENTED TOWARD DISCOURSE IN TRANSLATION	62
Я.Г. Мамро, АРХІВ НОВИХ АКТІВ У ВАРШАВІ – ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ	66
В.О. Мелещенко, І.Я. Ваврів, ВІДОБРАЖЕННЯ СПЕЦИФІКИ АСИМІЛЯЦІЇ В ПОСТКОЛОНІАЛЬНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТВОРІ.....	69
О.Ю. Ніколенко, С.О. Мірошник, ДИСФЕМІЗМИ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ ТА СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ.....	71

Розділ 4
СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ
ЕКОНОМІКА. ПОЛІТОЛОГІЯ. ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІОЛОГІЯ

<i>І.В. Атаманюк, А.О. Петренко-Лисак,</i> ПОЄДНАННЯ НАВЧАННЯ І ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТАМИ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ	74
<i>А.Г. Винокурова, О.А. Невоєнна,</i> РОЛЬ ДЖЕРЕЛ САМОПІЗНАННЯ В ПРОГНОЗУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ТРИВОГИ ПІДЛІТКІВ З ФІЗИЧНО-РУХОВИМИ ВАДАМИ	76
<i>О.О. Голосна, Н.В. Дейнеко, Ю.Г. Горященко,</i> МАРКЕТИНГ ЯК СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА.....	80
<i>К.І. Демченко, С.В. Кузьмінов,</i> ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	84
<i>О.Б. Злотенко,</i> АНАЛІЗ ПОТЕНЦІЙНИХ ЗАГРОЗ ІНВЕСТИЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	88
<i>С.Ю. Івашина, М.В. Полійчук,</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ЗОЛОТА.....	90
<i>Ю.О. Калюжна, М.А. Ожеван,</i> МАНІПУЛЮВАННЯ МАСОВОЮ СВІДОМІСТЮ ЯК ІНФОРМАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ	94
<i>В.М. Качарова,</i> ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ	96
<i>Г.О. Козенко,</i> ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ І СТРУКТУРИ ПОНЯТТЯ ОСОБИСТІСНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ.....	99
<i>І.І. Нестеренко,</i> ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ЗРІЛОГО ВІКУ	102
<i>О.В. Шашенко, Т.Г. Бєлова,</i> ШАХРАЙСТВО НА СУЧАСНОМУ СТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ	105
<i>Е.Д. Sheianova,</i> ESTIMATION OF DYNAMIC SUSTAINABILITY OF THE FINANCIAL SYSTEM OF UKRAINE	107

Розділ 5
УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Т.С. Бойчук, Г.В. Долга, УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ У СФЕРІ ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ.....	109
О.С. Гребенюк, В.М. Кіріченко, Л.О. Заволока, СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ	111
Г.М. Шаульська, КОМПЛЕКСНИЙ МЕХАНІЗМ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ДЕЯКІ ПРОПОЗИЦІЇ.....	119

Розділ 6
ПРАВО

Б.А. Гаврилюк, СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТРАСОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ.....	121
О.І. Манзюк, В.В. Чайка, ПОДАТОК НА ВИВЕДЕНИЙ КАПІТАЛ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВВЕДЕННЯ ПОДАТКУ В УКРАЇНІ	123
О.І. Манзюк, І.В. Рачок, А.В. Гарбінська-Руденко, ЕСКРОУ-РАХУНКИ В УКРАЇНІ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ.....	126
А.Р. Мацюк, ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ	129
Я.І. Мінчук, В.В. Чайка, СУЧАСНИЙ СТАН СПРАВЛЯННЯ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ ТА ЗБОРІВ ЯК СКЛАДОВОЇ БЮДЖЕТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ	131
П.А. Похвалит, ИНФОРМАЦИОННОЕ ПРАВО УКРАИНЫ	133
І.В. Рачок, В.В. Чайка, ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ НА ІНВЕСТИЦІЇ В ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ В УКРАЇНІ У СВІТЛІ АДАПТАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ	136
К.В. Сюравичик, І.В. Солончук, ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ, ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ, ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУТУ ОКРЕМОГО ПРАВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	139

<i>Д.Ю. Тимошенко, А.В. Гарбінська-Руденко,</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВСЬКИМИ УСТАНОВАМИ УКРАЇНИ	147
<i>Д.Ю. Тимошенко, В.В. Чайка,</i> ОСОБЛИВОСТІ ТА НЕДОЛІКИ ОПОДАТКУВАННЯ АКЦИЗНИМ ПОДАТКОМ В УКРАЇНІ	151
<i>Н.В. Хіміч, Я.І. Мінчук, А.В. Гарбінська-Руденко,</i> МІЖНАРОДНІ ВАЛЮТНІ ВІДНОСИНИ ЯК ОСНОВНА ЛАНКА СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ	154
<i>Н.В. Хіміч, В.В. Чайка,</i> ОСОБЛИВОСТІ СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ ТА ОСНОВНІ ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ	156

Розділ 7 ПРИРОДНИЧІ НАУКИ

<i>А.С. Гнида, А.Ю. Райська,</i> КЛІМАТИЧНІ ФЕНОМЕНИ ЕЛЬ-НІНЬЇО ТА ЛА-НІНЬЯ	159
<i>А.В. Гоян,</i> РОЛЬ ВІТАМІНУ D: ПОТОЧНИЙ СТАН ВИВЧЕННЯ	161

Розділ 8 ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

<i>О.О. Козарчук, Н.В. Божко,</i> РОЗРОБКА ВЕБ-СЕРВІСУ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ КОЛЕДЖУ МНУ ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО	167
<i>К.К. Кошечєва, Н.В. Божко,</i> РОЗРОБКА WEB-САЙТУ ДЛЯ САЛОНУ КРАСИ «SKY OF THE MOON»	169
<i>В.В. Семенюк,</i> МІКРОСЕРВІСИ. АНАЛІЗ І ПОРІВНЯННЯ МЕТОДІВ РОЗРОБКИ І СПОСОБІВ ВИКОРИСТАННЯ	171
<i>В.В. Семенюк,</i> ПРИМЕНЕНИЯ И РЕАЛИЗАЦИЯ МЕТОДА ФИКСАЦИИ УРОВНЯ ДЛЯ БИНАРНОЙ СИГМЕНТАЦИИ ИЗОБРАЖЕНИЙ	176
<i>В.В. Семенюк,</i> РОЗУМНИЙ БУДИНОК. АНАЛІЗ ЕТАПІВ ПРОЕКТУВАННЯ	182

Розділ 9
АГРАРНІ НАУКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВО

Я.В. Сологуб, ФОРМУВАННЯ БІОМАСИ КУКУРУДЗИ НА СИЛОС ЗАЛЕЖНО ВІД УДОБРЕННЯ.....	185
---	-----

Розділ 10
СОЦІАЛЬНА РОБОТА

І.А. Білосевич, ПРИЧИНИ ПРОЯВУ АДИКТИВНОСТІ У УЧАСНИКІВ АТО/ООС	186
С.В. Кутузова, Е.Г. Позднякова-Кирбят'єва, ПОНЯТТЯ КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	191
В.В. Нікітіна, СОЦІАЛЬНА РОБОТА ДЕРЖАВНИХ І КОМУНАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ УКРАЇНИ З ВИМУШЕНИМИ ПЕРЕСЕЛЕНЦЯМИ ПОХИЛОГО ВІКУ	195
Л.І. Штангрет, О.Г. Коломієць, ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЖЕРТВ ШКІЛЬНОГО БУЛІНГУ	199

Розділ 11
**ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА,
БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ**

А.В. Латиш, В.В. Моргун, А.О. Кисельов, ОСОБЛИВОСТІ ДОПУСКУ ОСІБ ДО ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ.....	202
Я.Г. Малиш, А.О. Кисельов, АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ДЕРЖАВНУ ТАЄМНИЦЮ	204

Розділ 12
МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

В.О. Ковтун, І.І. Набок, ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИВАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ У СВІТІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ.....	206
--	-----